

Birtalan Balázs

HALÁLLAL LAKOLJANAK?

A
HOMOSZEXUÁLIS
EMBER ÉS A
KERESZTÉNYSÉG

Cartafilus

Birtalan Balázs

Halállal lakoljanak?

**(A homoszexuális ember
és a kereszténység)**

**CARTAFILUS KIADÓ
1997**

ISBN 963 85486 4 9

TARTALOM

BEVEZETÉS

I. MIÉRT KELL BESZÉLNI RÓLA?

I.1. A HOMOSZEXUÁLISOK HELYZETE

I.2. MAGÁNÜGY-E A HOMOSZEXUALITÁS?

II. A HOMOSZEXUALITÁS FENOMENOLÓGIÁJA

II.1. A HOMOSZEXUALITÁS SAJÁTOSSÁGAI

II.1.1. *Hiányos és/vagy téves megközelítések*

II.1.2. *A homoszexualitás valós jellemzői*

II.2. A HOMOSZEXUÁLIS HAJLAM KIALAKULÁSA

II.2.1. *Megrontás?*

II.2.2. *Hibás nevelés?*

II.2.3. *Biológiai meghatározottság?*

II.2.4. *Tehát...?*

II.3. A HOMOSZEXUALITÁS MINŐSÍTÉSE

II.3.1. *Betegség?*

II.3.2. *Természetellenes?*

II.3.3. *Abnormális?*

III. MIT MOND A KINYILATKOZTATÁS?

III.1. A KINYILATKOZTATÁS FOGALMA. – MIT MONDHAAT EGYÁLTALÁN?

III.1.1. *Definíció – A kinyilatkoztatás tárgya*

III.1.2. *A kinyilatkoztatás lezárulása*

III.2. A KINYILATKOZTATÁS RÉSZLETES VIZSGÁLATA

III.2.1. *A Tanítóhivatal megnyilatkozásai*

III.2.2. *A Szentírás vizsgálata*

III.3. A KINYILATKOZTATÁS VIZSGÁLATÁNAK ÖSSZEFOGLALÁSA

IV. AZ EMBERI CSELEKEDETEK MEGÍTÉLÉSE

IV.1. AZ ALAPKONFLIKTUS

IV.2. AZ EMBERI CSELEKEDET

IV.2.1. *Mi az ember?*

IV.2.2. *Mi a cselekedet?*

IV.3. A MEGÍTÉLÉS ALAPJAI

IV.3.1. *Az újszövetségi Törvény: Jézus Krisztus*

IV.3.2. *Az Igazság szabaddá tesz*

IV.4. A MEGÍTÉLÉS SZEMPONTJAI

IV.4.1. *A döntési helyzet*

IV.4.2. *Distinctio spirituum*

IV.4.3. *A lelkiismeret vizsgálata*

IV.5. A HOMOSZEXUALITÁS ERKÖLCSISÉGE

V. A HOMOSZEXUÁLIS EMBER ISTEN TEREMTŐI TERVÉBEN

V.1. AMI AZ EREDETMAGYARÁZATBÓL KIMARADT...

V.2. HAGYOMÁNYOS KERESZTÉNY JAVASLATOK A HOMOSZEXUÁLIS EMBER ÉLETVITELÉRE

V.2.1. *„Változz meg!”*

V.2.2. *„Élj önmegtartóztatásban!”*

V.3. EGY ALTERNATÍVA A SZERETET NEVÉBEN

V.4. AZ ISTENI TERV

V.4.1. *Isten megdicsőítése*

V.4.2. *Hogyan dicsőítse meg az ember Istent?*

V.4.3. *Isten által teremtetett homoszexualitás?*

V.4.4. *Az emberi szexualitás céljai*

V.5. MI A TEENDŐ?

V.6. A HOMOSZEXUÁLIS MONOGÁM PÁRKAPCSOLATOK ÉRTÉKELÉSE

ZÁRÓ GONDOLAT

KISLEXIKON

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

FELHASZNÁLT IRODALOM

Nem elhanyagolható azoknak a férfiaknak és nőknek a száma, akik veleszületett homoszexuális hajlamot mutatnak. Nem ők választották maguknak a homo-szexuális állapotot; ami többségük számára megpróbáltatást jelent. Tisztelettel, együttérzéssel és gyengédséggel kell fogadni őket. Kerülni kell velük kapcsolatban az igazságtalan megkülönböztetés minden jelét.

(A Katolikus Egyház Katekizmusa)

*

A magukat kereszténynek mondó homoszexuálisok keresztény bőrbe bújtatott sátánok!

(Egy katolikus teológiai professzor)

*

Ne látszatra ítéljetek, hanem igazságosan!

(Jézus Krisztus)

Bevezetés

Napjainkban a homoszexualitás divattéma. Lehetetlen pontos adatot mondani az e kérdésben megjelent cikkek, tanulmányok, könyvek mennyiségéről. Jogos a kérdés: érdemes-e szaporítani e művek számát, vagy inkább pihentetni kellene a problémát, amíg magától megoldódik.

Némileg profánul hangoznék, ha a kétezer éves kereszténységet szintén divattémának neveznénk. De kétségkívül igaz, hogy az információrobbanás hullámai nem kerülték meg az Egyházat sem. A II. Vatikáni Zsinat, az intenzíven fejlődő teológia, sőt – valljuk be – az egyre szaporodó új felekezetek és szekták is mind azt bizonyítják, hogy az emberek így vagy úgy, de keresik Istent, az Igazságot; próbálják minél teljesebben megismerni a kinyilatkoztatást. A keresés természetes velejárója, hogy egyesek tévutakra jutnak, mások végképp eltévednek, ismét mások pedig valóban értékes felismerésekre tesznek szert, de a konvenciókhoz, a betonozott, kipróbált utakhoz szokott többség megkérdőjelezi ezek hitelességét. Példaként elég, ha *Teilhard de Chardin* tanításának kezdeti fogadtatására, indexre tételére, és mai, egyre növekvő népszerűségére gondolunk.

Az új bor új tömlőbe való – mondta Jézus egy alkalommal a farizeusoknak.¹ E mondat aktualitását a keresztény embernek állandóan szem előtt kell tartania. Az Egyháznak kötelessége, hogy figyeljen az idők jeleire. Az egymást követő korok és kultúrák mindig biztosítják az új tömlőt, új formákat, új kereteket. A mi feladatunk – minden megkeresztelté –, hogy rendszeresen ellenőrizzük a bor (a krisztusi tanítás) állagát: fogyaszthatóságát biztosítani kell minden kor minden emberének, hiszen a kinyilatkoztatás egyetemes, az üdvösségre mindenki meghívást kapott.²

Meg kell tanulnunk a beidegződött olvasaton túllépve, szabadon – hiszen a Krisztusban megismert Igazság szabaddá tesz³ – értelmezni Isten üzenetét. E kiindulási alap persze magában hordozza a szabadságon túli szabadosság, a liberalizmus, szubjektivizmus, így a kinyilatkoztatás eltorzításának, az eretnekségnek veszélyét. Lényeges, hogy az önállóan gondolkodó ember hajlandó legyen felismeréseit összevetni az Egyház Tanítóhivatalának tételeivel,

---

¹ Mk 2,22

² 1Tim 2,4

³ Jn 8,32

ugyanakkor világosan tudjon különbséget tenni kötelező hitigazság és általános, illetve többségi teológiai vagy „népi” vélemény között. Ám a kutató teológus részéről követelmény egy bizonyos fokig terjedő elfogulatlanság: ha az ember hosszú ideig nem bolygatott földterület felásásába kezd, elképzelhető, hogy a mélyben valami egész másra bukkan, mint amire számít.

A homoszexualitás keresztény megközelítése ilyen földterület. Századunk sajátossága, hogy mind többen veszik „kés alá” az emberiség túlnyomó többsége szempontjából egyébiránt érdektelen témát, s jutnak olykor meglepő, máskor szinte botránkoztató következtetésekre. Jelen könyv alcíme magáért beszél. Bevezetést mégis igényel, mert e tárgymegjelölés ellentétes nézeteket takarhat. A szerzői tisztesség megkívánja, hogy az első oldalakon szerepeljen leírva a későbbiekben igazolandó tézis. Eszerint:

A szabad akarati döntéstől függetlenül kizárólag és irreverzibilis módon homoszexuális beállítottságú férfi vagy nő teljes értékű teremtmény, akit Isten szándékoló akaratával alkotott olyanná, amilyen; sem a megszokottól eltérő szexuális orientációja, sem annak adekvát módon történő kiélése (tartós, zárt, monogám élettársi kapcsolat, amelyben a kölcsönös lelki önátadás mellett rendszeresen helyet kap a testi egyesülés is) nem minősül alkalmi bűnnek vagy állandó bűnállapotnak, így az ilyen életállapotú hívő a házasság szentségében élő heteroszexuális testvéreivel analóg erkölcsi normák alapján részesülhet szentségi feloldozásban, és vehet részt az eucharisztikus közösségben, mint Isten országának teljes jogú polgára, s az üdvösség várományosa.

* * *

E ponton érzi a szerző szükségesnek, hogy néhány személyes megjegyzés erejéig kilépjen a betűk biztonságos spanyolfala mögül, és – bár a *non quis sed quid*⁴ elvet maximálisan igaznak tartja – a téma kényes volta miatt jelezze saját hovatartozását.

Egyrészt homoszexuális vagyok. Olyan homoszexuális, aki sokakhoz hasonlóan megsemmisítette állapotát. Küzdöttem az önelfogadással, s ha csoda nem történik a környező világ hozzáállásával, akkor életem végéig permanens küzdelemben fogok állni a társadalmi elfogadtatásért is. Így írásom nem unaloműző lepkegyűjtés, nem pusztán akció, hanem a szó szoros értelmében vett önvédelmi reakció. Ez viszont korántsem jelenti azt, hogy elfogultságom – amit nem is akarok tagadni – lenne egyedüli motiváló tényezőm. Képességeim és vérmérsékletem szerint kifejezett célom az objektív hangvétel megütése és megtartása. Keresvén az igazságot, ugyanezeket írnám le akkor is, ha nem lennék érdekelt a témában – amennyiben egyáltalán eszembe jutna, hogy a kérdés mélyebb összefüggéseinek vizsgálatával foglalkozzam. Érintettségem és életösztönöm nyilván a téma részletesebb átgondolására késztetett, és tisztában vagyok azzal, hogy sokan nem is látnak majd tovább ennél az érintettségénél. Sorakoztassak fel bármilyen tényeket és érveket, lesznek teológusok, akik munkámat megvetően fogják visszadobni, mondván: „Eleve nem lehet igaza, hiszen ő maga is homokos!”.

Az ilyen „átütő erejű” érvekre egyfelől fel vagyok készülve, másfelől pedig nem tudok, s nem is akarok velük mit kezdeni. Aki így vélekedik, az nem könyvem – személyemtől elvonatkoztatott – tartalmáról, még csak nem is rólam mond ítéletet, hanem önmagáról állít ki bizonyítványt. Tehát majdnem biztos vagyok abban, hogy az első pofonokat – homoszexualitásom miatt – egyházi, pontosabban teológusi berkekből kapom.

Másrészt viszont katolikus vagyok, s a következő támadás emiatt éppen a homoszexuálisok részéről fog érni. Jelenleg e táborból a legtöbben, ha nem is ateisták, de meggyőződéses

---

⁴ Nem az a mérvadó, hogy *ki* mondja, hanem, hogy *mit* mond.

antiklerikálisok. (Ennek miéértjéről később lesz szó.) Én viszont római katolikus vagyok, s míg homoszexualitásomon nem tudok változtatni, katolikus mivoltomon nem vagyok hajlandó. Leírt nézeteim ehhez igazodnak, s homoszexuális olvasóim – ha lesznek – minden bizonnyal konzervativizmussal, rigorizmussal fognak vádolni. Vállalom. Nem divatos ma ilyesmivel „dicsekedni”, és többen nyilván tamáskodva fogadják, de kijelentem: Vallom az Apostoli Hitvallás és a Nicea–Konstantinápolyi Hitvallás minden tételét, s magaménak tekintem a Római Katolikus Egyház valamennyi tévedhetetlennek és visszavonhatatlannak deklarált tanítását. Emiatt lehet rólam így vagy úgy gondolkodni, de hangsúlyozottan kérem az Olvasót, hogy a következőket ennek tudomásul vételével értékelje – avagy menjen el mellette közömbösen.

Bízom a Gondviselésben, hogy a vázolt áldatlan erőviszonyok ellenére munkám nem hiábavaló, s eljut olyanok kezébe is, akik valóban hasznát látják. Kik lesznek ezek? Nem tudom. Emberileg nézve sötétbe ugrom. Istenben bízva remélem: talpra esem.

* * *

Néhány szót a könyv keletkezéséről és felépítéséről. 1993-ban *Halállal lakoljanak?* címmel megjelent egy rövid cikkem a *MÁSOK* c. folyóiratban.⁵ Ekkor foglalkoztam először homoszexualitás és kereszténység összeegyeztetésének kérdésével. Időközben személyes tapasztalatok, olvasmányélmények és rendszerezőbb továbbgondolás után néhány ott leírt kérdésben módosult a véleményem. Továbbá a cikk csak egy vonatkozásban tárgyalta a meglehetősen komplex témát. E hiányosságok felismerése késztetett a könyv megírására.

Elébe menve a bírálatoknak, szeretném jelezni: munkám nem pszichológiai értekezés. Ha mindenképpen be akarnám skatulyázni az elemzés szempontját, inkább teológiaiainak nevezném. Ezzel együtt nem fog meglepni, ha a teológusok pszichologizálást, a pszichológusok teologizálást olvasnak majd fejemre; mások esetleg egyszerűen azt mondják: két szék között a pad alá esem. Mentségemül szolgáljon, hogy meggyőződéseim: a homoszexualitás keresztény megközelítését a legképzettebb szakember is csak hasonló öszvérstílusban tárgyalhatná.

Az I. fejezetben megpróbáljuk áttekinteni, miért fontos egyáltalán a homoszexualitásról beszélni. A II. fejezet a homoszexualitás fenomenológiájáról szól, vallási szempontoktól függetlenül, a lehetőségekhez mérten friss és hiteles szaktudományos eredmények figyelembevételével. A III. fejezetben vesszük szemügyre a kinyilatkoztatást: a Tanítóhivatal megnyilatkozásait, valamint a vonatkozó ó- és újszövetségi részleteket, szövegösszefüggésükben vizsgálva. A IV. fejezet átfogó elemzést kíván nyújtani az emberi cselekedetek erkölcsi megítéléséről általában, s ezen belül keresünk választ arra, hogy bűn-e a homoszexualitás. Végül az V. fejezetben foglalkozunk Isten teremői tervével, s a homoszexuális ember életével, sorsával e tervben. Itt próbálunk megoldási javaslatot kínálni arra nézve, hogyan integrálódhat a homoszexuális ember a keresztény közösségbe.

Részben a felkészültség, részben az empátia sajnálatos hiánya eredményezi, hogy munkámban nem foglalkozom kimerítő részletességgel a leszbikusizmussal (női homoszexualitás) és a biszexualitással. Néhány szükségszerű utalást leszámítva mellőzöm a témát. E megoldást kisebb rossznak, de mindenképpen korrektebbnek érzem annál, mintha felszínes általánosságokat, pláne téves gondolatokat írnék le. E kérdéskör feldolgozása másra vár, olyasvalakire, aki kompetensnek érzi magát vele kapcsolatban.

---

⁵*MÁSOK*: havonta megjelenő információs, kulturális és érdekvédelmi folyóirat; a magyarországi homoszexuális kisebbség ezidáig egyetlen sajtóorgánuma.

A téma eléggé összetett. Az olvasást talán megkönnyíti a *Kislexikon* használata. Itt a megértés szempontjából legfontosabb idegen szavak, valamint a szövegben speciálisan alkalmazott szakkifejezések magyarázata található.

Az apró betűvel szedett részek *idézetek*, amelyek meglehetősen változatos forrásokból származnak. Stílusukért és helyesírásukért nem vállalok felelősséget. Lelőhelyüket a lábjegyzetek és a *Felhasznált irodalom* segítségével azonosíthatja az Olvasó.

* * *

Itt szeretnék köszönetet mondani mindazon püspököknek, papoknak és világiaknak, akik szeretetükkel, elfogadásukkal, imával, anyagszerzéssel vagy egyéb konkrét segítséggel hozzájárultak könyvem elkészüléséhez, s akiknek nevét, ha itt felsorolhatnám – talán nem is lett volna szükség e könyv megírására.

Budapest, 1997 Húsvétján

I. Miért kell beszélni róla?

I.1. A homoszexuálisok helyzete

A homoszexualitás története egyidős az emberiség történetével. Jelen volt és van mind törzsi, primitív, mind civilizált társadalmakban. Megítélése koronként és környezetenként változó volt. Bizonyos helyeken halállal büntették, máshol hallgatólagosan tudomásul vették. Volt, ahol intézményesített formát öltött, ismét másutt eszményítették vagy éppen szakralizálták.

Minket a keresztény megközelítés érdekel, ezért a homoszexuálisok helyzetét is zsidó–keresztény, azaz gyakorlatilag európai és amerikai viszonylatban tekintjük át.

Először is le kell szögeznünk, hogy az „átlagember” elegendő információval rendelkezik ahhoz, hogy elítélje a homoszexuálisokat (vagy ahogy ők önmagukat újabban nevezik: melegeket), de alapvető tájékozatlansága a témában rögtön kiderül, amikor arra nézve kérnek választ tőle, hogy voltaképpen *miért* e negatív vélemény. Tudásának bázisát pletykák, mendemondák, sztereotípiák alkotják, de nincsenek konkrét ismeretei sem a homoszexuálisok számát, sem életstílusát és tulajdonságait illetően.

A tudatlanság és a tényekkel szembeni nemtörődomség általánosan jellemző. Magyarországon 1991-ben készült egy reprezentatív felmérés, 2 000 fős mintán, *egészség – betegség – AIDS – szexualitás* témakörben. A szexualitásra vonatkozó kérdések között szerepelt egy nyitott kérdés is: „Mi a véleménye az azonos neműek szerelméről?”

Nem tanulság nélkül való annak bemutatása, hogy kik nem válaszoltak a homoszexualitással kapcsolatos kérdésre. Az összes megkérdezett 65,1 százaléka, 1 304 fő adott valamilyen választ, míg 34,9 százaléka, 696 személy semmiféle megjegyzést nem tett. A megkérdezetteknek több mint egy harmada nem volt hajlandó felelni kérdésünkre. Ha ehhez hozzáesszük azt, hogy a szexualitással foglalkozó kérdésblokk megválaszolására 1 689 személy volt hajlandó, vagyis a megkérdezettek 84,5 százaléka, akkor két megállapítást tehetünk. Az egyik az, hogy a magyar társadalom meglehetősen prűd, egy számottevő része kerüli a szexualitás gondolatát. A másik az, hogy emellett van egy további körülbelül 20 százalék, amely a homoszexualitás gondolatát hárítja, de olyan mértékben, hogy még előítéletes alapon sem hajlandó vele foglalkozni.⁶

---

⁶ Tóth: A homoszexualitásról, pp 82-86.

Az említett átlagember nincs különösebben motiválva a korrekt véleményalkotásra. Ő maga nem homoszexuális, és úgy tudja, hogy közvetlen ismeretségi körében sincsenek melegek. Így – ha egyáltalán kialakít valamilyen álláspontot – nemigen lép tovább saját előítéleteinél. Katolikus fiatalok egy tájékozódó jellegű, tehát nem reprezentatív felmérésben azt az állítást, hogy „A homoszexuálisok kevésbé intelligensek, mint a heteroszexuálisok”, 18,75 százalékban értékelték igaznak⁷, vagyis ezt a teljes képtelenséget majdnem minden ötödik közülük elfogadta. Ez az attitűd kognitív és érzelmi komponense, amely viszont determinálja a viselkedést, amiktől aztán a homoszexuális ember mindennapjaiban nem kevés szenvedésnek van kitéve.

De hát hány emberről van szó egyáltalán? Érdemes ekkora jelentőséget tulajdonítani az egész ügynek? A következő fejezetben részletesen visszatérünk e kérdésre, itt elégedjünk meg az adatok értelmezéséből nyert válasszal:

Magyarországon a felnőtt férfi homoszexuálisok és biszexuálisok ilyen aránya azt jelenti, hogy számuk minimálisan 150–400 000. Ez pedig a nők és a cigányok után a legnagyobb lélekszámú kisebbség.⁸

E kisebbség pedig folyamatosan szenved a munkahelyi diszkriminációktól, a titkolózástól, lelki megnyomorítástól és kiközösítéstől. Az üldöztetés – még ha nem is jogi formában történik – példaértékű rizikófaktort jelent mind a mentális megbetegedések, mind az alkoholizmus és öngyilkosság szempontjából. Az embernek alapvető szüksége, hogy önmaga legyen: létét elfogadtassa mind magával, mind környezetével. Ha ez akadályokba ütközik, egzisztenciája alapjaiban kérdőjeleződik meg. Lássunk példának egy interjúrészletet, nyelvi szépítés nélkül, amint azt egy élményeire emlékező homoszexuális magnóra mondta:

Tudok egy vidéki gyereket, aki meleg volt, illetve konkrét esetre sosem került sor, csak azzal levelezésben voltam, és hát identitásproblémákkal küzdött, nagyon érdekelte, nem mert, nem is ismert senkit, mondta, hogy udvarolgat is, tud lenni nővel, de nem igazán esik jól, mindig fiút gondol a helyébe, és van egy kislány, aki őt nagyon szereti, mit csináljon?! Én azt írtam neki, személyesen nem ismertem, hogy ha az a kislány őt nagyon szereti, tud lenni a kislánnyal, és fiúval még nem volt dolga, tehát nem volt homoszexuális szerelem, ami ezt megerősítette volna, ezt az identitást, hát akkor próbáljon a kislánnyal élni. És aztán egyszer csak a szülők írtak, hogy elvette a kislányt és az esküvő napján öngyilkos lett! És meghalt. Tehát nem tudta ezt feldolgozni, kvázi azt a lekötöttséget, hogy most már elkötelezte magát a heteró mellett, ezt nem tudta túlélni.⁹

Egy fölösleges, erőszakos halál napjainkban. De az erőszakos halál nem a mi korunk terméke. Az összefonódott egyházi és világi hatalom a XIII. századtól kezdve enyhén szólva nem bánt kesztyűs kézzel a melegekkel. Az inkvizíció túlkapásairól ma már nyíltan lehet beszélni, szabad, sőt illik elhatárolódni tőle. De néhány tény hiányzik mind a történelem-, mind a hittankönyvekből.

Ami a homoszexuálisokat illeti, őket egy kalap alá vették előbb a muzulmánokkal, vagyis Európa legrettegettebb ellenségeivel, majd az eretnekekkel, akik ki voltak szolgáltatva a népharagnak. Így a rendhagyó szexualitású embereket a népharag és az igazságszolgáltatás egyaránt fenyegette. A kör bezárult mindazok körül, akik nem igazodtak az uralkodó véleményhez. Az államhatalmak által beiktatott új büntető törvénykönyvek szinte vetélkedtek, hogy melyik tanúsít keményebb szigorúságot a szexuális elhajlásokkal szemben. Akasztás Spanyolországban, kiherélés és máglya Franciaországban, javaktól megfosztás Toscanában. Angliában élve eltemették azokat, akik zsidókkal, állatokkal vagy saját nemükkel közösködtek (ez a három kategória azonos elbírálás alá

---

⁷ Páll, p 10.

⁸ Tóth: op. cit., p 42.

⁹ Tóth: op. cit., p 234.

esett). 1250–1300 között a legtöbb európai törvénykönyv a homoszexuális aktusokat főbenjáró bűnné nyilvánította.¹⁰

A csúcsteljesítményt itt is, mint sok mindenben, a Harmadik Birodalom, a náciizmus mutatta fel. A történelemhamisítás itt kiválóan működik. Kevesen tudják, hogy a sárga csillag mellett más jelvények is forgalomban voltak a koncentrációs táborokban. A köztörvényesek zöld háromszöget viseltek ruhájukon, a kommunisták vörös csillagot, a szektások lila háromszöget, a cigányok barnát – a homoszexualitásuk miatt likvidálásra ítélték pedig rózsaszín háromszöget voltak kötelesek hordani. *Jean Boisson A rózsaszín háromszög – A homoszexuálisok deportálása (1933–1945)* c. könyvében közöl megdöbbentő adatokat és megrendítő élménybeszámolókat. Idézi *Himmler* egyik beszédét 1940-ből¹¹, amely szerint: „Biztos, hogy a homoszexuálisok még mindig legalább félmilliónyan vannak, de ne felejtjük el, hogy 1933-ban még több mint másfél millió ember tartozott homoszexuális-szervezetek tagjai közé.” Az adatok Németországra vonatkoznak – s egymillió deportáltat jelentenek. Ebben nincsenek benne *a)* azok a melegek, akik nem tartoztak semmilyen szervezetbe, *b)* az 1940–45 között deportáltak és *c)* a megszállt országokból elhurcoltak.

Mi volt az indok? A homoszexuálisok nem szaporítják a német fajt. Kezdetben megpróbálták „átnevelni” őket – erről a következő fejezetben még lesz szó. Amikor belátták, hogy ez nem működik, következtek a hormonkezelések, kínzások – és a gázkamra.

Péntek volt, déli egy óra – mesélte később a kevés túlélő egyike –, két türelmetlen csöngetést hallottam.

Ajtót nyitottam; egy børsapkás, bőrkabátos férfi állt ott, és azt mondta: „Gestapo”. Egy idézést nyújtott át, amelyben az állt, hogy a Morzinplatzra kell vinnie, a Metropol Szállóba, a Gestapo negyedének központjába. Egy SS a 2-es ügyosztályra vitt. Néhány pillanatig vártunk. Miután bejelentkeztünk, a titkár bevezetett egy szobába. Egy rövid hajú férfi ült egy hivatalos papírokkal borított íróasztal előtt, bizonyára magas rangú tiszt volt. Nem nézett rám, a szemét sem emelte fel, írt tovább. Állva maradtam. Vártam, alig mertem lélegzetet venni, közben ő csak írt, írt. Egyre idegesebb lettem, pedig felismertem a taktikáját; lassú tűzön pirított engem. Aztán hirtelen letette a tollat, felnézett, szinte átdöfött jeges pillantásával: – Buzi vagy, homokos, valld be!

– Nem, nem igaz – dadogtam.

– Ne hazudj, mocskos buzi! – üvöltötte, különben is bizonyítékaink vannak, nézd! – és az asztalra tett egy képeslapforma fotót. – Ismered? – Persze, hogy ismertem, a képen Freddel, a barátommal álltam, gyengéden átölelve a nyakát. – Igen, az egyik diáktársam, Fred X...

– Á igen – mondta ő váratlanul teljesen nyugodtan, majd nagyon gyorsan hozzátette –, együtt disznólkodtatok, valld csak be! – A hangja nyugtalanul, élesen megrezdült. Egyszerűen csak lehajtottam a fejemet, egy szót sem tudtam kiejteni, hiszen egy világ tört bennem darabokra, a Fred iránt érzett barátságom, szeretetem világa. Terveink, esküink világa. Aztán megfogta a fotót és megfordította. „Barátomnak, örök szerelemmel” – ez volt a hátára írva. Persze, amióta a fotót megmutatta nekem, csak erre a szerelmi vallomásra gondoltam. El sem tudtam képzelni, hogyan került ilyen rossz kezekbe. De a fotó most a Gestapónál volt, én meg itt voltam, ebben az irodában. A tiszt megkérdezte: – Ez a te írásod, a te aláírásod?

– Igen – mondtam.

– Na jól van, akkor írd itt alá – mondta joviálisan. Egy papírt nyújtott át nekem, remegő kézzel aláírtam. Belépett az SS, aki odahozott. A tiszt egy cédulát adott neki, azt mondta, vezesse el! – majd újra a papírai fölé hajolt. Többé rám sem nézett. Még aznap elvittek a rossai börtönbe.¹²

---

¹⁰ Fernandez, p 155.

¹¹ Boisson, p 139.

¹² Boisson, pp 67–69.

A lágeréletről viszonylag sok beszámoló áll rendelkezésünkre. *Peter Weiss A vizsgálat* c. drámája, *V.E. Frankl* pszichológiai aspektusú visszaemlékezése (...*mégis mondj igent az életre!*) hűen érzékeltetik a lezajlott szörnyűségeket. Azt viszont nem említik, hogy voltak a megvetettek között is megvetettek, a többi megalázott által is megalázottak: a rózsaszín háromszögesek, akiket nemcsak az őrség, hanem más táborlakók is igyekeztek halálra kínozni. Ők voltak a bűnbakok. Egy másik beszámoló az első tábori élményeket eleveníti fel.

Amint kitereltek minket az Appelplatzra, rögtön záporozni kezdtek az ütések. Aztán elkezdődött az appel. Egymás után szólítottak minket, egyet előre kellett lépnünk, elismételni a nevünket és elmondani a letartóztatásunk okát. – Amikor én kerültem sorra, előreleptem, megismételtem a nevemet, mondtam, hogy engem a 175-ös paragrafus miatt tartóztattak le. Erre rögtön oldalba rúgtak: disznófajzat, mocskos buzi, és odaadtak annak az Oberscharführernek, akihez az én blokkom tartozott. Először is többször fültövon vágott, olyan erővel, hogy a földre zuhantam. Felálltam, és a félelemtől remegve megpróbáltam állva maradni. Erre teljes erejével lágyékon rúgott a térdével, és ez annyira fájt, hogy megint a földre zuhantam. A többiek azt kiáltották nekem, hogy ha nem akarom, hogy összetiporjon, azonnal álljak fel. Rémült arccal felálltam, és a blokkfőnök azt mondta: ez volt a bemutatkozásom. Most már legalább tudod, te szaros buzi, ki a blokkfőnököd.

Az SS-ek összegyűjtöttek mintegy húszunkat, „mocskos buzikat”, és végighajtottak minket a különböző munkabrigádok között. Végül a blokkunk elé vezettek bennünket. Itt hármas sorba kellett állnunk, majd teljesen le kellett vetköznünk. Aztán vártunk, vártunk... Január volt, a hőmérséklet néhány fokkal fagypont alatt, jeges szél süvített a barakkok között, de meztelenül, mezítláb kellett állnunk. Aztán jött egy télikabátos, prémgalléros SS, fel-alá járkált a sor előtt, és egy birkabőr szíjjal néha ráhúzott valamelyikünkre. Azt kiabálta: „ez azért van, hogy meg ne fagyjatok, disznó banda”. Csizmájával szántásándékkal a lábunkra taposott. Ha valaki emiatt érzése szerint túl sokáig üvöltött, úgy gyomorszájon vágta, hogy a lélegzete is elakadt. Miközben ütött minket, egyfolytában izzadt, és föl-alá járkálva azt kiabálta: „tüzelő disznók, addig maradtok itt, amíg le nem hűltök”.¹³

Persze mindez már a múlté. Vagy annyira mégsem? A holocaustról gyakran, sokféle formában megemlékeznek; nem is szabad elfelejteni a történeteket, nehogy megismétlődjenek. A túlélők és hozzátartozóik rendre leróják kegyeletüket az elpusztított sorstársak, rokonok, barátok emléke előtt. Ha valahol, hát itt kellene, hogy megnyilvánuljon az ember ember iránti szolidaritása...

1981 áprilisában néhány homoszexuális részt akart venni a koszorúzáson Nantes-ban, a Deportáltak Napján. „Hoztunk egy koszorút – emlékszik vissza az egyik résztvevő. – ...rövid csönd támadt, amíg mindenki elolvasta a feliratot: »A homoszexuális deportáltaknak«. Szörnyű volt, mekkora gyűlölet tört ki ellenünk, ezt még sosem éreztük ilyen közvetlenül. Mindenütt érezhető volt körülöttünk. Egy öreg hölgy kirohant, hogy letépje a koszorúról a szalagot, és azt kiabálta, hogy az ő fia nem volt homoszexuális. Az emberek azt mondták ránk, hogy nácik vagyunk. Szörnyű volt... Ha a zászlók helyett géppisztolyok lettek volna a kezükben, bizony maradt volna néhány újabb halott a temetőben.”¹⁴

Boisson idéz egyéb megnyilvánulásokat is a háború utáni időkből, amelyek *Hitler* és *Himmler* szellemét idézik: „Meg kell szabadulni a homoszexuálisoktól!” És: „Táborokba kellene őket gyűjteni, és kötelezni arra, hogy nőkkel szeretkezzenek. Én mondom önöknek, így rögtön megszabadulnánk a buziktól és kurváktól!” Egy másik koszorúzási kísérletnél kiabálta valaki (talán egy volt deportált): „Ki kellett volna nyírni az összeset!” Ugyanott a deportáltak szervezetének elnöke így nyilatkozott: „Az ellenállás háborús hőstett volt, a homoszexuálisok a büntetésüket kapták meg.”

¹³ Boisson, pp 100–101.

¹⁴ Boisson, pp 143–144.

Hasonló megnyilatkozások azóta is vannak. Nemcsak külföldön, Magyarországon is. „Buziverések” történnek rendszeresen. Országgyűlési képviselők és graffitik adnak frappáns ötleteket. Magam Budapesten láttam olyan falfirkát 1994-ben, amely ártatlan egyszerűséggel csupán annyit követelt: GÁZKAMRÁBA A BUZIKKAL! Kérdés, hogy akitől e szelleműs epigráfia származik, tudja-e, hogy amit kíván, az egyszer már megtörtént, s megismétlődése esetén lehetséges, hogy a firkáló mellől legjobb barátai tűnnének el hirtelen, akikről korábban csak annyit tudott, hogy viszonylag visszahúzódo természetűek, valamit mintha eltitkolnának...

Érdemes végiggondolni, hogy magának a „buzi” szónak a használata sem objektív tényközlésre szolgál, hanem egyszerű sértés, amit gyakran szinonimaként alkalmaznak a „hülye” és az „aljas gazember” kitételek helyett. Ma a kisgyerekek előbb tanulják meg, hogy a „buzi” szóval hatékonyan lehet megbántani a másikat, mint hogy a szexualitásról bármilyen fogalmuk kialakulna.

Egyik egyházi könyvesboltunkban nem olyan régen még terjesztették a kortárs fűzfaköltészet egyik csillagának, *Katona Lászlónak* népnevelő célzatú, fasisztoid és antiszemita versesköteteit. *Hazámért, népemért* című, 1989-ben megjelent könyvében szerepel az alábbi opus, amelyben minden gyalázkodó kedvét kiönti a homoszexuálisokra, az emberi nem legundorítóbb csökevényeire. (Az idézet híven követi az eredeti közlés helyesírását és formátumát.)¹⁵

HOMOANIMÁLOK

Torzemberek

Elszorul a szívem,
felfordul a gyomrom:
„Homoszexuális”
szót ha én meghallom!

Hogy sülyyedhet ide
az emberszülötte,
– hogy magát állatnál
mélyebbre sülyyessze!

„Ferdehajlamával”
már nem egészséges;
– azért mint beteget
kezelní szükségessé!

Minden madár, s állat
magának párt választ;
– csak az ember lenne
ÁLLATABBNÁL ÁLLAT?

Emberi-mivoltát
mélyen megalázva,
– SAJÁT-NEMŰ TÁRSÁT
szexualizálja!

Aki visszaeső,
vagy nem gyógyítható;
– józan emberek közt
tovább nem tartható!

TORZEMBERNEK számít
a s z i p ó k á z ó is;
– a NARKOMÁNIÁS
és más FÉLESZŰ is!

Gyönyöréhségükben
szurkálják magukat;
– s emberi-ÁLLATKÉNT
élik világukat!

Mint PARAZITÁKAT
össze kell gyűjteni;
– és hasznos munkára
kell őket nevelni!

Ne legyen TORZEMBER
a közel-jövőben;
– Fordítsunk nagy gondot
a jó-NEVELÉSRE!

Az előítéletek egyházi berkekben való táplálása nem korlátozódik a könyvesboltokra. Tudok olyan esetről, hogy a gyóntató pap, amikor meghallotta gyónójától a „homoszexuális” szót, minden további kérdezősködés, konkretizálás nélkül kifakadt: „Magában nincs igazi bün-

¹⁵ Katona, pp 101–102.

bánat, viccet csinál a gyónásból, és keresztre akarja feszíteni Krisztust!” – és az illetőt feloldozás nélkül rúgta ki a gyóntatószékből, úgy, hogy a várakozók hallhatták minden szavát. (Az eset nem pletyka, valóban megtörtént – konkrétan velem. Csak azért idézem fel e sorokban, mert úgy vélem, a „sztori” példaértékű.)

A tények és anekdoták sorolhatók. Munkahelyi elbocsátásokról, verésekről, pszichiátriáról, kiprovokált öngyilkosságokról. Álljon még itt egy hüvös, tárgyilagos beszámoló a viselkedésterápia egyik „átnevelő” módszeréről, amelyet a szerző olyan tudományos elfogulatlansággal interpretál, hogy az olvasóban talán fel sem merül: szadisztikus náci kísérletek emléke csendül föl benne:

...Egyik ilyen módszer az, hogy homoszexuálisoknak képeket mutatnak saját nemük tagjairól, azoknak különféle testrészeikről, majd minden egyes ilyen képet áramütéssel kapcsolnak össze. Újabban a képeket sötét szobában vetítik, a beteg csuklóján vagy bokáján elektróda van, és egész sorozatban kapja az áramütéseket. Általában minél erősebb homoerotikus ingert jelent a látott kép – a beteg szubjektív beszámolója szerint – annál erősebbre méretezik a büntető áramütést.¹⁶

Mi tehát a helyzet? Homoszexuálisok – sokak sokféle próbálkozása ellenére – vannak. Aránylag szép számmal. És embertársaik válogatott eszközökkel nehezítik meg életüket, a társadalomba való beilleszkedésüket. Az eddigiek talán megvilágítják: nem álproblémával, hanem valódi szociális és etikai kérdéssel állunk szemben. Ezek után talán akadémikusnak tűnhet következő kérdésünk:

I.2. Magánügy-e a homoszexualitás?

E fölvetés az utóbbi idők terméke, azé a szkeptikus liberalizmusé, amely azt mondatja a már idézett átlagemberrel: „Azt csinálnak az ágyban, amit akarnak, engem nem érdekel, hagyjanak békén! Minek beszélni róla? Magánügy!”

A *magánügy* olyasvalami, ami az egyén privát szférájából érdemben nem nyúlik át más emberek életébe, illetve más emberek azt érdemben nem befolyásolják.

A szexualitás ilyen értelemben elvileg valóban magánügy. A homoszexuálisok pedig mit sem szeretnének jobban, mint azt, hogy életük azon területe, amely másoknál, a többségnél ténylegesen, az Alkotmány által védetten privát szféra, náluk se legyen közpréda, gúny, nevetség és a középkort idéző jogszabályok tárgya. Közkeletű megfogalmazással élve: a társadalom ne nyúlkaljon senkinek az alsónadrágjában!

Ez lenne az ideális. De amíg a környezet és az állam támad, a melegek védekezni kényserülnek. Cikkezni, felszólalni, tüntetni, demonstrálni. És ez – jó-e vagy sem – így logikus: amíg a külvilág nem hagyja, alkalmasint megakadályozza, hogy valakinek a szexuális orientációja magánügy legyen, addig nincs joga elvárni, hogy maguk az érintettek akként kezeljék.

A szexualitás magánügy. Az igazságtalanság közügy.

Más emberek testi–lelki–egzisztenciális megnyomorítása, az ezzel való hallgatólagos egyetértés: igazságtalanság. Ami ellen föl kell szólalni minden jóérzésű embernek, kiváltképp, ha magát Jézus követőjének tartja, függetlenül saját szexuális beállítottságától.

És még valami. A statisztikák szerint tíz férfiből legalább egy nagy valószínűséggel homoszexuális. A legtöbb ember pedig jóval több mint tíz ismerőssel, rokonnal, barátal

---

¹⁶ Buda, p 176.

rendelkezik. Tudtán kívül körülveszik őt melegek, akikkel naponta találkozik, beszélget, dolgozik, sörözik – vagy éppen imádkozik. Itt nem jelentkezik konfliktus. Ha valaki homoszexuális, és azt kényszerűségből, de gondosan titkolja (ezt képmutatásnak hívják), azt többnyire elfogadja környezete. Ha ugyanő korrekt módon feltárja magát, kilép a rejtőzködésből (ezt nevezik – ma már gyakorlatilag minden nyelven – *coming outnak*), akkor jó eséllyel megtapasztalja az elutasítást. Pedig ugyanúgy néz ki, mint azelőtt évekig, ugyanúgy végzi a munkáját, éppoly mértékben kötődik vagy nem kötődik társaihoz, mint addig – egyszóval semmi nem változott meg rajta vagy benne –, mégis igen gyakran kiközösítés lesz az osztályrésze.

A társadalom nem az egyes homoszexuális embert veti meg, hanem magának a homoszexualitásnak a gondolatát, valamint egyáltalán a gondolkodást és az őszinteséget. Ezt *E.M. Forster Maurice* c. regényének zárójegyzetében már 1960-ban megfogalmazta:

...Amit a közvélemény nem visel el, az nem maga a homoszexualitás, hanem a tény, hogy gondolkozni kell róla. Ha észrevétlenül közénk szivároghatna, ha máról holnapra elismerné egy apró betűvel nyomtatott rendelet, nagyon kevesen tiltakoznának.¹⁷

Ha viszont így áll a helyzet, akkor nem az őszinte – adott esetben homoszexuális – ember a beteg, hanem maga a társadalom, a közgondolkodás. És egy ilyen ossztársadalmi betegségbe mindahányan belehalhatunk, függetlenül szexuális hovatartozásunktól. A gyógyítás mindannyiunk közös érdeke és kötelessége. Ennek egyik módja az igazság keresése és kimondása. Többek között ezért érdemes – és kell! – beszélünk a homoszexualitásról; ez a válasz a fejezet címében feltett kérdésre.

---

¹⁷ Forster, p 278.

II. A homoszexualitás fenomenológiája

II.1. A homoszexualitás sajátosságai

Mit nevez a köznyelv és a tudomány homoszexualitásnak? Kire lehet felelősséggel kimondani a „homoszexuális” jelzőt? E kérdésre az elmúlt évszázadban rengetegen próbáltak egzakt választ adni. Sajnos a definíciók, a mögöttük húzódó elméletek és a tények ritkán fedik egymást. A téma árnyaltsága miatt nem is kísérletezünk frappáns, egymondatos meghatározással, inkább különböző szempontokat veszünk szemügyre.

II.1.1. Hiányos és/vagy téves megközelítések

Mint korábban láttuk, a társadalom vajmi kevés valós és tudományosan megalapozott ismerettel rendelkezik a témában. Az alábbiakban a legjellemzőbb tévképzeteket vesszük sorra.

Ha valaki túl akar lépni a pletykákon, akkor hiteles információ szerzése végett kézbe veszi – mondjuk – az *Idegen szavak és kifejezések szótárát*. Ennek 1989-es (9., ismételten átnézett és függelékkel bővített) kiadásában a következőt olvashatjuk:

homoszexualitás gör+lat, orv természetellenes nemi vonzalom az ugyanazon neműek iránt¹⁸

E definícióból megtudjuk tehát, hogy a homoszexualitás *a)* orvosi kérdés, amely *b)* kívül esik a természet rendjén. A természetellenességgel később még foglalkozunk. Az *orv* kitéltetlően pedig jelenleg annyit, hogy határozott preconcepcióról árulkodik. Más szerkesztő más teóriájának megfelelően ugyanilyen érvénnyel szerepelhetne az *erk, jog, pszich, szoc* megjelölések bármelyike, attól függően, hogy az adott kutató vagy szerző (vallás)erkölcsi, büntetőjogi, lélektani vagy szociológiai jelenségnek ítéli-e a kérdést. Ismét más iskolák antropológiai vagy kultúrtörténeti válaszokat keresnek, egyesek szerint pedig homoszexualitás mint olyan, egyszerűen *nincs*. Objektív (= nem felületes és előítéletekről árulkodó) tényekhez tehát a szótárból nem jutottunk hozzá. Térjünk hát vissza a mendemondákhoz; ezekből legalább megtudjuk, hogy – többek között – *mi nem* a homoszexualitás!

II.1.1.1.

Szinonimájaként használják gyakran, főleg régebbi szövegekben a *pederasztia* kifejezést. E szó alapja a görög *paidon*, amely a *paisz* főnév kicsinyítőképzős alakja, jelentése pedig: gyermek. A pszichiátriai és jogi gyakorlat valóban ismeri azt az esetet, amikor valaki a saját neméhez tartozó, szexuálisan éretlen kiskorúak iránt érez testi vonzalmat, s nemegyszer erőszakoskodik a magatehetetlen vagy elcsábított áldozatokkal. A szó tényleges értelmében ezt és csak ezt nevezhetjük pederasztia-nak. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kiskorúakkal való kikezdés, a *pedofília*, „liliomtiprás”, nem a homoszexuálisok privilégiuma. Az ilyen jellegű bűncselekmények az ún. „normálisok” táborában szignifikánsan gyakoribbak.

New Yorkban a szexuális bűncselekmények 97 százalékát az elmúlt 20 évben felnőtt férfiak követték el – fiatal lányok ellen! Egyszerűen elenyésző a kisfiúk megrontása.¹⁹

Az átlagos homoszexuálisok – ha egyáltalán beszélhetünk átlagosról – csakúgy, mint többségükben a heteroszexuálisok, hozzávetőleg saját korosztályukban keresik társukat. A pe-

¹⁸ Bakos, p 344.

¹⁹ Erőss, p 119.

derasztia szó általános értelemben vett használata és a mögöttes gondolat tehát megalapozatlan, nem tükrözi a valóságot.

II.1.1.2.

A másik jellemző fogalomzavar, amikor a homoszexualitást a *transz-szexualizmussal* vagy *transzvesztitizmussal* keverik össze. Utóbbi szó eredete a latin *trans* (át-) és *vestis* (ruházat) kifejezésekben keresendő. A transzvesztita kisebb-nagyobb mértékben identifikálódik a másik nemmel: átveszi hanghordozását, magányos óráiban vagy adott társaságban az ellentétes nemre jellemző ruhákat hord. Az ilyen férfi gyakran festi magát, s szereti, ha valamilyen női becenéven szólítják. A transzszexuális ugyanezt el is várja, mivel úgy érzi, a „sors tévedése”, hogy nő léte re férfitesttel született. Ha lehetősége nyílik, át is operáltatja magát nővé, és hormonkezelésnek veti alá magát.

E jelenség elenyésző. Mégis ebből generalizálódott a vélemény, hogy a homoszexualitás nőiességet, majomkodást, pózolást jelent. De elég találomra tíz homoszexuálist megkérdezni: legalább kilencen felháborodottan utasítják vissza az ilyen jellegű azonosítást.

A megvilágítot nem ismerők számára nyilvánvalónak tűnik, hogy a homoszexuális férfiak nőiesek. Ehhez képest K. Jay és A. Young kutatási eredményei arról tanúskodnak, hogy homoszexuális mintájuk tagjainak 96 százaléka sosem vett magára női ruhát, 88 százaléka sosem sminkelte magát, háromnegyedüknek sosem volt olyan homoszexuális partnere, aki női ruhát viselt volna és 72 százalékuknak olyan partnere, aki sminkelte volna magát. Ezek az adatok rációznak a közhiedelmekre. A tipikus homoszexuális férfi nemi identitása férfi identitás és nemi szerepviselkedése is férfi szerepviselkedés.²⁰

Amíg az azonos neművel való kapcsolat köztörvényes bűncselekménynek számított, a partnerét kereső, de óvatosságra kényszerített ember kénytelen volt valamilyen speciális jelrendszert igénybe venni, hogy hasonló beállítottságú embertársa figyelmét felhívja magára, és jobb híján e jelrendszer gyakorta valóban feminin gesztusokból és túlzott ékszerhasználatból állt össze. Ez viszont napjainkban már nem szükségyszerű. A homoszexuális szubkultúra, ha a megvetettségéből nem is, az illegalitásból kilépett. Bizonyos keretek között megvannak az ismerkedés törvény adta lehetőségei; a „titkos üzenetek” cseréje jórészt fölöslegessé vált. A mai homoszexuális általában nagy hangsúlyt fektet arra, hogy minél markánsabban, minél férfiasabban nézzen ki és viselkedjék. Korunk homoszexuális férfiideálja a macsó megjelenés lett; a festett szőke, ondolált frizura finomkodó tulajdonosa e rétegen belül is – gyakran diszkriminált – kisebbségnek számít; a melegek az ilyeneket „*hajtűdobálósok*”-nak titulálják.

Vagyis a „Jé, ez a fickó tényleg homokos? Egyáltalán nem látszik rajta!” jellegű, csodálkozó felkiáltások háttérében mindig a „homoszexualitás = transzvesztitizmus” téves képlet rejlik, s ez a tények nem ismeréséből adódik. Valakinek a külsejéből szexuális preferenciájára következtetni körülbelül olyan, mint egy autó színéből megsaccolni annak lehetséges maximális sebességét.

II.1.1.3.

Szintén létező, nem is túl ritka eset a *férfiprostitúció*. A hol üldözött, hol „csak” megvetett homoszexuális gyakran kényszerül bele emberhez méltatlan, „egyéjszakás” kapcsolatokba, ahol az érzelmek nem számítanak, kizárólag a fizikai megkönnyebbülésen van a hangsúly. Ezt az életformát írja le érzékletesen *Stefan Zweig Az érzések zűrzavara* c. novellájában.

---

²⁰ Tóth: op. cit., p 38.

Hátrányos helyzetű (és megkérdőjelezhető tisztességű) fiatalok igen könnyen felfedezhetik e téren a könnyű pénzszerzés lehetőségét. Az sem egyedi eset, hogy a teljesen heteroszexuális beállítottságú fiú – amikor huzamosabb ideig nem tud jövedelemhez jutni – ösztönös viszolygását leküzdve magában, áruba bocsátja testét.

De az általánosítás ez esetben is alapvetően hibás. Sem az nem igaz, hogy minden férfi-prostituált homoszexuális, de főleg az nem, hogy minden homoszexuális prostituált, illetve „fogyasztóként” él a prostitúcióval. És talán célszerű emlékeztetni arra a tényre, hogy a heteroszexuális prostitúció is töretlen lendülettel, nagyüzemben működik évezredek óta.

II.1.1.4.

*Promiszkúózus*nak hívják az olyan férfit vagy nőt, aki képtelen a tartós párkapcsolatra, és állandó jelleggel cserélgeti szexuális partnereit. A promiszkuitás mind a hetero-, mind a homoszexuális világban jelen van. A tapasztalat azt igazolja, hogy az utóbbiak között elterjedtebb. De ez egyrészt, ha így is van, semmi esetre sem szükségszerű, másrészt akadnak nagyon határozott ellenpéldák. E kérdésről még bőszegesen tárgyalunk a későbbiekben.

II.1.1.5.

Az egyik legveszélyesebb csúsztatás, amikor nem tesznek különbséget *homoszexualitás* és *homoszexuális kapcsolat* vagy *aktus* között. E szimplifikált egyenlet szerint, ha egy férfi homoszexuális, az feltétlenül lefekszik más férfival; illetve, ha egy férfi akár csak egyszer is részt vett azonos neművel szexuális kapcsolatban, az mindenképpen homoszexuális. E tézis több szempontból is vitatható.

Homoszexualitás mint egyszeges „klinikai kórkép” természetesen nem létezik. Változatai, formái ugyanolyan áttekinthetetlenül bonyolultak, mint amennyire nehezen szorítható elméleti struktúrákba a férfi–nő kapcsolat is, – a szociológia minden eddigi adata szerint. Annyi bizonyosnak látszik, hogy a homoszexualitás olyan állapot, amelyet szakmai hitelességgel és objektív kutatómódszerekkel vizsgálni lehet.²¹

Alfred Kinsey az 1930-as évek végén kezdte el vizsgálatait az amerikaiak szexuális viselkedéséről, és kb. két évtized alatt 17 ezer embert kérdezett ki munkatársaival. Ennek eredményeképpen azt állapította meg, hogy a szexuálisan aktív férfiak 4%-a homoszexuális, 10%-a több alkalommal, több partnerrel vett részt homoszexuális kapcsolatban, és 37%-uk legalább egyszer kipróbálta az azonos nemű szerelmet.²²

Ez a 37% nevezetes adattá nőtte ki magát; a melegek szívesen idézgetik. Tegyük hozzá – mert az idézetből nem derül ki –, hogy ez olyanokra vonatkozik, akik az aktus alatt orgazmust is átéltek, vagyis nincsenek benne azok, akik erőszaknak engedve kerültek ilyen jellegű kapcsolatba. Ennek ellenére nem nevezik magukat homoszexuálisoknak, a szakirodalom sem tekinti őket annak. Tehát egyszeri (vagy akár többszöri!) azonos neművel történt aktus nem tételezi fel szükségszerűen a résztvevő homoszexuális hajlamát.

A fenti idézettel kapcsolatban meg kell említenünk egy látszólag apró, valójában viszont lényeges pontatlanságot. *Kinsey* behaviorista pszichológiát művelt, azaz csak a külsőleg megfigyelhető viselkedéssel foglalkozott. Az érzelmek, belső élmények nem képezték vizsgálatai tárgyát. Tehát a 37% nem az azonos nemű *szerelmet* próbálta ki, hanem az azonos neművel való *szexuális kapcsolatot*. Ha heteroszexuális vonatkozásban megkülönböztetjük a

---

²¹ Erőss, p 46.

²² Romsauer, pp 177–199.

testiséget a szerelemtől, akkor melegekkel kapcsolatban sem tekinthetjük e két fogalmat felcserélhetőnek. Férfi–férfi viszonylatban is létezik szerelem nélküli szex, illetve szex nélküli szerelem.

Sokan támadják a *Kinsey*-jelentést, arra hivatkozva, hogy akkoriban a statisztika tudománya nem állt még a mai szinten, és megkérdőjelezi az adatokat, mondván, hogy a felmérés nem volt reprezentatív. Ez vélhetőleg így is van, de azóta már történtek újabb vizsgálatok, hitelesebb eredményekkel, amelyekről alább még ejtünk szót. Elvi kiindulási alapnak viszont a *Kinsey*-jelentés megfelelő.

Nem szól azonban e statisztika az ún. *latens homoszexuálisokról*: azokról, akik kényszerűségből (társadalmi nyomás vagy a vallás mint super-ego hatására) heteroszexuális kapcsolatban vergődnek, vagy önmegtartóztatást kényszerítve magukra, az agglegény vagy jámbor szerzetes szerepét játsszák a világban, holott álmaikban és fantáziájukban kifejezetten homoerotikus jelenetek játszódnak le. Ilyenek is léteznek, mégpedig nem is elenyésző számban. Többféle életstílus áll rendelkezésükre. Egyrészt igen szép számmal kerülnek ki közülük szorongásos vagy kényszeres tünetekkel az ambuláns pszichológiai rendelők vagy akár a pszichiátriai osztályok állandó látogatói. Valamint belőlük lesznek a buziverők, az ún. *homofóbia* fő-ideológusai, a homoszexuálisok inkvizítorai. Az ilyen személy nemcsak a társadalom, de önmaga előtt is titkolja saját homoerotikus vágyait. Hogy önmagát ne kelljen elítélnie, e tudattartalmakat kivetíti bárki másra, így ő maga megszabadul tőlük – legalábbis azt hiszi. Az egész folyamat tudattalanul működik, és nem más ez, mint a psziché énvédő, elhárító mechanizmusainak egyik primitív formája, a *projekció*.

kivetítés (projekció): műveletek, amelyek révén az egyén az általa fel nem ismert vagy visszautasított tulajdonságokat, érzéseket, vágyakat vagy éppen „tárgyakat” kiűzi magából és egy másik személybe vagy dologba helyezi. Kezdetleges védekezés, amely sajátosan megjelenik a paranoiában, de „normális” gondolkodási módokban is, mint a babonában.²³

Nincs új a nap alatt. Szent Pál kétezer évvel ezelőtt írta le: „Nincs hát számodra mentség, bárki vagy is, te ember, aki ítélkezel. Mert amikor mást elítélsz, magadat marasztalod el, hiszen ugyanazt műveled te is, ítélkező.”²⁴ E meghasonlott emberek tűzzel–vassal–prédikációval próbálják irtani vagy legalábbis nevetségessé tenni a melegeket, holott adott kontextusban tökéletesen rájuk illik a „homoszexuális” jelző.

Láthatjuk, hogy homoszexuális hajlam és homoszexuális kapcsolat nem tételezik fel szükségyszerűen egymást; mindkettő meglehet a másik nélkül is. Hol van hát a megoldás? *Eröss László* felvetése figyelemre méltó:

Talán az volna a tisztább megítélés, ha csak azokat tekintenénk homoszexuálisnak, akik magukat annak nyilvánítják, függetlenül attól, hogy „gyakorló” homokosok-e vagy csak eljátszadoznak a gondolattal...?²⁵

Vázlatosan áttekintettük, hogy mi minden az, amit nem nevezhetünk a homoszexualitás általános jellemzőjének. Vegyünk most szemügyre más utakat, amelyek talán valamivel kacskaringósabbak, de nem ígérkeznek zsákutcának!

---

²³ Halász, p 448.

²⁴ Róm 2,1

²⁵ Eröss, p 43.

II.1.2. A homoszexualitás valós jellemzői

Az általunk használhatónak ítélt megközelítésben két feltétlen ismérvet emelünk ki: a *kizárólagosságot* és az *irreverzibilitást*.

II.1.2.1. A hajlam kizárólagossága

Mint a *Kinsey*-jelentésből látható, vannak, akik kisebb-nagyobb rendszerességgel létesítenek azonos nemű partnerrel szexuális kapcsolatot, mégsem nevezhetők homoszexuálisnak. Ha a köznapinál pontosabb definíciót akarunk megfogalmazni, az eddigiek alapján azt kell állítanunk: homo-szexuális *az és csak az*, aki *kizárólag* saját nemének képviselői között keresi valós vagy fantáziabeli társát. E tetszetős kijelentés azonban nem problémamentes. Vajon mit lehet a kizárólagosság kritériumának tekinteni?

Kinsey hétfokú skálát állított fel, amelynek egyik végén azok találhatók, akik soha nem létesítettek kapcsolatot a másik nem tagjaival (férfiaknál, mint írtuk, ez kb. 4%), a másik végén olyan személyek, akiknek életük folyamán egyáltalán nem volt homoszexuális élményük (férfiaknál kb. 42–45%). A két szélsőség közötti öt fokozatot tölti ki a *biszexuálisok* rétege, több mint 50 százalékos részarányban.

Biszexuálisnak általában azt nevezzük, aki hol saját, hol ellentétes nemű partnerrel éli nemi életét. E „hol-hol” meghatározás azonban nem egyértelmű. Van, akinél szimultán poligámiában jelenik meg, mások adott esetben éveket élnek le férfi társsal, majd szintén éveket egy nővel, később ismét férfival próbálkoznak stb. Ez a jelenség létében nem, létjogosultságában azonban – keresztény aspektusból – legalábbis vitatható.

Freud óta a pszichológiai iskolák többsége evidenciaként vallja, hogy az ember születésétől fogva eredendően biszexuális lény. Amint kezdetben minden csecsemő mindkét kezét használja, s csak a fejlődés folyamán alakul ki valamelyik kéz preferenciája, úgy a gyermek szexuális hovatartozása és orientációja is fokozatosan bontakozik ki az évek során, s dől el, hogy a személy végül a heteroszexuális többség vagy a homoszexuális kisebbség táborába fog-e tartozni. Hogy e hovatartozást vajon milyen tényezők határozzák meg, arról a fejezet további részében még ejtünk szót. Azt viszont az V. fejezetben tárgyaljuk majd bővebben, hogy az ember alapvetően *monogám* lény. Az Egyház ezt kezdetől fogva tanítja, ha napjainkban mind többen kérdőjelezzik is meg. Elővételezve a későbbi bizonyítást, előlegezzük meg ezen tézis hitelességét, s kezeljük most tényként. Ekkor viszont egyértelmű, hogy a felnőttkori *manifest biszexualitás* – akár szimultán, akár váltakozó formában – nem illeszkedik a teremtés rendjébe. Aki párhuzamosan vagy felváltva különböző nemű partnerekkel érintkezik, az értelemszerűen bi- vagy poligámiát folytat. Vegyük észre: nem a partnerek *nemével* van gondunk, hanem azok „*darabszámával*”. Az egyetlen társ melletti kitartás szükségszerűen döntést követel a biszexuálisan orientált személytől. Ennek elhúzódó hiányát az infantilis – mindenkire jellemző – biszexuális fejlődési szakaszban való megrekedésnek, fixációnak kell tekintenünk; általánosítva: a személyiségfejlődés egy ponton való elakadásának. További pszichológiai kutatásra lenne szükség annak igazolásához, hogy ez az érzelmi éretlenség kezelhető, az akarat erősíthető, így megfelelő külső (terápiás), belső (önismereti) és „fölső”, azaz isteni segítséggel a döntés minden esetben meghozható, magyarul a biszexuálisan élő ember képes lehorgonyozni az említett skála valamelyik végénél.

De vajon melyik végénél? Annak a férfinak, aki a prepubertás korától fogva csakis fiúkkal fantáziált, álmodott és esetlegesen létesített kapcsolatot, kizárólagos homoszexualitása egyértelmű. Viszont – amennyiben a fentiek alapján elvetjük a manifest biszexualitás kategóriáját – tekinthető-e heteroszexuálisnak az, aki azonos neműekkel való fantáziák és

kapcsolatok dominanciája mellett alkalmanként kísérletet tett a társadalom által normálisnak nevezett együttlét kialakítására? Hol van a kritériumként megjelölt „kizárólagosság” határvonala?

Célravezetőbb, ha a kérdést indirekt formában tesszük fel, s úgy próbáljuk megválaszolni. Eszerint kizárólagosan homoszexuális hajlamúnak kell tekintenünk azt is, aki próbálkozott az ellenkező nemnél, esetleg meg is nősült, de nőkkel való kapcsolataiban következetesen fellépett valamilyen „hiánybetegség”, amely viszont azonos nemű partner esetén nem jelentkezett. Milyen hiányokról van szó?

a) *A szexuális teljesítőképesség hiánya.* Ritkán, de találkozni olyan férfival, aki nőkkel szemben effektíve fizikai undort érez, szexuális szituációban pedig impotensnek bizonyul, holott férfitartnerrel százszázalékos teljesítményt produkál.

b) *Az orgazmus hiánya.* Van, aki az aktusra de facto képes, eljut az ejakulációig is, de ennek ellenére nem él át kéjérzést. A magömlés nála pusztán biológiai történés szintjére devalválódik. Pótmegoldásként a nővel való szeretkezés közben férfitartnerre gondol; ilyenkor a nő nem több, mint egy homoerotikus fantáziájú önkielégítés fizikai segédeszköze.

c) *A harmónia hiánya.* Gyakori, hogy valaki rendszeresen képesnek mutatkozik heteroszexuális aktusra, s azt a maga nemében még élvezi is. Nem ritka, hogy az ilyen ember házasságra lép, ugyanakkor társas életét állandó vákuum-érzés kíséri. Örökösen a „meg nem talált társ” képzetével kénytelen viaskodni. Az optimálisnak tűnő testi együttlét ellenére ellenkező nemű partnere érzelmileg–intellektuálisan nem tudja életében kitölteni azt az űrt, amelynek megszűnése minden párkapcsolat egyik tényleges célja. Továbbá tisztában van azzal, hogy a diszharmónia érzését nem a *személy*, hanem a *nem* elhibázott választása okozza.

A leírt esetek mindegyike a *Kinsey*-skála középső részére esik, sőt, ha tényleges meleg kapcsolatra nem került sor, elképzelhető, hogy a heteroszexuális blokkba. *Viszont a skála a viselkedésre vonatkozik, nem a hajlamra!* Mindhárom felsorolt variációban a homoszexuális hajlamot kizárólagosnak kell mondanunk. Tegyük hozzá, hogy amíg az *a* eset objektíve észlelhető, addig a *b*, de még inkább a *c* szituációban a hiány érzékelése maximálisan szubjektív. Ilyenkor sem a partner, sem az orvos, sem a pap vagy a Szentszék nem kompetens az ítélet megalkotásában. Csak a szubjektum ítélhet. De jegyezzük meg: *A szubjektív hajlamazonosítás nem jelenti a hajlam szabadon való megválasztását!* Az első kognitív, a második akarati tevékenység. Márpedig a szabad akarati döntés hiánya minden esetben kizárja a személyes felelősséget (mármint erkölcszociológiai kontextusban, ld. IV. fejezet).

Mit jelent ez a gyakorlatban? Ha külső szemlélőként annyit érzékelünk, hogy valaki, aki rendszeres heteroszexuális kapcsolatot folytatott, hirtelen vagy fokozatosan „átvált” az azonos nemű partner(ek)re, akkor sem szabad elhamarkodottan ítéletet mondanunk. Ez esetben sincs szó feltétlenül szabadon választott homoszexualitásról, csupán annyiról, hogy egy eleve homoszexuális beállítottságú személy hosszas küzdelmek árán bizonyossággal felismerte tényleges hajlamát, s ennek megfelelően kezdett hozzá félrecsúszott életének átalakításához.

Ha ezek után ismételten feltesszük a kérdést, hogy vajon mekkora a kizárólagosan homoszexuális hajlamú személyek részaránya a népesség egészében – akkor sajnos máris sokkal nehezebb a válaszadás. *Tóth László* amerikai és európai felmérésekre egyaránt hivatkozik, így vonja le a végkövetkeztetést.

A legutolsó nagyobb, 1368 férfira és 1397 nőre kiterjedő és dokumentáltan reprezentatív adatgyűjtés 1985 – 1992 között készült szintén az USA-ban és The Janus Report on Sexual Behaviour címen jelent meg 1993 tavaszán. Itt feltették a kérdést, hogy „Volt-e homoszexuális tapasztalata?”. A választ adó férfiak 22 százaléka, a nőknek pedig 17 százaléka jelentette ki, hogy

volt ilyen az életében. Ezt követően az „igennel” válaszolóktól megkérdezték, hogy hány alkalommal volt ilyen tapasztalatuk. A válaszolók a következőképpen oszlanak meg:

Az „igennel” válaszolók homoszexuális tapasztalatainak gyakorisága (%)

	férfi (264)	nő (235)
egyszer	5	6
alkalmanként	56	67
gyakran	13	6
folyamatosan	26	21

Az adatok arra utalnak, hogy a túlnyomórészt vagy kizárólag homoszexuális nemi orientációjú férfiak aránya 10 százalék körül van ma is az amerikai társadalomban. [...] Mindezeknek az adatoknak az ismeretében reálisnak tűnik egy olyan becslés, hogy a felnőtt korú férfi népesség körében az európai típusú társadalmakban 5–15 százalék között van azoknak a férfiaknak az aránya, akik nem csupán véletlenül, egyedi alkalommal kerültek azonos nemű partnerrel szexuális kapcsolatba.²⁶

Ezen értékből – valamint hazai felmérésekből – adódik a magyar felnőtt férfi lakosságra tett – az előző fejezetben már idézett – minimális becslés: 150–400 000 fő.

II.1.2.2. A hajlam irreverzibilitása

Az *irreverzibilitás* szó megfordíthatatlanságot jelent. A kérdés általában úgy merül fel, hogy a homoszexuális beállítottságot így vagy úgy, át le-het-e alakítani heteroszexuális orientációvá. Hátterében az a téves – alább cáfolandó – elképzelés húzódik, amely szerint a homoszexualitás betegség, amit gyógyítani kell. *Sigmund Freud*, a pszichoanalízis atyja gyógyíthatatlannak tekinti ugyan²⁷, de vannak eltérő teóriák is.

E ponton kell megismerkednünk *Willem C. Van Dam* holland református, karizmatikus lelkipásztor magyarul is megjelent művének egy fejezetével, amelyre a könyv további részében még vissza-visszatérünk. *Lelkigondozás a Szentlélek erejével* c. kötetének utolsó, X. fejezetének címe: „*Ilyenek voltak pedig némelyek*”. Alcíme: *Homoszexuálisok lelki-gondozása*. A tanulmány 21 oldalas, és ismereteim szerint ez a legátfogóbb, magyar nyelven publikált munka, amely elvileg kifejezetten keresztény szellemben foglalkozik a homoszexualitással. Sajnálatos módon ehhez képest több helyen nagyon felületes; féligazságokkal, szívhez szóló akklamációkkal operál, és minden jó szándéka ellenére – amit nem lehet tőle elvitatni! – még egyet lök a társadalom és az Egyház peremére szorult melegeken. Magam részéről ezt az írást nem tartom különösebben jelentősnek. Azért szállok vele mégis vitába, mert úgy vélem, *kiválóan reprezentálja azt a hozzáállást, amire a homoszexuális ember „keresztény körökből” általában számíthat*. Alapkonceptióinak egyike: a homoszexualitás rossz, de gyógyítható. Ennek igazolására teóriákat, példákat egyaránt hoz. Összesítettem a könyvben közölt számadatokat²⁸. Leír ugyan önálló tanúságtételeket is, de most csak a „mennyiből mennyien” képletbe helyezhető számokat idézem: eszerint 353 homoszexuálisból 139 az, aki részben vagy egészben meggyógyult a különböző jellegű intervenciók hatására. Hallatlan ujjongással sorakoztatja egymás után az eseteket... pedig ez *kevesebb mint 40 százalék!* És mi lesz a többiekkel?! Ha az általa teljes gyógyulásnak nevezett eseteket

²⁶ Tóth: op. cit., p 42.

²⁷ Erőss, p 16.

²⁸ Van Dam, pp 92, 103.

vesszük, az arány *nem éri el a 30 százalékot sem*. Erőss László már idézett könyvének egyik adata talán magyarázattal szolgál:

Dieber végül freudi típusú pszichoanalízissel kezelt 106 homoszexuálist. 27 százalékuk át is váltott heteroszexuális élvezetekre... Apró szépséghiba, hogy ezek többsége eleve biszexuális volt...²⁹

Egy másik részlet szemléletesebben mutatja be az átnevelő terápiák sikersorozatát:

Schanek Nofzig „beépítette betegei lelkébe” szuggesztióval: „Ezentúl a homoszexualitás undort kelt bennem, nem pedig kusza vágyat.” És sikerült! – kiált fel szerzőnk (mármint a betegek nem több mint harminc százalékánál...)

Viszont: az egyik „beteg” még a 204. hipnóziskezelésnél is dühöngve tiltakozott és ugrált a sezlonon, amikor ezeket a parancsszavakat meghallotta hipnotikus álmában, és amikor el kellett képzelnie, hogy egy nő „undorító, gusztustalan” alhasát simogatja éppen, boldog öntudatlansággal – tiltakozása jeléül a professzorra borította az éjjeliszekrényt.

Ezek a nehézfiúk.

De 30 százalékuk még három év múlva is abban a házasságban élt, amelyet a kloroformos doktor hozott össze a hipnózis sezlonjain.³⁰

De úgy tűnik, nem lehetünk teljes bizalommal a „hiteles” és „teljes” gyógyulások iránt sem. A tökéletes megváltozás értelemszerűen a homoszexuális vágyak teljes eltűnését és soha vissza nem térését jelenti (jelentené). Hiszen ha valaha is visszatér ilyen indíttatás, akkor az nem szűnt meg, csupán a tudatküszöb alá szorult. *Elfojtás*, jobb esetben *szublimáció* tárgya lett.

1973-ban jelent meg először, 1992-ben negyedszer az Egyesült Államokban *Andrew Comiskey Pursuing Sexual Wholeness* c. könyve. A szerző beszámol saját homoszexuális múltjáról, kalandjairól, megtéréséről és gyógyulásáról. Revelációként hatott számára, amikor szembesült a Római levél és az 1. Korintusi levél vonatkozó perikópáival, és úgy megrendült, hogy menten heteroszexuálissá változott. Megnősült, s azóta főállásban prédikál arról, ami könyvének alcíme: *Hogyan gyógyítja Jézus a homoszexuális embert*. Hogy hogyan? A kötet vége felé az alábbi epizóddal találkozunk:

Egy alkalommal, miközben a szexuális megváltottságról tartottam előadássorozatot, úgy éreztem, hogy égek a vágytól, kifejezetten a férfiszerelem s annak beteljesülése iránt. Szinte fájt a vágyakozás. Frusztrálva éreztem magam, hogy férfibarátaim nem tudják kielégíteni e szükségletemet, és ennél is frusztrálóbb volt, hogy a velük való széttrött kapcsolatban még mindig felfedeztem ezt a vágyakozást. Kísértést éreztem, hogy férfitestekről való képzelgésben élvezkedjek. És Istent hibáztattam az egészért – a bennem maradt hiányért, a neurotikus dependencia feszültségeiért, a kísértésekért. S mindenek fölé az Ő távolmaradását hibáztattam, harcaim közepette.³¹

Talán nem vagyok elfogult, amikor határozottan úgy vélem: ez nem gyógyulás! És egyetlen épeszű orvos vagy pszichológus sem tartaná annak, még akkor sem, ha ez csupán egyetlen bekezdés a kétszáz oldalas könyvben. Továbbá elég kiábrándító volna, ha Jézus gyógyításai minden téren csupán ennyire lennének hatékonyak.

De hát hogyan is kellene történnie a gyógyulásnak? *Van Dam* naiv idealizmussal és maximális hozzá nem értéssel írja le elgondolását:

---

²⁹ Erőss, p 113.

³⁰ Erőss, p 146.

³¹ Comiskey, p 190. Az idézett rész a szerző fordítása.

Sok esetben a homoszexuális érzések erejüket veszítik, ha nem táplálják őket. Bekövetkezhet az az idő, amikor már nincsenek homoszexuális érzések, de még heteroszexuálisak sincsenek. Ezután tovább haladhat a mutató, és növekedhetnek a másik nem iránti érzések.³²

Sajátos ez a mechanikus psziché-elképzelés! Az emberi lélek nem kilométeróra, aminek mutatója lenne, s a szexuális ösztönkésztetés sem dollárárfolyam, amely ingadozhat jobbra-balra. Egy kizárólagos homoszexuálisnál milyen mutató és hová haladjon?! Az említett manifeszt biszexuálisnál a terápia hatékony lehet. Homoszexuális páciensnél maximális eredményként aszexualitásra, impotenciára és pszichózisra számíthatunk. Ez semmi esetre sem pszichológiai segítségnyújtás, és végképp nem Jézus Krisztus felemelő szeretete.

Átneveléssel a náci lágerekben is próbálkoztak. Női foglyokat prostitúcióra kényszerítettek, koszos barakkokban tábori bordélyokat hoztak létre, ahová fegyverrel tuszkolták be a rózsaszín háromszöges deportáltakat.

Amint Himmler tudomására jutott, hogy az esetek nagy részében nem következett be gyógyulás, elhatározta, hogy bosszút áll. 1943-ban úgy döntött, hogy „büntetésül” *kiheréli* a homoszexuálisokat, mert konokul megátalkodtak bűnükben.³³

Van Dam református lelkész. A „*sola Scriptura*” elv alapján kénytelen jobban hinni a Biblia betűjének, mint bizonyos tényeknek. Azt, hogy a Bibliát sem egészen pontosan értelmezi, még látni fogjuk. Mindenesetre a Katolikus Egyház ilyen tekintetben jobban halad a korrall, amikor a Katekizmusban a homoszexualitást *veleszületettnek és nem szabadon választottnak* mondja.³⁴

Összegzésül elmondhatjuk: a homoszexuális gyakorlatot folytatóknak tekintélyes része *kizárólag* saját neme iránt érez szexuális vonzalmat. Ezen irányultságuk *megváltoztathatatlan*: ellenáll mindenféle terápiás technikának, ráadásul a beavatkozások nagyon gyakran pszichés defektusokat eredményeznek. A homoszexuális ember egyetlen reális lehetősége, ha elfogadja adottságát, megtanul együtt élni vele. Hogy hogyan, arra visszatérünk. De előbb járjuk körül a kérdést: vajon mitől válik valaki homoszexuálissá; s ezzel együtt: megelőzhető-e – ahogy *Van Dam* reméli – e hajlam kialakulása?

II.2. A homoszexuális hajlam kialakulása

Az elmúlt száz évben, amióta tudományos igénnyel vizsgálják az emberi szexualitást, s amióta egyáltalán pszichológiáról mint önálló tudományról beszélhetünk, számtalan, többnyire egymásnak ellentmondó hipotézis született e témában. Lehetetlen – és fölösleges – a teljességre törekedni ezek áttekintésében, csak a legjellemzőbb elméleteket vesszük szemügyre.

II.2.1. Megrontás?

A kifejezés burkoltan két ítéletet is tartalmaz. Az egyik: a homoszexualitás rossz. Ennek vizsgálatától most eltekintünk; a későbbiekben több szempontból, bőségesen foglalkozunk vele. A másik: a homoszexuális hajlam „fertőző betegség”. Úgy alakul ki, hogy a gyermeket vagy ifjú embert valaki – egy „tapasztalt”, idősebb homoszexuális – mintegy beavatja az

---

³² Van Dam, p 99.

³³ Boisson, p 122.

³⁴ KEK 2358.

azonos neművel való testi szerelembe. És – állítják e teória harcosai – amennyiben ez a kapcsolat volt az első szexuális élmény, *imprinting hatás* lép fel³⁵: a gyermek vagy ifjú tapasztalati alapon a kielégülésnek ezt és csak ezt a formáját tartja majd a továbbiakban természetesnek, így homoszexuálissá válik.

Ha e csábítás-elmélet igaz, továbbá feltételezzük, hogy homoszexuálisnak lenni a priori rossz dolog, akkor igazuk van azoknak, akik *per fas et nefas* fel akarják számolni a homoszexualitást, és gyermekeiket kétségbeesetten tiltják a melegekkel való mindenfajta ismeretségtől. De vajon tényleg helytálló a hipotézis?

Mint a II.1.1.1. pontban láttuk, a homoszexuálisok között a pedofília csak marginális jelenség. A relatíve nagy elterjedettséget ez nem magyarázza meg kielégítően. S tegyük hozzá, amit Erőss idéz Igor Kon szexológiai professzortól:

A régi szakirodalomban – írja a mester – széles körben elterjedt az a vélemény, amely szerint a homoszexualitás egyik legfőbb oka a serdülők elcsábítása, felnőttek által. Ez, mint utóbb kiderült, nem olyan gyakori eset. Az NSZK-ban végzett felmérés szerint a homoszexuális férfiaknak, akik 18. életévüket megelőzően léptek erre az útra, több mint a felét nem felnőttek, hanem velük azonos korúak avatták be.³⁶

További kérdés: amennyiben az egyszeri homoerotikus élmény a feltételezett mértékben determináló hatású, akkor hogyan kell értelmezni azt a bizonyos Kinsey-féle 37 százalékot? (Ami lehet, hogy kevesebb, de mint jelenség létezik.) Hiszen tudjuk: ezen férfiaknak csak töredéke vált (?) homoszexuálissá. A többiek túlnyomó részben megmaradtak a heteroszexuális gyakorlatnál. Ez arra utal, hogy a pusztán élmény nem elégséges alap a hajlam kialakulásához. Ehhez kapcsolódik egy másik, előző megállapításunk: vannak homoszexuálisok, akiknek soha nem volt tényleges tapasztalatuk. Az ő hajlamukat a megrontás-elmélet végképp nem magyarázza meg.

De ellenérvként hozható fel sokak személyes visszaemlékezése: jóval az első kapcsolatuk előtt – nem ritka, hogy már a pubertást megelőzően, alkalmasint öntudatra ébredésük első pillanatától! – tisztában voltak hajlamukkal, az általánostól eltérő beállítottságukkal.

Ötszáz homoszexuális férfin végzett kísérleteket Hirschfeld, és úgy találta, hogy többségük 4 és 13 éves kora között már „más”-nak érezte magát, mint osztálytársai.³⁷

Végül egy nem túl szakszerű, de talán elgondolkodtató költői kérdés: ha a homoszexualitás csak és kizárólag megrontás útján terjed, akkor a világtörténelem első homoszexuálisa kitől kapta hajlamát?...

A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy konkrét élmény manifestálhatja a latens hajlamot – most viszont nem egy életstílusnak, hanem magának a hajlamnak kialakulása érdekel bennünket, s ennek hátterében a megrontást feltételezni téves – és mellesleg rosszindulatú – elképzelés.

II.2.2. Hibás nevelés?

A prekoncepció itt is, mint az előző esetben: a homoszexualitás mint olyan, önmagában véve rossz. Van Dam e téren is kitesz magáért.

---

³⁵ Lux, p 111.

³⁶ Erőss, pp 16–17.

³⁷ Erőss, p 34.

Számos vizsgálat világosságra hozta ennek a megrekedésnek az okait. A „földcsuszamlást”, amely a szexuális érzések folyómedrét eltorlaszolta, csaknem mindig olyan érzelmi konfliktusok okozták, amelyek a korai gyermekévekben játszódtak le. [...] Nagyon gyakran látjuk, hogy a *szülők túl sok* vagy *túl kevés* figyelmességet, szeretetet, igenlést adtak. Az első esetben gyakran gyermeki az anyához vagy az apához fűződő kapcsolat, amely megakadályozza a másik nem iránti érzelmek fejlődését. A fiúknak gyakran felettük uralkodó – vagy babusgató, vagy elutasító – anyjuk van, és ez sok esetben kombinálódik egy gyenge vagy gyakran távollévő vagy fiával szemben közömbös apával. Ha az anya elutasítja vagy bálványozza fiát, annak érzései csak nehezen irányulnak egy nőnemű lény felé. Ha az apa elutasítja fiát, vagy nem vesz tudomást róla, a fiú kétségbeesetten apapótlékot keres.³⁸

Ez az elmélet nagyon divatos, és hívei csupán azt az egyet tévesztik szem elől, hogy az égvilágon semmire nem ad egzakt magyarázatot. A „túl sok vagy túl kevés” szeretettel valóban „nagyon gyakran” találkozunk. Olyan gyakran, hogy ilyen alapon az emberiség – mondjuk – 85 százaléka homoszexuális kellene hogy legyen. Továbbá hadd kérdezzük meg: ugyan mennyi a figyelmesség, szeretet és igenlés optimuma? Mi a mértékegysége? És íme, ismét a szimplifikáló, ezúttal matematizáló psziché-modell: az *x*-tengelyre vegyük fel a szeretetet, az *y*-tengelyre a homoszexualitás intenzitását, ezután az emocionális–szexuális fejlődést ábrázoljuk egy parabolával, amelynek mind pozitív, mind negatív kiterjedése, ha vízszintesen meghalad egy bizonyos mértéket (abszolút értékben), akkor függőlegesen jelentős homofil hajlamot mérhetünk; utóbbinak értéke kizárólag az origóban lesz nulla!... Elég nyakatekert elképzelés! Arról nem is szólva, hogy logikai nonszensz ugyanazon okozatot két, homlokegyenest ellenkező oknak tulajdonítani. „Túl sok – túl kevés”, „babusgató – elutasító” stb. Példával élve: nyilván sem az nem jó, ha túl sok, sem az, ha túl kevés macska van egy falusi háznál. De ha az egerek elszaporodnak, akkor annak a két ok közül *valamelyik* az oka, és nem „vagy-vagy”. Ez a hipotézis így nem több erőltetett belemagyarázásnál. Ugyanez a helyzet, amikor *Van Dam* így ír:

A homoszexuális felnőtt soha nem tudta feldolgozni gyermekkorai tapasztalatait és szenvedését. A szülők szeretetének egyensúlyában megmutatkozó hiány gyermekük szeretetbeli kiegyensúlyozatlanságához vezet. Így számos tapasztalat alapján közelítünk ahhoz az elképzeléshez, hogy a homoszexuális érzelmekkel bíró embereket érzészavarban szenvedő embereknek tekintjük.³⁹

Gyermekkori élmények fel nem dolgozása... érzészavar... Kérdés, hogy egyáltalán létezik-e (áteredő bűnnel terhelt) világunkban olyan ember, akire ezek nem állnak. Az egész idézet pedig olyan képet sugall, mintha a meleg egytől-egyig skizofrének, pszichopáták vagy értelmileg súlyosan retardáltak volnának. Olcsó dolog volna ez ellen a tudomány és művészet világának nagy neveivel dobálózni, de annyit le kell szögeznünk, hogy ez a minősítés megalapozatlan hangulatkeltés.

Murphy törvénykönyvéből két paragrafus kívánczik ide. Az egyik: „Ha a tények nem vágnak egybe az elmélettel, meg kell szabadulni tőlük.” Másik: „Ha lineáris egyezésre van szükséged, csak két ponton egyeztesd az adatokat!” *Csepeli György* egy 1980-ban írt cikkében érdekes kísérletet mesél el. Egyetemisták egy elmeklinikára jelentkeztek felvételre azzal, hogy „hangokat hallanak”. Simán felvették, és rögtön be is skatulyázták őket. Ettől fogva teljesen tünetmentesen viselkedtek, de a rájuk aggatott címkétől nem tudtak meg szabadulni. Sem az ápolószemélyzet, sem az orvosok nem vették észre, hogy szimulánsokkal van dolguk, akiknek kutya bajuk.

Az álbetegek által elmondott szabvány élettörténetet is átfordították a maguk sajátos nyelvére, ahol az anya iránti szeretet „leválási komplexusnak” minősült, az anya iránt mutatott közömbösség

³⁸ Van Dam, p 88.

³⁹ Van Dam, p 89.

„érzelmi elsivárosodás” néven került bele a jegyzőkönyvbe, s nem tudtak olyan eseményt elmondani normális életükből, melynek ne lett volna kóros átértékelése.⁴⁰

Ismét egy Murphy-törvényt idéznék: „Kellő számú adatból bármit be lehet bizonyítani.” Még azt is – teszem hozzá –, hogy a fel nem dolgozott kisgyermekkorai események szükségszerű „bemelegedést” eredményeznek. De szerencsére a legfrappánsabb bizonyítás sem változtatja meg a tényeket – amelyeket ezen elmélet kizárása után tovább kell keresnünk.

II.2.3. Biológiai meghatározottság?

Ismét *Van Damot* idézzük:

A kromoszómák és hormonok vizsgálata nem mutatott világos különbséget a hetero- és homoszexuálisok között. A tudósok között napjainkban is alig van követője annak a nézetnek, hogy a homoszexualitás genetikai tényezőkön nyugszik, tehát veleszületett hajlam lenne.⁴¹

Ezzel kapcsolatban annyit kell megjegyezünk, hogy a könyv 1984-ben jelent meg először német nyelven; a magyar fordításban nincs feltüntetve holland eredetijének kiadási ideje. (A jegyzetekben a legfrissebb hivatkozások 1982-es keltezésűek.) Márpedig az orvostudomány nem állt meg tízegynéhány évvel ezelőtt. Mind az agykutatás, mind a genetika rohamléptekkel fejlődik, s mutat fel bizonyos nem várt eredményeket.

Az egyik lényeges felismerés, hogy lényeges különbségek vannak a férfi és a nő agya között.

Ismerünk olyan idegmagvakat, amelyek a férfiban *kétszer-háromszor nagyobbak*, mint a nőkben, és ezzel arányosan két-háromszor annyi idegsejtet is tartalmaznak; más központok esetében a helyzet éppen fordított, azok a nőkben fejlődnek sokkal tekintélyesebbre. A férfi és a női agy különbségeit mai ismereteink szerint maguk a nemi hormonok hozzák létre, még hozzá *az egyéni élet során*.⁴²

Itt kénytelenek vagyunk némileg, bár csak felszínesen, megismerkedni az agy anatómiájával. Az emberi agy a törzsfejlődés során alakult olyanná, amilyen, s e fejlődési folyamat legújabb képződménye a *nagyagy*, amely az egész szervezetet, így magukat az alsóbb agyi központokat is felügyeli és szabályozza. A nagyagy *jobb és bal féltekére* osztható; ezek szimmetrikusan helyezkednek el, de teljesen különböző a funkciójuk. A bal félteke reszortjába tartozik az olvasás, írás, számolás, beszéd, valamint a jobb oldali testfél irányítása. A bal testfelet a jobb félteke irányítja, feladata ezenkívül a tér- és formaérzékelés, a nem-verbális fogalomalkotás, és sokan a tudattalan anatómiai székhelyének tartják. Ezek után lássunk egy újabb idézetet, ezúttal *Czeizel Endrétől*:

Az agy két féltekéje között a kérges test (*corpus callosum*) biztosítja az összeköttetést, ennek megfelelően elsősorban az idegsejtek rostjait foglalja magában. Úgy képzelhetjük el tehát a két agyféltekét, mint két elektromos központot, amelyek közt az idegrost „huzalok” létesítenek kapcsolatot. *Ezek az idegrostok megszámlálhatók és a homoszexuálisok agyában a számuk jóval (34%-kal) nagyobb.* Ebből következően más és sokkal intenzívebb a két agyfélteke együttműködése. Ma már jól ismert a férfiak bal agyfélteke-dominanciája. A homoszexuális férfiak agyfelépítésében észlelt különbségek viszont a két agyfél egyenrangúbb működése mellett szólnak. Lehet, hogy a homoszexuálisok vártnál nagyobb részesedése a művészek között ezzel kapcsolatos?

A férfiak és a nők bizonyos specifikus mentális adottságokban különböznek. Erről korábban már volt szó. A legjellemzőbb a nők jobb verbalitása és a férfiak jobb térbeli tájékozódása. A homoszexuális férfiak vizsgálata érdekes felismerésre vezetett e tekintetben is. A férfi homoszexuálisok jobbak a verbalításban és rosszabbak a térbeli tájékozódásban, mint a heteroszexuálisok.

⁴⁰ Csepeli, p 121.

⁴¹ Van Dam, p 87.

⁴² Bánki, p 186.

férfiak. Ugyanakkor gyengébbek a verbalitásban és jobbak a térbeli tájékozódásban, mint a nők. Mindezek alapján a szakemberek egy része arra a megállapításra jutott, hogy *a jellegzetes férfi és női agy között van egy harmadik, átmeneti típus, és ez a homoszexuális férfiak agyának felel meg.*⁴³

Más, 1991-es vizsgálatok kimutatták, hogy anatómiai eltérés van homoszexuális férfiak *hipotalamuszában* is, ahol

[...] négy olyan agymag van, amely szerepet játszik a szexuális magatartás kialakulásában. A megvizsgáltak egy részében az INAH-3 mag hiányzott vagy nagyon kicsi volt. S amikor tisztázódott az ő szexuális orientációjuk, kiderült, mindegyikük homoszexuális volt. A következtetés így önként adódott: akinek a szexuális központjában ez az agymag csökkent értékű, az homoszexuális lesz. Mások azonban joggal vélték, hogy valószínűleg éppen a szokásostól eltérő szexuális magatartás, tehát a homoszexualitás következménye lehet ennek az agymagnak az elsovadása. Ez tehát tipikus tyúk-tojás probléma.⁴⁴

Másfelől azonban tény, hogy ez a felismerés „csak azokra az emberekre vonatkozik, akik kizárólag homoszexuálisok.”⁴⁵ Vagyis biszexuálisok életében a homoszexuális gyakorlat nem volt ilyen „sorvasztó hatású”. Ami arra enged következtetni, hogy előbb volt az agyi eltérés, később a speciális életforma.

A döntő szót természetesen a genetikának kell kimondania. Mind az ikervizsgálatok, mind a molekuláris genetika ténylegesen ad is értékelhető eredményt, amit *Czeizel* így foglal össze:

A humángenetikai kutatások így három tanulsággal jártak:

1. Mind a férfi, mind a női homoszexualitásnak a *veleszületett hajlam az alapja*. Ennek részesedését 52%-ra, illetve 51%-ra becsülik férfiakban és nőkben.
2. A genetikai vizsgálatok egyértelműen igazolták a külső hatások jelentőségét is. Egyrészt az egypetéjű ikrek homoszexuális „hasonlósága” messze van a 100%-tól és ez a külső hatásokat bizonyítja a hajlam provokálásában. Másrészt az örökletességszámítások közel 50–50%-ra teszik a veleszületett hajlam és a provokáló külső hatások részesedését.
3. Nincs genetikai kapcsolat a férfi és női homoszexualitás között, kórereditükben tehát eltérő genetikai okok játszanak szerepet.

A molekuláris genetikai kutatásokban már a géneket, és a DNS-molekulát vizsgálják. 1993 nyarán tették közzé azokat a kutatási eredményeket, amelyek szerint *megtalálták a férfi homoszexualitás génjét*, mégpedig az X kromoszóma hosszú karjában. Ez összhangban van a korábban említett családvizsgálat eredményével. A homoszexualitás génje a homoszexuális férfiak mintegy 80%-ában igazolható, és ez lényegében a hajlamot jelenti e szexuális orientációs zavarra. Az X kromoszómában lévő gének öröklődésének megfelelően a homoszexuális hajlamért felelős gént a génhordozó, de nem érintett anyák viszik át gyermekeikbe, mégpedig fiaik 50%-ában. Az új eredmény világszerte óriási feltűnést keltett, mivel e kutatások gyakorlati hasznosításának beláthatatlanok a következményei. Így bárkiről megmondható az ilyen génvizsgálattal, hogy benne van-e a homoszexualitásra való hajlam avagy sem. Sőt, ad absurdum, ez már a méhen belül fejlődő magzatban is igazolható. Hány terhes tartaná meg hazánkban magzatát, ha bebizonyosodna, hogy fia várhatóan homoszexuális lesz? Szerintünk kevesen. S így nem születhetnének meg az új Leonardo da Vincik, Csajkovszkijok és Cocteau-k.

De maradjunk a realitásoknál. A kutatások igazolták, hogy *a homoszexualitás egy sajátos és ritka biológiai variáció*. A homoszexuálisoknak mások a génjeik, más az agyuk, és ebből következően más a szexuális orientációjuk. Ezekről ők, természetesen, nem tehetnek, ilyenek születtek. Ugyanolyan a helyzet, mint a balkezességgel. Nem érdemes e biológiai hajlamuk ellen rendszabályokat

⁴³ Czeizel – Erős, pp 198–200. – Kiemelések tőlem.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Atkinson, p 298.

hozni, mivel ezzel természetes adottságaikat gátoljuk, sikertelenségre és boldogtalanságra ítélve őket. Ahogy a balkezességnek, úgy a homoszexualitásnak sincs társadalmi veszélyessége.⁴⁶

II.2.4. Tehát...?

A fentiekhez már nem lehet sokat hozzáfűzni. *Erőss László* majdnem két oldalon keresztül idézi egy 1960-as könyvből az „egyedül üdvözítő tézisek és ellentézisek gyorstüzelő sorozatát”. A felsorolást a következő konklúzió követi:

Mindehhez még hozzátehetnénk ezer további okot, tudományos magyarázatokkal, az se érne többet, mint a többi: a homoszexualitást mintha mindez egyszerre okozná, vagyis – nem okozza semmi, „jön magától”.⁴⁷

Ma már valamivel tisztábban látunk a kérdésben. Összefoglalásul azt mondhatjuk, hogy ha szem előtt tartjuk az *elégéses okság* kritériumát, mint logikai alapelvet, akkor önmagában egyik hipotézis sem ad kellő magyarázatot. A megrontás-teória teljesen kiesik. A nevelés vagy környezet kérdésében egyetlen olyan modellt sem találunk, amely szükségszerűen determinálja a homoszexuális hajlamot. A biológiai és genetikai meghatározó tényezőkre az áll, hogy *igazoltan szükségesek*, bár nem elégésesek. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy nemcsak a szexuális magatartás, hanem mindenfajta viselkedés hátterében legalább *két* komponenssel kell számolnunk. Az „Öröklött-e avagy tanult a viselkedés?” klasszikus kérdésében *D.O. Hebb* így tesz rendet általános érvennyel:

Az öröklődés önmagában semmiféle viselkedést nem eredményez. A megtermékenyített petének tápláló, védő környezetben kell fejlődnie, mielőtt bármiféle viselkedés lehetővé válhat. Hasonlóképpen nem eredményez a tanulás önmagában semmiféle viselkedést – az öröklődés és a születés előtti környezet nélkül –, amely a tanulásért felelős struktúrákat hozza létre. A kettő együttműködik.⁴⁸

Végeredményben oda jutottunk vissza, ahonnan elindultunk. A homoszexualitás létezik; homoszexuális emberek vannak. Fel lehet tenni a kérdést – de minek? –, hogy mi lenne, ha nem volnának, viszont az érdemi választ elsősorban nem arra kell keresni, hogy *a)* mi okozza a homoszexualitást, nem is arra, hogy *b)* hogyan lehetne azt megelőzni. A reális és gyakorlati probléma a következő: az élő és mozgó homoszexuális ember mit kezdjen e világban sajátos adottságával?

Ahhoz, hogy erre korrekt feleletet adhassunk, azt kell tisztáznunk, hogy minek tekintsük egyáltalán a homoszexualitást mint jelenséget.

---

⁴⁶ Czeizel – Erőss, pp 201–202 – Kiemelések tőlem.

⁴⁷ Erőss, p 70.

⁴⁸ Hebb, p 149.

II.3. A homoszexualitás minősítése

A minket leginkább érdeklő valláserkölcsi megközelítés előtt három, általánosan elterjedt címkét kell szemügyre vennünk. Sokan axiómaként állítják, hogy a homoszexualitás

- a) betegség,
- b) természetellenes,
- c) abnormális.

Ezen állítások igazságértékét igyekszünk elfogulatlanul megvizsgálni.

II.3.1. Betegség?

Azt, hogy az ember egységes létező, ha máshonnan nem is, de a pszichoszomatikus betegségek feltárásából biztosan tudhatjuk. Ennek ellenére didaktikai célzattal értelmi különbségtétellel élhetünk test és lélek, illetve szomatikus és pszichikus tünetekben megnyilvánuló betegségek között.

Vegyük sorra! Testi betegség-e a homoszexualitás? Ennek eldöntéséhez azt kell tudnunk, mit nevezünk testi betegségnek.

A XIX. században a morfológiai fejlődést követően, a betegség lényegének a szerveken, a sejteken létrejött *alaki* elváltozásokat tekintették. Csak akkor beszéltek betegségről, ha ilyen változás felismerhető volt. [...] A működések megfigyelésének előtérbe kerülése és az erre alkalmas módszerek tökéletesedése azt az álláspontot alakította ki, hogy betegségről kell beszélni akkor is, ha az – legalábbis a birtokunkban levő vizsgáló módszerekkel – nem jár kimutatható alaki elváltozásokkal. Ugyanakkor nem tartjuk betegségnak azt az alaki eltérést a normálistól, amely nem jár a funkciók zavarával. Pl. nem betegség a kopaszság, valamely feltűnő anyajegy, a fülkagyló szokatlan formája vagy hiánya, egynél több [sic!] ujj stb.⁴⁹

Csak primitív és rosszindulatú vélemények állítják, hogy a homoszexuálisokon alaki elváltozások jelentkeznek. Például egy néhány éve még bestseller riportkönyvből megtudjuk, hogy a legtöbb homokost meg lehet ismerni széles medencéjéről (és egyébként is, annyira femininek, hogy többségüknek 28 naponként migrénje van, mintha menstruálna)...⁵⁰ Az ehhez hasonló nézetek képviselőiket minősítik, nem a melegeket.

Testi szinten funkciózavarról sem beszélhetünk: nincs adat arra nézve, hogy a melegeknek gyakrabban fájna a gyomruk, magasabb volna a vérnyomásuk vagy inkább hajlamosak lennének reumára. Merész dolog volna a *hipotalamusz* és a *corpus callosum* említett eltéréseit beteges tünetnek titulálni. Az sem jutna eszébe épeszű embernek, hogy bárki homoszexuálist arra buzdítson: sürgősen keressen fel eltérő beállítottságával egy sebészt, belgyógyászt vagy urológust. Ezen evidenciákat csak a felosztás teljességének kedvéért kellett megemlítenünk. Világos tény, senki nem is vitatja: a homoszexualitás, ha betegség, nem testi betegség.

Nem tartozik témánkhoz, pár mondat erejéig mégis ki kell térnünk az *AIDS*-re, amit *Van Dam* „homo-rák”-nak nevez⁵¹, és néhányan mindmáig úgy vélekednek róla, hogy Isten büntetése a

---

⁴⁹ Az emberi test, p 1120.

⁵⁰ Moldova, p 252.

⁵¹ Van Dam, p 93.

világon a homoszexualitás elburjánzása miatt.⁵² E véleménnyel kapcsolatban talán nem árt felhívni a figyelmet arra, hogy „a betegség Isten büntetése”-elv már az ószövetségi időkben is némileg túlhaladott volt (vö. Jóh könyve). Ami pedig az AIDS-et illeti, az nem teológiai, hanem részben orvosi, másrészt szociológiai, szociálpolitikai jelenség.

Az AIDS nem meghatározott típusú emberekre korlátozódó betegség. Heteroszexuálisokat és homoszexuálisokat, nőket és férfiakat, fehéreket és feketéket, fiatalokat és időseket, gazdagokat és szegényeket, kicsapongókat és mértéktartókat egyaránt elérte és elpusztított. Nem az életmód öli, hanem egy vírus. Ráadásul, az általa okozott betegség természete ellenére a HIV nem különösebben virulens és fertőző kórokozó. Ez az oka annak, hogy az AIDS nem terjed sem levegő, sem felszínes érintkezés, de még oly bensőséges tevékenység útján sem, mint a csókolózás. Kizárólag testnedvek, különösen a hüvelyváladék, a sperma és a vér közvetítésével kapható meg.

Bizonyos embercsoportok másoknál nagyobb mértékben vannak kitéve a fertőzés kockázatának. De félrevezető „rizikócsoportokról” beszélni. Ez szükségképpen ahhoz a magabiztos hithez vezet, hogy az AIDS-et mindig csak „mások” kapják meg. Az AIDS-ben a „homoszexuálisok pestisé” látni – e minősítésnek potenciálisan riasztó következményei vannak. Nem csupán magának a betegségnek a stigmatizálását eredményezi, de erősíti azokban a védettség hitét, akik nem tekintik magukat homoszexuálisnak.⁵³

Ha ehhez hozzávesszük azt a közismert tényt, hogy a heteroszexuálisok, nők és kisgyermekek részaránya *fokozatosan nő* a HIV-fertőzöttek körében, akkor végképp leszámolhatunk azzal a mítosszal, hogy az AIDS „homokos-betegség”, valamint elejét vehetjük egy olyan esetleges, abszurd ötletnek, amely szerint az AIDS miatt kellene magát a homoszexualitást testi megbetegedésnek tekinteni.

Ennél sokkal összetettebb, éppen ezért nehezebb probléma, hogy a szexuális orientációnak ezen válfaját *pszichésen* kórosnak kell-e neveznünk.

Kétségtelen, hogy a homoszexualitás „rendellenesség”, amennyiben a kifejezést szó szerint vesszük, tudniillik, hogy ellentétben áll a megszokottal, azzal, amit a többség a maga életében rendnek nevez. A rendellenes viszont nem szükségképpen rendezetlen, pláne nem rossz. Ilyen alapon patológiakusnak kellene tartanunk a 130 feletti IQ-t is, mivel az a népességnek csupán mintegy 2%-ában fordul elő, vagyis ellentétben áll a megszokottal, a rendessel. Az átlagostól eltérőnek feltétlen megbélyegzése általában a diktatúrák sajátossága. A statisztikai gyakoriság (avagy ritkaság) tehát nem mérvadó.

A betegségekre jellemző egy viszonylag körülhatárolható tünetegyüttes. Ennek alapján képes a diagnosztika fokozatosan szűkülő körökben meghatározni a betegség mivoltát. A manifeszta homoszexuálisról lehet megismerni, hogy a vele azonos neműekhez vonzódik. Ezenkívül más ismérvet feltétlen érvénnyel nem lehet róla elmondani. Melegek között is vannak okosak és buták, érzelemgazdagok és szikkadt szívűek, extravertáltak és introvertáltak, szelídek és agresszívek, szubmisszívek és dominánsak, önállóak és konformisták stb. *A homoszexualitásnak egyetlen „tünete” a homoszexualitás.* Márpedig egyetlen tünet nem betegség!

A meleg nagy része nem tekinti önmagát betegnek. A betegségtudat viszont általában minden betegség velejárója. Kivételt képeznek azok a pszichózisok (elmebetegségek), amelyek során jelentősen sérül vagy megszűnik a személy reális valóság- és önészlelése. Ilyenkor van meggyőződve az ember arról, hogy környezetében mindenki meg akarja mérgezni, vagy tartja felháborítónak, hogy ismerősei nem fedezik föl benne az évszázad

⁵² Párhuzamosan azon „ténnyel”, hogy Hollandiában nem azért gyakoriak az árvizek, mert mélyföldön fekszik, hanem büntetésből, mert ott összeadják a homoszexuális párokat...

⁵³ Léderer, p 89.

zsenijét. Az ehhez hasonló betegeknek valóban nincs betegségtudatuk – többek között épp ez a betegségük. Arról viszont nem tud az elmekórtan, hogy pozitív korreláció állna fenn a homoszexuális hajlam és – mondjuk – a paranoid skizofrénia között. Így, ha nem is döntő érv, mindenesetre elgondolkodtató, hogy a meleg túlnyomó többsége vajon miért nem tartja kórosnak állapotát.

Mit mond *Van Dam* e kérdésben?

Azoknak a pszichiátereknek és pszichoterapeutáknak, akik a homoszexualitást érdelemzavarnak tartják, túlnyomóan az a véleménye, hogy – *mint minden neurózist* – ezt a zavart is lehet kezelni.⁵⁴

Azt, hogy milyen hatékonysággal lehet kezelni, már láttuk... Most a „*mint minden neurózis*” kitétel érdekel bennünket. A kijelentés axiomatikus, evidens tényként van beállítva. A szerzőben föl sem merül, hogy a homoszexualitás esetleg – *horribile dictu* – nem neurózis. Pedig az ilyen állításhoz (ti. „a homoszexualitás neurózis”) nem árt szemügyre venni az állítmány definícióját.

neurózis – mentális betegség, amelyben az egyén képtelen szorongásaival és konfliktusaival megküzdeni, ezért zavaró tüneteket, például kényszeres cselekvéseket, rögeszméket, fobiákat vagy szorongásos rohamokat fejleszt ki. A pszichoanalitikus elméletben a neurózisok az elhárító mechanizmusok eredményei, amelyek a tudattalan konfliktusok által okozott szorongás legyűrését szolgálják. Ma már nem használt diagnosztikai kategória.⁵⁵

A félreértések elkerülése végett meg kell jegyezni, hogy a szexuális drive (hajtóerő) személyes beállítottságnak megfelelő megélését nem soroljuk a kényszeres cselekvések kategóriájába. Kényszernek olyan jelenségeket nevezünk, mint amikor valaki napjában százötvenszer mos kezét, kényszeresen ügyel, hogy ne lépjen repedésekre a járdán, vagy alig tud otthonról elindulni, mert állandóan újraellenőrzi, hogy el van-e zárva, be van-e csukva stb. A fenti meghatározás alapján a *homoszexualitás nem tekinthető neurózisnak*.

Van Dam más oldalról is támad, mondván:

Egy ugyanolyan nemű embernél soha nem lehet megtalálni azt a kiegészítést, ami a másik nemű emberrel kialakult kapcsolatban lehetséges.⁵⁶

Kicsit talán tiszteletlen a kérdés, de idekívánczik: Miért, próbálta?! – Ezen túlmenően a fenti állítás mind gyakorlati, mind elméleti vonatkozásban problematikus. Egyrészt kérdéses, hogy mit nevezünk férfias, mit nőies tulajdonságnak.

A nők érzelmibbek? – És *József Attila*?!

A férfiak racionálisabbak? – És *Margaret Thatcher*?!

A nőknek jobb a verbalitásuk? – És *Adolf Hitler*?!

A férfiakban több az agresszió? – És *Agatha Christie*?!

A nők intuitívebbek? – És *C.G. Jung*?!

A példákat a végtelenségig lehetne sorakoztatni – és mindegyikre adódna ellenpélda. A két nem ilyen mértékű, radikális szétválasztása társadalmi termék, és egyáltalán nem a természet kérlelhetetlen kategorikusságának következménye.

---

⁵⁴ Van Dam, p 91. – Kiemelés tőlem.

⁵⁵ Atkinson, p 604.

⁵⁶ Van Dam, p 93.

Az agy nemiségének kutatása egészében azt mutatja, hogy férfiak és nők viselkedési különbségei végső soron sokkal inkább *mennyiségi* , mint *minőségi* : ugyanazokból a tulajdonságokból van hol több, hol kevesebb az egyik és a másik nemben is. Elterjedt és általános tévedés ugyanis, hogy egy ember minél férfiasabb, annál kevésbé volna nőies, és megfordítva. Férfiasság és nőiesség igazából nem egymás ellentétei: lehet valaki egyszerre jó térlátó és kitűnő szókészségű, egyszerre érzelmi típus és mégis versengő, egyszerre finom vonású és mégis brutális...⁵⁷

Nincsen tehát csak maszkulin férfi és csak feminin nő. (Szerencsére, mert lehetetlen volna egy levegőt szívni velük...) A határvonalat nem lehet élesen meghúzni; az eltérés egyénenként változik. Igazság szerint még azt sem lehet egyértelműen meghatározni, hogy mit jelent egyáltalán a *szexus* vagy *nem* szó.

„Az ember neme” egyáltalán nem egyetlen, egyféle dolgot jelent! Van *genetikai nemünk* aszerint, hogy milyen nemi kromoszómákat hordozunk a sejtjeinkben; azután van *hormonális nemünk* aszerint, hogy milyen hormonokat termelnek az ivarmirigyeink (egyesekek külön mondanak *ivarmirigynemet* is); van *anatómiai nemünk* aszerint, hogy milyen kézzelfogható kellékeket viselünk az alsónadrágban, illetve felnőttkorban a testünk más tájain is; van *pszichológiai nemünk* aszerint, hogy belülről férfinak vagy nőnek *érezzük, tartjuk, tudjuk* magunkat; végül van nemi *szerepünk* aszerint, ahogyan a világban „férfias” illetve „nőies” életformát, foglalkozást, sportot, stílust vagy éppen barátságot és szerelmet választunk. Mármost *semmi nem garantálja* , hogy ezek a különböző „nemek” minden emberben egybeessenek! Többnyire egybeesnek – de nem mindig.⁵⁸

Végletes egyszerűsítés ezek szerint, amikor a külső nemi szerv alapján valakit elkönyvelünk férfinak vagy nőnek. Az idézett könyv előző oldalán olvashatjuk, hogy napjainkban is a születések 1–4 százalékában (!) interszexuális (hermafrodita) gyermek jön a világra – s ez még csak a testi faktor. Az értelmi, emocionális és viselkedéses tulajdonságok tekintetében nem beszélhetünk egy-egyértelmű nemhez való hozzárendelésről. Tehát teljesen alaptalan az állítás, miszerint a partnerek közti kiegészülés lehetőségi feltétele, hogy a partnerek különeműek legyenek. Ellenkező esetben például nem lehetne megmagyarázni heteroszexuális személyek erotikától mentes, hosszú távú barátságait. Elég, ha Aranyra és Petőfire vagy Karinthyra és Kosztolányira gondolunk.

A kép teljességéhez tartozik azonban az is, hogy mindezekről függetlenül a „kölcsonös kiegészítésnek” aránytalanul nagy szerepet tulajdonítanak.

Egy régi mondás szerint az ellentétek vonzzák egymást, s a szerelmesek szívesen hajtogatják, mennyire különböznek egymástól: „Én szeretek evezni, ő inkább hegyet mászik.” „Én mérnöknek tanuló, de az ő fő szakja a történelem.” Amit ezek a szerelmesek nem vesznek figyelembe, az az, hogy mindketten a szabadtéri tevékenységet szeretik; mindkettőjükre értelmiségi hivatás vár; mindketten demokratapártiak, azonos nemzetiségűek, azonos vallásúak, azonos társadalmi osztályhoz tartoznak, azonos az iskolázottsági szintjük, valamint a köztük lévő korkülönbség valószínűleg három évnél, intelligenciájuk különbsége pedig két IQ-pontnál kisebb. Röviden, a régi mondás nagyrészt hamis. [...]

Mindezek ellenére a mondás, mely szerint az ellentétek vonzzák egymást, bizonyos komplementer személyiségvonásokra esetleg még alkalmazható lehet. A legnyilvánvalóbb példát véve, ha valaki esetleg nagyon domináns, nyilván olyan valakit igényel, aki viszonylag szubmisszívebb. Az erős preferenciákkal rendelkező személy legjobban olyan valakivel jön ki, aki nagyon hajlékony, vagy egyenesen tutyi-mutyi. De a komplementaritási hipotézist, minden vonzósága ellenére nem sok adat támasztja alá. Egy vizsgálatban úgy találták, hogy a házassági alkalmazkodás a házasságot követő öt évben jobban függ a hasonlóságtól, mint a komplementaritástól. És a komple-

⁵⁷ Bánki, p 198.

⁵⁸ Bánki, pp 181–182.

mentaritáshoz vezető személyiségpárok beazonosítására irányuló próbálkozások mindeddig nem voltak túl sikeresek. Mindent összevetve: a hasonlóság viszi el a pálmát.⁵⁹

Ezen elméleti cáfolat mellett talán nem éréktelen, hogy nem kevés homoszexuális pár él együtt éveken keresztül házasságra emlékeztető kapcsolatban, ellenállva minden meggyőzősi kísérletnek, amelyek arra irányulnának, hogy a „Nagy Könyv” szerint ők voltaképpen nem is érezhetnék jól magukat egymás társaságában. Szemben az ilyen a priori praescriptiókkal, ők továbbra is rendíthetetlenül szerelmesek egymásba.

Van Dam mindezek ellenére kitartóan hajtogatja megalapozatlan előítéleteit (amelyekhez hasonlókkal katolikus szövegekben is találkozhatunk). A továbbiakban *idéz.* Gyakorló és „kikezelt” homoszexuálisoktól citál egy-egy mondatot, amelyek festőien tárják az olvasó elé, hogy milyen iszonyatos és lelkileg nyomorító dolog homokosnak lenni. Lássuk, mi mindenről kívánnak meggyőzni az önkényesen összeválogatott, forrás nélkül közölt és kontextusból kiragadott állítások, felkiáltások! Ezek alapján minden homoszexuális

- pszichológiailag egy roncs;
- magányos;
- fiatal fiúk után futkos;
- szükségszerűen boldogtalan;
- idővel prostitúcióra fanyalodik;
- csak a szex számít kapcsolataiban, és végül
- képtelen a hűséges, monogám kapcsolatra.

Fölösleges szó szerint idézni az egy oldalon keresztül sorjázó sületlenségeket.⁶⁰ Az ábrázolásnak e módja tisztességtelen, dezinformál, és sajnálkozással elegyített gyűlöletet szít. Ez a fajta sokkoló érvrendszer lehet ugyan hatékony, mint *argumentum ad hominem*, csak éppen az igazsághoz nem visz közelebb.

Kétségtelen, hogy a homoszexuálisok között nagyon gyakori a lelki megbetegedés. Sokuk neurotikussá válik, és van, aki végül öngyilkosságba menekül. *De elemi logikai hiba az okot felcserélni az okozattal! Erőss László* árnyaltabb véleménye több hitelt érdemel. Eszerint a homoszexuális ember:

Nem saját magában hordja lelki torzulásának gyökereit vagy akár súlyos neurózisát, amely az ellenséges környezeti visszajelzések nyomán előbb-utóbb többnyire kialakul. Vagyis nem saját pszichológiai állapota szerint „beteg” ő, hanem a társadalom ítélete nyilvánítja beteggé, és éppen ettől az!

Beteg lesz, ha nem képes ügyesen védekezni. Ha nem tud megbújni a homoszexuálisok csekély védelmet adó szubkultúrájában. Beteg és torzult lesz pszichológiai értelemben, ha átadja magát, kiszolgáltatottan, az ellenséges környezet mérgező „kisugárzásának”; ha szorongásra, állandó álarcviselésre rendezkedik be, ha nem vállalja önmagát. [...]

Annyi biztos, hogy egy férfi, aki attól érzi magát felszabadultnak, hogy vállalni meri homoszexuális vonzódását, vagy egy nő, aki akkor lesz szabad a szerelemben, ha gyengéd női kéz

---

⁵⁹ Atkinson, pp 529–531.

⁶⁰ Van Dam, p 94.

simogatja testét – egészségesebb marad legfőbb pszichológiai paramétereit illetően, mint az a férfi vagy nő, aki elfojtja magában a szexualitás üzenetét.⁶¹

Ez így kevésbé elfogult megközelítés. Az 1984-ben megjelent könyvben felvetett hipotézist erősítik meg azok a vizsgálati eredmények, amelyekről a napjainkban forgalomban lévő, magyar nyelven megjelent legátfogóbb és legkorszerűbb, enciklopédia jellegű pszichológiakönyvben olvashatunk:

HOMOSZEXUALITÁS ÉS MENTÁLIS EGÉSZSÉG. A hatvanas években lejátszódott szexuális forradalom előtt a homoszexualitást mentális betegségnek vagy abnormális perverzióknak tartották. Bár sokan még mindig természetellenesnek tartják a homoszexualitást, a legtöbb pszichológus és pszichiáter a szexuális kifejezés egyik formájának tekinti – nem pedig perverzióknak –, ami önmagában még nem oka és nem is jelzése mentális megbetegedésnek. És valóban, a lelki egészséggel foglalkozó kutatások szerint a homoszexuálisok éppen olyan kiegyensúlyozottak, mint a velük összehasonlított heteroszexuálisok (Bell és Weinberg, 1978). Állásuk biztonsága és az azzal való elégedettség azonos volt a heteroszexuálisokéval. Az élet más területein a homoszexuálisoknak nem megy ilyen jól a sora. Feszültebbnek és depressziósabbnak érzik magukat, mint a heteroszexuálisok megfelelő csoportja. Ezek a különbségek azonban eltűnnek, ha csak azokat a homoszexuálisokat tekintjük, akik „zárt párban”, azaz kváziházasságban élnek. A többi homoszexuális nagyobb bánatai sem szexuális vonzódásaikból erednek, hanem abból, hogy őket el nem ismert kisebbségként kezelik. Az azonos neműek iránt érzett vonzalom lehet, hogy depresszióssá tesz, lehet, hogy nem, de a szexuális preferencia miatti megvetésnek és kiközösítésnek majdnem biztos, hogy van ilyen hatása (Brown, 1986). [...] Röviden, semmi sem bizonyítja, hogy a homoszexuális beállítottság önmagában rossz mentális egészséghoz kapcsolódna.⁶²

Általában a mentális egészség egyik ismervének tartják – joggal –, hogy az egyén képes a kiegyensúlyozott, hűséges, monogám kapcsolatra. E tulajdonságot pedig a melegekről részinformációk nyomán sokan kifejezetten tagadják. Emlékezzünk a korábban tárgyalt sztereotípiára: „Minden homoszexuális promiszkuózus; egyikük sem képes a monogámiára”.

A statisztikák tényleg erre engednek következtetni. A szociológusok által elért homoszexuálisok nagy többsége több, sok, néha sok száz kapcsolatról számol be. Ezt kár lenne tagadni. Ugyanakkor emlékeznünk kell a régi mondásra: a statisztika olyan, mint a bikini; sok mindent látni enged, de a lényegét eltakarja.

Az elemzésnél három, a statisztikák által elhanyagolt szempontot kell mérlegelnünk. Először is azt, hogy a promiszkuítást korántsem lehet meleg-specifikus tünetként értékelni. A szabad szex – annak minden előzményével és utózmányával – tömegjelenségnek tekinthető a heteroszexuális világban is. Ez nem mentség ugyan a promiszkuis melegeknek, de intés a könnyelműen ítélkező szociológusoknak.

Másodszor azon tűnődhetünk el, hogy vajon mennyire lehet reprezentatív egy homoszexuális minta, ha teljes körű felmérést akarunk készíteni. Mit tesz a kutató, ha delikvenseit ki akarja kérdezni? Rendelkezésre áll adott esetben – sajnos – a rendőrségi nyilvántartás. Elmeget melegebárokba, szórakozóhelyekre. Leparkolhat nyilvános WC-k előtt⁶³, vagy kimehet olyan „placcokra”, ahol nagyüzemben működik a melegprostitúció. Esetleg beülhet egy pszichológus mellé mitfahernek – az eredmény ugyanaz. Ha valaki a világháborúk idején mindenáron hadikórházakban akart felmérést készíteni a katonák egészségi állapotáról, akkor teljesen érthető volt, ha eredményül azt kapta: a katonáknak átlagosan 1,6 lábuk és 0,83 szemük van.

⁶¹ Erőss, pp 50, 104.

⁶² Atkinson, p 296.

⁶³ Tóth: op. cit., p 191.

A felmérő azzal az aprósággal nem számolt, hogy az egészségesek történetesen a vizsgálat idején kint voltak a fronton. A pszichológusokat értelemszerűen a neurotikusok keresik fel. Az ismerkedési helyeket pedig azok, akik ismerkedni akarnak. Azok a homoszexuális párok, akik már évek óta együtt élnek, általában kivonják magukat az intézményesített melegvilágból, a kutatók által ismert és hozzáférhető szubkultúrából. Eleve elérhetetlenek, megkérdőjelezhetetlenek maradnak a felmérők számára. Ez mindaddig így lesz, amíg a társadalom a homoszexualitást szégyellni való dologként kezeli, amíg a melegek titkolózni, bujkálni kényszerülnek. Ilyen körülmények között egyetlen felmérés sem lehet reprezentatív! (Egyébként azokban az országokban, ahol törvényesen elfogadják és bejegyzik azonos nemű párok élettársi kapcsolatát, a melegek válási aránya alacsonyabb, mint a heteroszexuálisoké...) ⁶⁴

Végül fel kell tennünk a kérdést, hogy a promiszkuitás ilyen mértéke miből következik. Van Dam és mások ⁶⁵ szerint magából a homoszexualitásból. Ám akik nem ideológiai, hanem objektív módon közelítenek a témához, nem osztják ezt a véleményt. A szociálpszichológia jól ismeri az önmagát teljesítő jóslat fogalmát. Vélhetőleg itt is erről van szó.

[...] A kiosztott címke idővel kiváltja az érintettből azt a viselkedést, mely ellen eleinte tiltakozott. Amikor valakit mindenáron úgy kezelünk, mint egy idegbeteget, túlzottan türelmesek vagyunk hozzá, szavait nem vesszük kispénznek, átnézünk a feje felett jámbor mosoly kíséretében, lényegében elérjük az eredményt, s emberünk valóban idegessé válik – általunk, illetve a címke jóvoltából. Ezek az önmagukat beteljesítő jóslatok. ⁶⁶

Vannak ennél numerikusabb példák is. A kutatók általános iskolai osztályokban véletlenszerűen kiválasztottak a névsorból néhány gyereket, majd tanáraiknak – akik nem tudtak a választás random voltáról, mivel egy tesztre hivatkoztak előttük – azt mondták, hogy év végére várhatóan jelentősen fog javulni a teljesítményük. Év végén ténylegesen megmérték a gyerekek IQ-ját, és azt találták, hogy a „hasból” beharangozott javulások megtörténtek: a kisorsolt gyerekek társaikhoz képest 10 ponttal jobb eredményt értek el. A javulás elvárása olyan viselkedést eredményezett a tanárok részéről, hogy a javulás bekövetkezett. ⁶⁷

Hogyan működik e paradigma a homoszexuális promiszkuitás kérdésében? *Először* kimondatik a megfellebbezhetetlen tézis: a homokosok ab ovo képtelenek a monogám kapcsolatra. *Másodszor* – a következetesség kedvéért – az állam, az Egyház, a társadalom mindent megtesz, hogy monogám kapcsolatok ne is alakulhassanak ki. A legtöbb országban nem ismerik el az élettársi kapcsolatot, nincs özvegyi nyugdíj, örökösödési lehetőség, a pároknak nem adnak bérbe lakást – ezzel szemben van bőven szóbeszéd, pusmogás, megszégyenítés, falfirka stb. *Harmadszor* – mindezek következtében – az egyébként tartósnak ígérkező párkapcsolatok is felbomlanak. És *negyedszer* levonatnak önelégülten a tanulság: íme, a homokosok *valóban* képtelenek a monogám kapcsolatra. A jóslat beteljesült. Ez az össztársadalmi játszma zajlik családi, jogi, egyházi, orvosi szinten. Mindezt így fogalmazza meg egy interjú homoszexuális alanya:

A rejtőzködők esetén a kívülrekedéstől való félelem, a nem rejtőzködők esetében a nyilvánosságra kerülés, társadalmi presszió vagy stigmatizáció kényszeríti rá a melegeket, hogy ne merjenek arra gondolni, hogy ők rendes, tartós párkapcsolatban éljenek. Egy azonos neművel együtt élni, az egy olyan stigma, amit nagyon kevesen tudnak elviselni. Tehát hiába akadna vagy akad neki egy jó barát, akkor azzal nem mer összeköltözni. Képzelsen el egy házaspárt, aki Budapest két szélén

⁶⁴ A MÁSOK rendszeresen közöl adatokat e témában.

⁶⁵ Pl. Rotter, p 82.

⁶⁶ Csepeli, p 122.

⁶⁷ Forgas, p 89.

lakik, és csak úgy tudnak találkozni, ha az egyik utazgat a másikhoz. Ez megy a szerelem hőskorában, aztán egyre kényelmetlenebbé, kellemetlenebbé válik, és amikor a nehézségi fok már meghaladja az összetartozás fokát, akkor megszakad ez a kapcsolat. Hogyha ez nem volna, ha össze lehetne költözni, stigma nélkül, akkor sokkal több tartósan együtt élő pár alakulna ki, és nem lennének ezek az emberek, akik félnek a stigmától, szinte belekényszerítve a promiszkuitásba.⁶⁸

Hadd álljon itt egy személyes jellegű információ, mint egy kocka a nagy mozaikban: egyik ismerősöm mesélte, hogy gyóntatója azt tanácsolta neki: amikor éppen – mondjuk havonta egyszer – nagyon „rájön”, akkor kerítsen valami alkalmi partnert, röviden intézze el vele, de az Isten szerelmére, semmi esetre ne menjen bele holmi monogám kapcsolatba...

Persze köztudott, hogy jogállamban élünk, ahol köztudott, hogy szólásszabadság van. Lehet helyteleníteni a homoszexualitást és akadályokat gördíteni a tartós kapcsolatok kialakulásának útjába. (Lelkiismeret és intelligencia kérdése.) Lehet a melegeket promiszkuitással vádolni. De ha e két véleményt *ugyanazon* személy, *egyszerre* képviseli habzó szájjal – az enyhén szólva is tisztességtelen.

Ilyen körülmények között egyrészt szinte csoda, másrészt annál ékeesebb ellenérv, hogy mégis léteznek hosszú távú együttélések, vagy ahogy az idézett pszichológiai összefoglalóban nevezték: kváziházasságok. Talán kiderül mindebből, hogy a társadalomnak körülbelül annyi joga van a melegeket promiszkuis életmódjukért felelősségre vonni, amennyi Putifárnénak volt, hogy megvádolja Józsefet. Az egyik történet végét ismerjük. József kikerült a börtönből, ahová igazságtalanul zárták be. Hogy a homoszexuálisok mikor fognak szabaddá kerülni a „szükségszerű promiszkuitás” és a „mentális betegség” feliratú zárkákból, egyelőre nyitott kérdés.

Próbáljuk meg még egyszer áttekinteni a betegség-témakört. *G. W. Allport* – ma már klasszikusnak számító – *A személyiség alakulása* c. könyvében külön fejezetet szentel annak a kérdésnek, hogy mikor tekinthető érettnak, egészségesnek a személyiség.⁶⁹ Először is leszögezi, hogy az *egészségre* egységesen elfogadott definíció nem létezik. Különböző teóriákat idéz, többek között *Freudét*, aki arra a kérdésre, hogy „Mire kell egy normális embernek képesnek lennie?”, hajdan azt válaszolta: „Tudjon szeretni és dolgozni.” Egy másik század eleji vélemény kétszer ilyen hosszú listát állít fel: legyen képes a munkára, szeretetre, játékra és az istenhitre. Maga *Allport* végül 6 kritériumot tart döntő ismérvnek arra nézve, hogy a személy mentálisan egészséges-e vagy sem.

1. Az én érzésének kiterjesztése. Ez annyit jelent, hogy az egyén képes túllépni önmagán. „Az érett személy számára az élet több, mint evés, ivás, biztonság és párválasztás; túlhalad minden olyasmin, amelyet közvetlenül vagy akár közvetetten kapcsolatba hozhatnánk az elsődleges hajtóerők kielégítésével. Ha valaki nem alakít ki erős érdeklődést a »rajta kívül« eső dolgok iránt – érdeklődése csakis önmaga része, közelebb él az állati, mint az emberi létezés szintjéhez.” – Magyarán az egészséges ember önmagát nem önmagában, hanem – kapcsolataival, munkájával, hobbjával együtt – a társadalomnak, környezetének egészében értelmezi.

2. Meghitt viszony másokkal. Vagyis az egyén tudjon kötődni, szeretni és szerelmesnek lenni, anélkül, hogy szeretetének tárgyát birtokba venné. Itt érinti direkt módon a szexualitás problematikáját. Említi, hogy *néhány* pszichoanalitikus a „genitális jelleget” teszi meg az érettség fő kritériumának, amin „azt a lehetőséget értjük, hogy egy másnemű, szeretett partnerrel kapcsolatban orgasztikus potenciált fejlesztünk ki”. *Saját* véleményének viszont úgy ad hangot, hogy „az érvelés meggyőzőnek látszik, bár ismerünk kivételeket”, valamint

⁶⁸ Tóth: op. cit., p 246.

⁶⁹ Allport, pp 299–330.

„az egész problémát nem csökkenthetjük le a genitális jelleg kérdéseire”. A homoszexualitással kifejezetten nem foglalkozik, de álláspontjában implicite benne van, hogy nem tekinti kizáró oknak.

3. *Érzelmi biztonság (önelfogadás)*. Ebbe beletartozik saját nemi vágyunk elfogadása, a halál végső fenyegetésének elfogadó kezelése, a frusztrációs tolerancia. Szükséges a helyes arányérzék, az önkontroll; annak tudatosulása, hogy „az önérzeten esett kisebb-nagyobb csorbák nem halálosak; hogy nem minden félelem veti előre a katasztrófa árnyékát.”

4. *Valóság-hű percepció, jártasságok és feladatok*. Az érett személy észlelése és megismerőtevékenysége hatékony és pontos. „Az érettség megóv attól, hogy a valóságot saját szükségleteinkhez és fantáziánkhoz idomítsuk.” Lényeges az intelligenciának egy, az alkalmazkodáshoz szükséges mértéke. *Allport* olyan részképességeket is felsorol, mint emlékezőtehetség, verbális készség, problémamegoldó képesség. Az egészséges ember „a tárgyakat, az embereket, a helyzeteket olyannak látja, amilyenek valójában”.

5. *Az én tárgyiasítása: önismeret és humor*. „Egy régi mondás szerint mindenkinek három jelleme van: az, ami valóban van; az, amiről úgy gondolja, hogy van; és az, amit mások tulajdonítanak neki. Ideális esetben az önismereti képességet az első két összetevő arányával mérhetnénk.” Mi a humor? „Az a képesség, hogy nevessünk azokon a dolgokon, amelyeket szeretünk (természetesen beleértve önmagunkat és mindazt, ami hozzánk tartozik), és továbbra is szeressük őket.” Élesen megkülönbözteti az agresszió és a nemiség által kiváltott primitív komikumtól, amely a kevésbé intelligens emberek által kultivált egyetlen szórakozás.

6. *Az egységesítő életfilozófia*. A mentális egészséghez szükséges, hogy a személynek legyen egy fix vonatkoztatási pontja. Ez jelent stabil értékrendet, fejlett lelkiismeretet, valamit, ami általános érvényű viszonyítási alap; ez adott esetben a tételes vallás.

E hat kritériumot sorolja fel *Allport* az egészséges személyiség ismérveiként. Bárki, ha kellő önkritikával átnézi, feltehetőleg talál olyan pontokat saját életére nézve, amelyeken érdemes elgondolkodnia, vajon mennyire valósulnak meg nála. De végletes előítéletesség lenne szükséges annak állításához, hogy e mezőnyben a homoszexuálisok eleve hátránnyal indulnak.

A pszichiátria is kénytelen volt lépést tartani a fejlődéssel. 1973. december 15-én az *Amerikai Pszichiáterek Szövetsége* deklarálta, hogy a homoszexualitás nem betegség.⁷⁰ Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is e következtetésre jutott: *A Betegségek Nemzetközi Osztályozásának X. kiadásában* (magyar fordítás 1994-ben) a homoszexualitás mint diagnózis nem szerepel.

A pszichiáterek vademecuma a *DSM-III-R* (A mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve revideált III. kiadásának diagnosztikus kritériumai). Ennek XI. fejezete foglalkozik a szexuális zavarokkal.⁷¹ A fejezet két fő része a *Paraphiliák* és a *Sexualis Dyszfunkciók*. Ez utóbbi csoport a szexuális teljesítőképesség zavarait sorolja fel, mint pl. impotencia, frigiditás, korai magömlés stb. A *Paraphiliák* c. rész bevezetéseként a következő áttekintést találjuk:

Lényegük a szexuális vágy/inger felkeltése olyan módon, amelyek kívül esnek a normatív szexuális magatartás módjain/tárgyain és többé-kevésbé zavarják a kölcsönösen kielégítő szexuális aktivitást. Ilyenek 1) nem-humán tárgyak, 2) a partner megalázása/kínzása vagy önkínzás, 3) gyermekek vagy más, nem egyetértő személyek bevonása.

A *DSM-III-R* felsorolása nem illusztratív, hanem teljes és részletes. Talán nem szükségtelen idézni (természetesen a kórismézés kritériumai nélkül), hogy milyen önálló klinikai kór-képeket találunk e részben.

⁷⁰ Tóth: op. cit., p 52.

⁷¹ *DSM-III-R*, pp 77–82.

- Exhibitionismus
- Fetisismus
- Frotteurismus
- Pedophilia
- Sexualis Masochismu
- Sexualis Sadismus
- Transvestita Fetisismus („transvestitismus”) – Ezzel kapcsolatban mégis említünk egy kitélt a diagnózishoz szükséges kritériumok közül: „Az érintett személyek a mindennapi életben minden tekintetben »átlagos« férfiak, és mindig heteroszexuálisak.”
- Voyeurismus
- Egyéb (Máshová Nem Osztályozott) Paraphiliák

Ebben a felsorolásban, mint látjuk, a homoszexualitás nem szerepel. A gyanakvóbbak kedvéért álljon itt az „Egyéb” kategóriához tartozó kommentár:

Az általános kritériumokat kimerítő, más tárgyra irányuló Paraphiliák. Ilyenek pl. a Zoophilia, Necrophilia, Uro- vagy Coprophilia, Telefon-scatologia (szexuális tartalmú, rendszerint trágár, néha fenyegető–kényszerítő, máskor szexuális aktivitás részleteit, hangjait leíró–utánzó telefon-hívások stb).

Mi hát a konklúzió? Egy pszichiáternek nyilván semmi beleszólása abba, hogy – teszem azt – a vasárnapi szentmise elmulasztása bocsánatos avagy halálos bűn-e. Nem tartozik a szakmai kompetenciájába. Ez a papok és teológusok reszortja, akiknek ezzel szemben senki és semmi nem biztosít jogot ahhoz, hogy eldöntsék: az átlagtól való valamilyen eltérés mentális betegség-e vagy sem. Ennek megítélése kizárólag a pszichiáterek és pszichológusok feladata. Márpedig a fentiek alapján – remélem – egyértelmű az *explicit szakmai álláspont: a homoszexualitás nem tekinthető betegségnek.*

II.3.2. Természetellenes?

Szemben az előzővel, e kérdésben sajnos nincs olyan szakmai irányzat, amelynek kompetenciája mérvadó lenne. Kénytelenek vagyunk a logikára hagyatkozni.

Mi természetellenes? Értelmszerűen az, ami nem természetes. És mi természetes? Három megközelítésben próbálhatunk közelebb jutni a fogalomhoz; ezek együttes értelmezése ad majd teljes képet.

1. *Természetes az, ami a természetben megtalálható.* E tautologikusnak tűnő definíció egyszerű leíró megfogalmazás, ahol a tények beszélnek. Tegyük hozzá, hogy tévedés az az idealista, beszűkítő szemlélet, amely a természetet azonosítja a szubhumán (tehát az állatvilággal bezáruló) természettel. – Ebből az aspektusból nézve természetes dolog a gravitáció (mert van ilyen), a gömbvillám (mert van ilyen), a betegség (mert ilyen is van), és milliárdnyi más jelenség mellett a homoszexuális hajlam és viselkedés: mert ilyen is van (mint az V. fejezetben majd tárgyaljuk: az állatvilágban is). Ha nem volna, szükségtelen volna beszélni róla.

2. *Természetes az, ami nem akadályozza a természet működését.* Innen szemlélve a dolgokat, természetellenes pl. az ipari társadalom, az atomrobbantások, a dél-amerikai esőerdők kiirtása. A kizárólagos homoszexualitás akkor *volna* természetellenes, ha olyan arányban létezne, hogy a kihalás veszélyét jelentené a fajra nézve. E kontextusban egyetlen jelenség sem vizsgálható önmagában, csakis a természet egészével való összefüggésben. Természetellenesnek kellene mondanunk az atmoszférát is, ha benne bizonyos (mérgező) gázok aránya nem annyi volna, amennyi, hanem annál magasabb. Mivel a valós arány nem veszélyezteti a természet egyensúlyát, e gázok léte természetesnek mondható. Hasonlóképpen a – kritériumaink szerinti – kizárólagos

homoszexualitás aránya is annyi, amennyi (úgy tűnik, az érték viszonylag konstans) – s ebben a mértékben nem veszélyezteti az emberi faj fennmaradását. Tehát a homoszexualitás természetes tényező a létezők világában.

3. *Természetes az, ami valaminek vagy valakinek a természetéből (jellegéből) fakad.* A vasnak természetes tulajdonsága, hogy oxidálódik. A póknak, hogy nyolc lába van, és a struccnak, hogy kettő. A kétlábú pók és a nyolclábú strucc természetellenes volna. Természetes dolog az ember halála, és természetes annak módja, ha nem külső beavatkozás idézi elő. Természetes az ember szexualitása, és természetes annak kiélése – az adott ember természetének (testi és lelki meghatározottság alapján) megfelelő módon. Mint láttuk, az orvostudomány kimutatta a fiziológiai különbséget hetero- és homoszexualitás között. A szexuális magatartás többek között élettani sajátosságok bázisán nyugvó viselkedésmód. Ha valóban e bázison nyugszik az egyén viselkedése, akkor mondható, hogy „jellegéből fakad”. Tehát természetes, ha egy heteroszexuális férfi heteroszexuális kapcsolatot létesít, de természetellenes, ha homoszexuális aktusban vesz részt. És ugyanígy: természetes a homoszexuális férfi homoszexuális életmódja, de részéről természetellenes, ha heteroszexuális vonalon próbálkozik, mert az nem a jellegének megfelelő viselkedési forma.

E három szempont mellett negyediknek fölvetetheti valaki azt a definíciót: „Természetes az, ami az Isten által teremtetett világban a bűneset nélkül is megtalálható lenne.” E felvetés jogos, megvitatása viszont kívül esik fejezetünk tárgykörén. A maga helyén visszatérünk rá.

II.3.3. Abnormális?

Az előbbi módszerhez folyamodunk. Mi a normális? Ha a „természetes” szinonimájaként értelmezzük, úgy a választ az imént megtaláltuk. Más vonatkozásban azt kell mondanunk, hogy *normális az, ami a normának megfelelő, azzal megegyező.* A *Magyar értelmező kéziszótárban* azt olvassuk, hogy a norma: „a társadalmi együttélés során kialakult szabály, irányelv”. Pillanatnyi továbbgondolás után beláthatjuk, hogy ennél szubjektívebb, változékonnyabb fogalmat nehezen találhatnánk. A múlt században még abnormális volt, ha valaki rendszeresen kezet és arcot mosott, a fürdés pedig egyenesen botrányoztató cselekedetnek számított. Spártában normális volt a véznább csecsemők, a mai Japánban az öregek kitétele. Nem olyan régen és nem olyan távol megkívánt norma volt a szőke haj, kék szem, a magas, vékony testalkat és a nem túl görbe orr. Hogy mi lett e norma következménye, azt tudjuk. Bár ne tudnánk.

A norma a többség szava. A többség szava viszont – szerencsére – nem Isten szava. A norma személyenként és korszakonként módosul. Aki *a priori* a heteroszexualitást teszi meg normának, annak a homoszexualitás abnormális. Aki – példának okáért – a szeretetet és egészséget, annak viszont normális. Általános érvényű megítélés itt nem adható.

Vagy mégis? A keresztény ember teljes joggal mondhatja, hogy a norma nem más, mint Isten kinyilatkoztatott törvénye, értékrendje. Ami annak megfelel, normális, ami nem, nem. Ez az állítás teljes egészében helytálló. Egymondatos választ mégsem adunk rá: a könyv hátralevő részében mást sem teszünk, mint azt járjuk körbe, hogy normális-e a homoszexualitás és a homoszexuális kapcsolat Isten előtt.

III. Mit mond a kinyilatkoztatás?

Túl nagy a kísértés ahhoz, hogy ellenálljak neki, így a fejezet elején megelőlegezem az alább bizonyítandó választ: *a kinyilatkoztatás* – minden ellenkező látszattal szemben – *nem mond és nem is mondhat semmit a homoszexualitásról!*

E talán merésznek hangzó tétel igazolásához szükséges mind az elvi, mind a részletező áttekintés. Kezdjük az alapoknál!

III.1. A kinyilatkoztatás fogalma. – Mit mondhat egyáltalán?

A kinyilatkoztatás nem valami homályos, szubjektív fogalom. A fundamentális teológián belül önálló témakört képez, s mint ilyenek, megvannak a maga sajátos szakkifejezései, amelyekkel egyúttal határt szab önmagának. A kinyilatkoztatás az alapja a keresztény vallásos beszédnek, amiből viszont véletlenül sem következik, hogy mindaz, amit általában keresztény vallásos beszédnek ismerünk, tartalmában automatikusan megegyezik a kinyilatkoztatással. Az ember nem számítógép, amely kizárólag azt reprodukálja, amit beletápláltak, hanem fantáziával megáldott teremtmény. Amit nem tud, azt elképzei. A tényeket értelmezi, kiegészíti, kommentálja. Ezen gondolati tevékenységének eredményét pedig – a torzítás kifejezett szándéka nélkül – úgy adja tovább, mint magukat a tényeket. Így keletkeznek a pletykák, a mondák és a mendemondák. Így alakulnak ki a babonák és a kollektív téves meggyőződések. Ezek az idők folyamán olyan méreteket ölthetnek, hogy pusztá intuícióval lehetetlen őket lehamozni az eredeti tényekről.

Ez a helyzet a vallásos közgondolkodással is. A frissen megtért ember, ha vallásos könyvet vesz a kezébe, fenntartás nélkül elhiszi az abban leírtakat. Amit a paptól hall a szentbeszédben (vagy mondjuk így: misén belül a szentbeszédre szánt időben), azt készpénznek veszi. Időbe és tapasztalatba telik, hogy továbblépjen erről a szintről, és nem is feltétlenül sikerül mindenkinek. A többség itt megreked, ezért ha például azt hallja egy jámbor paptól, hogy „Mária társmegváltó” vagy „a homoszexualitás bűn”, akkor probléma nélkül elfogadja e téziseket. Tárgyi tudás híján nincs viszonyítási alapja, amelyhez mérve megvizsgálhatná e kijelentések igazságtartamát. Ha lenne (és ha fordítana időt a vizsgálatra), úgy rájönne, hogy mindkét példának hozott tétel – bár „vallásosan cseng” – téves, és nem vezethető le a kinyilatkoztatásból, sőt.

Ezt a hiányzó viszonyítási alapot próbáljuk most – a keretekhez mérten – megadni az Olvasónak, a fogalmak tisztázásával.

III.1.1. Definíció – A kinyilatkoztatás tárgya

A kinyilatkoztatás Isten szerető szabad tette, amellyel megismerteti önmagát, üdvözítő szándékát és az üdvösség útját, a csúcsponton Fiának elküldésével, az Ige megtestesülésével, és amely bensőséges élet- és szeretetközösségbe kapcsolja az emberiséget az Istennel Jézus Krisztusban.⁷²

A II. Vatikáni Zsinat 1965. november 18-án adta ki a Dei Verbum kezdetű dogmatikai konstitúciót, amelyben így tanít a kinyilatkoztatás tárgyáról:

---

⁷² Koncz, p 17.

Az isteni kinyilatkoztatásban Isten önmagát és akaratának az emberek üdvösségére vonatkozó örök döntéseit akarta kinyilvánítani és közölni, mégpedig avégett, hogy részt adjon azokból az isteni javakból, amelyek az emberi értelem felfogóképességét teljesen meghaladják.⁷³

Mit jelent mindez? Meg kell különböztetnünk egymástól a kinyilatkoztatás *aktusát* és *tárgyát*.

Az aktus, mint láttuk, Isten cselekedeteinek sorozata az emberi világban. Ez vagy négyezer évvel ezelőtt vette kezdetét a Közel-Keleten, amikor Isten kiválasztott egy félnomád pásztornépet, hogy aztán rajtuk keresztül az egész emberiséghez szóljon. E pásztorok idővel letelepedtek, országot alapítottak, amely *Izrael* néven vált közismertté. A kinyilatkoztatás folytatódott: Isten törvényt adott a zsidóknak, amelyre könnyű volt büszkének lenni, annál nehezebb volt viszont betartani. Isten sorra választott ki embereket, hogy szavát közvetítsék a nép felé: intett, buzdított, tanított, és ha kellett, szankcionált. E közvetítők voltak a *próféták*. (Prófétálni nem azt jelenti, hogy jósolni, hanem „valakinek a nevében beszélni”.) Rendszerint lincselés jutott nekik osztályrészül, mert az emberek már akkor is rossz néven vették, ha hibáikra figyelmeztették őket.

Mintegy 1200 évvel a zsidó nép honfoglalása után fellépett egy ember, aki gyalogszerrel, ágrólszakadtan járta Izrael útjait, de amikor tanított, „a nép ámulat tanításán, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, s nem úgy, ahogy az írástudók”⁷⁴. E prófétát *Jesué*nek hívták. Ez elég gyakori név volt akkoriban, s lefordítva körülbelül annyit jelent, hogy „Isten megszabadít”. Tanítása messzemenően megegyezett nevének jelentésével. Jesua – magyarul: *Jézus* – arról beszélt, hogy van értelme az életnek. Isten nem rabszolgának akar tudni bennünket, hanem barátainak és gyermekeinek. Ha az élet mégis rabságnak tűnik, az éppen azért van, mert elfordultunk Istentől. Hiszen ő a legjobbat akarja nekünk; bármilyen más akarat annál csak rosszabb lehet. Térjünk vissza hozzá – mondta Jézus –, ismerjük meg őt, és megszabadulunk.

És beszélt Istenről. Azt mondta róla, hogy nem zsarnok, despota, akitől rettegni kell, hanem ő maga a Szeretet. És nincs elérhetetlen messzeségben az emberektől, nem a felhők fölött lakik kifürkészhetetlen homályban, hanem jelen van mindenütt, kiváltképp az őt szeretők szívében. A hozzá vezető út nem törvények kényszeres megtartásából áll, hanem a személyére, a Szeretetre mondott igenből, a belé vetett bizalomból.

Beszélt önmagáról is. Azt mondta, ő az Atya küldöttje, ugyanakkor ő és az Atya egyek. Amikor hallgatói azzal áltatták magukat, hogy nincs szükségük az Istenhez való visszatérésre, tekintve, hogy ők Ábrahám leszármazottai, aki pedig utódaival együtt Isten választotta volt, Jézus valami nagyon furcsát mondott: „Bizony, bizony, mondom nektek: Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok”.⁷⁵ Erre meg akarták kövezni. Túl azon, hogy Ábrahám kétezer évvel korábban élt, e kijelentés kifejezett istenkáromlásnak hangzott. Ez az „Én vagyok” nem volt más, mint hivatkozás a héber *JHWH* szóra, ami pedig Isten szent, kimondhatatlan neve, ahogyan ő maga mutatkozott be Mózesnek.⁷⁶ És ez a sehonnai ács a Nevet magára vonatkoztatta!

A felháborodást csak fokozta, amikor Jézus elkezdte hangsúlyozni, hogy az üdvösség ugyan a zsidók között kezdődik, de kivétel nélkül minden ember a várományosa. Tanítványokat gyűjtött maga köré, és meghagyta, hogy az általa képviselt örömhírt (görögül: *evangélium*)

---

⁷³ DV 6.

⁷⁴ Mt 7,28–29

⁷⁵ Jn 8,58

⁷⁶ JHWH (Jahve): „Én vagyok, aki vagyok” (Kiv 3,14).

minden kor minden emberével ismertessék meg. Azt mondta: ugyanazon hatalommal ruházza fel őket, mint ami neki van; aki őket hallgatja, magát Jézust, s általa az Atyát fogja hallgatni. És – ó, borzalom! – tanítványait, akiket *apostoloknak* nevezett (görög szó, jelentése: küldött), még véletlenül sem a nép elitjéből választotta, hanem holmi faragatlan halászok közül...

A zsidó nép vezetőinek sértett önérzete egy idő után nem bírta tovább. Izrael akkoriban római fennhatóság alatt állt, így nem bírtak teljes joghatósággal. Mindazonáltal eldöntötték, hogy Jézust ki kell vonni a forgalomból. Elfogatták, és a megszálló római hatósággal mondatták ki rá a halálos ítéletet. A kivégzés – úgy tudjuk – a mai időszámítás szerinti 30. év április 7-én történt, a hagyományos megkövezés helyett azzal a halálnemmel, ami egyébként a rabszolgáknak és közveszélyes gonosztevőknek volt fenntartva. Aznap késő délután el is temették, zsidó szokás szerint: a lepelbe burkolt holttestet egy sziklabarlang padozatára helyezték, a bejáratot pedig vagy kéttonás kőlappal zárták el. Az esetleges komplikációk elkerülése végett a sírt le is pecsételték, és öröket állítottak elé.

Az érintett emberek különböző kedélyállapotban voltak. A nép vezetői megnyugodtak. Az apostolok kétségbe voltak esve: egyrészt szemük láttára fulladt kudarcba a cél, amelyre feltették életüket s amiért felrúgták egzisztenciájukat, másrészt féltek, és igyekeztek meghúzni magukat, hogy bűnrészességért hasonló sorsra ne jussanak.

Másfél hónap múlva a helyzet sajátos módon megfordult. A hatalmon levők kezdtek félni, mivel az apostolok viselkedése érthetetlen módon megváltozott: bátran kiálltak ország-világ elé, és valami olyat hirdettek, ami a főpapok számára ijesztő volt: ***Jézus feltámadt a halálból – Jézus él!***

A tény, hogy április 9-én hajnalban a sírt üresen találták, ismert volt. Csak azt nem lehetett ép ésszel felfogni, hogy hová tűnt a test. A legmegnyugtatóbb még az lett volna, ha az apostolok lopták volna el. Ez viszont lehetetlennek tűnt, hiszen akkor eszük ágában sem lett volna kitartani – dacolva veréssel, börtönnel – azon állításuk mellett, hogy személyesen találkoztak a feltámadt Jézussal: látták, hallgatták, tapintották, étkeztek vele! Ha legalább a kivégzésnél asszisztáló római katona nem szúrta volna keresztül a szívé! Akkor magyarázhatnák úgy, hogy csupán tetszhalott volt! Vagy a történelemben volna példa arra, hogy egy tucatnyi józan, földhözragadt, egyáltalán nem extatikus állapotban levő ember egyszerre és ugyanazt hallucinálja! Minden megoldás nonszensz. Így viszont...

Így viszont csupán az a magyarázat volt adott, amit az apostolok – és az őket követő egyre több ember – képviselt, méghozzá hallatlan lelkesedéssel, fűtyülve minden veszélyre: Jézus legyőzte a halált, és éppen ezzel igazolta állítását, amiért hóhérkézre adták: *ő maga az Isten, aki emberré lett!* És hirdették szakadatlan: aki benne hisz, annak számára a halál szintén nem pusztulást jelent, hanem az örök élet kezdetét. Jézus tehát él, nemcsak tanítványai emlékezetében, hanem valóságosan; tanításával, életével, halálával és feltámadásával lezárult Isten üdvözítő tervének föltárása. *Jézus Krisztus személyében beteljesült a kinyilatkoztatás.*

A helyzet azóta érdemben nem változott. Ma is van, aki hisz Jézus feltámadásában, és van, aki nem vesz róla tudomást. A tényeket cáfolni nem lehet, csak figyelmen kívül hagyni. Azon emberek közösségét, akik hisznek Jézusban, elfogadják tanítását és ahhoz szabják életüket, *Egyháznak* nevezzük, tagjait pedig egyenként *keresztényeknek* (utóbbi szó a görög *khrisztianosz* szláv nyelvből magyarított formája, annyit jelent: Krisztushoz tartozó). Az Egyház fokozatosan elterjedt az egész világon. A kinyilatkoztatást mint időtálló értéket mindig próbálta értelmezni és alkalmazni a különböző földrajzi és történelmi helyzetek sajátosságait figyelembe véve, ugyanakkor máig gondosan őrzi annak alapját, az ún. *hitletéteményt*. Létezhetnek különféle teológiai irányzatok és eltérő vallásgyakorlatok, de a hitletétemény sértetlen: abból elvenni vagy ahhoz hozzátenni nem lehet.

A kinyilatkoztatás itt vázolt *aktusának* áttekintéséből ki kell emelnünk egy szempontot. *A kinyilatkoztatás egyetemes*. Nem rész, hanem egész szerinti (görögül: kata holon), *katholikosz* – azaz katolikus. Katolikus egyrészt azért, mert Krisztusban beteljesedett, másrészt viszont azért, mert – mint láttuk – *mindenkihez szól*. Marginális kérdésekkel nem foglalkozik. Impliciten az emberi lét minden kérdésére megadja a választ, expliciten azonban nem érint olyan témákat, mint pl. a faji kérdés vagy a keresztség nélkül meghaltak üdvözülése. Gondolkodni ezeken is lehet és kell, de a feleletek nem következnek egyértelműen magából a hitletéteményből.

A szexualitás a maga teljességében minden embert érintő valóság, s mint ilyen, szerepel is a kinyilatkoztatásban, amint majd az V. fejezetben látni fogjuk. A szexuális élettel kapcsolatos kísértések, eltévelyedések ugyanez vonatkozik. Ilyen probléma az önzés, hűtlenség, testimádat stb. Ez potenciálisan minden ember életében veszélyforrás lehet. A homoszexualitás viszont csupán az emberiség töredékének problémája. Akinek az életében nincs jelen valamilyen eleve adott (biológiai vagy szociális) tényező, amely a hajlamot valószínűsítene, annál fel sem merül az azonos neművel folytatott szexuális kapcsolat „veszélye”. A homoszexualitás mint téma az egészhez viszonyítva részletkérdés; mennyiségét, *kiterjedését* tekintve *nem katholikosz*. Ebből adódóan *a homoszexualitás nem lehet a kinyilatkoztatás tárgya*.

Minden fogalomról megállapítható, hogy van *comprehensio*ja (tartalmi köre) és *extensio*ja (kiterjedési köre, terjedelme). *Comprehensio*: az egymással logikailag részarányosan összeegyeztethető tartalmi jegyek (noták), tulajdonságok összessége, melyek a fogalom lényegét fejezik ki. [...] *Extensio*: azon tárgyak (vagy gondolat-tartalmak) összessége, melyekre egy fogalom teljes tartalmi körével kiterjeszthető, vonatkoztatható, állítható.⁷⁷

Az *extensio* szempontját az imént tárgyaltuk. A *comprehensiót* tekintve a kinyilatkoztatás *tárgyát* kell most már egyértelműen definiálnunk. Alfejezetünk kezdő idézetében szerepel is a tárgymegjelölés; eszerint a kinyilatkoztatásban Isten megismerteti *a)* önmagát, *b)* üdvözítő szándékát és *c)* az üdvösség útját. Ugyanez más szavakkal kifejezve: a kinyilatkoztatás tárgya a vallás elmélete (Kicsoda Isten? Mit csinál Isten?) és a vallás gyakorlata (Hogyan, milyen életvitellel jutunk Istenhez?). Közhasználatú kifejezéssel élve: *a hit és erkölcs*.

Mindenki egyetért abban, hogy a Szentírásnak *nem célja természettudományos ismereteket közölni*, korának tudásállapotát helyesbíteni vagy növelni. A Szentírás népszerű módon, saját korának nyelvén beszél.⁷⁸

Ez igaz nemcsak a Szentírásra, hanem a kinyilatkoztatás egészére. Szaktudományos ismereteket keresni a Szentírás szövegében olyan, mintha valaki a gyorsan ölő mérgekről szóló tanulmányához Hófehérke meséjéből kívánná beszerezni az adatokat. A kinyilatkoztatást a *teológia* értelmezi. A teológia pedig *Istenről szóló beszédet* jelent. Istenről, és nem az orvostudományról, genetikáról, pszichológiáról, empirikus szociológiáról.

A homoszexualitással kapcsolatban az előző fejezet alapján egyértelműnek látszik, hogy maximálisan a szaktudományok illetékességi körébe tartozik. Ezért tartalmát tekintve is megismételhetjük róla, amit kiterjedési körével kapcsolatban megállapítottunk: *a homoszexualitás nem lehet a kinyilatkoztatás tárgya*.

⁷⁷ Bolberitz: Bevezetés a logikába, p 13.

⁷⁸ Koncz, p 100.

III.1.2. A kinyilatkoztatás lezárulása

Amint már volt szó róla, a kinyilatkoztatás őrzése és az adott körülményekre való interpretálása folyamatos, tartalmát tekintve azonban befejezett. A Dei Verbum így tanít erről:

Miután többféleképpen és különböző módon szólt Isten a próféták útján, e végső korszakban a Fián keresztül beszélt hozzánk. Elküldte ugyanis Fiát, az örök Igét, aki megvilágosít minden embert, hogy az emberek között éljen és kinyilvánítsa Isten titkait. Jézus Krisztus, a megtestesült Ige tehát emberekhez emberként küldve, az Isten igéit közvetíti, és az Atyától rábízott üdvösségszerző művet viszi végbe. Aki őt látja, látja az Atyát is. Ő fejezi be és teszi tökéletessé tehát a kinyilatkoztatást már pusztán jelenlétével, önmaga kinyilvánításával, szavaival és tetteivel, a csodajelekkel, főleg azonban halálával és halálából való dicsőséges feltámadásával, végül pedig az igazság Lelkének elküldésével. Isteni tanúságtétellel erősíti meg, hogy velünk van az Isten, és ezáltal megszabadít minket a bűn meg a halál sötétségéből, és örök életre támaszt föl.

A krisztusi üdvrend tehát sohasem múlik el, mert új és végleges szövetség. A mi Urunk Jézus Krisztus dicsőséges eljöveteleig pedig már nem kell várunk semmiféle új nyilvános kinyilatkoztatást.⁷⁹

Az Egyház kezdettől fogva ragaszkodott hitének azon tételéhez, hogy a kinyilatkoztatás teljessége Jézus Krisztus személye; és az ún. Krisztus-esemény (amely a megtestesüléssel kezdődött és a Szentlélek pünkösdi kiadásával végződött) megtörténtével, valamint az utolsó apostol halálával az isteni kinyilatkoztatás lezárult. A keresztény tanítás határozottan elítélte, eretneknek nyilvánította mindazokat, akik bármiféle tartalmi többlettel kívántak előállni és azt a hitletéteményhez csatolni.

Ezek alapján egy egyszerű történeti kérdést kell megvizsgálnunk. Mikor vált ismertté a tudomány számára a homoszexuális hajlam létezése? Azzal kezdtük vizsgálódásunkat, hogy leszögeztük: „A homoszexualitás története egyidős az emberiség történetével”. Ezzel viszont jelen esetben nem megyünk sokra. Emberi vérkeringés is létezik, amióta ember él a földön, mégsem találhatunk róla semmit a kinyilatkoztatásban, mert 1628-ig, amikor is *W. Harvey* publikálta idevágó megfigyeléseit, a tudósok semmit sem tudtak róla, s még utána is 50 évbe telt, amíg a hivatalos orvostudomány elfogadta a ma már evidens tényt, amely szerint a vér zárt, önmagába visszatérő körben kering.⁸⁰ Pedig vérzéssel járó sérülések és keringési megbetegedések a XVII. század előtt is léteztek. Csak éppen nem így nevezték, és teljes tárgyi tudatlanságban voltak felőle. A homoszexualitással ugyanez a helyzet.

„Homoszexualitásról” beszélni az 1869 előtt született művek esetén olyan értelmetlenség, amelynek éppen ideje már véget vetni. Mint tudjuk, maga a szó ekkor született, egy Benkert nevű magyar író találmánya. Amúgy nagyon is barbár szó (mivel a görög „*homo*” = „*ugyanaz*” és a latin „*sexus*” szó furcsa keveredése), mégis rögtön elfogadták, mert azzal a kettős előnnyel járt, hogy egyszerre elnyomó és liberális. A homoszexuálisok hirtelen egy orvosi kategóriába gyömöszölve találták magukat, ami még mindig jobb, mint a máglya felé kocsikázni: az embert eltűrik, azzal a ki nem mondott feltétellel, hogy tudatában van az elhajlásának, és igyekszik kigyógyulni belőle.⁸¹

Könyvének egy korábbi fejezetében *Fernandez* így ír a homoszexualitás objektíválásának kezdeteiről:

A „homoszexuális” szó [...] mára már kicsit rosszízűvé vált, de annak idején kitalálója szándéka szerint alkalmas volt arra, hogy ezt a viselkedésformát a természet egyszerű variációjaként mutassa be, és megszabadítsa azoktól a vallási és erkölcsi ítéletektől, amelyek a „szodomita”, a

⁷⁹ DV 4.

⁸⁰ Az emberi test, p 554.

⁸¹ Fernandez, p 244.

„pederaszta”, a „természetellenes” stb. szavakhoz kötődnek. [...] Az erkölcsök felszabadításának Benkert előtti úttörője egy német volt, Karl Heinrich Ulrichs. [...] 1864-től, II. Lajos trónralépésének évétől kezdve Numa Numantius álnéven tanulmányorozatot jelentetett meg *Kutatások a férfiak közötti szerelem talányáról* címmel. Ezekben a tanulmányokban forradalmi merészséggel azt állította, hogy ez a hajlam az emberi természet veleszületett tulajdonsága, és az a magyarázata, hogy a férfitestben egy női lélek is lakik. [...] Láthatjuk, hogy egészen a kezdetektől két különböző úton próbálták meg igazolni a homoszexualitást: antropológiai úton, mint Benkert, ez az út vezetett Freud tudományos elméletéhez, és hellénista spirituális úton, mint Ulrichs, ez az út torkolt Gide *Korüdon*-jába.⁸²

A kezdeti hipotézisek után a homoszexualitás akkor került ténylegesen orvosi vizsgálat alá, amikor 1886-ban megjelent *Richard von Krafft-Ebing* német orvosnak *A nemi élet eltévelyedései* c. könyve.

...A homoszexualitást elfajulásként tárgyalja. A jelenség magyarázatának és mentegetésének ürügyén, a büntetés alóli felmentés jótékonykodó látszatával a német orvos a patológia undorító mélyrétegeibe száműzte a homoszexualitást. Ez a vélemény uralkodott Freud műveinek megjelenéséig, és egyesek még manapság is ezt vallják. Köztörvényes bűn 1871-ben, a bomló személyiség jele 1886-ban.⁸³

Ezek után jó hatvan évet kellett várni a *Kinsey*-jelentésre, amely először a tudománytörténetben világos különbségtétellel élt homoszexuális hajlam és homoszexuális aktus között. És több mint 100 évnek kellett eltelnie, amíg megjelent a *DSM-III-R*, amely lemosta az elmebetegség szégyenbélyegét, illetve addig, amíg végre megtalálták a homoszexuális hajlamért felelős gént. A múlt századi elméletek tudományosan igazolódtak: a homoszexualitás egyrészt természetes viselkedésvariáció, mint *Benkert* (valódi nevén *Kertbeny Károly*) írta, másrészt veleszületett diszpozíció, mint *Ulrichs* állította.

De a XIX. század előtt ezen elméleteknek még az árnyéka sem volt! Spekulatív elképzelésekkel ugyan már *Platón Lakomájában* is találkozhatunk, de a múlt századig kizárólag erkölcsileg és büntetőjogilag foglalkoztak a „szégyenletes szodomita perverzióval” vagy „undorító természetelleni fajtalansággal”. Az erkölcsi megközelítés pedig feltételezi a felelősséget; az újkorig a homoszexualitással kapcsolatban magától értetődően vélelmezték a szándékosságot, a szabad akarati választást.

A nem-választott hajlamot a múlt században ismerték fel, és csak napjainkban igazolták. Az isteni kinyilatkoztatás az I. század fordulója körül lezárult. Amiből egyértelműen következik, hogy a Szentírás és a Szentagyomány ugyan beszélhet homoszexuális tartalmú cselekményekről bizonyos szövegkörnyezetben, konkrét élethelyzetben, de – harmadszor írjuk – *maga a homoszexualitás nem lehet a kinyilatkoztatás tárgya.*

III.2. A kinyilatkoztatás részletes vizsgálata

Logikai alapszabály *a non posse ad non esse* következtetni, azaz, ha valamiről bizonyosodott, hogy elvileg lehetetlen, abból következik, hogy a gyakorlatban nem is létezik. (Amennyiben elméletileg igazoljuk, hogy nem létezik szögletes kör, akkor utólag teljesen fölösleges végigvizsgálni a létező köröket: nem fogunk közöttük szögleteset találni.) Ezen az alapon itt le lehetne zárni a fejezetet. Kimutattuk, hogy a kinyilatkoztatás *nem mondhat* semmit a homoszexualitásról, ezt három úton igazoltuk, így megállapíthatnánk, hogy *ipso facto* a gyakorlatban sem mond semmit róla.

⁸² Fernandez, pp 63–64.

⁸³ Fernandez, p 65.

Az érvelő embernek azonban sajnálatos tapasztalata, hogy vitapartnereit a tiszta logika ritkán győzi meg. Ne vegye magára az általam természetesen ismeretlen Olvasó, de azok kedvéért, akik nem józan értelmükre, hanem kaotikus előítéleteik halmazára hallgatnak, az alábbiakban részletekbe menően végigvesszük a kinyilatkoztatás azon pontjait, amelyek cáfolni látszanak az elméletileg már alátámasztott tézist. Akit az elvi bizonyítás meggyőzött, nyugodtan lapozzon a következő fejezethez!

A Római Katolikus Egyház tanítása szerint hitünk forrása a Szentírás és a Szent hagyomány. Jézus nem írni, hanem beszélni küldte apostolait. Az apostoli ígehirdetésből később néhány dolgot írásba foglaltak, ezen dokumentumok egy részét kanonizálták, vagyis deklarálták, hogy a jézusi tanítást tévedhetetlenül őrzik. Így alakult ki a *traditio inhaesiva*, vagyis a Szentírásba foglalt hagyomány. Amit nem írtak le, az más módon maradt ránk: ígehirdetésben, a liturgikus gyakorlatban, a keresztény művészeti szimbólumokban. Ez a *traditio constitutiva*. Természetesen idővel ezek is papírra kerültek, részben mint liturgikus könyvek, részben mint az egyházatyák, apologeták, teológusok értekezései. Az egyházi Tanítóhivatal, ha arra kényszerült, ezekből bizonyos téziseket kiemelt, felmutatott a világnak, mondván: íme, ez az, amit mi, katolikusok hiszünk, mert ez valóban a kinyilatkoztatáson nyugszik, kezdettől fogva vallottuk; ha velünk hiszed, katolikus vagy, ha mást mondasz, nem. Így születtek a *dogmák*.

A továbbiakban először a Tanítóhivatal megnyilatkozásait tekintjük át, majd az Ó- és Újszövetségből vesszük sorra a témába vágó idézeteket.

III.2.1. A Tanítóhivatal megnyilatkozásai

Fogalmi megkülönböztetéssel kell élnünk, mert több dologról lesz szó. Ebben *Előd István Katolikus dogmatika* c. könyvének Kislexikona lesz segítségünkre, ahol „Tanítóhivatali megnyilatkozások” alatt a következő felsorolást találjuk:

1. Amit a pápával egyetértésben kinyilatkoztatott és ezért elfogadásra kötelező igazságként egyetemes zsinaton ünnepélyesen tanítanak a püspökök, „tévedhetetlen igazság”, vagyis dogma.
2. Ugyanez áll arra az esetre is, ha nem zsinaton, hanem mindennapi hithirdetésükben, a pápával és egymással egyetértésben („ordinario et universali magisterio” = rendes és egyetemes tanítóhivatal formájában) kinyilatkoztatott igazságként tanítanak.
3. Amit akár zsinaton, akár mindennapi ígehirdetésükben nem hitbeli kötelezettség erejével képviselnek, nem tévedhetetlen igazság. A II. vatikáni zsinat úgy nyilatkozott, hogy nem óhajt tévedhetetlen igazságokat kimondani.
4. *A tévedhetetlenség csak kinyilatkoztatott igazságokra vonatkozhat. Amit akár a hit, akár az erkölcs területén ezen kívül tanítanak, abból sohasem lesz dogma.*
5. A pápának külön is kijár a tévedhetetlenség adománya, amikor ünnepélyesen (ex cathedra) nyilatkozik hit és erkölcs dolgában.
6. A nem-tévedhetetlen tanítóhivatali megnyilatkozásokat nem a dogma, hanem a certum (= teológiailag biztos, de nem megváltozhatatlan) jelzéssel szokták ellátni.
7. Az a keresztény, aki tudatosan és szabad akarattal elutasít egy dogmát, a hit erejére ellen vét. Az ilyeneket eretnekeknek szokás mondani. A certum-tételek elutasítása az engedelmesség erejével kerül összeütközésbe. Ez azonban nem lehet akadálya a tudományos kutatásnak, amely esetleg az ilyen tétellel ellentétes eredményre jut.
8. Egyházpolitikai és profán megnyilatkozások nem tartoznak a tanítóhivatal fogalmába.⁸⁴

⁸⁴ Előd: *Katolikus dogmatika*, p 755. – Kiemelések tőlem.

E szövegből nem derül ki egyértelműen, hogy a pápai tévedhetetlenséggel kapcsolatban mit jelent pontosan az „*ex cathedra*” fogalma.

Hogy melyik pápai nyilatkozat *ex-cathedra* döntés és melyik nem, azt a középkor óta elhangzott nyilatkozatoknál aránylag könnyű, a régebbieknél nem mindig könnyű megállapítani. Nehezebb esetekben a hittudósok a nyilatkozat tartalmának, hangjának, a hozzáfűzött megjegyzéseknek és a történeti körülményeknek elemzésével szokták ezt a kérdést eldönteni. Nem tartoznak a tévedhetetlenség körébe az ilyen esetek: ha a pápa körlevelet (enciklikát) ad ki, ha egy elébe terjesztett ügyben válaszol, ha kongregációi határozatot hagy jóvá, ha szózatot intéz hívekhez, zarándokokhoz vagy más csoportokhoz stb.⁸⁵

Ezek után lássuk a részleteket!

III.2.1.1. Ünnepelesen előterjesztett tévedhetetlen döntések

Az Egyházi Törvénykönyv erről azt mondja:

Tévedhetetlenül meghatározottnak csakis az a tanítás tekintendő, amelyről ez nyilvánvalóan biztos.⁸⁶

Jelen alfejezetünk roppant rövid lesz. Tudniillik *a homoszexualitás kérdésében tévedhetetlenül előterjesztett egyetemes zsinati vagy ex cathedra pápai megnyilatkozás nem létezik.*⁸⁷

Ez nem teológiai vita tárgya. Ez történeti és filológiai tény. Mehetünk tovább.

III.2.1.2. Ünnepelesen nem definiált, de tévedhetetlen hitigazság

A II. Vatikáni Zsinat az Egyházzal szóló dogmatikai konstitúciójában erről így tanít:

A püspökök külön-külön nincsenek ugyan felruházva a csalhatatlanság előjogával; mivel azonban a földkerekségre szétosztva is megőrzi egymás között és Péter utódával a közösségi kapcsolatot, azért, ha a hit és erkölcs dolgairól hivatalos tanításukban ugyanazt a tételt tekintik végérvényesen kötelezőnek, akkor csalhatatlanul hirdetik Krisztus tanítását. [...] A csalhatatlanság addig terjed, ameddig az isteni kinyilatkoztatás tartalma (depositum); ezt pedig szentül meg kell őrizni és hűségesen ki kell fejteni.⁸⁸

Azt, hogy *általában* mit vallanak a püspökök a homoszexualitásról, hamarosan látni fogjuk. A végérvényesen kötelező tanítás kritériumát azonban úgy szokták meghatározni, hogy azt „*semper, ubique, omnes*” hirdessék, azaz mindig (az apostolok kora óta), mindenhol

⁸⁵ Előd: Vallás és Egyház, p 309.

⁸⁶ CIC can. 749. 3.§.

⁸⁷ Az Egyház történetében két egyetemes zsinat volt, amely valamilyen szempontból érintette a témát. A Tridenti Zsinat egyik dogmája (DS 1544) hivatkozik az 1Kor 6,9-re, amiről alább mi is tárgyalni fogunk. Ám a hittétel témája még közelítőleg sem a homoszexualitás, hanem a reformáció korának legjellemzőbb hitbeli (tehát nem erkölcsi!) kérdése: Vajon elég-e a hit az üdvösséghez, vagy cselekedetek is szükségesek hozzá? A Tridentinum Szent Pálra hivatkozva tanítja: lehetséges olyan cselekedetet elkövetni, amely a hit ellenére „kizár Isten országából”. Majdnem négyszáz évvel korábban a III. Lateráni zsinat egyik kánonja „mondott átkot” a „szodomitákra”. E szöveg viszont nem hittétel, hanem korhoz kötött *egyházfegyelmi* határozat. Teológiai „jelentőségét” mutatja, hogy még DS-száma sincs, vagyis az Egyház „dogmagyűjteményében” (*Denzinger – Schönmetzer: Enchiridion Symbolorum...*) nem szerepel, továbbá a homoszexualitással kapcsolatos megnyilatkozásokban még utalás szintjén sem hivatkoznak rá.

⁸⁸ LG 25.

(kultúrától függetlenül a világ minden táján, ahol jelen van a katolikus Egyház) és mindenki (mármint minden érvényesen és megengedetten fölszentelt püspök, aki közösségben van Rómával). Ha ez nem teljesül, akkor *megosztottságról* kell beszélnünk, ami automatikusan kizárja a tévedhetetlenséget. Ezzel kapcsolatban öt észrevételt kell tennünk.

a) Az imént idézett egyházjogi kánon nem kizárólag az ünnepélyes definíciókra vonatkozik. Amennyiben nem „nyilvánvalóan biztos”, hogy a homoszexualitás kérdéséről az összes püspök „ugyanazt tekinti végérvényesen kötelezőnek” – a tévedhetetlenség eleve kizárt.

b) Az *Amerikai Katolikus Teológiai Társaság* 1977-ben kiadott egy kézikönyvet gyóntató papok számára *Human Sexuality* címmel. Ugyanennek spanyol fordítása *La Sexualidad Humana* címen egy évvel később jelent meg Madridban. E tanítás 34 oldalon keresztül tárgyalja a homoszexualitás problematikáját, és fogalmaz meg olyan tételeket, amelyek (enyhén szólva) nem állnak teljes összhangban az általánosan elterjedt nézetekkel.

c) Több mint tíz éve működik egy európai ökumenikus hálózat *Meleg és Lesbikus Keresztény Közösségek Európai Fóruma* néven. Nem új felekezetről van szó, hanem felekezetek közötti érdekvédelmi szervezetről, amelyhez több önállóan működő közösség tartozik, köztük katolikus csoportok is. Ezek különböző helyeken – pl. Franciaországban, Spanyolországban, Svédországban – a helyi ordinárius tudtával és jóváhagyásával üzemelnek. Hasonló szervezet létezik Amerikában is, szintén egyházi irányítással.

d) Nem érdektelen, ha szemügyre vesszük, bizonyos kérdésekben mit gondolnak a nem-katolikus keresztények. Ami ugyanis a protestáns felekezetek tanításában nem fér össze a kinyilatkoztatással (pl. az Eucharishtiáról vallott különböző felfogások), azt a katolikus Egyház a Tridenti Zsinat óta folyamatosan és kifejezetten, gond nélkül elítéli és eretneknek nyilvánítja. Ami eltér ugyan a katolikus felfogástól és gyakorlattól, de tévedhetetlen igazsággal nem helyezkedik szembe, azt vitatják, megkérdőjelezzik, tanácskoznak róla, esetleg idegeskednek miatta – de alapvetően nem támadják meg. Így a katolikus hívőknek nem is olyan régen még meg kellett gyónniuk, ha olyasmire „vetemedtek”, hogy beleolvastak egy *Károli*-fordítású Bibliába. A teológusok és püspökök egy része a Zsinat előtt kézzel-lábbal tiltakozott a népnyelvű liturgia ellen. Állítólag megtörtént, hogy a Zsinat után egy plébános, akinek a káplánja magyarul misézett, rémülten rohant ki a gyóntatószékből, amikor meghallotta, hogy az átváltoztatás szavai nem latinul hangoznak el: attól félt, belecsap a villám a templomba, és menten összedől.

Nem dőlt össze. Napjainkra a latin nyelvű misék időpontját úgy kell kivadászni az ingyencnek valamilyen turistakalauzból. A *Károli*-Biblia pedig elég kicsi ahhoz, hogy zárandoklatokra a katolikusok is azt vigyék magukkal. E példákat azért kellett csupán felhozni, hogy jobban érthessük az alábbi újságikk jelentőségét:

Az anglikán egyház előjáróinak közelmúltban nyilvánosságra hozott pásztorlevele, amelyben leszögezik, hogy a homoszexualitást és a házasságon kívüli szerelmet nem tekintik a keresztény erkölcsi doktrínával ellentétesnek, komoly zavart keltett a Vatikán vezető köreiben. A Szentszék álláspontját jól mutatja, hogy heves bírálattal fogadta az Európa Parlamentnek azt a határozatát, amely az azonos neműek házasságának engedélyezése mellett szólt.

Az anglikán egyház előjárói Windsorban hozták nyilvánosságra pásztorlevelüket. Ebben kifejtik, hogy jó keresztény lehet az is, akinek szexuális magatartása eltér a hagyományos keresztény erkölctől. A levél a homoszexuálisokról szólva külön hangsúlyozza, hogy „őket is a maga képására és hasonlatosságára teremtette Isten”.⁸⁹

---

⁸⁹ *Vitatott pásztorlevél*, In: Új Áldás, 1995. május 18.

Nem teológiai érv, de megemlítendő, hogy az anglikán egyháznak vannak érvényesen (bár a római kánonjog szerint kifejezetten tiltottan) felszentelt püspökei. Az viszont vitán felül áll, hogy amikor a Római Katolikus Egyháznak valamivel kapcsolatban végérvényes, tévedhetetlen tanítása van, akkor az azzal ellenkező vélemény nem kelt „komoly zavart a Vatikán vezető köreiben”. A legtöbb hittudós pl. dogmának tekinti, hogy csak férfiak vehetik fel az egyházi rend szentségét. Amikor az anglikánok először szenteltek pappá nőket, akkor a reakció nem „komoly zavar” volt, hanem egyértelmű elhatárolódás.

e) A homoszexualitás népszerűtlen téma. Ha valaki védelmébe veszi, pillanatok alatt rásütik: hazabeszél. Ezért jelen bekezdés nem dokumentálható, vélhetőleg jó ideig nem is lesz az. Arról van szó, hogy személyes beszélgetésekben számos püspök és igen sok pap elfogadja a homoszexuális kapcsolatok létjogosultságát bizonyos keretek között. Ezt az álláspontot azonban nyilvánosan nem merik képviselni, mert félnek a pletykától és a felfüggesztéstől. (Az eretnokség vádjától és a kiközösítéstől nem, mert tudják, hogy véleményükkel nem kérdőjeleznek meg egyetlen dogmát sem, de célszerűnek látják, s ez teljesen érthető, ha nem teszik ki magukat felesleges konfrontációknak.)

Mindebből az következik, hogy bár a Tanítóhivatal nagyon keményen tartja magát véleményéhez, azt „nyilvánvalóan biztos” módon, amint az Egyházi Törvénykönyv írja, nem terjeszti elő, mint tévedhetetlen és megváltoztathatatlan tanítást. Ami viszont ezek után nyilvánvaló: *a homoszexualitás megítélésével kapcsolatban megosztottság van, dogma nincs.*

III.2.1.3. Nem-tévedhetetlen tanítóhivatali dokumentumok

Három kortárs szöveget kell megvizsgálnunk: egy zsinati konstitúciót, a Hittani Kongregáció egyik nyilatkozatát és a Katolikus Egyház Katekizmusának vonatkozó részletét. E megnyilatkozások

..., „assensus”-t, vagyis vallási színezetű engedelmességet kívánnak. Ez nemcsak az elutasítást, hanem a közömbösséget is kizárja, hiszen ilyen esetekben a tanítóhivatal teljes felelősségének tudatában főpásztori útmutatást kíván nyújtani olyan kérdésekben, amelyekben nem akar végleges és megváltoztathatatlan döntést hozni. *Némi fenntartással is lehet fogadni az ilyen útmutatásokat* – amelyeknek elfogadása nem a hit, hanem az engedelmesség nevében kötelez –, vagyis abban a tudatban, hogy *esetleg idővel elavulnak, vagy megváltoznak*. Komoly tanulmányozás és lelkiismereti mérlegelés nélkül azonban nem szabad őket kétségbevonni, így megalapozott kétségeinket csak szakmai körökben szabad képviselni.⁹⁰

A dolog kényes voltára való tekintettel tanácsos néhány példát idézni arra nézve, hogy e változható tanítások a valóságban mennyire változékonyak.

- Az ókeresztény korban általános volt az *una paenitentia* elv, amely szerint a keresztség felvétele után csak egyszer lehet a bűnbocsánat szentségéhez járulni. A IV. Lateráni Zsinat viszont már kifejezetten megköveteli az évenkénti (legalább egyszeri) szentgyónást.⁹¹
- Közismert, hogy *Jeanne d’Arc*-ot a XV. században mint visszaeső eretneket elégették, a XX. században szentté avatták. (Utóbbi aktus történetesen tévedhetetlen megnyilatkozásnak minősül...)
- Ismerjük *Galilei* kálváriáját és rehabilitációját is.

⁹⁰ Előd: Vallás és Egyház, p 312. – Kiemelés tőlem.

⁹¹ DS 812.

- Egyre többen vallják a katolikus Egyházon belül, hogy elhamarkodott hatalomfitogtatás volt annak idején *Luther* kiközösítése, akit Róma provokációja hajtott az eretnekségig. Perspektivikusabb politikával a reformáció megmaradt volna reformációnak, és nem lesz belőle jóvátehetetlen egyházszakadás.

- Kevésbé köztudott, hogy *XXII. János* pápa (+1334) nyilvánosan hirdette és prédikálta – nem *ex cathedra* – azon nézetét, amely szerint a szentek lelkei haláluk után nem jutnak rögtön a mennyországba, hanem „az oltár alatt” várják az utolsó ítéletet. E tézist már a kortársak eretnekgyanusnak bélyegezték⁹²; közvetlen utóda, *XII. Benedek* *Benedictus Deus* kezdetű dogmatikai konstitúciója óta⁹³ pedig valóban eretnek tételnek számít az egykori pápa tanítása.

- Teológiaiilag mindmáig megoldatlan kérdés a keresztség nélkül meghalt csecsemők örök sorsa. Korábban általánosan elfogadott nézet volt, hogy nem üdvözülhetnek (mert a keresztség szükséges az üdvösséghez), ugyanakkor nem is kárhozhatnak el (mert olyat azért mégsem engedne a Jóisten...). Tehát feltételeztek egy nem kegyelmi, hanem természetes állapotot, ahol ezek a gyermekek ugyan nem részesülnek Isten boldogító színelátásában, de remekül érzik magukat, és önfeledt mosollyal orcájukon, szelíden játszadoznak. Ez az elképzelés volt a *limbus puerorum*, aminek létét komoly hittudósok is vallották.⁹⁴ Az egyetlen gond vele, hogy az eszkatológiával kapcsolatban a kinyilatkoztatás két végállapotról beszél: *a)* üdvösségről és *b)* kárhozatról. Az egyik állapotot a másik tagadásával egyértelműen definiálhatjuk. Köztes helyzet nincs (*tertium non datur*). Ma a katolikus teológusok egyértelműen elvetik a limbus-teóriát.

- Tudjuk, hogy az egyházi tanítás korábban hivatalosan tiltotta az operációt, a boncolást, a hamvasztást és az injekció használatát. Ma mindez már nevetségesnek és morbidnak tűnik, méghozzá nem „csak szakmai körökben”.

Meg kell különböztetnünk elvi és gyakorlati kérdéseket. Az, hogy „a pokol olthatatlan tüze” valóságos lángokat jelent-e vagy a lelkiismeret kínzó gyötrelmét, illetve annak firtatása, hogy Mária *hymenje* fizikailag ép maradt-e vagy sem Jézus születésekor – mindez feltehetőleg vajmi kevés embernek jelent naponta egzisztenciális problémát. Az viszont, hogy a homoszexuálisoknak van-e joguk teljes emberi életet élni az Egyház keretein belül, már nem tekinthető elvont teológiai okoskodásnak. Itt az esetlegesen hibás tanítás naponta új és újabb sorsokat tehet tönkre. A revízió – természetesen tényleg csak „komoly tanulmányozás és lelkiismereti mérlegelés” után – itt nem szakmai kérdés, hanem sürgető közügy. Az „engedetlenség” vádját persze nehéz visszautasítani. Ám ha annak idején nem lettek volna „engedetlenség” – feltehetőleg ma is a boszorkányégetések és istenítéletek korának szellemi níveljén állnánk.

E szempontok figyelembevételével térjünk rá a szövegekre!

III.2.1.3.1. Gaudium et Spes

Ez az okmány a II. Vatikáni Zsinat egyik legjelentősebb dokumentuma. Hivatalos megjelölése: *Lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról*; 1965. december 7-én írták alá és tették közzé.

A konstitúció 47–52. pontja foglalkozik a házasság és család helyzetével, teológiai értelmezésével és a szexualitás helyével az ember életében. A későbbiekben idézünk belőle

---

⁹² Hangay, p 150.

⁹³ DS 1000.

⁹⁴ Előd: Katolikus dogmatika, p 543.

szó szerint is; jelenleg arra vagyunk kíváncsiak, hogy ez a majdnem 60 oldalas, hihetetlenül modern, ugyanakkor mégis evangéliumi szellemben született szöveg mit mond – jóváhagyólag vagy elítélően – a homoszexualitásról.

Érdekes módon: *semmit*. A zsinati atyák a dokumentumban kínosan ügyeltek a pontos fogalmazásra, és ha valamiről nem volt egyértelmű vélemény – nos, akkor inkább meghagyták a „balladai homályt”. Így a szexualitás témakörében egyszerűen nem érintették az alternatívákat. Nem beszéltek a perverziókról, a fogamzásgátlás részleteiről, a lányanyák és az elváltak helyzetéről – és nem beszéltek a homoszexualitásról sem. Se pro, se contra. Naivítás volna e mögött álszemérmert vagy prűdériát feltételezni. Amint látni fogjuk, a Tanítóhivatalon belül uralkodik egy általános vélemény, amit adott esetben hajlíthatatlan merevséggel képviselnek. Adott esetben – *de nem egy egyetemes zsinat okmányában!* Maguk az atyák tudták legjobban, hogy milyen kínos következményekkel járhat egy kellően át nem gondolt megfogalmazás. Nézzünk egy valós példát, hogy láthassuk a dolog horderejét!

1215-ben a IV. Lateráni Zsinaton dogmaként mondták ki, hogy „*extra Ecclesiam nulla salus*” = az Egyházon kívül nincs üdvösség.⁹⁵ 750 évvel a II. Vatikáni Zsinat előtt kétség kívül úgy értelmezték e szavakat, hogy aki formálisan nem tagja a Római Katolikus Anyaszentegyháznak, az menthetetlenül elkárhozik.

Egy dogma többek között attól dogma, hogy visszavonhatatlan. Ez is. Szerencsére azonban létezik *dogmafejlődés*.

Az újkor elején az új világrészek felfedezésekor rájöttek a hittudósok, hogy milyen sok ember él a világon, akik saját hibájukon kívül keresztség nélkül, tehát az Egyházon kívül halnak meg. Hogyan érvényesül ilyeneknél Isten egyetemes üdvöztető akarata?⁹⁶

E kérdés megválaszolása – és a dogma visszavonhatatlansága – arra kényszerítette a teológusokat, hogy új segédfogalmakat vezessenek be, mint pl. a *votum implicitum* és az *anonim keresztség*. Ezeknek részletes magyarázatától itt eltekintünk. A lényeg:

A második vatikáni zsinat hangoztatja a jóhiszemű hitetlenek üdvözlési lehetőségét, az üdvözlésre vonatkozó teológiai vitákat azonban nem akarja eldönteni, ezért így fogalmaz: üdvözlhetnek olyan módon, ami csak előtte (ti. Isten előtt) ismeretes (GS 22).⁹⁷

A XIII. századi hittudósok nem láttak a jövőbe. Nem jósolhatták meg sem Amerika felfedezését, sem a reformációt, sem egy akkor még teljesen ismeretlen valaminek: az *ateizmus*nak kialakulását. Nem számíthattak arra, hogy az „uralkodó Egyház” képe lassan át fog alakulni „szolgáló Egyházzá”. Nem lehet rajtuk számon kérni a – ma már – kínosan hiányos fogalmazást. Ellenben, ha történetesen ismerték volna a jövőt, és árnyaltabban szerkesztik meg a dogma szövegét, akkor késői utódaiknak legalább három zsinati dokumentum megspórolását biztosíthatták volna: két nyilatkozatét; egyet a vallásszabadságról, egyet az Egyház és a nemkeresztény vallások viszonyáról, valamint egy határozatét az ökumenizmusról.

A XX. századra az emberek – így a püspökök is – óvatosabbak lettek: tapasztalhatták, hogy a történelem szolgálhat nem várt meglepetésekkel. Az okmányok megszövegezésében biztosra mentek, ha valamiben mégsem voltak biztosak, akkor vagy kijelentették, hogy nem kívánnak döntést hozni – vagy egyszerűen fel sem vetették a témát. Vélhetőleg ez a bizonytalanság eredményezte, hogy a *Gaudium et Spes* nem foglalkozik a homoszexualitással – és ez a

⁹⁵ DS 1351.

⁹⁶ Előd: Vallás és Egyház, p 248.

⁹⁷ Előd: Vallás és Egyház, p 249.

hallgatás talán mindennél ékeesebb bizonyíték arra nézve, hogy ezzel kapcsolatban nincs kinyilatkoztatott, végleges és kötelező tanítás.

III.2.1.3.2. Persona Humana

E nyilatkozatot 1975. december 29-én adta ki a Hittani Kongregáció, VI. Pál pápa jóváhagyásával. Magyar nyelven azóta sem jelent meg; forrásunk – egy nem hivatalos fordítás – szerint alcíme: *Nyilatkozat néhány, a nemi erkölcsöt érintő kérdésről*. Az útmutatás 13 pontból áll, ebből a 8. tárgyalja a homoszexuális kapcsolatok kérdését. Álljon itt a teljes szöveg:

Vannak, akik az Egyház állandó tanítása és a hívő nép erkölcsi érzékének ítélete ellenére – pszichológiai indokokra támaszkodva – kezdték engedékenyen megítélni, sőt egyszerűen teljesen elfogadottá tenni a homoszexuális kapcsolatokat.

Különbséget tesznek – s ez egyébként tényleg indokoltnak tűnik – azon homoszexuális emberek között, akiknek hajlama hamis nevelésből, elakadt nemi éréstől, megszokásból, rossz példából vagy ehhez hasonló okból származik, s ezért csak bizonyos ideig áll fenn és gyógyítható; és azok között, akik véglegesen ilyenek veleszületett hajlamuk, vagy hibás alkatuk miatt, éppen ezért gyógyíthatatlanok.

Vannak, akik így érvelnek a második csoportra vonatkozóan: Számukra ez a homoszexuális hajlam annyira természetes, hogy ezt a hajlamot olyan tényezőnek kell felfogni, amely számukra megengedetté teszi az ilyen kapcsolatot a házassághoz hasonló őszinte szeretet- és életközösségben, amennyiben ők maguk úgy látják, hogy a magányos életet nem tudják elviselni.

Kétségtelen, hogy amikor lelkipásztori gondoskodásról van szó, ezeket a homoszexuális embereket megfontolt tapintattal kell fogadni és ébren tartani bennük a reményt, hogy nehézségeiket és társadalmi elidegenedettséget meg tudják oldani. Bűnösségüket is nagyon okosan kell mérlegelni. Azonban semmiképpen sem szabad olyan lelkipásztori utat választani, amely erkölcsileg kifogástalannak minősítené őket abból kiindulva, hogy ezek a tettek az ilyen emberek természetes aktusai. Ugyanis a homoszexuális egyesülés a dolgok objektív erkölcsi rendje szerint olyan aktus, amely meg van fosztva a szükségszerű és lényegi rendeltetésétől. A Szentírás mint súlyos eltévelyedést ítéli meg ezeket a tetteket, sőt úgy tekinti, mint az Istentől való elrugaszkodás gyászos következményeit (ld. Róm 1,24–27; 1Kor 6,10; 1Tim 1,10). A Szentírásnak ezen álláspontjából nem következik, hogy mindazok, akik ebben a torzulásban szenvednek, automatikusan személyesen is bűnösök volnának. Azonban azt tanúsítja, hogy a homoszexuális aktusok belső természetük szerint rendellenesek és semmiképpen sem helyeselhetők.

Kísérjük meg a szöveg részletes elemzését! Alapvetően elutasító hangneme vitathatatlan. Vizsgálatra az a szempont érdemes, hogy a képviselt álláspont a) milyen érvekre támaszkodik, illetve b) ezen érvek elégséges alapot képeznek-e az ilyen mértékű elítéléshez.

Először is az Egyház állandó álláspontjára hivatkozik. Nem beszél azonban sem dogmáról, sem kinyilatkoztatásról, sem visszavonhatatlanságról. Nem említi ezen álláspont ún. *hitjelzését*, azaz, hogy hittételről van-e szó, *theologice certum*-ról avagy általános nézetről (*sententia communis*).⁹⁸ Korábban megállapítottuk, hogy dogmáról elvileg sem lehet szó. Az Egyház állandó – de nem a tévedhetetlenség igényével fellépő – tanításainak folyamatos felülvizsgálása viszont nem ellenkezik a katolikus identitással. Kellő teológiai indoklással és megalapozással megengedett, mi több, szükségszerű. Korábban már láttunk példákat arra, hogy egy általánosan elfogadott tanítás valóban „állandónak” mondható – mindaddig, amíg meg nem változik. Tehát a vita kezdeményezésének *van* létjogosultsága – és ezt gyakorlatilag a szöveg sem vitatja, mindössze érezhetően rossz néven veszi.

⁹⁸A teológiában használatos hitjelzések tételes felsorolását és értelmezését lásd: Bányai, p 81.

A hívő nép erkölcsi érzékére való hivatkozást *a posteriori* nem tekinthetjük mérvadónak. Az első két fejezetben láttuk, hogy a homoszexualitással kapcsolatban az emberek – hívők és nem hívők – közfelfogásában szignifikánsan több a téves ismeret és megalapozatlan előítélet, mint a valós információ. Ehhez hozzátehetjük, hogy egy heteroszexuális személy számára ténylegesen fizikai undort kelthet egy homoszexuális aktus elképzelése (csakúgy, mint egy homoszexuális számára a heteroszexuális közösülés gondolata), ez az undor viszont nem értelmi mérlegelés következménye, hanem – mindkét esetben! – ösztönös vagy emocionális (esetleg tanult!) reakció. Nem mondhatjuk, hogy a sárgarépa-főzeléket kedvelők betegek vagy bűnösök, azon az alapon, hogy nevezett ételt a többség – alkalmasint a hívő nép többsége is – kifejezetten utálja. Az „erkölcsi érzék” akkor jöhetne indokként számításba, ha ki lehetne szabadítani a negatív érzelmi előítéletek sűrű szövedéke alól. Erre, úgy tűnik, még várnunk kell, mármint a homoszexualitás objektív megítélésének ügyében.

(Az előző bekezdés némi rosszindulattal értelmezhető úgy is, mintha *tagadnánk* a „hívő nép erkölcsi érzékét” mint világos eligazítást a vallásos élet útján. Erről szó sincs. Mindössze arra szeretnénk rávilágítani, hogy ez a valóban létező érzék nem holmi misztikus, intuitív és automatikusan hibátlanul működő csodaszer, amely beépítve ketyeg minden katolikus ember szívében. Az erkölcsi ítéletet az értelem diktálja, az értelem viszont összefüggésben működik az érzelmekkel, kiszolgáltatva hónapok, szélnek, napsütésnek – de főképp a társadalmi nyomásnak és a kollektív előítéleteknek. Az erkölcsi érzék sajnos *tud* csődöt mondani, és nem mindig mutat rá a helyes megoldásra. A II. világháború idején a Szentszék óvatosan elítélte a deportálásokat, némileg nehezményezte a zsidóüldözést. Az alapvetően *protestáns* Dániában az uralkodó nem nehezményezett, nem ítélt el, hanem – a modern legenda szerint – egyszerűen kitűzte magára a sárga csillagot, s vele együtt az egész nép. Következésképpen Dániában *nem történtek* tömeges deportálások. Adott szituációban a nem katolikusok találták meg a jobb megoldást. Van ilyen.⁹⁹)

A „renitensek” – úgymond – „pszichológiai indokokra” támaszkodnak. A kontextus azt sugallja, hogy a pszichológia mint szubjektív áltudomány áll szemben az Egyház józan tényyszerűségével. Ez a szövegben megbúvó ellentét eleve hibás. *Freudra* éppenséggel ráfoghatjuk, hogy egy kísérletileg nem bizonyított hipotézist tett egyeduralkodóvá, *Jungot* is tarthatjuk misztikusnak, ha mindenáron kötekedni akarunk – de sem a freudi, sem a jungi iskola nem azonosítható magának a pszichológiának egészével.

A pszichológia a lelki jelenségek (és a viselkedés) tudományos, objektivitásra törekvő tanulmányozásából áll. Figyelembe veszi a szervezetet, annak funkcióit és lehetőségeit, továbbá mindazon hatásokat és változásokat, amelyeket a múltbeli események tapasztalatai és a jelen környezet együttesen teremtenek. Olyan tudomány, amely az ember és az állatok viselkedését, az ezt irányító és benne megnyilvánuló pszichikus folyamatokat és a környezeti, valamint a belső, szervezeti feltételek összefüggéseinek törvényszerűségeit kutatja.¹⁰⁰

Aquinói Szent Tamás szerint

[...] a szent tudomány mindent Isten szempontjából vizsgál: azért tárgyal valamiről, mert az vagy maga az Isten, vagy Istennel mint lételevvel és céllal kapcsolatban áll. Ebből következik, hogy valóban Isten ennek a tudománynak a sajátos tárgya. Ugyanez ugyanennek a tudománynak az

⁹⁹ Az elmúlt kétezer év jeles teológusainak és szentjeinek (!) nem egyszer véresszájú antiszemitizmusát pedig jobb lenne egy az egyben elfelejteni, mint példaként részletesen idézni a „csalhatatlan” erkölcsi érzékkel kapcsolatban.

¹⁰⁰ Séra – Oláh – Komlósi, p 6.

alapelveiből is következik. Ezek az alapelvek az Istenről szóló hittételek (articuli fidei, quae est de Deo).¹⁰¹

Ezzel szemben a pszichológia tárgya a viselkedés és annak háttere; adatait nem a kinyilatkoztatásból, hanem objektív megfigyelésekből, kísérletekből, statisztikákból szerzi be. Felhasználja az anatómia és a genetika felismeréseit is – és ezen az alapon, mint láthattuk, jogosan tarthat igényt arra, hogy véleményt alkosson az ember szexuális viselkedéséről. Mindezzel nem akarjuk a pszichológiát fölébe helyezni a teológiának; éppen ellenkezőleg: arra kívánunk rámutatni, hogy a kettő között nem lehet ellentmondás, mivel *a)* mindkettő objektív tudomány (igazolt ismeretek rendszerezett előterjesztése), *b)* különböznek sajátos tárgyukban és *c)* más a sajátos tárgyalási szempontjuk. Ha mégis ellentmondást észlelünk, annak két oka lehet. Vagy az „adott pszichológia” nem pszichológia, vagy az „adott teológia” nem teológia. Valahol csúsztatásnak kell lennie; valamelyik betolakszik a másik kizárólagos fennhatósága alá tartozó területre. Láthattuk: homoszexualitás-ügyben a pszichológia az objektív adatszerzés és -elemzés útját járja, tehát nem lép ki saját kompetenciájának zónájából. Kizárásos alapon azt kell mondanunk: az elemzett teológiai nyilatkozat akar többet mondani, mint amennyit szabad volna.

A szöveg különbséget tesz szerzett és alkati homoszexualitás között; utóbbit gyógyíthatatlannak tartja, az előbbi nem. Ez tartalmában megfelel az általunk korábban megtett *distinctiónak* biszexualitás és kizárólagos homoszexualitás között (vö. II.1.2.1.). Azt írja: a különbségtétel indokoltnak *tűnik*. Emlékezzünk: a dokumentum 1975-ből való. Ma már bátrabban fogalmazhatunk az új kutatási eredmények fényében, ismervén mind az agy struktúrájának, mind a génállományának eltérő voltát hetero- és homoszexuálisok között.

Az viszont tagadhatatlan, hogy a homoszexuális hajlamot betegségnek tekinti, márpedig ezen vélekedés tarthatatlanságát kimerítően igazoltuk. A „torzulás” kifejezés is – ugyanilyen alapon – indokolatlan és diszkriminatív. A „gyógyíthatatlan” terminus is inadekvát módon hat az olvasó érzelmeire: az elfekvőt asszociáltatja, vagy az elmeegógyintézetek zárt osztályát.

A Szentírásra való hivatkozás jogosságát vagy jogtalanságát e fejezet később következő részében fogjuk tárgyalni. Itt mindössze annyit kell megjegyeznünk, hogy az 1. Korintusi levélből vett idézet lelőhelyét a régi *Vulgata* szerint adja meg: az idevágó vers a görög szövegben és minden modern fordításban 6,9, nem 6,10. Kétségtelen, hogy az Egyház hivatalos Szentírása mindig is a *Vulgata* volt (mármint amióta *Vulgata* létezik). De hitelesebb volna az egész nyilatkozat, ha a szerkesztők tíz évvel a II. Vatikáni Zsinat után a hangsúlyt nem a tradicionalizmusra helyezik, hanem exegetikailag megvizsgálják az idézni kívánt részek görög eredetijét.

A szexuális aktusok „szükségszerű és lényegi rendeltetésére” az V. fejezetben térünk rá, amikor Isten teremtoi tervét taglaljuk. Addig csupán tekintsük át összességében, mit állapíthatunk meg a *Persona Humana* 8. fejezetéről!

- Hangvételeiben elfogult. A melegekről úgy beszél, mint izolált „ők”, akikre nézve magától értetődik, hogy „társadalmilag elidegenedettek”. A sorok közötti attitűd szavak nélkül azt mondja ki: „sajnos léteznek, így sajnos foglalkozni kell velük”. Nincs utalás arra, hogy a homoszexuális ember – a nyilatkozat címének megfelelően – is *persona humana*, emberi személy, aki nem valami malőr folytán pottyant a világba, hanem az isteni szeretet hívta életbe és hívta meg az örök életre.

---

¹⁰¹ S. Th. I. q 1. a 7.

- Rendszertelenül mond általánosságokat. A második bekezdésben konfúz módon hivatkozik különböző pszichológiai tézisekre, amelyek semmi módon nem tartoznak a Tanítóhivatal kompetenciájába.

- Legnagyobb hiányossága, hogy nem kínál megoldást. Az, tudniillik, hogy „ébreten kell tartani a reményt”, alapvető keresztény igazság ugyan, de jelen esetben nem tekinthető többnek jámbor közhelynél. Semmi esetre sem szerető útmutatás. Kapunk választ arra nézve, hogy mit ne csináljon egy meleg ember, de kénytelenek vagyunk találgatásokba bocsátkozni azzal kapcsolatban, hogy mit csináljon. Így a jézusi meghívás sajátos örömhír-jellege teljesen hiányzik a szövegből.

Mindezek alapján a Hittani Kongregáció jelen nyilatkozatát nem tekinthetjük végérvényes keresztény válasznak a homoszexualitás kérdésére.

III.2.1.3.3. A Katolikus Egyház Katekizmusa

II. János Pál pápa *Fidei Depositum* kezdetű apostoli konstitúciójával 1992. október 11-én, a II. Vatikáni Zsinat megnyitásának harmincadik évfordulóján bocsátotta útjára A Katolikus Egyház Katekizmusát, amelyet előzőleg az év június 25-én hagyott jóvá. E konstitúcióban a következőket mondja a Szentatya:

Ezennel kinyilvánítom, hogy e Katekizmus érvényes és meghatalmazással rendelkező eszköz az Egyház közösségi életének szolgálatában és a hit tanításának biztos mércéje.¹⁰²

A KEK a Tanítóhivatalnak kétségtelenül tekintélyi megnyilatkozása, és a lelkipásztornak, aki engedelmességet fogadott ordináriusának, nincs joga, hogy az abban leírtaktól minőségileg eltérő véleményt képviseljen igehirdetésében, hiszen arra ugyanazon Egyháztól kapott megbízást, mint amelyik a Katekizmust kiadta.

A KEK-ben azonban nem csak dogmák szerepelnek. A keresztény hit és élet minden kérdésében eligazítást ad; olyanokban is, amelyekre nézve nincs véglegesként előterjesztett tanítás. Így a kötelező hitigazságok mellett találunk szövegében certum-tételeket, általános vagy többségi teológiai véleményeket. Szorosan véve a KEK nem teológiai kézikönyv, hanem a hit továbbadására irányuló apostoli útmutatás. A laikus olvasó számára nem derül ki, hogy számos (mondhatni: rengeteg) kérdés van a hittudományon belül, amelyeket az exegéták, dogmatikusok nyitva hagytak. Úgy látszik, mintha nem tartalmazna annyi elvarratlan szálát, mint a zsinati dokumentumok. Vajon azért van ez, mert a teológusok az utóbbi harminc évben meglették a Bölcsék Kövét, és végérvényes választ találtak valamennyi, korábban megoldatlan problémára? Korántsem. De a Katekizmus elsődleges célja, hogy az ezredvég emberének bemutassa: *az apostoli hitletételment sértetlen*. Biztonságot, erőt, optimizmust akar sugározni; megnyugtatót arra, hogy *van* válasz az egyes ember és az emberiség egészének nyomasztó kérdéseire, gondjaira. Jézus Krisztus Egyháza szilárdan megépített bárka, amely védelmet nyújt a világ agresszivitásának és relativizmusának vízőzönében. A teológiában járatlan olvasó elbizonytalanodna, ha nyilvánvalóan elismert hiányosságokra, vitapontokra, *valószínűnek* mondott nézetekre bukkanna a szöveg majd minden bekezdésében. Kevesen érettek annak befogadására, hogy a megoldhatatlannak tűnő teológiai problémák ellenére *a kinyilatkoztatás teljes, befejezett és maradék nélkül igaz*. Kinek-kinek meglehet az egyéni véleménye arra nézve, hogy ez a „*nur nicht vor dem Kind*” hozzáállás helyes és jogos-e. A tény viszont tény: a Katekizmus ezen az alapon a vitatott kérdéseket is vitathatatlannak mutatja be.

---

¹⁰² II. János Pál: *Fidei Depositum*.

Ha átlátjuk e pedagógiai célzatú szerkesztési alapkoncepciót, akkor a kellő tisztelet megadásával jogunk van az igazság további kereséséhez, miközben kijelentjük: kritikai észrevételeinkkel nem áll szándékunkban megtámadni a Tanítóhivatal tekintélyét, és alávetjük magunkat az I. Vatikáni Zsinat tanításának, amely szerint:

Isteni és katolikus hittel kell hinni mindazt, amit Istennek akár írott, akár hagyományozott szava tartalmaz, és amit az Egyház akár ünnepélyes ítélettel, akár rendes és egyetemes tanítóhivatalával Istentől kinyilatkoztatott igazságként ad elénk a hitre.¹⁰³

Nézzük meg röviden a KEK felépítését! Négy részből, azon belül több fejezetből és alfejezetből, végül összesen 2865 számozott bekezdésből áll:

1 – 25:	Előszó
26 – 1065:	Hitünk megvallása
1066 – 1690:	A keresztény misztérium ünneplése
1691 – 2557:	Élet Krisztusban
2558 – 2865:	A keresztény imádság

Végezzünk el egy némileg groteszk számítást! Amennyiben úgy vesszük, hogy a Katekizmus a keresztény hit teljességét mutatja be, akkor azt látjuk, hogy ebből az erkölcstani résszel 867 bekezdés foglalkozik, azaz a teljes tanításnak mindössze 30 százaléka. A 6. parancsolatot (Ne paráználkodj!) 70 bekezdésen keresztül tárgyalja, ami az erkölcstani résznek 8, a teljes hitnek 2,4 százaléka. A homoszexualitásra három bekezdést szán, ami 1,0 ezrelékes részarányt jelent a katolikus tanítás egészében.

Fenti kalkuláció talán rávilágít azon liberális–antiklerikális nézet hibás voltára, amely szerint az Egyház egyetlen feladatának tekinti, hogy megkeserítse az emberek életét, megfosztva őket a szexualitás minden örömétől. Párhuzamosan esetleg az is kiderülhet belőle, hogy egyes konzervatív katolikusok hibásan gondolkodnak, amikor a keresztény identitás kardinális kérdésének tekintik a személy szexuális beállítottságát. Jézus Krisztust mondhatjuk Megváltónak, Üdvözítőnek, Isten Bárányának, a világ Világosságának és még sok egyébnek – de blaszfémiát követ el az az íghirdető, aki holmi szexológus-erénycsösszé akarja degradálni.

Most pedig lássuk végre a szöveget!

A homoszexualitás olyan férfiak és nők közötti viszonyt jelent, akik kizárólagosan vagy döntően saját nemük iránt éreznek szexuális vonzalmat. Ez a különböző századokban és kultúrákban rendkívül változatos formát öltött. Lelki keletkezésének eredete még nagyban feltáratlan. A Szentírásra támaszkodva, amely súlyos romlottságként mutatja be (vö. Ter 19,1–29; Róm 1,24–27; 1Kor 6,10; 1Tim 1,10), a hagyomány mindig is azt jelentette ki, hogy „a homoszexuális cselekedetek önmagukban rendezetlenek” (Persona humana 8.). Ellentétesek a természeti törvénnyel, a nemi aktus elől elzárják az élet ajándékát. Nem származik belőlük igazi érzelmi és szexuális kiegészülés. Semmi esetre sem szabadna azokat jóváhagyásban részesíteni.

Nem elhanyagolható azon férfiaknak és nőknek a száma, akik veleszületett homoszexuális hajlamot mutatnak. Nem ők választották maguknak a homoszexuális állapotot; ami többségük számára megpróbáltatást jelent. Tisztelettel, együttérzéssel és gyengédséggel kell fogadni őket. Kerülni kell velük kapcsolatban az igazságtalan megkülönböztetés minden jelét. Ezek az emberek arra hivatottak, hogy Isten akaratát valósítsák meg életükben, és amennyiben keresztények, az állapotukból adódó esetleges nehézségeket egyessék Urunknak a kereszten hozott áldozatával.

A homoszexuális emberek a tisztaságra vannak meghíva. Az önuralom erényével, amely a belső szabadság nevelője, néha önzetlen barátság támogatásával, imával és szentségi kegyelmekkel

---

¹⁰³ DS 3011.

fokozatosan és határozottan meg tudják közelíteni és meg is kell közelíteniök a keresztény tökéletességet.¹⁰⁴

Az első, ami feltűnik, hogy sok szempontból hasonlít e rész a Persona Humanára (idéz is belőle), ugyanakkor klasszisokkal intelligensebben, objektívebben fogalmaz nála. Elismeri, hogy a homoszexuálisok emberek, akik meghívást kaptak az üdvösségre, és helyük van az Egyház közösségében, a szentségi közösségben is. Az Egyház saját tempójához viszonyítva hihetetlen fejlődés, hogy kevesebb mint húsz év alatt az „úgy tűnik”-ről áttért a kategorikus állításra, és *kijelentésként* közli, hogy *van* veleszületett, kizárólagos homoszexualitás, amely hajlamban az illetők nem „szenvednek”, hanem azt „mutatják”. Szó sincs betegségről, torzulásról, és kifejezetten állítja, hogy ez az állapot (!) nem szabadon választott, ami automatikusan kizárja a személyes erkölcsi felelősséget! Mennyivel egyenesebb hozzáállás ez, mint a Persona Humana „jótékony nagybácsis” leereszkedése, amely mintegy megengedi azt a feltételezést, hogy nem feltétlenül „személyesen bűnösök mindazok, akik e torzulásban szenvednek”!

Vitathatatlan érdeme a KEK idézett szövegének, hogy – egyetlen mondatot leszámítva – nem nyúl olyan kérdésekhez, amelyekhez tárgyánál fogva semmi köze. Nem óhajt rendet csinálni a homoszexualitás kialakulásának kérdésében. Elismeri, hogy ez „még nagyban feltáratlan”. Igaz, lelki keletkezésről beszél, ami részben szubjektivizálja a problémát. Nem tud az újabb eredményekről, amelyek kimutatták az objektív fizikai meghatározottságot. Ha tudna róla, feltehetőleg eltekintene a „súlyos romlottság” kifejezés használatától is. Ezt egyébként idéző mondatban szerepelteti, nem mint saját álláspontját, hanem mint a Szentírás véleményét, amelynek többezer éves és adott módon értelmezett szövegére a hagyomány „támaszkodik”. Mint már az előző dokumentum elemzésénél említettük, külön részben térünk ki arra, hogy a szentírási hivatkozások megfelelnek-e a tudományos igényű exegézis követelményeinek. Feltételezhetjük ugyanis, hogy *a KEK szerkesztői nem vizsgálták felül a Biblia tradicionálisan értelmezett perikópáit*. Egyrészt nem valószínű, hogy erre különösebben motiválva lettek volna. Másrészt abból az apróságból következtethetünk erre, hogy a szöveg az 1. Korintusi levélből vett idézet lelőhelyét ugyanúgy a *Vulgata* szerint adja meg (6,9 helyett 6,10-et ír), mint a Hittani Kongregáció 1975-ös nyilatkozata. Márpedig a Katekizmus szerkesztői már *nem* a *Vulgatát* használták (vagy egy annak alapján készült fordítást), hanem – a Zsinat tanításának megfelelően – az eredeti Szentírást, ez egyértelműen kiderül, amikor a zsoltárokra hivatkoznak.¹⁰⁵ Vagyis jelen esetben nem a Bibliát magát, hanem annak egy korábbi idézését idézték! Nehéz lenne ennek alapján másra gondolnunk, mint hogy az előbb méltatott fejlődés spekulatív és szociális háttérrel ment végbe, nem biblikus alapon. Így annál indokoltabb, hogy a következőkben ténylegesen átnézzük a kritikus bibliai részleteket.

Mit kezdünk az „önmagában rendezetlen” kitételrel? Az *önmagában* (*in se*) kifejezés az etika és erkölcssteológia egy sajátos terminus technicus. Azt jelenti: a körülményektől függetlenül, objektíve, eleve. Ezt a fogalmat az úgynevezett *deontológiai etikai érvelés* (to deon = a kötelesség) kultiválja, amely szerint nemcsak a következmény határoz meg egy-egy cselekedetet, hanem vannak olyan tettek, amelyekre azt mondjuk: *in se malum*, azaz önmagában rossz. Ilyen pl. a gyilkosság. Ezzel szemben a *teleológiai érvelés* (to telosz = a cél) azt vallja:

A cselekedeteket kizárólag következményeik alapján lehet erkölcsileg elbírálni. A katolikus erkölcssteológusok egyre nagyobb számban vallják magukénak ezt az elméletet. [...] Az erkölcsi

¹⁰⁴ KEK 2357–2359.

¹⁰⁵ A Zsoltárok könyvében a *Septuaginta* és a *Vulgata* más számozást követ, mint a héber Biblia. A lelőhelyeket mindig az aktuálisan használt forrás szerint szokás megadni.

követelmény természetesen abszolút, de kontingens lényként egy kontingens világban az abszolút jó (*bonum*) követelményének csak kontingens és relatív javakkal (*bona*) felelhet meg. [...]

Nem arról van szó, hogy nincsenek egyetemesen érvényes normák, de az egyetemes érvényesség nem jelenti azt, hogy minden időre és korra érvényes, sem azt, hogy létezik olyan, minden föltételtől független emberi cselekedet, ami kivétel nélkül és mindig kötelező vagy tilos. [...] Ezek a normák nem merőben jó tanácsok, hanem kötelező erejű előírások, de sosem mentik fel az egyént a konkrét vizsgálódás és ítéletalkotás felelőssége alól.

Ezzel kapcsolatban tisztázható az „önmagában véve jó” és „önmagában rossz” cselekedetek kérdése is. Az „*in se*” vagy „*intrinsece inhonestum*” azt jelenti, hogy a cselekedetet *objektív* értéktartalom határozza meg. Mivel azonban minden teremtettség érték, jó föltételes, a cselekedetről hozott erkölcsi ítélet is csak akkor érvényes, ha tekintettel van a szóban forgó érték föltételeire. Az emberek közötti viszonyokban nem létezhetnek tehát olyan cselekedetek, amelyekről elmondhatnánk, hogy minden föltételtől függetlenül, a priori, magukban véve mindig és kivétel nélkül rosszak. Természetesen mindig és kivétel nélkül rossz a „gyilkosság”, a „hazugság” stb. Csakhogy ez az ítélet: „a gyilkosság önmagában rossz”, analitikus ítélet, s a kérdés éppen az, hogy gyilkosságnak minősül-e adott esetben egy emberölés? A „kínzás önmagában rossz”, de mikor mondható kínzásnak, ha súlyos fájdalmat okozunk valakinek?

Az ilyen és hasonló problémák eldöntésénél a teleológiai érvelés a tevékeny szeretetre támaszkodik mint kritériumra, amitől elválaszthatatlan az emberi személy méltósága.¹⁰⁶

Hogyan értelmezzük ennek alapján „a homoszexuális cselekedetek önmagukban rendezetlenek” mondatot? Nézzük meg még egyszer a KEK definícióját a homoszexualitásról! „Kizárólag vagy döntően a saját nem iránt érzett *szexuális* vonzalom” – olvassuk.

E ponton vissza kell emlékeznünk *Dominique Fernandez* már idézett gondolatára, ti., hogy a „homoszexuális” kifejezés meglehetősen barbár szó. *Eo ipso* a szexre, közösülésre, annak sajátos módjaira kell gondolnunk, ha magát a szót meghalljuk. A valóságot sokkal tisztességesebben és átfogóbban fejezi ki az a neologizmus, amelyet egyesek az utóbbi időben próbálnak bevezetni¹⁰⁷, ez a *homofília* szó, amelyet már a „saját nem iránt érzett szeretetnek vagy szerelemnek” kellene fordítanunk, nem pusztá, nyers szexualitásnak.

Ha így közelítünk a kérdéshez (megtartva a régi szóhasználatot), akkor felmerül az is: mit nevezhetünk egyáltalán homoszexuális cselekedetnek? Csak az ejakulációval végződő, perfektált coitust? Vagy „aktus”-nak értelmezhetjük a simogatást, ölelést, csókolózást is; a mosolyokat, aggódó telefonhívásokat, egy szál virág átadását? És ha igen, mennyiben rendezetlenek a gyöngédségnek, a „saját nem iránt érzett szerelemnek” hasonló megnyilvánulásai? Mi a rendezett, mi a rendezetlen?

Rendezett az, amit metafizikai értelemben jónak nevezhetünk, rendezetlen az, amit nem. A jó fogalmáról pedig ezt mondja *Szent Tamás*:

Minden dolgot annyiban mondunk jónak, amennyiben tökéletes, ugyanis csak így lehet kívánható, miként fentebb mondtuk. Tökéletesnek pedig azt mondjuk, amiből semmi sem hiányzik a saját tökéletességi módja szerint.¹⁰⁸

A legfőbb jó (*Summum Bonum*) természetesen maga Isten; a teremtettség és véges dolgokat csak analóg értelemben nevezhetjük jónak. Ebben az értelemben pedig:

¹⁰⁶ Nyíri, pp 93–94.

¹⁰⁷ Gyököcssy Bandi bácsi a szeretetről, p 44.

¹⁰⁸ S. Th. I. q 5. a 5.

A dolog akkor és annyiban jó, amennyiben működésének célja mindenestül tökéletes. A működés visszahat a működés alanyára és tökéletesíti azt. A dolog önmagában is jó, amennyiben megfelel belső céljának, olyan, amilyennek lennie kell. Mindenestül azonban csak akkor lehet jó, ha „kilépve önmagából”, más létezőkhöz való viszonyában és működésében is jó, azaz a tökéletes cél irányában tevékeny.¹⁰⁹

Ilyen összefüggésben a csókolózás önmagában jó, ha funkciójának megfelel, azaz pl. nem harapja át egyik fél sem partnere nyelvét. Mindenestül – vagyis teljesen – akkor jó, ha „kilép önmagából”, azaz több, mint pusztán testi aktivitás: szeretetet, szerelmet és valós önátadást fejez ki. De vajon ez a feltétel csak akkor teljesül, ha férfi és nő csókolják meg egymást? Ha mind a férfi, mind a nő heteroszexuális, akkor igen, mivel a csók lényegét tekintve a szerelmet kommunikálja, márpedig heteroszexuális férfi csak nőbe tud szerelmes lenni és viszont. A homoszexuális férfi azonban veleszületett *természetének megfelelően* szerelmének tárgyát csak egy másik férfiban találhatja meg, s ha két ilyen férfi szerelmes egymásba, akkor csókolózásukat (simogatásaikat, öleléseiket, mosolyukat, telefonhívásaikat, a virágokat stb.) „természet szerint és önmagában jó”-nak kell mondanunk, azaz rendezettnek. Ezzel bizonyítottuk, hogy *van* olyan homoszexuális cselekedet, amely természeténél fogva rendezett, s ez egyben mutatja azon tétel tarthatatlanságát is, amely szerint *minden* ilyen aktus rendezetlen volna. Azt, hogy gondolatmenetünk kiterjeszthető a teljes testi egyesülésre is, az V. fejezetben fogjuk igazolni.

Ott adunk végleges választ arra is, hogy valóban „ellentétesek”-e a „természeti törvénnyel” a homoszexuális aktusok. Itt csak két idézetet hozunk arra nézve, hogy a kellő megfontoltság nélkül alkalmazott „természeti törvény” kifejezés számos komplikációt eredményezhet. *Nyíri Tamás* így ír:

A természeti törvény tehát egyrészt az emberi lényeg hajlamainak, animális ösztöneinek is az elismerése – az ember is az élőlények birodalmához tartozik –, másrészt az a tudás, hogy bizonyos esetekben miként felel meg a viselkedése, illetve miként nem az össztermészet, tehát az ész hajlamainak és egzisztenciális céljának. Az erkölcsi rend korántsem eleve adott, nem eleve megfogalmazott normák rendszere, amely valami titokzatos módon kiolvasható az emberből, hanem megalkotása az ész feladata. A természeti törvény újszolasztikus képviselői azonban összetévesztették a történelmi–szubjektív ész látszólag feltétlen érvényű belátásait a lét változatlan, ontológiai törvényeivel, a „van”-t a „legyen”-nel.

Az újkori hermeneutikus gondolkodás rámutat azonban valamennyi megértés és belátás körkörös jellegére. Az ember lényegének és természetének a kérdése, a természeti hajlamainak és egzisztenciális céljainak a problémája teljesen sosem lezárható és megválaszolható kérdés, mert a válasz mindig függ az ember előzetes önfelfogásától és önértelmezésétől. Az új válaszok mindig új kérdéseket is vetnek föl, s éppen a sok felelősségteljes és ésszerű válasz következtében „örökké nyitott” az emberi természet kérdése. Nem vonható kétségbe, hogy bizonyos értelemben meghatározott az emberi természet, hogy a teljes önkénynek határ van szabva. Máskülönben nem tudnánk megkülönböztetni az embert és az állatot, a világtörténelmet és a természet történetét. A megkülönböztetésből azonban, tehát abból, hogy mi *nem* az ember, még nem következik egyértelműen, hogy mi minden *lehet*, vagyis, hogy az emberi állandók egymáshoz való viszonya hogyan bontakozik ki a mélyebb megértés következtében, hogy a történelmileg és társadalmilag változó emberi önfelfogás fényében miként világosodnak meg és borulnak árnyékba.

Mindez nem arra szolgál, hogy gyöngítse a természetjogi érvelés erejét, hanem hogy erősítse. Éppen az elmúlt húsz évben lefolytatott vita igazolja, hogy a természetjogi érvelés mellőzhetetlen. Csak akkor tudja szabatosan megállapítani az ész az embernek és méltóságának megfelelő, ha tudatában van saját történelmi és társadalmi közvetítettségének. Gondoljunk például arra, hogy *Arisztotelész* még „természetesnek” tartotta a rabszolgaságot, a gyengék kitételét vagy az abortuszt.

¹⁰⁹ Bolberitz: Általános metafizika, pp 74–75.

A saját történetiségére reflektáló ész arra is képes lesz azonban, hogy érvelésében kiaknázza az empirikus embertudományok mindenkori eredményeit is.¹¹⁰

Fenti gondolatmenet *etikai* megközelítést alkalmaz; az etika pedig filozófiai tudományág, eszköze a természetes ész. Az *erkölcsteológiának* alapja viszont a kinyilatkoztatás, eszköze pedig a hittel megvilágított ész (*ratio fide illuminata*). Vessünk egy pillantást a természeti törvényre ebből a szempontból!

A katolikus erkölcsstan veleje az elv: „agere sequitur esse”, vagyis a cselekvés a lényünkől, a valóságból vezethető le, de arra is felszólítja az embert, hogy az életét meghatározó tényezőket egyre jobban és tárgyilagosan, az igazságnak megfelelően igyekezzék megismerni. Ez a mi kérdésünkkel kapcsolatban azt jelenti, hogy az egyházban valaha elhangzott tanokkal, oly tételekkel, amelyek kétséget kizárólag kimutathatóan a múlt nem kielégítő, tudományosan túlhaladott, hamis biológiai és pszichológiai felfogására támaszkodnak, már nem elégedhetünk meg, ha a mai ember üdvét akarjuk szolgálni. Ez a megállapítás semmiképp sem a hivatalos egyházi tanítóhivatal tekintélyét csorbítja. De különböztetnünk kell a tévedhetetlenül kihirdetett tanok és egyéb autentikus és kötelező tanítás között. Az előbbieket a hitletéteményen, a Szentírásan és az apostoli hagyományon alapulnak kifejezetten (explicite) vagy bennfoglalólag (implicite). Az utóbb említett autentikus és kötelező tanítás a természetes erkölcsi rendre hivatkozik észokok alapján, és ezek bizonyos körülmények között módosíthatók, sőt helyesbítendők, ha kimutathatóan helyesebb ismeretek és mélyrehatóbb tapasztalatok az erkölcsi élet bizonyos területén más következtetésre utalnak. Ezt a megállapítást maga az egyház tette egészen világosan a II. vatikáni zsinaton: „Az egyháznak is javára válik a múlt századok sok tapasztalata, a természettudományok haladása és a kultúra különféle formáiban rejlő gazdagság; ezek által jobban feltárul maga az emberi természet, és új utak nyílnak az igazság felé (Gaudium et Spes 44).”

Ennek alapján arra következtethetünk: az egyházi tanítás a természetes erkölcsi törvény területén a mai világban csak abban a mértékben nyer általános tekintélyt, ha az emberi erkölcsiség különböző vonatkozási területein nem mellőzi indoklásaiban és utasításaiban a tudományos ismereteket.¹¹¹

Két utat láttunk, amelyek ugyanoda vezettek. Az „ugyanoda” esetünkben azt jelenti, hogy a természeti törvényre való hivatkozást illetően indokolt az egyházi álláspont folyamatos revíziója.

A Katekizmus idézett szövegét azonban e kitérőkkel sem merítettük ki. Néhány gondolatot még szemügyre kell vennünk belőle.

Arra, hogy „a homoszexuális cselekedetek a nemi aktus elől elzárják az élet ajándékát”, ugyanaz vonatkozik, ami a rendezetlenségre és a természeti törvényre. Homoszexuális cselekedet a csók is, amelyről fenti állítás csak annyiban mondható el, amennyiben heteroszexuális vonatkozásban megállja a helyét. Márpedig férfi és nő közötti csókolózásból sem született eddig gyerek. Ami az ejakulációval végződő aktusokat illeti, azokat ebből a szempontból is részletesebben fogjuk megvizsgálni az elkövetkezőkben, kitérve arra, hogy vajon miért ez a neuralkikus pontja a katolikus erkölcsstannak.

Egy másik mondat, tartalmát tekintve, ismerős lehet *Van Dam* könyvéből: „Nem származik belőlük igazi érzelmi és szexuális kiegészülés.” Az ott feltett költői kérdést itt inkább mellőzzük, de azt szükséges leszögeznünk, hogy *a)* ezt sok homoszexuális *a posteriori* cáfolja; *b)* változatlanul érvényes, hogy az „egymást kiegészítő szükségletek” elv hegemóniája nem más, mint egy eleme a laikus-pszichológiai mitológiának; *c)* mindettől függetlenül az érzelmi és szexuális kiegészülés kérdése nem képezi sem a hit, sem az erkölcs tárgyát. Ezeket empirikus humán tudományok vizsgálhatják hozzáértően, így kívül esik a

¹¹⁰ Nyíri, pp 90–91.

¹¹¹ Teichtweier, pp 37–38.

Tanítóhivatal kompetenciáján. E mondat az a kivétel, amire már céloztunk; amikor a KEK olyan témához nyúlt, amihez nem kellett volna.

A melegek „tisztaságra vannak meghíva” – olvassuk. Két oldallal korábban viszont az áll, hogy „Minden megkeresztelt ember tisztaságra hivatott. A keresztény »Krisztust öltötte magára« (Gal 3,27), aki minden tisztaság mintája. Minden Krisztushoz hű ember meghívást kapott arra, hogy sajátos életállapotának megfelelően tiszta életet folytasson.”¹¹²

Ez tehát nem kuriózum. A szerkesztők a homoszexualitás összefüggésében tisztaság alatt minden valószínűség szerint szüzességre és önmegtartóztatásra gondoltak, ez viszont *expressis verbis* nem derül ki a szövegből.

A Katolikus Egyház Katekizmusa tehát – a befejezettség látszata ellenére – meghagy jó néhány elvarratlan szálát. Felületességből-e, vagy a jövő teológusainak helyzetét megkönnyítendő – ki tudja? Mindenesetre megkíséreljük a továbbiakban, hogy ami szállhoz egyáltalán hozzáférünk, azt véglegesen a helyére csomózzuk.

III.2.1.4. A tanítóhivatali megnyilatkozások tanulsága

A dokumentumok áttekintése után arra a meggyőződésre juthatunk és kell is jutnunk, hogy a homoszexualitás kérdésében az Egyház konzekvensen képviseli véleményét, de mindeddig nem terjesztett elő tévedhetetlennek és visszavonhatatlannak definiált döntést vele kapcsolatban. (Ez később sem történhet meg, mert a hitletétemény nem tartalmazza az ehhez szükséges elégséges alapot.)

A kiadott tanítások érvrendszerében figyelemre méltó hiányosságokra és hatáskör-túllépésekre bukkanunk. A teológiai gondolatmenetet (tévesen alkalmazott) pszichologizálás töri meg több ízben. Az eligazítások általánosak, felszínen mozognak. A teljes homoszexuális *emberből* mintha csak – elnézést – a nemi szervét ragadnák meg. A Katekizmus jelentős, de nem lezárt fejlődést mutat e téren is a Persona Humanához képest. Maga a Zsinat viszont semmilyen módon nem foglal állást, s ezt a hallgatást sajátos, nagyon is beszédes válaszként kell értelmeznünk.

A negatív hangütés részben természetjogi alapon nyugszik, amelyről eddig is megállapítottuk, hogy feltétlen érvényre nem tarthat igényt; érintjük még a kérdést mind a IV., mind az V. fejezetben. Az érvrendszer másik pillére a Szentírásra próbál támaszkodni. Erre most térünk rá.

III.2.2. A Szentírás vizsgálata

Eljutottunk végre ahhoz a kérdéshez, hogy maga a Szentírás mit mond a homoszexualitásról. Az elméleti alapvetés után nyilvánvaló kell hogy legyen: *elvi* állásfoglalást hiába keresünk benne. Az ókori ember tudott arról, hogy léteznek homoszexuális jellegű kapcsolatok, de – leszámítva a *Platón*-féle, értelemszerűen nem természettudományos jellegű spekulációkat – nem volt előtte ismeretes, hogy létezik homoszexuális *hajlam*, azaz homofília. Erre való utalást keresni a szent szövegekben merő anakronizmus volna. Ezt még *Van Dam* is kénytelen elismerni:

---

¹¹² KEK 2348.

A Biblia tényleg nem beszél a férfiak és a nők érzelmi életéről a saját nemük vonatkozásában. Talán nem ismeri a háttérét vagy csak az érdekli, hogy ezek az érzelmek következményekhez vezetnek-e.¹¹³

Régi vice, hogy a Bibliából mindent és mindennek az ellenkezőjét be lehet bizonyítani. Ez az állítás akkor igaz, ha a különböző perikópákat kiragadják szövegkörnyezetükből, ha önkényesen értelmezik, ha XX. sz-i módon gondolkodnak az archaikus szövegekről. Ennél csak az rosszabb, ha betű szerint veszik az idézetek jelentését. Ez utóbbit hívják *fundamentalista Szentírás-értelmezésnek*. Sok szabadkeresztény van napjainkban, aki szent meggyőződéssel vallja a Ter 1 alapján, hogy Isten 6x24 óra alatt teremtette a világot. A Tanítóhivatal nem is olyan régen még váltig állította (*assensust*, engedelmességet követelve...), hogy Mózes öt könyvét elsőtől az utolsó szóig maga Mózes írta (többek között a beszámolót saját haláláról). Tiltotta a század elején azt a vélekedést, amely azt mondja: a János szerinti evangéliumban található búcsúbeszéd (14–17) a szerző alkotása Jézus tanításának szellemében, nem pedig *szó szerinti* visszaemlékezés az Úr által mondottakra. Csúnyán néztek arra, aki fel mert tenni olyan kérdéseket, hogy pl. Káin honnan szerzett magának feleséget, amikor az emberiség összesen Ádamból, Évából és belőle állt, Ábelt ugyanis addigra már agyonütötte...

...Azután az Egyház észbe kapott. Ha a mai ember számára is hitelesen akarja tolmácsolni Isten üzenetét, akkor nem jelenhet meg úgy a világ előtt, mint egy őskorból visszamaradt exkluzív mamutcsontváz. A tudománnyal lépést kell tartani, és bár nem adható fel az a hittétel, hogy *a Szentírás a maga egészében és minden szavában sugalmazott*, végre komolyan kéne venni azt, hogy *a sugalmazás tárgya a hit és az erkölcs*.

A Lev 11,6-ban a nyúl kifejezetten úgy szerepel, mint kérődző állat (viszont nem hasított körmű, tehát tisztátalannak kell tartani). Mármost a nyúl *nem* kérődző. *Szent Ágoston* a hasonló problémákat – azon az elvi alapon, hogy Isten Igéje nem hazudhat – még úgy intézte el, hogy „*non est mendacium sed mysterium*”, azaz nem hazugság, hanem hittitok. Ma már erre minden további nélkül azt mondjuk, hogy korabeli tévedés, és nem keresünk a mélyén semmiféle rejtélyes igazságot. A nyúl étkezési szokásai ugyanis nem képezik sem a hitnek, sem az erkölcsnek a tárgyát: természettudományos kérdés (vagy még az sem). Arra kell figyelünk, hogy a szöveg *egészével* mit szándékozott kifejezni a szerző.

Hallatlanul nagy lépés volt, amikor 1942-ben *XII. Pius* pápa kiadta *Divino Afflante Spiritu* kezdetű bulláját, amelyben megengedte a szabad bibliakutatást, és kijelentette, hogy az exegétáknak „lélekben vissza kell szállniok Kelet múltjába”. A II. Vatikáni Zsinaton a Dei Verbum konstitúció már ebben a szellemben íródott.

Isten a szentírásban emberek által emberi módon beszélt. Ha tehát a szentírás-magyarázó meg akarja látni, hogy mit akart velünk közölni az Isten, akkor figyelmesen meg kell vizsgálnia, hogy mit is akartak mondani a szentírók, és szavaik által mit látott jónak kinyilatkoztatni az Isten.

A szentírók szándékának kiderítése végett egyebek közt ügyelni kell az „irodalmi műfajokra” is. Az igazság más-más módon van előterjesztve és kifejezve a többféle műfajú történeti szövegekben vagy a prófétai, vagy a költői szövegekben, vagy az egyéb beszédformákban. Szükséges továbbá, hogy a magyarázó azt az értelmet kutassa, amelyet a szent szerző ki akart fejezni, és ki is fejezett a meghatározott körülmények közepett, a maga korának és kultúrájának nyelvén, az akkori irodalmi műfajok segítségével. Mert annak helyes megértése végett, hogy a szent szerző mit akart kijelenteni írásával, kellőképp figyelni kell egyrészt azokra a szokásos törőlmetszett gondolkodás-, szólás- és elbeszélésmódokra, amelyek a szentíró korában virágoztak, másrészt azokra a módokra, amelyek akkortájt a társadalmi érintkezésben uralkodtak.

---

¹¹³ Van Dam, p 90.

Mivel pedig a szentírást ugyanazon Szentlélek segítségével kell olvasni is, magyarázni is, akinek sugalmazására készült, a szent szövegek értelmének helyes kihámozásánál éppen olyan gonddal kell szemmel tartani a teljes szentírás tartalmát és egységét is, számba véve az egész egyház élő hagyományát és a hithasonlóságot. A szentírás-magyarázóknak tehát az a dolguk, hogy e szabályok szerint törekedjenek a szentírás értelmének mélyebb megértésére és kifejtésére. Így mintegy az ő előkészítő munkálkodásuk alapján fog kiérlelődni az egyház döntése.¹¹⁴

Tehát az ún. *hermeneutikus bibliaolvasás*nak megvannak a maga sajátos játékszabályai, amelyeknek figyelmen kívül hagyása szükségszerűen tévedéshez vezet. Foglalkozunk ezeket össze röviden, a Dei Verbum tanítása alapján!

- Ismerni kell a helyszínt, időpontot, történelmi és társadalmi szituációt, amikor a szöveg keletkezett.
- Tisztában kell lennünk a szerző eredeti szándékával, valamint azoknak kilétével, akiknek a szöveg íródott.
- Fel kell ismernünk az adott szöveg irodalmi műfaját, amelyet három tényező határoz meg: a tartalom, a forma és az ún. *Sitz im Leben*. Ez utóbbi életbe ágyazódást, „apropót”, sajátos szituációt jelent.
- Rövidebb szövegrész (egy mondat, akár egyetlen szó) elemzésénél vizsgálunk kell, hogy az milyen módon integrálódik egy nagyobb szövegegységbe; ez utóbbinál arra kell figyelni, miként viszonyul amaz az adott szentírási könyv egészéhez.
- Tekintettel kell lennünk Isten pedagógiájára, a kinyilatkoztatás fokozatosságára. Isten egyre több és több dolgot tárt fel magából az emberek előtt, figyelembe véve, hogy az éppen megszólítottak milyen intellektuális és műveltségi szinten álltak. Ezért az időben régebbi szövegeket mindig az újabban keletkezettek fényében kell vizsgálunk; végső soron pedig a legrégebbi ószövetségi részletet is a kinyilatkoztatás teljességéhez, Jézus Krisztushoz viszonyítva kell értelmeznünk.

Ez utóbbi szempont a keresztény tanítás egészére is érvényes. A KEK idézi a 400 évvel ezelőtt kiadott Római Katekizmus előszavát:

A tantételek és a tanítás csak a soha el nem múló szeretet vonalán lelnek igazi céljukra. Az ember jól előadhatja, hogy mit kell hinnünk, remélnünk, cselekednünk; mégis, a mi Urunk Jézus Krisztus szeretetét kell nyilvánvalóan bemutatni, hogy mindenki megértse: az igazi keresztény erényekből fakadó cselekedeteknek csakis a szeretet lehet kiindulópontja és bevezetője.¹¹⁵

III.2.2.1. A „tilalmi perikópák”

Több szentírási rész utal homoszexuális cselekedetekre, és többnyire megbélyegzően beszél róluk. A fent felsorolt szempontokra figyelve feladatunk az, hogy e szövegek valós jelentőségét igyekezzünk feltárni; annál is inkább, mert, mint láttuk, a Katekizmus szerkesztői felszínesen foglalkoztak a biblikus elemzéssel – azaz nem foglalkoztak vele, hanem kritika nélkül emelték át a hivatkozásokat a húsz évvel korábbi kiadvány lábjegyzetéből. Ahelyett, hogy az e mulasztás mögött rejlő felelőtlenség mértékét és annak következményeit latolgatnánk, kötelességünk, hogy pótoljuk a hiányosságot.

Rendszerező módszerünk az lesz, hogy az alfejezet-címben közöljük a perikópa szentírási lelőhelyét, utána következik a vizsgálandó szöveg az 1972-ben készült katolikus fordítás

---

¹¹⁴ DV 12.

¹¹⁵ KEK 25.

szerint¹¹⁶, majd maga az elemzés egy vagy több szempont alapján, benne – ha szükséges – más fordításokkal való összevetéssel.

III.2.2.1.1. Ószövetségi szövegek

Általános szempontként ismét a Dei Verbumból idézünk:

Az ószövetség könyvei a krisztusi üdvösséget megelőző körülményeknek megfelelően mindenkinek bemutatják: ki az Isten és ki az ember, s hogyan bánt az igazságos és irgalmas Isten az emberekkel. *Bár ezek a könyvek kevésbé tökéletes és időhöz kötött mozzanatok is tartalmazznak*, mégis igazi isteni nevelőművészetre vallanak. [...]

Isten tehát, a két szövetség könyveinek sugalmazója és szerzője, bölcsen úgy rendezte, hogy az újszövetség benne rejtőzzön az ószövetségben, *az ószövetség viszont az újszövetségben táruljon fel*. Krisztus új szövetséget alapított ugyan vérével, *az ószövetség könyvei* mégis egész terjedelmükben szerves részei az evangélium hirdetésének, és *teljes értelmüket az újszövetségben kapják és mutatják meg*; az újszövetséget viszont megvilágítják és magyarázzák.¹¹⁷

A „kevésbé tökéletes” megfogalmazásra lássunk előzetes példaként egy részben témánkba vágó idézetet:

A nők ne hordjanak férfiruhát s a férfiak se női ruhát. Mert aki ilyet tesz, utálat tárgya az Úr, a te Istened szemében. (MTörv 22,5)

Utálat tárgya, vagyis erkölcsileg rossz. Ha a korabeli szerző a jövőbe pillantva láthatta volna korunk uniszex öltözködési stílusát (férfiak és nők egyforma pólót, farmert és sportcipőt hordanak), feltehetőleg árnyaltabban fogalmazza meg fenti mondatát. Másfelől pedig – nem ismervén a „psziché” fogalmát¹¹⁸ – nem tudhatta, hogy mind a transzszexualizmus, mind a transzvesztita fetiszizmus pszichés *betegség*, amiből az következik, hogy a bármilyen irányú erkölcsi minősítés teljes mértékben inadekvát.¹¹⁹ Hasonló ez ahhoz, mint amikor *Szent István* korában mindenkinek, akit lopáson értek, kíméletlenül lecsapták a kezét. A „tolvaj” fogalmát ugyanis ismerték, a „kleptomániáét” nem. Ma már ez utóbbit szintén betegségnek tekintik; egyes szerzők az epileptoid alkat egyik megnyilvánulásának tartják.¹²⁰ Az újabb kori tudományos eredmények természetesen vajmi kevés vigaszt jelenthetnek azoknak, akiken annak idején foganatosították a kézlevágás vagy megkövezés ítéletét, de legalább részleges biztosítást nyújtanak arra nézve, hogy a jövőben hasonló „igazságtalanság-szolgáltatások” ne történhessenek meg.

III.2.2.1.1.1. Ter 19,1–11

A két angyal este ért Szodomába, amikor Lót éppen a város kapujánál ült. Mikor Lót meglátta őket, felállt, eléjük ment, földig hajolt előttük, és így szólt: „Kérlek benneteket, uraim, térjete be szolgátok házába éjszakára és mossátok meg lábatokat. Holnap reggel aztán elindultok és folytatjátok utatokat.” Azok így válaszoltak: „Nem, a szabadban akarunk éjszakázni.” De unszolta őket, azért betértek hozzá és beléptek házába. Ő pedig vacsorát készített nekik, kovásztalan kenyeret süttetett s azok ettek. Még nem tértek nyugovóra, amikor a város férfiai, fiatalok és öregek, az egész nép az utolsó férfiig körülvették a házat. Kihívták Lótot és így szóltak: „Hol vannak a férfiak, akik ma este érkeztek hozzád? Hozd ki nekünk, hadd ismerjük meg őket.” Lót kiment hozzájuk a bejárat elé, de az ajtót bezárta maga mögött, és így szólt: „Testvéreim, ne

¹¹⁶ Biblia, Budapest, SZIT, 1987

¹¹⁷ DV 15–16. – Kiemelések tőlem.

¹¹⁸ Erről bővebben lásd: III.2.2.3.

¹¹⁹ DSM–III–R, p 79.

¹²⁰ Lukács, p 31.

kövessetek el ilyen gonoszsgot. Itt van a két lányom, még nem voltak együtt férfival, kihozom őket nektek és tegyetek velük, amit akartok. A férfiaknak azonban nem árthattok, mert ők az én tetőm árnyékában vonták meg magukat.” Erre azok így kiabáltak: „El veled! Idegenként jött ide és már a bírót akarja játszani! Veled még jobban elbánunk, mint velük.” Hevesen rátámadtak az emberre, Lótra, s már azon voltak, hogy betörik az ajtót. De a férfiak kinyújtották kezüket, behúzták Lótot magukhoz a házba és bezárták az ajtót. Az ajtó előtt álló embereket pedig vaksággal sújtották, apraját és nagyját, úgy, hogy hiába keresték a bejáratot.

Héber szövegekben a „megismerni” annyit jelent, mint közöszlűni. A *hagyományos értelmezés* szerint Szodoma (és Gomorra) lakói homoszexuálisok voltak, ezért Isten elpusztította őket. A történet további része ugyanis arról szűl, hogy a két angyal figyelmeztetésére Lót és családja elhagyja a várost, s amikor már elég messze vannak, Isten tűz- és kénesűt bocsát Szodomára és Gomorrára; azok porig égnek, minden lakosuk elpusztul.

A város nevéből alakult ki a *szodomita* ill. *szodómia* szű. Érdekes módon elég nehéz definiálni. A történelem folyamán volt, amikor kifejezetten a homoszexuálisokat illették vele. Volt idű, amikor csak az anális közűsűlést nevezték így. Máskor mindenfajta szexuális kicsapongásra alkalmazták. Napjainkban – Magyarországon – elsűsorban az állatokkal való közűsűlést értik alatta. Ez a többértelműség elgondolkodtatű. Felveti a kérdést: a szodomaiaknak talán mégsem egyértelműen a homoszexualitás volt a bűnűk?

Érdekes kísűrlet szeműgyre venni a szűveget fundamentalista megkűzelítéssel. Ekkor néhány dolog feltűnhet a figyelmes olvasűnak. Állítűlag „az egész nép az utolsó férfig” kűrűlvette a házat. Ez így mindenkűppen kűltűi túlzásnak tűnik. Szodoma vélhetűleg önálló „városállam” volt, mivel volt királya is (Ter 14,22). Ebbűl adódűan feltételezhetűk, hogy lehetett néhány ezer férfi lakosa, továbbá minden bizonynal nem csűpán a Lűtnál megszállű két férfi vendégeskedett a kritikus idűpontban a városban. Tűmegkommunikáció hiányában elég nehéz elgondolni, hogyan jűthattott az egész város tudomására, hogy Lűtnak vendégei vannak; az meg egyenesen abszurd gondolat, hogy több ezer ember kűrűlvesz egy magánházat egyazon célból. Minden ember önálló szeműly, s ahogy nem egyszerre lesz mindenki éhes, úgy a szexuális motiváció sem egy idűben jelentkezik minden embernél. Azt pedig, hogy egy városban, ahol asszonyok élnek és gyerekek szűletnek, *mindenki* homoszexuális legyen, feltételezni is képtelenség. Semmilyen alapunk nincs annak elgondolására, hogy az ókori Kelet társadalmaiban a homoszexuálisok részaránya a népesség egészéhez képest szignifikánsan magasabb lett volna, mint napjainkban.

A Szentírás maga is azt tanúsítja, hogy a szodomaiak fű bűne nem a homoszexuális kicsapongás volt. A *Bibliai Lexikon*ban ez áll:

Az Őszűvetségben közmondásossá vált Szodoma és Gomorra lakűinak gonoszsga (Ter 13,13; MTűrv 32,32; Jer 32,14; 2Pt 2,6–8; Jűd 7; Ez 16,48–50: a gűgűt, a telhetetlenséget, az őnteltséget és az elbizakodottságot rűja fel nekik bűnűl), ezért Szodomának Gomorrával (MTűrv 29,22), valamint Admával és Ceboimmal (Oz 11,8) egyűtt el kellett pusztulnia, kűn- és tűzesű őrűldozatává kellett válnia (Ter 18,20–19,29). Pusztulása iskolapeldája Isten bűntetű őrűletének [...] ¹²¹

A 2. Péter-levélben szű esik a szodomaiakról, a „gonoszok kicsapongű életműdjá”-ról. Az ott használt gűrűg szavak (*atheszmosz*, *aszølgeia*) történetesen tényleg azt jelentik, aminek fordították őket: gonoszsg, kicsapongás, amibe minden belefűr; szexuális bűnűk is, de bármű más is, ami rossz.

Egy másik fontos szempont: a két férfi *vendége* volt Lűtnak. A vendégjog az ókori Keleten (aztán késűbb a homeroszi gűrűg idűkben is) az egyik legszentebb fogalom volt. A

---

¹²¹ Haag, col 1733.

vendéglátó nem a „ház ura” szerepét játszotta, hanem a szolgálát, akinek legelemibb kötelessége, hogy vendégei jólétéről és biztonságáról gondoskodjon, méghozzá ingyen. Valakit nem befogadni, illetve a meghívást visszautasítani súlyos sértés volt. Megszállt vendéget háborgatni – nem feltétlenül szexuálisan – főbenjáró bűn, amelyhez egy mai nagykövetség integritásának megsértését lehetne hasonlítani. A leírt szituációban a szodomiták fő vétke *ez* volt: a vendégjog semmibe vétele. Lót – aki kedves volt Isten előtt – minden további nélkül kiadta volna hajadon lányait „szexuális közhasználatra”. (Egy pillanatra tűnődjünk el: ha ma egy katolikus családapa csinálna ilyet, mit szólna ahhoz akár az erkölcszociológia, akár a Büntető törvénykönyv?!) A nép követelését így utasította vissza: „A férfiaknak azonban nem ártottak, mert ők az én tetőm árnyékában vonták meg magukat.” Indoklásában fel sem merül a szexuális preferencia kárhóztatása.

Meg kell említeni a történet műfaját is. *Etiológiai mondáról* van szó.

A monda népies, a múlt személyeiről vagy eseményeiről szóló, ősi hagyományozású poétikus elbeszélés. [...] A mondának meghatározott ábrázolásmódja van a mondanivaló kifejezésére. Jellemzője a rövid és áttekinthető irodalmi szerkezet. [...] A monda cselekménye egyszerű és áttekinthető, csak a lényegét mondja el. Ábrázolásmódja ugyan szemléletes, de nem vész el a részletekben, lemond minden díszítő elemről vagy olyan motívumról, amely elvonná a figyelmet. A cselekmény gyorsan pereg, egyetlen fonala van, kerüli több motívum egyidejű elindítását. [...] A monda a szereplők jellemzésében szűkszavú, és nem tulajdonságaik vagy gondolataik leírásával, hanem cselekedeteikben juttatja kifejezésre jellemüket. [...] A monda tipizál. A szereplők gyakran valaminek vagy valakinek képviselői lesznek. Vonásaikban az egyetemes emeli ki, és az egyedi vagy egyszerűség háttérbe szorul. [...] A mondákban gyakran szerepel az etiologikus motívum. Az etiológia (aitia = ok) magyarázatot akar nyújtani egy név, hely, állapot vagy szokás eredetére. A monda a jelen helyzetet az ősatyák valamilyen cselekedetével vagy annak következményével indokolja. [...] Geologikus mondai motívum: egy helység keletkezését vagy hely feltűnő formáját magyarázza (pl. a Holt-tenger kihalt pusztá vidékét a szodomaiak erkölcszociológusának büntetéseként mutatja be). Az etiológia felveti a történetiség kérdését. Az etiológia egy jelen valóságos történeti adottságra kísérel meg választ adni úgy, hogy azt az állapotot egy korábbi történeti eseményből eredezteti. A válaszként adott magyarázatot azonban poétikus formában mondja el. Ezért kérdéses, hogy a jelenlegi történeti helyzetre feleletként adott eredet valóságos történeti esemény-e vagy csupán költői elbeszélés.¹²²

Milyen végkövetkeztetésekre juthatunk hát?

- Műfajából adódóan *nem bizonyítható az esemény történetisége*. Az sem igazolható, hogy pusztán a fantázia termelte ki, de nem is cáfolható.
- *Teológiai mondanivalója*: Isten szentségével nem fér össze semmiféle bűn, gonoszság, önzés; az ilyesmit Isten nem hagyja válasz nélkül.
- A bemutatott *homoszexuális motívum esetleges*. Jelentős bűn viszont a vendégjog megsértése és az erőszakosság.

Mindezekkel kapcsolatban még *Van Dam* is kénytelen elismerni:

Sodoma történetében tényleg nem valódi homoszexualitásról van szó. E város egyik [sic!] lakosa sokkal inkább dekadens biszexuális, aki kihasználja a vendégjogot.¹²³

- A Szentírás számos helyen utal Szodoma pusztulására, de úgy, mint az Isten előtt utálatos *általános erkölcszociológus* és szabadoság példájára, nem pedig, mint a homoszexualitás elítélésére.

¹²² Rózsa, pp 107–110.

¹²³ Van Dam, p 90.

- Ezek alapján *a homoszexualitást szodómiának nevezni nemcsak sértő, de téves is; az elemzett szövegre hivatkozva állítani, hogy a Biblia elítéli a homoszexualitást: alaptalan. A történet nem erről szól.*

III.2.2.1.1.2. Lev 18,22; 20,13

Ne hálj férfival, úgy, ahogy asszonnyal szokás hálni; ez gyalázatos dolog.

*

Ha valaki férfival hál együtt, úgy, ahogy asszonnyal szoktak együtt hálni, ez utálatosság, amelyben mindketten részesek, ezért meg kell halniuk, vérük visszahull rájuk.

E két vers kétféjezetnyi különbséggel található a Leviták könyvében. Gyakorlatilag ugyanazt mondják, a másodikban azonban szerepel az ószövetségi jog egy gyakori formulája: *mót jumat*, azaz jelen esetben többesszámban (*mót jumatu*), ami annyit jelent: **HALÁLLAL LAKOLJANAK**. Innen kapta címét e könyv – azonban a parancsoló módban álló mondatból kérdő mondat lett. Vajon mi indokolja e bizonytalanságot? A két vers bármelyike – első olvasásra – egyértelmű ítéletet mond a homoszexuális gyakorlat fölött, s amennyiben az Ószövetséget sugalmazottnak tekintjük – márpedig ez a helyzet –, akkor meg kell nyugodnunk ebben az ítéletben.

A kérdés csupán az, hogy az első olvasás elvezet-e a szöveg valódi értelméhez. Vagyis meg kell vizsgálnunk itt is, hogy a szöveghely *valóban a homoszexualitásról szól-e*, s ha igen, akkor *vonatkozik-e tiltó jellege a ma emberére is*, avagy tekinthetjük – a Dei Verbum szavaival élve – „kevésbé tökéletes és időhöz kötött” tanításnak.

A tiszteletlenségnek látszatát is kerülni akarjuk, de *Szent Tamás* híres Isten-bizonyításához hasonlóan¹²⁴ mi is „öt úton” próbálunk közelíteni a megoldás felé.

I. Először is a *szövegkörnyezetet* kell megvizsgálnunk. A Leviták könyvének 17–26. fejezetét a tradíció a „*Szentség törvénye*” néven ismeri. Nevét a benne gyakran ismétlődő motívumról kapta: „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok!”

A Szentség törvénye nem egységes, átgondolt terv alapján felépített és megírt törvénykönyv, hanem törvények gyűjteménye. Anyagát eredetileg önálló, különböző témájú és korú gyűjtemények alkotják, amelyek fokozatosan, többszöri redakció során nyerték el mai összefüggésüket. [...] A Szentség törvényének középpontjában a kultusz intézménye áll. Izraelt hierarchikusan megszervezett kultikus közösségnek tekintti (*’edah*), élén a főpappal (Lev 21,10), papok (Lev 21) és a laikusok sorrendjével. Ennek a közösségnek alaptörvénye a Szentség törvénye. Érvénye olyan korszakban kap hangsúlyt, amelyben a történeti viszonyok következtében Izrael politikai és közigazgatási illetékessége erősen korlátozott. A közösség tagjaitól „szentséget”, kultikus és erkölcsi tisztaságot követel, amelynek teljesítésére buzdítás formájában is felhívást intéz hozzájuk (Lev 26. f.). *A Szentség törvénye kultikus beállítottságú.* Nem található meg benne a Deuteronomium vallási–szociális vonatkozású irányultsága, de ez nem jelenti azt, hogy meglegedne a rituális szentség követelményével, hiszen a dekalógus erkölcsiségét is hangsúlyozza. A Lev 19. fejezetében megtalálható a dekalógus elemeinek jelentős része, sőt, mindenkinek úgy kell szeretnie felebarátját, mint saját magát (19,18.34).

A Szentség törvényének teológiája egyben Isten Szentségének teológiája. Az ismételt felhívás is erre emlékeztet: „Szentek legyetek, mert én, Jahve, a ti Istenetek, szent vagyok” (Lev 19,2). A szentség a szemita gondolatvilágban Isten világlefettiségét, hozzáférhetetlenségét, tökéletességét jelenti. Kifejezi a teremtet és teremtetlen közötti különbséget. Izraelben Isten szentsége erkölcsi szentség is (Iz 6. f.). Szentségében az embert is részesíti. A szentség törvényében alapozott kultikus

¹²⁴ S. Th. I. q 2. a 3.

rend a szent Isten akaratát fejezi ki, amelynek követése Izrael egész népének a szentség állapotát közvetíti.¹²⁵

A Levitik könyve harmadik darabja annak a nagy egésznek, amit „*Mózes öt könyvének*”, *Tórának* vagy *Pentateuchusnak* neveznek. Mint már utaltunk rá korábban, ennek közvetlen mózesi szerzőségét a hagyomány jó ideig nem vonta kétségbe. Amikor kezdetét vette a tudományos igényű bibliakutatás, bizonyították be, hogy az öt könyvben több száz év különbséggel keletkezett szövegek találhatók, és a lejegyzett szövegek mögött további, évszázadokra rúgó szájhagyományt szükséges föltételezni. A kutatók négy, viszonylag jól elkülöníthető forrásra leltek magában a szövegben, amelyek viszont nem egymás után következnek, hanem (egyszerűen és szakszerűtlenül fogalmazva) szétszórva és összevissza szerepelnek az öt könyv különböző helyein, egy későbbi redaktor szerkesztésének megfelelően. Egyéni stílusuk alapján mégis viszonylag nagy biztonsággal kimutatható, hogy a *Pentateuchus* egy adott részlete a négy hagyomány melyikébe illeszkedik. A hozzánk időben legközelebb álló, azaz legkésőbb keletkezett szöveget *Papi-írásnak* nevezzük, rövidítése: *P*. A Szentség törvénye, így az általunk vizsgált perikópa is e szöveghez tartozik. *Rózsa Huba* már többször idézett könyvének egy részletével közelebb kerülhetünk a *P* szellemiségéhez.

A *P* tartalma és beállítottsága támpontot nyújt keletkezési idejének meghatározására. Ezek segítségével arra lehet következtetni, hogy a *P* a fogság alatti és a fogságot követő időszakban keletkezett. A papi hagyomány szövegei Jeruzsálem 587-ben bekövetkezett lerombolása után kialakult történeti és vallási helyzet tapasztalatát tükrözik.

II. Nabukadnezár, az újbabiloni birodalom uralkodója, Kr. e. 587-ben elfoglalta Jeruzsálemet. A várost és templomát lerombolta, a lakosság vezető rétegét babiloni fogságba vitette, Júda területe pedig a birodalom tartománya lett. [...]

A babiloni fogsággal veszi kezdetét Izrael vallási és kultuszközösséggé alakulása. A fogságban élő izraeliták nagy problémája volt a vallási és nemzeti azonosság megőrzése idegen környezetben. Elvesztették az Istentől ígéretként kapott földet, amelynek nemcsak intézményeihez, hanem a hazájukban megélt történelem eseményeihez is kapcsolódott Isten ígéje, az ősök hagyománya. A haza és a templom elvesztése vallási krízist is jelentett, kérdésessé tette Jahve erejét és hatalmát. Jahve nem tudta megvédeni népét, amelynek örök hazát ígért, sem templomát, földi lakóhelyét, amelyet maga választott, hogy „neve ott lakjék”. Az ókor felfogása szerint a legyőzött nép istene is legyőzötté vált, a győztesek istene által. A krízist még növelte az a körülmény is, hogy Babilon az ókori Kelet nagy kulturális és vallási központja volt. Ősi kultúrája, a birodalom hatalmas építkezései és pompája, Marduknak, Babilon főistenének fényes kultusza, mind azt sugallták: Marduk győzött Jahve felett. Ebben a környezetben veszélyt jelentett az idegen népekbe való beolvadás lehetősége is.

Mindez nem következett be. A Jahvéhoz hű körökben az 587-es katasztrófa egy új szellemi mozgalom kibontakozásához vezetett, amelynek hordozói a fogságba került papság köréből kerültek ki. Céljuk az volt, hogy szembeszálljanak a kétségbeeséssel, s fenntartva a hazatérés reményét, megóvják Izraelt az idegen környezetbe való beolvadástól, és egy esetleges vallási szinkretizmusban lényegének elvesztésétől. Szerepük nem annyira alkotó, mint megőrző jellegű volt. A vallásos élet töretlenségét és a nemzeti örökség megmentését az ősi szokásoknak és Izrael kultikus hagyományainak összegyűjtésével akarták biztosítani. Az idegen országban, távol Jeruzsálemtől, a legitim kultuszhelytől, a Jahve-hit olyan elemei kaptak jelentőséget, amelyeknek megtartása nem volt helyhez kötött, például a szombat és a körülmetélés, az ételtörvények és a tisztasági előírások.

A papi mozgalom jelentősége a fogság megszűnése után is megmaradt, mert a hazatérő nép számára a hagyomány folyamatosságát biztosította, és megszervezte az új közösséget. Ebben Ezdrás tevékenysége fontos szerepet játszott. A kultikusan megfogalmazott Sínai hagyományt

¹²⁵ Rózsa, pp 162–164. – Kiemelés tőlem.

állították átfogó programként a hazatértek elé. Az ennek alapján létrejött új – szent és tiszta – közösség kultuszközösség, s a kultusz tökéletes gyakorlata által tapasztalta meg Isten kegyelmi jelenlétét. Ennek a rendnek legitimitását, végső és visszavonhatatlan jellegét azzal alapozták meg, hogy Isten Sínei hegyen adott utasításaira vezették vissza.¹²⁶

A Papi írás tehát teljes egészében *reakció*; létrejöttének elégséges logikai alapját a babiloni (szerfölött látványos) vallásgyakorlatban találjuk meg, amely ellen a szerzők és szerkesztők erőteljesen felléptek. Ennek egyik pregnáns példája a Ter 1-ben található teremtetéstörténet, az ún. *Hexaémeron*. Egyik lényegi mondanivalója: a Nap, a Hold, a csillagok nem istenek – szemben a babiloniak felfogásával –, hanem az egyetlen Istennek teremtményei, vagyis nevetség tárgyává teszi magát, aki imádja őket. Ebben a szellemben érthetjük csak meg a P bármelyik mondatát: Izraelnek el kell határolódnia a pogányok bálványkultuszától, azoknak minden gyakorlatától. Ezt Isten szentsége követeli meg.

Hogy jobban megérthessük a korabeli gondolkodásmódot, szólnunk kell a *tisztaság* – *tisztátalanság* speciális fogalmáról is. A mai ember számára ez könnyen félreérthető: kétezer év hordaléka nyomán rögtön az erkölcsre, azon belül a nemiségre gondol vele kapcsolatban. Ez a megközelítés téves.

A tiszta és a tisztátalan szó olyan fogalmakat jelöl, amelyek a legtöbb ókori és mai primitív nép vallásában szerepet játszanak. Ez a tisztaság sem a fizikai, sem az erkölcsi értelemben vett tisztasággal nem azonos. A mágikus gondolatvilágban az a tisztátalan, ami veszedelmes erővel terhes vagy ilyeneket szabadíthat fel, ezért kerülendő (a modern néprajz *tabuja*, polinéz kifejezéssel). Tisztátalannak számítanak különféle emberek, tárgyak, állatok vagy cselekvések (pl. a nők havi vérzésük idején vagy szülés után, a halottak, a kígyók). Vallásos gondolkörben a tisztátalanság az istenséggel kapcsolatos: akadály, amely az embernek az istenséggel való kapcsolatát lehetetlenné teszi. Ez lehet merőben rituális, de erkölcsi tisztátalanság is. Sok régi vallásban mágikus tisztátalansággal fonódik össze az Isten szentsége előtti félő tiszteletre visszavezethető vallási tisztátalanság. [...]

A tisztaságot illető törvények az Ószövetségben összefüggésben lehetnek a nemiséggel, a halállal, bizonyos betegségekkel, de bizonyos állatokkal és ételekkel is.

A nemiséggel kapcsolatos jelenségek az antik és primitív gondolkodásmód szerint titokzatosak; veszedelmes erővel függenek össze, ezért tisztátalanná teszik az embert.¹²⁷

Mint láttuk, Babilonból visszatérve a zsidó közösségi élet kulcsfogalma a kultusz lett, ezzel kapcsolatban kardinális kérdéssé vált a tisztaság megőrzése is. Az izraelita jog agyonszabályozta az emberek hétköznapi életét is; e mentalitás későbbi elfajulása a *nomolatria* (törvényimádat). A törvénykezés tárgyát képezte többek között mindaz, ami akármilyen módon összefüggésben lehet a szexualitással. Mi lehetett az oka ennek a nemiséggel kapcsolatos – mai szemmel nézve szinte már beteges, perverz – félelemnek? Az iménti idézet utolsó mondatát bővebben kifejti a *Biblikus Teológiai Szótár Nemiség* címszó alatt.

Az Izrael körül élő népek vallásai még az isteni világba is áthelyezték a nemiséget. Tömegével tisztelték az isteneket, akik maguk is apák és anyák voltak, a szerelem isteneit, akik házasodtak egymás közt és az emberekkel, sőt a *megszentelt prostituáltakat* is, akik az istenit jelképezték. Izrael ismerte a Baalokat és Asztartékat, a földbe mélyesztett karókat, amelyek a föld és az ég egységét szimbolizálták; bizonyos mértékig maguk is kacérkodtak ezekkel a hamis istenekkel, kiöntötték az aranyborjút (Kiv 32,4), a férfierő jelképét. Ez az idegen vallások ellen viselt harc mégis a jahvizmus győzelmével ért véget, bár a MTörv 23,18 határozott tilalma ellenére, még

¹²⁶ Rózsa, pp 157–158.

¹²⁷ Haag, coll 1823–1825.

említés történik a szent prostitúció létezéséről (1Kir 14,24; 15,12; 22,47; 2Kir 23,7; Oz 4,4; Mik 1,7). [...]

A nemiség szakralizálásának egy másik szempontja a tiszta és tisztátalan szertartásaiban nyilvánult meg, amelyet Izrael az ősi keleti szertartásokból örökölt. A gyermek születése után az asszonyt tisztátalannak nyilvánították, nem léphetett be a szentélybe (Lev 12,6); ugyanígy havi vérzése idején (15,19–30), a férfi pedig éjszakai magömlése esetén (15,1–17; MTörv 23,11). Maga a nemi kapcsolat is tisztátalanná tesz az istentisztelet számára. [...] ¹²⁸

A szent prostitúció, mint látni fogjuk, még az újszövetségi időkben is virágzott Kis-Ázsiában, az általunk tárgyalt korban pedig a zsidó vallási és politikai vezetés (a kettő gyakorlatilag ugyanaz volt) nem győzött hadakozni ellene. És ami témánk szempontjából lényeges: *létezett kultikus férfiprostitúció is!* Ez ellen ugyanakkor és ugyanúgy kellett felvenni a harcot, mint a női prostitúció ellen. Ha valami, hát ez a kultikus gyakorlat erősen veszélyeztette a Jahve-hit sértetlen fennmaradását és tisztaságát. Az Ószövetség számos helyen utal rá elítélően – de az eddigiek alapján szinte szükségszerű, hogy kategorikus tilalma a Szentség törvényén mint önálló részen belül is szerepeljen! A női prostitúciót a Lev 19,29 valóban kifejezett formában tiltja. A férfiprostitúcióra viszont – úgy látszik – nincs utalás. (Utána lehet nézni.)

Egy elképzelhető megoldás marad, amit az eddigi hosszadalmas felvezetésből ki is lehet következtetni: *a két vizsgált vers (Lev 18,22 és 20,13), mely látszólag általános értelemben vonatkozik a homoszexualitásra, valójában nem más, mint a kultikus férfiprostitúció elleni tiltakozás.* S mivel a prostitúció nem egyenlő a homoszexualitással, e szövegeket nem tekinthetjük a homoszexualitás általános elítélésének.

Értelmezésünk kétséget kizáró bizonyításához természetesen az időt kellene visszaporgetnunk, hogy jelen lehessünk a szöveg keletkezésénél. De – ne felejtjük – ugyanez érvényes hipotézisünk egyértelmű cáfolásának szándékára is.

2. Másik, az előzőt nem kizáró, hanem kiegészítő szemponthoz jutunk a kontextus más irányú vizsgálatával. Ehhez *tegyük fel*, hogy szövegünk mégis *elvi* elítélése a homoszexuális kapcsolatnak. Ha így van, akkor joggal várjuk, hogy találjunk valamilyen reflexiót a *leszbizmus* kérdésére, a tárgyalt versekben ugyanis kifejezetten és kizárólag férfiakról van szó. Nem állíthatjuk, hogy a Törvény nem foglalkozik a nők szexuális életével; erre már számos példával utaltunk. Nézzünk meg még egyet.

A Lev 20,15 elítéli és halállal bünteti azt a férfit, aki állattal közösül. A következő vers (20,16) *külön* mondja ki ugyanezt az ítéletet arra az esetre, ha egy nő közösül állattal. Tehát a Tóra igenis érinti és szabályozza a nők szexuális magatartását. Ilyen szinten nincs különbségtétel a két nem között.

Antropológiailag lehetetlen feltételezni, hogy női homoszexualitás ne fordult volna elő az ókori Keleten. Mégis, az erre való utalás nemcsak a Szentség törvényéből, de az egész Ószövetségből hiányzik. Amennyiben viszont *elvi*, etikai nézőpontból vizsgáljuk a homoszexualitás kérdését (az erkölcszociológiáról nem is beszélve), akkor a lesbikus kapcsolat nem különbözik a férfihomoszexualitástól. Utóbbinak kriminalizálása nem foglalja magában az előbbinek megbélyegzését. Ha viszont a lesbizmust a Törvény sem *explicite*, sem *implicite* nem ítéli el, akkor *reductio ad absurdum*mal zártuk ki annak lehetőségét, hogy feltételezett állításunk igaz legyen; egyben igazoltuk – a *tertium non datur* elve alapján –, hogy a Törvény nem általános érvénnyel kárhoztatja a férfihomoszexualitást sem. A szöveg másról szól.

---

¹²⁸ BTSZ, col 976. – Kiemelés tőlem.

Vajon miről? Ha a kultikus prostitúció elmélete mellett (ha tetszik: helyett) más megoldást keresünk, akkor felvetődik magának a nemi aktusnak az ószövetségi értékelése. Ehhez tudnunk kell, hogy a korabeli zsidó gondolkodásmódban „a nő a férfi tulajdonaként jelenik meg (Kiv 20,17), és nem annyira úgy, mint személy, akivel a férfi kölcsönös szerelmi hűségben egyesül.”¹²⁹ Az itt idézett szentírási hely nem más, mint a Tízparancsolat utolsó tilalma:

Ne kívánd el embertársad házát, ne kívánd el embertársad feleségét, sem szolgáját, sem szolgálólányát, sem szarvasmarháját, sem szamarát, sem más egyebet, ami az övé.

A nő itt besoroltatik a vagyontárgyak (ház, szolga, haszonállatok) közé: *nem ember, hanem tárgy*. A birtokbavétel pedig a szexuális aktussal teljesedik be, erre is találunk számos utalást az Ószövetségben. E felfogás maradványait a mai katolikus egyházjog is őrzi, amikor döntő szerep tulajdonít a házasság „elhálásának”.¹³⁰

Ebben az értelemben viszont férfival közöszlenni annyit jelent, mint egy férfit (= teljes jogú *ember*) birtokká, tárggyá alázní. Ezt pedig egy férficentrikus, patriarchális társadalom, amelyik kis népként a fennmaradásért küzd, és *minden dolgozójára illetve harcosára szüksége van*, nem tűrheti el. Amennyiben ez a diszkrimináció (a férfi: ember; a nő: eszköz) a közfelfogásban és a jogban megszűnik, akkor a nemi aktus elveszti birtokbavétel jellegét. Ez a helyzet a mai emancipált társadalmakban, valamint (elvileg) magában a kereszténységben is, ahol – Szent Pál szavaival – Jézus Krisztusban „nincs többé férfi vagy nő”¹³¹. És ezen az alapon *a férfival való közöszlés tilalmát korhoz kötött tanításnak kell tekintenünk*. Ma már, a társadalmi sztereotípiák módosultával, a „tárggyá alázás” bűne nem áll fenn.

3. Következő szempontunk alapja egyrészt egy korabeli zsidó felfogás, másrészt egy hosszú életű természettudományos tévedés. Izrael nem volt valami jelentős állam. Kis nép volt, állandó támadásoknak kitéve. Ilyenformán szüksége volt minden emberi erőre, s többek között ezért vált *szent* feladattá, kötelességgé az utódnemzés. Vallásos megfogalmazást ez úgy nyert, hogy a gyermek Jahve ajándéka, a gyermektelenség Jahve büntetése. A meddőséget egyaránt tekintették súlyos csapásnak és szégyenletes állapotnak. Ezzel kapcsolatos a *levirátus* intézménye is: ha egy férfi gyermek nélkül halt meg, fivére köteles volt az özvegyet feleségül venni, és neki utódot nemzeni. E szokás egész Keleten ismert volt, de kizárólag Izraelben indokolták azzal, hogy azért szükséges a sógorházasság, hogy az elhunytnek legyen utóda, aki továbbviszi nevét, így fennmaradhasson a család.¹³²

Párhuzamosan tudjuk, hogy a legutóbbi időkig tartotta magát az a „tudományos” tévképzet, amely szerint a férfi ivarsejtjeinek száma *véges*. Véges, azaz takarékoskodni kell velük, mert egyszer aztán elfogyhatnak, s a férfi nem lesz képes utódnemzésre. Sőt, az újkorig, a mikroszkóp feltalálásáig konkrétan még a spermium fogalmát sem ismerték, csupán az ondófolyadékot mint jelenséget, illetve a férfierőt mint fogalmat. Arról meg végképp fogalma sem volt senkinek, hogy a here folyamatosan termeli a spermiumokat, azaz bármekkora is a „fogyasztás”, biztosított az állandó „utántöltés”.

E két tényt összevetve megértjük, hogy Izraelben szigorúan büntetendő volt minden olyan cselekedet, ami ejakulációval végződött, de nem állt az utódnemzés szolgálatában. Úgy vélték: az ilyen „fölsleges” magömlésekkel egyre csökken az esélye annak, hogy a férfi

¹²⁹ BTSZ, col 484.

¹³⁰ CIC can. 1142.

¹³¹ Gal 3,28

¹³² Ter 38,8, vö. Haag, col 1594.

életerős gyermeket legyen képes nemzeni. Így az ilyen aktusokat vallásos bűnnek tekintették Jahve személye ellen, s ezért kellett meghalnia Onannak is, aki nem tett eleget levirátusi kötelezettségének, és *coitus interruptus*-szal megakadályozta, hogy sógornője tőle gyermeket fogan hasson.¹³³ (Tették tehát semmi köze nem volt az önkielégítéshez, amit egy téves Biblia-értelmezés miatt neveznek – helytelenül – onániának.)

Ebből a nézetből adódik a harmadik értelmezési lehetőség: homoszexuális aktusból érhetőleg nem születhet gyermek, közben mégis történik ejakuláció. Tehát a homoszexuális kapcsolat bűn. (Figyeljük meg: ismételten csak a férfiakra vonatkoztatva.) Viszont *ez a törvény is érvényét veszíti, ha tudjuk: az ivarsejtek mennyiségének véges voltáról alkotott elképzelés alaptalan.*¹³⁴

4. Érdekes kérdést vet föl magának a versnek a szövege is. Mindkét változatban azt olvassuk, hogy „férfival hálni, úgy, ahogy asszonnyal szokás hálni”. A „hálni” szó önmagában kifejezi a közösülés tényét. Mi indokolja ezt a módhatározói mellékmondatot? Felmerül annak lehetősége, hogy az „úgy, ahogy asszonnyal” kitétel a cselekmény szűkítését jelöli, a férfiak közötti homoszexuális kapcsolat egyik válfajára, mégpedig – vélhetőleg – az *anális közösülés*re vonatkoztatva.

A kellő figyelem, tapintat és higiénia nélkül végzett anális közösülés egyrészt sérülést okozhat, másrészt fertőzéshez vezethet. Ez nemcsak homoszexuális férfiak tapasztalata, hanem azé a nem kevés nőé is, aki – a kérdőívek tanúsága szerint – a testi örömnak ezt a módját preferálja. Forró, sivatagi éghajlat alatt mindenfajta fertőzés veszélye hatványozottan növekszik. És ha egy férfi valamilyen betegség következtében „kidől”, az nem az ő magánügye, hanem az egész törzs (később: nép) látja kárát.

Ebből a szemszögből nézve az anális aktus korabeli tiltása teljesen érthető. Ha viszont nem egészségügyi, hanem *erkölcsi* aspektusból közelítünk a kérdéshez, akkor azt találjuk, hogy *a homoszexualitás megítélése nem függhet a konkrét szexuális technikáktól* (amelyek között – mellesleg – az anális kapcsolat „népszerűségét” tekintve csupán a harmadik helyen áll, legalábbis a felmérések ezt mutatják¹³⁵). Tehát amennyiben az „úgy, amint” megszorítást speciálisan egyfajta technikára értelmezzük, akkor ebből az következik, hogy a szöveg szerzője ismer olyan aktust, amikor is „férfi férfival hál”, de „*nem úgy, ahogy asszonnyal szokás*” – és nem csupán ismeri, hanem *elismeri*; az ilyet nem tartja illegitimnek. Itt már csak egy egyszerű *szillogizmus* hiányzik. Ha ugyanis *létezik* olyan homoszexuális közösülés, amelyik nem esik tilalom alá; valamint a választott technika nem befolyásolja morális szempontból a megítélést, akkor *nem igaz, hogy a homoszexuális kapcsolat önmagában esik ítélet alá*; az egyik változatára mondott tilalmat éppúgy korhoz kötött óvintézkedésnek kell tekintenünk, mint például a sertéshús evésének tilalmát, ami egyébként teljesen indokolt volt azon az éghajlaton, jóval a hűtőszekrény feltalálása előtt...

Ez az értelmezési kísérlet nem több hipotézisnél; lehet igaz vagy téves, de arra rávilágít, mennyi árnyalatra kell tekintettel lennünk egy ilyen régi szövegrészlet elemzésekor.

5. Utolsó megközelítésben illene válaszolnunk a könyv címében feltett kérdésre: tényleg „halállal lakoljanak”?! A válasz nem egyértelmű. *Rózsa Huba* szerint a „mót jumat”

---

¹³³ Ter 38,1–11.

¹³⁴ Ezzel természetesen nem akarjuk kétségbe vonni, hogy minden gyermeket Isten ajándékának kell tekinteni.

¹³⁵ Eröss, p 17.

kérdésében vitatkoznak a biblikusok.¹³⁶ Van, aki úgy tartja, hogy tényleges halálos ítéletet jelentett, mások úgy vélik, ez pusztán a bűn súlyosságát kifejező megfogalmazás. Hasonlóan a katolikus terminológiához, ahol a „halálos bűn” kifejezés nem a világi törvénykezést szólítja fel a vétkes kivégzésére, hanem a cselekedet rosszának mértékét éreztető sajátos formula.

Nem érdektelen felsorolni, hogy témánkon kívül milyen tetteket szankcionál az izraelita jog „mót jumat”-tal: gyilkosság; bálványimádás; istenkáromlás; a szombat megszegése; varázslás; halottidézés; kultikus vétségek; súlyos vétség a szülői tisztelet ellen; házasságtörés; állattal, mostohalánnyal, mennyel, anyóssal, lánytestvérrel való nemi érintkezés; emberrablás.¹³⁷ Ezek között akadnak olyan események (pl. az ünnepnap megszegése), amelyeket a mai katolikus teológia – bizonyos külső körülmények fennállása esetén – még csak bocsánatos bűnnek sem tekint. Az ószövetségi jogrend azonban nem nézi a cselekvő állapotát, szándékát, kizárólag az elkövetett tettet. Így pusztán abból, hogy valamilyen cselekmény után retorzióként a „mót jumat” kitétel szerepel, még nem következtethetünk direkt módon a tett súlyosságának objektív mértékére. Ugyanígy a tisztaság kérdésében: ami hajdan tisztátalanná tett, ma már nem jelent feltétlenül „kultikus alkalmatlanságot”. Ha egy zsidó papnak pollúciója volt, másnap nem mutathatott be áldozatot. Egy katolikus pap ilyen esetben minden további nélkül misézhet.

Mindezzel arra szerettünk volna rámutatni, hogy a korabeli szokásjogot nem lehet fenntartás nélkül örökérvényű kinyilatkoztatásként kezelni, amely a mai keresztény embert is szükségszerűen kötelezi. Ha az előző négy pontot figyelmen kívül hagyjuk is, önmagában ez a momentum elegendő kellene legyen ahhoz, hogy legalább a kérdést fölvesse: *van-e elégséges teológiai alapunk arra, hogy ezt a két és félezer éves ószövetségi tilalmat egy az egyben átemeljük a keresztény tanításba?*

Nincs – adódik a válasz az eddigiekből. Fölállítottunk több, egymást olykor csak részben fedő elméletet (ízlés dolga, ki melyiket tartja a legmeggyőzőbbnek), s ha ezeknek csak *egyike* is igaz – aminek ellenkezőjét az esetleges cáfolni kívánóknak kell bizonyítaniok! – akkor *a Leviták könyvének e két idézetét nem tekinthetjük sem a homoszexuális hajlam megítélésének, sem a homoszexuális testi kapcsolat általános érvényű elítélésének.*

III.2.2.1.2. Újszövetségi szövegek

Az Újszövetség: Isten és ember szerető egymásra találása Jézus Krisztusban. Az ő tanítása: örömhír. Nem azért jött, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvözüljön általa a világ. Maga Jézus az út, amely az üdvösségre vezet; az új és örök üdvrendben az ő személye az egyetlen Törvény. Önmagában semmilyen cselekedet sem lehet okozója az üdvösségnek, hiszen az önmegváltás volna, márpedig Jézus nevén kívül nem adatott más név, amelyben üdvözülhetnénk. Örök életünknek forrása és csúcsa Jézus szeretete irántunk, s a mi iránta való viszonzszeretetünk. Ez a szeretet nyilvánul meg a megváltott ember cselekedeteiben, s az életmód alapvető normája: „Minden szabad, de nem minden használ.” Valamely cselekedet annyiban nem használ és esik ítélet alá az újszövetségi Szentírás szövegeiben, amennyiben eltávolít Jézustól, a szeretet forrásától. Szemben az Ószövetséggel, *az Újszövetség nem törvényvallás*; nincsenek benne önkényes és értelmetlen tilalmak. Jézus nem azért jött, hogy eltörölje, hanem, azért, hogy beteljesítse a Törvényt, de egyúttal általa és benne felszabadultunk a Törvény igája alól. Ő tudja, mi van az emberben; a szív tisztaságára figyel és az ebből fakadó cselekedetekre. Hazug és pogány a közmondás, amely szerint „a pokolba

¹³⁶ Rózsa, p 124.

¹³⁷ Haag, col 538.

vezető út is jó szándékkal van kikövezve”. Jézus, aki valóságos ember lett, maximálisan figyelembe veszi az emberi személy felelősségét, a cselekvő valós szándékát. Jó szándékkal lehet tévedni, sőt akár objektív rosszat tenni, de nem lehet vele vétkezni, azaz *erkölcsi* rosszat tenni. Ha valaki mindenkori tudása és lelkiismerete, meggyőződése szerint cselekszik, az tudva-tudatlanul Jézushoz, az Igazsághoz közeledik. Egy út van – mondják –, amely biztosan a pokolba vezet: az „arany közép”. *Szent Ágoston* pedig így foglalja össze a keresztény erkölcsant: *szeress – és tégy, amit akarsz!*

E szentírási részletekkel sűrűn megtűzdelt szemléleti bevezetés szükséges volt, hogy megfelelő hozzáállással közelítsünk az Újszövetség „tilalmi perikopáihoz”, amelyeket a már megismert módszer szerint fogunk elemezni.

III.2.2.1.2.1. Róm 1,26–27

Az érthetőség kedvéért álljon itt a teljes szöveg, amely a vizsgálandó két vershez tartozik: 1,18–32.

Isten haragja eléri az égből az embereknek minden istentelenségét és gonoszságát, akik az igazságot elnyomják igazságtalansággal. Ami ugyanis megtudható az Istenről, az világos előttük, maga Isten tette számukra nyilvánvalóvá. Mert ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk. Nincs hát mentségük, mert fölismerték az Istent, mégsem dicsőítették Istenként, s nem adtak neki hálát, hanem belevesztek okoskodásaikba és érteni nem akaró szívük elhomályosult. Kérkedtek bölcsességükkel és oktalanná váltak. A láthatatlan Isten fenségét fölcserélték a halandó ember, a madarak, a négylábúak és a csúszómászók képmásával. Ezért Isten szívük vágya szerint kiszolgáltatta őket a tisztátalanságnak, hadd gyalázzák meg saját testüket. Isten igazságát hamissággal cserélték fel, s inkább a teremtmény előtt hódoltak, mint a Teremtő előtt, aki mindörökké áldott. Amen. **Ezért szolgáltatta ki őket Isten a saját gyalázatos szenvedélyeiknek. Asszonyaik a természetes szokást természetellenessé váltották fel. A férfiak hasonlóképpen abbahagyták az asszonnyal való természetes életet, egymás iránt gerjedtek vágyra, vagyis férfi férfival úzótt ocsmányságot. De meg is kapták tévelygésük megszolgált bérét.** Nem méltatták az Istent arra, hogy megismerjék, az Isten is romlott eszükre hagyta hát őket, hogy alávaló tetteket vigyenek végbe. Tele is vannak mindenféle gonoszsággal, hitványsággal, kapzsisággal, ravaszsággal, tele irigységgel, gyilkossággal, vetélkedéssel, ármánykodással, rosszindulattal. Megszólók, rágalmazók, istengyűlölők, gyalázkodók, fennhéjázók, kérkedők, agyafúrtak, szüleik iránt engedetlenek, esztelenek, hitszegők, lelketlenek, könyörtelenek. Bár fölismerték Isten rendelkezését, hogy aki effélét művel, méltó a halálra, mégis ilyeneket tesznek, sőt a tetteseknek még helyeselnék is.

Szemben a legtöbb szentírási könyvvel, a Római levélről tudjuk, ki a szerzője (s ezt nem is hagyhatjuk figyelmen kívül): az, akinek ténylegesen tulajdonítják, vagyis Szent Pál apostol. Érdekes vele kicsit közelebbről megismerkednünk.

Benjamin törzséből származó zsidó volt; a kis-ázsiai *Tarsus*-ban született, mostani időszámításunk első évtizedének első felében. Félig hellenizált volt, azaz a zsidó vallás elemein kívül ismerte a korabeli görög-latin kultúrát is. Apja is, ezáltal ő is *civis Romanus*, azaz római polgár volt. E kifejezés nem lakóhelyet jelölt, hanem társadalmi kiváltságot. Jól beszélt görögül, de arámul is; 6 éves korától zsinagógai nevelést kapott. 15 évesen került Jeruzsálembe, ahol Gamáliel rabbi tanítványa lett. Kitanulta a sátorkészítő mesterséget, de emellett farizeusi életet élt. Ez akkoriban nem jelentett (feltétlenül) képmutatást, tudálékosságot. A farizeus szó alapja a *perushim* kifejezés, amely „*elkülönült*”-et jelent, mármint az „*am-ha-arec*”-től, a „föld népé”-től, vagyis az egyszerű emberektől, akik nem ismerték elég jól a Tórát. Ők bezzeg igen! Kívülről-belülről tudták, idézték, ha kellett, ha nem. Inkább a Törvény betűjére koncentráltak, mint a szellemére, és a kényszerneurotikusok pontosságával igyekeztek azt betartani. Szóval ilyen nevelést kapott Pál (héber néven: Saul).

Ebből adódóan szívből utálta a Jeruzsálemben felbukkanó, de gyorsan terjeszkedő kereszténységet, amelyet az „igaz zsidó hit” pusztítandó ellenfelének tekintett.

Néhány évvel Jézus feltámadása után azért indult Damaszkuszba, mert magánakcióként kézre akarta keríteni azokat a bitangokat, akik már ott is hirdetik a Názáretit. Útközben viszont megjelent neki maga Jézus, mondván: „Én vagyok az, akit te üldözel; nehéz neked az ösztön ellen rugódoznod”¹³⁸ – s az ambiciózus ifjú farizeus e találkozástól teljesen letaglózva érkezett Damaszkuszba, ahol rögtön megkeresztelkedett, és attól kezdve az ősegyház legjelentősebb hithirdetője lett.

Három nagy missziós útja volt Kis-Ázsiában, ahol számtalan egyházközséget alapított. Tervezett egy utazást Hispániába (a mai Spanyolországba) is, erről viszont nem egységes a vélemény, hogy valóban megvalósította-e. Azt viszont tudjuk, hogy Rómába került, ahol – nem először – letartóztatták mint felforgatót, mivel szünet nélkül Jézusról prédikált. Egy ideig házi őrizetben tartották, majd 67-ben lefejezték.

Jól ismerte tehát mind a zsidó, mind a pogány (=nem zsidó) világot. Hithirdetésében elsősorban ez utóbbira specializálta magát. Zsidókeresztény léte megartotta a Törvényt, de vallotta, hogy a pogányokból lett keresztényekre nem kötelezőek a Tóra előírásai: nem azok betartásából, hanem a Jézusba vetett hit által fognak üdvözülni. Érzelmileg azonban nyilvánvalóan nem szakadt el zsidó gyökereitől; a pogányoknak szóló prédikációiban is lépten-nyomon idézett az Ószövetség könyveiből, ahogy az egy jó farizeustól el is várható. Kiválóan ismerte az Írást, Izrael történetét, többek között azokat a visszasságokat, amelyeket a zsidók Babilonban „szedtek fel” és hurcoltak magukkal az idők során, így a szent prostitúció intézményét is, beleértve a férfitprostituáltak működését. Hogy e pogány gyakorlatról tisztességes zsidóként mi volt a véleménye, az elképzelhető.

Ezen a ponton kell kitérnünk a korban uralkodó általános vallási helyzetre. Róma az I. században világbirodalom volt, számtalan provinciával. Ezeket az elfoglalt területeket katonailag–gazdaságilag felügyelte, kulturálisan azonban nem. A Birodalomban mindenki gyakorolhatta saját vallását. S mivel mind a tengeri, mind a szárazföldi közlekedés igen magas szinten állt, mindenféle vallás eljuthatott a Birodalom minden részébe. Nagyszabású pogány rítusok kavalkádja jellemezte főleg a nagyobb városokat, de a kisebb területek sem voltak mentesek ezektől. A legkülönbébb filozófiai irányzatok keveredtek a titokzatos beavató szertartásokra kihegyezett misztériumvallásokkal és az orientális vallások extatikus rítusaival, amelyekben előkelő helyet töltöttek be a termékenység rítusok és szexuális mágiák. Az egyik vallásban az istentisztelet lényegi részét az örült táncolással elegyített lerészegedés képezte, máshol az istennőt a fallosz szimbolizálta, volt, ahol impozáns körmenetek közepette a hívek önmagukat kasztrálták stb.

E vallások látványosak voltak, erkölcsi megtartó erejük viszont a nullával volt egyenlő. A társadalmat egyszerre jellemezte a teljes morális zuhlottság és a – zsidó terminológiával élve – bálványimádás. Magát Róma városát az Újszövetségben több helyen *Babilonnak*¹³⁹ nevezik, s ezzel minden rosszat elmondtak róla, amit csak egy Tórán felnőtt ember elmondhatott.

Pál apostol harmadik missziós útján Korintusban járt (e városról még ejtünk szót), s onnan írta meg levelét a római egyházközségnek 57-ben vagy 58-ban.

Miről szól a Római levél és milyen a stílusa?

---

¹³⁸ vö. ApCsel 9,5; *Károli* fordítása.

¹³⁹ 1Pt 5,13; Jel 18,2.

Nem állíthatjuk, hogy Pál átfogó képet adna az ősegyház igehirdetéséről, a teológiai irányzatokról, problémákról. Eretnekségre például még burkoltan sem utal, mint például a Kol 2-ben. Ez az írás meglehetősen egysíkú, gyakorlatilag egyetlen teológiai kérdéssel foglalkozik, a megigazulással. Még viszonylag sem ad teljes képet a korabeli keresztény igehirdetésről [...], sőt ez az írás saját igehirdetésének sem a legtökéletesebb tükré (nem is lehet, mert Pál túlságosan ingerült, és csak az adott problémára figyel).¹⁴⁰

Valóban ingerült, s erre minden oka megvan, amikor azt látja, hogy a világban az önzés és a kicsapongás uralkodik, s a római viszonyokhoz képest a hajdani Babilon – bocsánat az anakronisztikus hasonlatért – jámbor apácázárda volt.

A levelet Pál görög nyelven diktálta egy bizonyos Terciusznak. A diktálás következtében sok benne a következetlen mondatfűzés (anakoluthon). Jellemző rá a komoly hangvétel, az erőteljes és magával ragadó stílus, a találó és színes megfogalmazás. Pál gondolatai diktálás közben formálódtak; teológiai gondolkodásának érzékelhető dinamikája a maga eredetiségében nyilatkozik meg, és kárpótol azért, hogy a traktátusra jellemző rendszeresség és teljesség hiányzik a tanításból.¹⁴¹

Nyilvánvaló indulatai ellenére a Római levél nem szexuáletikai tanulmány, s főleg nem a homoszexualitásról szóló értekezés. 433 verséből összesen *kettő* érinti a témát, amit nem részletez, nem bont ki, mindössze *illusztrál* vele. Ezt jobban megértjük, ha a levelében leírt általánosan érvényes – tehát nem korhoz kötött! – keresztény tanítást vázlatosan áttekintjük.

Jézus az Isten Fia. Ez a felismerés az ő feltámadása által igazolódott be. A róla szóló örömhír üdvösséget hoz minden ember számára. [...] Minden ember bűnös, és méltó Isten büntető ítéletére. Az ember sem saját erejéből, sem a körülmetélés, a mózesi törvények segítségével nem tud igazzá, kedvessé válni Isten előtt. Mégis lehetséges az ember számára, hogy igazzá váljék, de kizárólag ajándékképpen, ingyenesen. [...] Az ember részéről egyetlen feltétel, döntő követelmény van: a hit Jézusban. [...] Aki hisz Jézusban, annak – tekintet nélkül korábbi hitszegéseire, bűneire – Jézus áldozata árán rendeződik a kapcsolata Istennel: osztályrésze a béke Istennel, a kegyelem, a remény; a szenvedés számára az erények forrása; kiengesztelődött, kibékült Istennel, beoltódott Isten életébe – egyszóval: igazzá vált („megigazult”). [...] Az a tény, hogy valaki megigazult, nem jelenti azt, hogy gépiesen megszabadult volna a bűnre való hajlamtól, a bűnös kívánságoktól, a bűn törvényétől. Ez az örökség továbbra is súlyos teherként nehezedik a megtértekre is. Helyzetük azonban nem reménytelen, mert lelkükben megjelent már a „Lélek” törvénye, ami a Krisztus Jézusban való élet folyománya. Isten Leleke lakik szívükben, és a Lélek vágyódása életre, békére segíti őket. [...] Igazzá válásunkat annak köszönhetjük, hogy Isten régtől fogva ismert, szeretett és kiválasztott bennünket, sőt, Jézust értünk áldozatul adta. Bízvást remélhetjük, hogy megőriz bennünket a bűntől, és nem fog elítélni, annál is inkább, mert Jézus meghalt értünk, és Isten jobbán közbenjár értünk. Isten erejével és szeretetével szemben minden külső és belső erőnek csődöt kell mondania: semmi sem szakíthat el bennünket Istentől.¹⁴²

Tehát a Római levél megigazulás-tanának lényege: Jézus ingyenes áldozata teszi igazzá azt, aki benne hisz; erre mindenki rászorul, mert mindenki egyformán bűnös: pogányok is, zsidók is.

E tanítás minden pontját – ha nem is szisztematikusan, de – gazdagon szemlélteti. Vizsgált perikópánkban éppen a pogányok bűnös voltát bizonyítja, s ezt igyekszik plasztikusan, érzékletesen és elrettentően ábrázolni. Alaptétele: Isten léte józan ésszel felismerhető; a pogányok fel is ismerték, helyette mégis bálványokat kezdtek imádni. A bálványimádás az oka mindennek: ennek következménye az a sok rossz, bűn és mocsok, amely jellemző az

¹⁴⁰ Tarjányi, p 155.

¹⁴¹ Haag, coll 1543–1544.

¹⁴² Tarjányi, pp 161–163.

egész Római Birodalomra. Ez az okozati összekapcsolás nem Pál újítása. Már az Ószövetségben, a Bölcsesség könyvében is ezt olvashatjuk:

Mert a kicsapongás kezdete a bálványok kigondolása; kitalálásuk meg az élet pusztulása. Hisz sem kezdettől fogva nem léteznek, sem örökké nem maradnak meg. Csak az emberek esztelen balgasága révén jöttek a világra; ezért gyors elmúlás vár rájuk. [...] De nem érték be azzal, hogy megtévedtek Isten ismeretében, hanem akik a tudatlanság nagy háborúságában élnek, az ilyen bajokat még békének nevezik.¹⁴³ Amikor gyermekgyilkos áldozatokat, titkos szertartásokat vagy vad tivornyákat tartanak furcsa szokásokkal, nem ügyelnek sem az életre, sem a házasság tisztaságára, hanem az egyik orvul megöli a másikat vagy házasságtöréssel keseríti. Különbőség nélkül mindenütt uralkodik a vér és a gyilkosság, a lopás és csalás, a meggyalázás és a hűtlenség, a lázadás és az esküszegés, a jók zaklatása, a jótétemények elfeledése, a lelkek fertőzése, a nemek fölcserélése, a házasságok széthúllásztése, a házasságtörés és a kicsapongás. A névtelen bálványok imádása minden baj kezdete, oka és vége.¹⁴⁴

Nem hinném, hogy egyedül állok azon véleményemmel, hogy ez az ószövetségi részlet *közvetlen elődje* a Róm 1,18–32-nek, mind gondolatmenetében, mind felsorolásában. Nem plagizálásról van szó, hanem szabad, tartalom szerinti idézésről. Ha viszont így van, akkor teljesen téves úton járunk, ha a homoszexualitás gondolatának újszövetségi felvetését a bálványkultusztól függetlenül próbáljuk értelmezni, hiszen, mint láttuk, már az ószövetségi szerző is szorosan kapcsolatba hozza a bálványokat a „nemek fölcserelésével”. Azt pedig, hogy a homoszexualitás miképpen kapcsolódhat a pogány rítusokhoz, már a Leviticus-részlet elemzésekor tárgyaltuk: a kapcsolódási pont a *hierodulia*, a szent prostitúció intézménye. Pál tehát ezt ítéli el: a kultusz álarcába öltöztetett féktelen kicsapongást.

Az asszonyok bűnét nem nevezi néven; annyit ír csupán, hogy a természetes szokást természetellenessé váltották föl – ez pedig az égvilágon minden lehet, ami kívül esik Pál – részben atyáitól átvett – erkölcsi kategóriáin: lesbikus kapcsolaton kívül gondolhatunk prostitúcióra, nimfomániára, bestializmusra stb. De messzebbre is mehetünk. Nem csupán a szexuális élet berkeiben találunk olyan cselekedeteket, amelyeket egy nőnek „nem volt illő” megtenni abban a korban, és – ó, idők, ó, erkölcsök! – mégis egyre jobban terjedtek a Birodalomban. Például elképzelhető, hogy egyes asszonyok elkezdtek *gondolkodni*. Netán önálló *véleményt* is alkottak. Lehet, hogy férfi kísérete nélküli *utazásra* vetemedtek. Egy jól strukturált, „fallokratikus” társadalomban ez mind botránykönek, *természetellenesnek* számított.

A férfiakra szólva pedig *kifejezetten* azokat marasztalja el, akik „elhagyták” az asszonnyal való életet. Nem kell hozzá különösebb logikai absztrakció, hogy belássuk: elhagyni csak azt a valamit lehet, ami valaha *megvolt*. Tehát ahhoz, hogy valaki el tudja hagyni az asszonnyal való életet, az kell, hogy az illetőről elmondható legyen: korábban már élt asszonnyal – vagy legalábbis belső természete alapján erre nyitott. Az ilyen férfi pedig *per definitionem* heteroszexuális, maximum biszexuális, de *semmi esetre sem kizárólagos homoszexuális!* Fölvethető ugyan, hogy Pál nem egyedi személyekről beszél, hanem jelenségről, általános társadalmi tendenciáról, a férfiakra *általában*. Ha viszont igaz volna, hogy a férfiak túlnyomó része egyszer csak *elhagyta* a heteroszexuális magatartást, annak feltétlenül nyoma maradt volna a korabeli feljegyzésekben. Ezzel szemben egyetlen tudósítás sem számol be olyasmiről, hogy az I. században – hirtelen vagy fokozatosan – tragikusan lecsökkent volna a népszaporulat. Csak ismételni tudjuk: Pál határozottan adja elő teológiai mondanivalóját a

---

¹⁴³ Vö. Pax Romana!...

¹⁴⁴ Bölcs 14,12kk; 22–27.

megváltás szükségességéről, ezt *illusztrálja*, s ehhez olyan költői eszközöket használ, mint a *túlzás és általánosítás*.

Összegzésül ugyanazt kell megállapítanunk, amit korábban az ószövetségi perikópákról: adott szövegösszefüggésben és *Sitz im Leben*ben beszél ugyan a szöveg homoerotikus kapcsolatokról, kárhoztatja is azokat, de *e negatív vélemény kiterjesztése* akár a homoszexuális hajlamra, akár elvi szinten a homoszexuális kapcsolatra mint olyanra, *alapvető logikai és hermeneutikai hiba* volna. Ezt a következtetést *Van Dam* is kegyesen megengedi: „Talán a Róm 1,22–27-ben is hasonló dekadens biszexualitásról van szó”¹⁴⁵.

Szent Pál apostol teljes joggal lép fel atyáinak hagyománya nyomán az általános erkölcstelenség, szabadosság, a bálványimádás gyakorlatának számtalan megnyilvánulása ellen, de levelének témáján kívül esik a nemi élet keresztény normáinak lefektetése, illetve a normaszegések szisztematikus tárgyalása. És mellel ne felejtjük el kiinduló tételünket: Pál 1800 évvel korábban élt, mint *Benkert*, *Ulrichs* vagy *Krafft-Ebing*, így sem itt, sem más írásában nem foglalkozhatott érdemben a homofil hajlammal, az ilyen hajlamú emberrel és a neki megfelelő cselekvési normákkal. Ezt nem árt, ha szem előtt tartjuk a következő idézetek vizsgálatánál is.

III.2.2.1.2.2. 1Kor 6,9; 1Tim 1,10

A megértést megkönnyítendő, itt is idézzük a környező verseket:

Nem tudjátok, hogy a gonoszoknak nem lesz részük Isten országában? Ne álmátok magatokat! Sem tisztátalan, sem bálványimádó, sem házasságtörő, sem kéjenc, sem kicsapongó, sem tolvaj, sem kapzsi, sem részeges, sem átkozódó, sem rabló nem részesül Isten országában. Néhányan bizony ilyenek voltak, de megtisztultatok, szentek lettetek és megigazultatok Urunk Jézus Krisztus nevében, Istenünk Lelke által.

*

Mi tudjuk, hogy a törvény jó, ha valaki helyesen alkalmazza; de tudatában kell lennünk, hogy a törvényt nem igaz emberért hozták, hanem a gonoszokért, a lázadókért, az istentelenekért, a bűnösökért, a vallástalanokért, a közönséges lelkűekért, az apa- és anyagyilkosokért, a vérengzőkért, **a tisztátalanokért, a fajtalanokért, a rabszolgakereskedőkért, a hazugokért, a hamisan esküvőkért, és mindazért, ami még ellenkezik az igaz tanítással**, a boldog Isten dicsőségéről szóló evangéliummal, amelynek hirdetésére megbízást kaptam.

A három kiemelt szó, amit értelmeznünk kell: kéjenc, kicsapongó és fajtalan. E három szó valójában kettő: **malakosz** és **arszenokoitész**. Ez utóbbi szerepel e *Gál Ferenc* által készült fordításban egyszer kicsapongóként, egyszer fajtalanként; a szó összesen e két helyen fordul elő az Újszövetségben.

A Zsinaton az atyák azzal biztattak, hogy „az Egyház anyai törődéssel gondoskodik róla, hogy megfelelő és pontos fordítások készüljenek az egyes nyelveken, főleg a szent könyvek eredeti szövege alapján”¹⁴⁶. Sajnos ez az anyai törődés nem mindig érvényesül maradéktalanul. A fordítások – Zsinat előttiak és utániak, katolikusok és protestánsok – leggyakrabban nem szövegű visszaadások, hanem magyarázó, értelmező inter-pretációk. A **malakosz** szóval alább még foglalkozunk, most viszont az **arszenokoitészt** kell szemügyre vennünk.

A görög főnév jelentése: *férfival fekvő*. S mivel hímnemű szó, ezért magyarul a korrekt visszaadása: *férfival fekvő férfi*. Tehát fekvő. Nem háló, nem közösülő, nem disznólkodó,

¹⁴⁵ Van Dam, p 90.

¹⁴⁶ DV 22.

hanem egyszerűen fekvő. A *Vulgata* fordítása helytálló: *masculorum concubitor*. Ez talán csak egy árnyalattal sugall többet, mint a görög eredeti, de nem *magyaráz*. Nézzünk meg néhány más fordítást az érdekesség kedvéért!

Fordítás	1Kor 6,9	1Tim 1,10
Szent István Társulat, 1972	kicsapongó	fajtalan
Békés–Dalos, 1955	fajtalan	fajtalan
Károli Gáspár	férfiszeplősítő	férfifertőztető
Magyar Bibliatanács, 1990	fajtalan	fajtalan
Csia Lajos, 1978	férfifertőző	férfifertőztető
British and Foreign Bible Society, 1931	abusers of themselves with mankind	defile themselves with mankind
Today's English Version, 1976	homosexual pervert	sexual pervert
Canadian Bible Society, 1978	homosexual offender	pervert
Herder, 1980	Knabenschänder	Knabenschänder
(eszperantó), 1988	viruzachanto	viruzachanto
(román), 1990	sodomiți	sodomiți

Ez a 11 különböző kiadás természetesen nem szakszerű filológiai elemzés forrása akar lenni. A válogatást kizárólag az határozta meg, hogy jártamban-kelttemben milyen bibliafordítások kerültek a kezembe, és eszem ágában sem volt, hogy könyvtárak mélyén részletesen utánajárjak a különböző interpretációknak. Az illusztrációhoz, amelynek céljából a fenti táblázatot összeállítottam, ennyi is bőségesen elegendő. Egyrészt a 11 fordításból hatban *eltérő módon* adják vissza a két helyen *ugyanazt* a szót. Másrészt mind a 22 kifejezés *magyaráz*, még hozzá pejoratíve. Egyetlenegy sem ad objektív fordítást!

Tegyük fel a kérdést: vajon miért?

Többek között azért, mert az *arszenokoitészt* egyszerűen nem lehet betű szerint értelmezni. Pusztán az a kifejezés, hogy „férfival fekvő férfi”, vonatkozhatna ad absurdum két táborozó fiatalra, akik egymás mellett alszanak a sátorban, sőt a Getszemáni kertben egymás mellett alvó apostolokra is. Ez végletes kisarkítás, és magától értetődően fölveti az értelmezés igényét: rendben, betű szerint nem szabad értelmeznünk, akkor viszont *hogyan*? A közölt fordításokat nézegetve könnyen támadhat olyan érzésünk, hogy az értelmezés alapja sok esetben nem volt több az évszázadokra visszanyúló társadalmi előítéletnél, amelyet nem tekinthetünk feltétlenül legitim exegetikai szempontnak. Ha túl akarunk lépni e szinten, akkor ismét a kontextus, műfaj és keletkezési körülmények kérdéskörénél találjuk magunkat.

Mindkét levél idézett helye ún. *bűnkatalógus*. E műfaj nem Szent Pál találmánya. A hellén civilizációban elterjedt, sztoikus alapú *philosophia popularis* vándorprédikátorai terjesztettek ilyen táblázatokat, párhuzamosan az ún. *erénykatalógusokkal*, amelyekhez hasonlókat szintén

találunk a páli levelekben¹⁴⁷. Az ősegyházban ezek a listák viszonylag standard formában éltek és jártak városról városra; a katekézis általános célját szolgálták. Ez egyben azt is jelenti, hogy felhasználói a konkrét helyzetben feltehetőleg különösebb kritika nélkül alkalmazták őket. Jellemzőjük, hogy nem törekednek a teljességre, ezzel szemben szélsőségeket mutatnak be. Pál például elítéli a „részeget”, de ez nem azt jelenti, hogy antialkoholizmust hirdetne.¹⁴⁸ Elítéli a „hazugokat” is, amiből nem következik, hogy azt várja: mindig és mindenki hülyén-őszinte legyen. Vagyis ahhoz, hogy megértsük, mit gondolt Szent Pál két évezreddel ezelőtt egy-egy szó mögé, meg kell ismernünk a környezetet.

Úgy tartják, hogy az 1. Korintusi levél 55-ben készült Efezusban, Pál 3. missziós útja során. Efezus kevésbé érdekes témánk szempontjából, annál inkább Korintus, amiről bővében vagyunk az információknak.

Ez lett a fővárosa a Kr. e. 44-től szenátori tartománnyá lett és ezért prokonzul által kormányzott Achájának. Igen kedvező fekvésének köszönhetően [...] a hellén félsziget, archipelagus legnagyobb kikötővárosa és a Keletet Nyugattal összekötő út találkozási pontja lett. A város kirívó gazdasági ellentétekről (lakosainak 2/3 része rabszolga volt) és erkölcstelenségéről volt ismert. A *korintusi lány* egyértelmű volt a laza erkölcsű lánnyal, a *korintusi módon* azt jelentette, hogy „kicsapongó életet élni”, és a későbbi komédiákban a *korintusi* olykor az *iszákossal* volt rokon értelmű. Mindez összefüggött azzal, hogy az Akrokorinthoszon az Aphrodité-szentély a templomi prostitúció központja volt; [...] kb. 1000 nőre tehető a *hierodulák* száma. A színház romjai közt felfedeztek egy dór feliratot [...], amely arra enged következtetni, hogy a hieroduláknak külön helyük volt a színházban. Így hiteles az a jellemzés, amelyet Pál apostol a Korintusban írt Róm 1,18–32-ben adott az akkori pogány világról, a Korintusi levelek különféle helyeivel (1Kor 5,1; 6,9–20; 10,8; 2Kor 7,1) egybehangzóan.¹⁴⁹

Amit a Római levél kapcsán általánosságban elmondtunk a pogány világról, az Korintusra nézve koncentráltan igaz. Pál a levél megírása előtt már járt a városban, így meglehetősen jól ismerte az ottani körülményeket és erkölcsi nivót. A levél apropóját az adta, hogy az általa alapított keresztény közösség eligazításért fordult hozzá, s ő – egyéb tanítások mellett – a feltett konkrét kérdésekre válaszolt. Ebből adódóan mondanivalójának egy része helyhez és korhoz kötött.

Az Újszövetség iratai egy adott kor termékei. Így a bennük található megfogalmazások és az általuk rögzített tanítás gyakran függvénye az adott kor közfelfogásának, az adott társadalmi viszonyoknak, a közvetlen címzettek konkrét helyzetének. *Mindez fokozott mértékben érvényes az 1. Korintusi levél esetében.*

Pál apostolt fájdalmasan érintik azok a súlyos problémák és bűnök, amelyek a korintusi keresztény közösség életét terhelik és mételyezik: a pártoskodás, a kirívóan erkölcstelen esetek, az idegenek előtt való pereskedés. Az apostol határozottan elítéli, megbélyegzi ezeket a visszaéléseket. Bizonyítja, hogy mennyire károsak és veszedelmesek ezek, és felszólítja a híveket, hogy közös fellépéssel szüntessék meg az ilyen állapotokat, akár a vétkesnek a közösségből való kizárásával is. [...]

A levél számos részlete arról tanúskodik, hogy Pál – apostoltársaihoz hasonlóan (vö. 1Pét 2,18–3,7) – a rabszolgák és a nők helyzetét, megítélését illetően megmarad a korabeli társadalmi felfogás keretei között, és adott esetben ilyen értelemben rendelkezik ill. intézkedik. A rabszolga ne akarjon szabad lenni (7,21–22); *az asszony a férje hatalma alatt áll* (11,10), nem szólalhat meg a közösségben (14,34). A kor felfogása és kötöttségei a levélnek abban a részletében érvé-

¹⁴⁷ pl. Gal 5,22k.

¹⁴⁸ 1Tim 5,23.

¹⁴⁹ Haag, col 1030.

nyesülnek a legszembeütőbb módon, ahol Pál a férfi–női hajviseletet és a fej befedését illetően rendelkezik (11,16).

Nyilvánvaló, hogy ezt a felfogást, ezeket az intézkedéseket nem tekinthetjük örökérvényűeknek [...]¹⁵⁰

Tehát Pál apostolnak nem volt kifejezetten emancipált a felfogása. A nő társadalmi szerepét illetően nem sokkal lépett tovább hagyományként kapott zsidó felfogásán. Azt pedig, hogy ez mit jelent a homoszexuális aktus szempontjából, már a Leviticus-idézetek kapcsán láttuk. Részben ennek alapján, részben a környezet ismeretében állíthatjuk: semmi okunk arra, hogy az *arszenokoitész* szót tágabb extenzióval értelmezzük, mint a Római levélben megbélyegzett, *Van Dam* által „dekadens biszexuálisok”-nak nevezett férfiakat.

Az 1Tim 1,10-re nagyjából ugyanezen szempontok érvényesek. E levéllel kapcsolatban a biblikusok többsége úgy tartja, hogy nem közvetlenül Páltól származik, hanem az ő tanítása nyomán, a tanítványi köréből alakult iskola fogalmazta. A levél fő célja a tévtanításokkal való szembeszállás és az egyházszervezés; a bűnkatalógus szerepeltetése itt is csak illusztratív célzatú.

Mit kezdünk a *malakosz* szóval? Bizonyos értelmezés szerint¹⁵¹ a *passzív homoszexualitást* jelöli. A magyar változatok (az iménti táblázat sorrendjét követve) így adják vissza: kéjenc, kéjelgő, pulya, puhány, bujálkodó. A szó még háromszor fordul elő az Újszövetségben: kétszer a Mt 11,8-ban és egyszer a Lk 7,25-ben. Mindhárom helyen „finom” vagy „finom ruha” fordítással adja vissza az 1972-es katolikus fordítás. Egy 1875-ben megjelent ógörög–magyar szótár¹⁵² *malakosz* címszó alatt a következő megfeleltetéseket hozza: lágy, puha; gyöngéd, szelíd, nyájas, enyhítő; elpuhult, ernyedt, elkényeztetett, képtelen a fájdalmak elviselésére; csüggedt, félénk; buja, magát mérsékelni nem tudó.

E kifejezések még megközelítőleg sem írják körül a homoszexuális embert (legfeljebb néhány alaptalan sztereotípiát). Ha mindenáron valamilyen „perverciónak” akarjuk megfeleltetni korunk terminológiája szerint (bár ez természetesen anakronizmus), akkor inkább az *elnőiesedett férfira*, azaz a *transzszexuálisra* kellene gondolnunk. Nem először írjuk: e fogalom nem azonosítható a homoszexualitással, ezzel szemben a pszichiátria *betegségnek* tekinti.¹⁵³ Pál itt ugyanazon az úton jár, mint hat évszázaddal korábban élő ősei: egy betegséget hiányos ismeretei alapján külsőleg ítél meg és erkölcsileg minősít. Ezért őt elmarasztalni nem lehet; a téves értelmezést korrigálni viszont a mai embernek kötelessége.

III.2.2.2. A „tilalmi perikópák” végső tanulsága

Szisztematikusan végigvettük a teljes Szentírásból azokat a szövegrészeket, amelyek a közfelfogás szerint elítélően beszélnek a homoszexualitásról vagy a homoszexuális aktusról. Minden esetben arra a következtetésre jutottunk, hogy e szövegek adott *Sitz im Leben*-ben mondanak ugyan ezt-azt homoerotikus jellegű cselekedetekről, de hermeneutikai hibát ejtünk, ha kiszakítjuk őket a kontextusból.

---

¹⁵⁰ Tarjányi, pp 107–108. – Kiemelés tőlem.

¹⁵¹ La Sexualidad Humana, p 218.

¹⁵² Soltész – Szinyei, p 394.

¹⁵³ DSM–III–R, p 79.

Sok hányattatás után végül az Apostoli Szentszék engedélyével (és javításaival) jelent meg az eredetileg 1966-ban kiadott, ún. „*Holland Katekizmus*”. A jóváhagyott változat *A homoszexualitás* c. alfejezetének végén (apró betűvel) ez áll:

A homoszexuális ember fölött a Szentírás mondott igen szigorú ítéletet (Ter 19; Róm 1). Szavait azonban az adott szövegösszefüggésben kell értelmeznünk. Nem azokat kívánja kipellengérezni, akik önhibájukon kívül e szexuális eltévelyedés védtelen rabjává lettek, hanem azt a homoszexualitást ostromozza, amely divattá vált, és olyanok között is elterjedt, akiket egyébként nem vonz a másik nem.¹⁵⁴

Nem állunk hát egyedül, amikor arra a konklúzióra jutunk, hogy a Szentírásban *a)* sehol nincs elvi állásfoglalás a homofiliával kapcsolatban, ebből következően *b)* elvi elítélés sincs, nem is lehet.

Részleges ítéletekből egészes következtetést levonni alapvető logikai hiba. E néhány esetleges előfordulás nem ad alapot arra, hogy teljes indukciót végezzünk, és kijelentsük, hogy a Biblia általános érvényben, a kinyilatkoztatás erejével, tévedhetetlenül mond negatív véleményt a homoszexualitásról.

Keletkezési idejéből kifolyólag nem tudhat a nem szabadon választott hajlamról, így anakronizmus lenne a szent szövegekben annak eredetmagyarázatát keresni, akár teológiai értelemben is. Ezért *téves és alaptalan* mind a Persona Humana, mind a Katolikus Egyház Katekizmusa általi hivatkozás („súlyos romlottság”, „az Istentől való elrugaszkodás gyászos következménye”).

Visszajutottunk kiindulási pontunkhoz: az elvi lehetetlenség kimutatása után a gyakorlatban igazoltuk, hogy *a kinyilatkoztatás nem tárgyalja a homoszexualitás problematikáját*. Megelőlegezett következtetésünk a „nem lehet”-ről a „nincs”-re tehát helytállónak bizonyult.¹⁵⁵

III.2.2.3. „*Sed contra...*”

E kifejezést vélhetőleg mindenki ismeri, aki már legalább egyszer kézbe vette *Aquinói Szent Tamás Summa Theologiae*-jét. Az „Angyali Doktor” speciális szisztéma szerint tárgyalja egymás után a teológiai kérdések tömegét. Minden cikkelynek úgy indul neki, hogy „*videtur quod non...*”, azaz „úgy tűnik, hogy nem...” igaz az általa képviselt tétel. Pl. „úgy tűnik, hogy nincs Isten” – és ezt egy vagy több érvel támasztja alá, különböző szerzőktől idézve. Ezen ellenvélemények tárgyilagos felsorolása után következik az a bizonyos „*sed contra...*”: „Ezzel szemben áll az, hogy...” – és ismét idéz, vagy egy egyházatyától, vagy magából a Szentírásból olyan tézist, amely viszont az ő véleményét igazolja.

Ezek után jön a „*respondeo dicendum...*”, a „válaszul azt kell mondanunk, hogy...” kezdetű rész, amelyben pontról pontra kifejti tanítását. A cikkely végén pedig egyenként cáfolja a kezdetben felsorolt ellenvetéseket.

Szent Tamás módszeressége lenyűgöző, annak is, aki nem tartja magát neotomistának. Beképzeltség volna holmi „műhelytitokról” beszélni, mindenesetre elmondom, hogy már a könyv írása közben jöttem rá: akaratlanul is az ő szisztémáját alkalmazom, legalábbis részben. Fölvettem: *úgy tűnik*, hogy a Szentírás elítéli a homoszexualitást, majd felhoztam

¹⁵⁴ Új Katekizmus, p 364.

¹⁵⁵ Nem állíthatom, hogy a bizonyítások kényszerítő erejük lennének. Az érveknek és ellenérveknek mindig van létjogosultságuk. De talán annyit sikerült bemutatni, hogy a fölényes elutasítás azon az alapon, hogy „a Biblia egyértelműen tiltja”, túlzóan egyszerűsít. Amit cáfolni kívántam, az elsősorban a magabiztos „egyértelműség”.

az ezt látszólag alátámasztó perikópákat. Itt eltértem a *Summa* sorrendjétől, mert rögtön megadtam a cáfolatokat is. S most jutottunk el a „*sed contra...*” részhez, amelyben a Bibliának azon részletét tárgyaljuk, amely *pozitív hangvétellel szól egy homofil jellegű kapcsolatáról*.

Van Dam ugyan kijelenti:

A Bibliában a házassági kapcsolat a norma [...] Sehol sem esik szó pozitív értelemben a homoszexualitásról. Az ilyen cselekedeteket Isten az emberek számára alkotott jó rendjével szembeni ellenszegülésnek tekinti.¹⁵⁶

Biblikus szempontból ez utóbbi mondat tarthatatlanságát már igazoltuk. S ha valóban úgy állna a helyzet, hogy „sehol sem esik szó...”, ez akkor sem lenne érv; az ilyen indoklás nem más, mint szélsőséges fundamentalizmus. *A Biblia hallgatásából csak a legritkább esetben lehet bármit is bizonyítani*. Ám a jelek arra mutatnak, hogy e ponton *Van Dam* tárgyyszerűen téved.

Vágjunk bele, és nézzük meg először is azt, hogy a *szeretni* szó miként jelenik meg az Ószövetség héber szövegében! Megfelelője az **ahab** ige, amely sokszor, sokféle alakban és számtalan értelemben előfordul. Jelenthet kedvtelést, preferenciát, szerelmet, szeretkezést, barátságot, felebaráti szeretetet, Isten iránti szeretetet stb.¹⁵⁷ Ezzel szemben létezik egy sokkal ritkábban előforduló nőnemű főnév, az **ahabah**, amely – egy protestáns szerkesztésű héber konkordancia szerint¹⁵⁸ – ebben a formában mindössze 5 bibliai versben szerepel, s egyértelműen annyit jelent: *szerelem*.

Az előfordulások: a szó háromszor jelenik meg az Énekek Énekében (2,7; 3,5; 8,4), mindháromszor kevés eltéréssel ugyanazon – refrénszerű – szövegformában:

Jeruzsálem lányai, kérlek benneteket,
a gazellákra s a mezők szarvasára,
ne zavarjátok meg a *szerelmemet*,
s föl ne ébresszétek, amíg nem akarja!

A negyedik szöveghely az 1Sám 18,3-ban található:

Jonatán szövetséget kötött Dáviddal, mivel úgy *szerette*, mint saját magát.

Az ötödik pedig a 2Sám 1,26-ban olvasható, ahol Dávid, híres siratóénekének végén ezeket mondja:

Halálod mély gyászba borít, Jonatán,
szívem bánkodik miattad, testvérem, Jonatán.
Jobban szerettelek mindenkinél, igen,
barátságod több volt nekem az asszonyok *szerelménél*.

Ez utóbbi fordítás némileg problematikus. A két kiemelt szó a héber eredetiben *ugyanaz*, mindkettő *ahabah*. A *Septuaginta*-ban mindkét helyen *agapénak* fordítják. A *Vulgata* latin szövegében pedig a 2Sám 1,26 így fest:

Doleo super te, frater mi Ionathan, suavis nimis mihi; mirabilis *amor* tuus mihi super *amorem* mulierum.

---

¹⁵⁶ Van Dam, p 91.

¹⁵⁷ Haag, col 1706.

¹⁵⁸ Pollák.

Ez az áttétel korrekt, és ha megfelelő értelmezéshez akarunk jutni, akkor célszerű, ha a továbbiakban egy ehhez hasonló magyar szöveget veszünk alapul (egy erre a célra készült „ad hoc” fordítást):

Bánkódom miattad, testvérem, Jonathán,
kedves voltál nekem nagyon;
csodálatosabb volt számomra *szerelmed*
az asszonyok *szerelménél*.

Célunk, hogy Dávid és Jonathán kapcsolatát értelmezzük, s ezt a szöveget megfelelő kiindulópontnak tekinthetjük ehhez. Maga a siratóének – így a biblikusok – ténylegesen Dávidtól származik, tehát autentikus, szemben a neki tulajdonított Zsoltárok könyve jelentős részével. E gyászdal a zsidó irodalom egyik gyöngyszeme. Dr. Hertz J.H., volt brit birodalmi főrabbi így kommentálja: „Amidőn bekövetkezett a tragikus végzet és Saul és Jónathán meghaltak népükért, Dávid megsiratta őket az irodalom legszebb elégijében.”¹⁵⁹

Mind Dávid, mind Jonathán kétséget kizáróan pozitív szereplőként jelenik meg az egész Szentírásban. Egy momentum maradt fent mint „Dávid bűne”: az az eset, amikor megöleti egyik harcosát, Uriást, hogy megszerezhesse magának annak feleségét, Betsabét. Meg is kapja érte a beosztását Nátán prófétától, s a hagyomány szerint ehhez kötődik az Egyház legmegrendítőbb bűnbánati imája: az 51. Zsoltár, a híres *Miserere*.¹⁶⁰ Ezután és ezt leszámítva Ábrahám, Mózes és Illés mellett Dávid király az Ószövetség legkiemelkedőbb alakja, akire utódai mindig példálózva mutattak vissza, hogy „Bezzeg az ő idejében...!”. Uralkodásának ideje a zsidó nép visszasírt aranykora, s az ígélet úgy szólt, hogy a Messiás is az ő leszármazottja lesz (ami be is teljesedett).

Jonathán Dávid elődjének, Saulnak, a választott nép első királyának volt a fia. Róla kevesebbet tudunk, de ha idézik alakját, mindig úgy hivatkoznak rá, mint a bátorság, hősiesség és hűség mintaképére. Az ő erkölcsi megítélése is egyértelmű.

Tegyük fel hát a kérdést: milyen volt Dávid és Jonathán kapcsolata? A kérdés nem költői, megpróbálunk rá elfogadható választ találni a rendelkezésünkre álló adatokból. Bocsássuk előre alább igazolandó feltevésünket (amelyre nézve valószínűtlen, hogy e bevezetés után meglepetéssel szolgálna az Olvasónak): *kapcsolatuk határozottan homoerotikus színezetű volt*. E vélemény nem saját ötlet terméke, és egyáltalán nem újkeletű. Fernandez utal Petrus Abaelardusnak egy hasonló szellemben írt költeményére¹⁶¹ és több librettóra¹⁶², Franciaországban pedig a keresztény homoszexuálisok közössége *David et Jonathan* néven működik.

Megalapozottak-e ezek a vélekedések?

Dávidról egyértelműen tudjuk, hogy nem volt homoszexuális: volt jó néhány felesége, akikkel igen kiválóan érezte magát. Jonathán feleségét viszont nem említik a szent szövegek. Egy nyomorék gyerekéről, Meribbaalról esik szó, annak viszont nem találjuk nyomát, hogy valamilyen lángoló szerelemből született volna. Kényszerházasságok már abban az időben is előfordultak. Továbbá az Írás Jonathán nevét és a szeretet vagy szerelem fogalmát egyedül Dávid személyén keresztül kapcsolja össze. Róla tehát elképzelhető, hogy alapvetően homofil hajlamú volt.

---

¹⁵⁹ Hertz, vol I., pp 542–543.

¹⁶⁰ 2Sám 11–12 f.; Ps 51.

¹⁶¹ Fernandez, p 154.

¹⁶² Fernandez, pp 221–222.

Ugyanakkor *a posse ad esse* (a „lehet”-ről a „van”-ra) következtetni helytelen. További bizonyítékokra lenne szükség. Ehhez lássuk nagy vonalakban a kerettörténetet!

Saul király háborút indít a filiszteusok ellen. Eközben megszegi Isten parancsát, aki elfordul tőle. Sámuel, a próféta – Isten rendelésére – titokban királlyá keni föl Dávidot, egy falusi pásztorgyereket, a betlehemi Izáj legkisebb fiát. Saul időközben depressziós lesz, s egyik szolgája, aki történetesen ismeri Dávidot, s tudja róla, hogy jól hárfázik, ajánlja a királynak, hogy vegye maga mellé. Így kerül Dávid az udvarba, ahol Saul megkedveli, és kinevezi fegyverhordozójának. Ekkoriban történik, hogy a filiszteusok legerősebb harcosa, Góliát párbajra hívja az izraelitákat. Dávid elfogadja a kihívást, és parittyájával legyőzi ellenfelét. Saul magához hívja Dávidot, beszél vele.

Amikor a Saullal való beszélgetés véget ért, történt, hogy Jonatán lelkében fölébredt a vonzalom Dávid lelke iránt, s Jonatán úgy megszerette, mint saját magát. Saul pedig magához vette azon a napon és nem engedte többé vissza az apjához. Jonatán szövetséget kötött Dáviddal, mivel úgy szerette, mint saját magát. Jonatán levette a köntösét, ami rajta volt és Dávidnak adta. Ugyanígy a harci felszerelést is, még a kardját, íját, övét is.¹⁶³

Erről az aktusról a protestáns szerkesztésű *Jubileumi Kommentár* így ír: „Szeretetük kölcsönös volt [...]. A ruha és a fegyverzet odaajándékozása is a személy teljes átadását fejezi ki.”¹⁶⁴

Saul egy idő után elkezdi féltékenykedni, mert Dávid népszerűsége – hadi sikerei miatt – egyre inkább meghaladja az övét. Michal, Saul lánya beleszeret Dávidba, aki hosszas unszolásra hajlandó őt feleségül venni. A király féltékenysége nem csökken, Dávidnak el kell menekülnie, bujdosni kezd. Jonathán megpróbálja meggyőzni apját Dávid ártatlanságáról, de sikertelenül. Álljon itt az 1Sám egész 20. fejezete, mert sok, számunkra fontos rész található benne.

Dávid elmenekült Rámából, a próféták házából, s miután hazatért, így szólt Jonatánhoz: „Mit tettem? Mit követtem el s mit vétettem atyád ellen, hogy az életemre tör?” „Ne gondold ilyesmire – válaszolta –, nem fogsz meghalni! Nézd, atyám nem fog addig bele semmibe, míg nekem el nem mondja. Miért titkolná hát el éppen ezt? Az lehetetlenség!” Dávid azonban megesküdött rá: „Atyád jól tudja, hogy kedvelsz, azért így gondolkodik magában: Ezt nem kell Jonatánnak megtudnia, nehogy sajnálkozzék miatta. De amint igaz, hogy az Úr él és te élsz, csak egy lépés választ el a haláltól.”

Jonatán ezt felelte Dávidnak: „Megteszem, amire kérsz.” Erre Dávid azt mondta: „Nézd, holnap újhoid ünnepe lesz, s asztalhoz kellene ülnöm a királlyal. De hagyd, hadd menjek el, s hadd rejtőzzem el estig kinn a határban. Ha aztán atyád észreveszi, hogy nem vagyok ott, mondd azt neki, hogy Dávid engedélyt kért tőlem, hogy szülővárosába, Betlehembe mehessen, mert ott tartja meg az egész család az évi áldozati lakomát. Ha erre azt feleli, rendben van, akkor nem fenyegeti szolgálodat semmi veszély. De ha haragra lobbán, akkor tudd meg, hogy elhatározta vesztemet. Akkor tégy meg szolgádnak egy szívességet, hisz barátságot kötöttél vele az Úr nevében. Ha vétettem, ölj meg magad, miért szolgáltattál ki atyádnak?” „Ne is gondoldj rá! – válaszolta Jonatán. – Ha megtudom, hogy csakugyan elhatározta, hogy vesztedre tör, miért ne adnám tudtadra?” Erre Dávid megkérdezte Jonatántól: „De ki mondja meg nekem, ha atyád kemény választ ad?”

Jonatán így szólt Dávidhoz: „Gyere, menjünk ki mind a ketten a határba.” Ki is mentek mind a ketten a határba. Aztán ezt mondta Jonatán Dávidnak: „Az Úr, Izrael Istene a tanú, hogy holnap ebben az időben kifaggatom atyámat. Ha aztán rendben lesz Dávid ügye s nem küldök senkit, hogy tudtadra adja, ezt meg azt tegye Jonatánnal az Úr. Ha meg atyám úgy látja jónak, hogy vesztedre

¹⁶³ 1Sám 18,1–4.

¹⁶⁴ Jubileumi Kommentár, vol 1., p 341.

törjön, azt is tudatom veled, hadd mehess el. S elmehetsz épségben, egészségben, és veled lesz az Úr, ahogy atyámmal vele volt. Ha aztán még életben leszek, tanúsítsd jótetteimet az Úr előtt. Ha pedig meghalok, ne tagadd meg soha házamtól a kegyedet. Még ha az Úr egyenként kiirtaná is Dávid ellenségeit a földről, Jonatán neve akkor se vesszen ki Saul házával egyetemben, különben az Úr számon kéri Dávidtól.” Aztán még egyszer megesküdött Jonatán Dávidnak, mert szíve mélyéből szerette.

Majd így szólt Jonatán Dávidhoz: „Holnap újhoid ünnepe lesz, s észreveszik, hogy eltűntél, mert üresen marad a helyed. Holnapután meg még inkább észreveszik, hogy eltűntél. Akkor légy ott azon a helyen, ahol a baj napján elrejtőztél, a mellett a kőrakás mellett. A harmadik nap majd kilövöm nyilamat arra felé, mintha célba lőnék. Aztán odaküldöm szolgálmat és azt mondom neki: „Menj, keresd meg a nyilam!” Ha így szólok szolgálomhoz: „A nyíl innen van tőled, vedd föl!” – akkor gyere elő, mert rendben lesz az ügyed, s nem fenyeget semmi veszély, olyan igaz, mint ahogy az Úr él. Ha azonban azt kiáltom oda a legénynek: „A nyíl jóval rajtad túl van” – akkor menj, mert az Úr elküld. Ezekre a szavakra, amelyeket te meg én egymással váltottunk, az Úr a tanú köztünk örökre.”

Ezután Dávid elrejtőzött a határban. Amikor elérkezett az újhoid ünnepe, a király asztalhoz ült, hogy egyen. A szokásos helyét foglalta el, a fal melletti helyet. Jonatán szemközt ült vele, Abner Saul mellett ült, Dávid helye meg üresen maradt. Ezen a napon Saul nem szólt semmit. Azt gondolta: „Valami történt vele s nem tiszta.”¹⁶⁵ Hanem amikor másnap, az újhoid napja utáni napon is üres maradt Dávid helye, így szólt Saul fiához, Jonatánhoz: „Miért nem jött Izáj fia sem tegnap, sem ma enni?” Jonatán azt felelte: „Dávid hirtelen engedélyt kért tőlem, hogy elmeheessen Betlehembe. Azt mondta: Engedj, hadd menjek el, mert családi áldozat lesz ott a városban, és meghívtak a testvéreim. Ha elnyertem tetszésedet, engedd meg, hogy meglátogassam testvéreimet. Ezért nem jelent meg a király asztalánál.”

Saul haragra lobbant Jonatán ellen és azt mondta neki: „Te elvetemült fiú! Azt hiszed, nem tudom, mennyire ragaszkodol – szégyenedre és anyád méhének szégyenére – Izáj fiához? Ameddig Izáj fia a földön él, addig sem te, sem királyságod nincs biztonságban. Küldj hát érte és hozasd nekem ide, mert halál fia!” Jonatán válaszolt apjának, s e szavakat intézte hozzá: „Dehát miért kell meghalnia? Mit tett?” Erre Saul meglendítette a lándzsáját, hogy beledöfje, s Jonatán látta: apjának elhatározott szándéka, hogy megölje Dávidot. Azért izzó haraggal fölkelt az asztaltól és újhoid másnapján nem evett semmit. Nagyon sajnálta Dávidot, amiért apja ellene tört.

Reggel Jonatán kiment a határba, amint megegyeztek benne Dáviddal. Egy szolga kísérte. Azt mondta szolgáljának: „Fuss és keresd meg a nyilakat, amelyeket kilövtök.” Míg a szolga futott, kilötte fölötté a nyilát. Amikor a szolga odaért, ahol a nyíl volt, amelyet Jonatán kilőtt, Jonatán odakiáltott neki: „Nem rajtad túl van a nyíl?” Aztán Jonatán még egyszer odaszólt a szolgálának: „Gyorsan, siess, ne ácsorogj!” Jonatán szolgálja fölvette a nyilat és odavitte urának. A szolga nem vett észre semmit, csak Jonatán és Dávid tudtak a dologról. Ezután Jonatán odaadta fegyverét a szolgáljának és azt mondta neki: „Menj és vidd vissza a városba!” Amikor a szolga elment, Dávid előjött a kőrakás mögül, háromszor arcra borult a földön és háromszor meghajolt. Aztán megölelték egymást és mind a ketten sírtak. Majd ezt mondta Jonatán Dávidnak: „Menj békével! Amire esküt tettünk az Úr nevére, arra az Úr a tanú közted és köztem, utódaid és utódaim közt örökre.”

E fordítás meglehetősen stilizált. Az eredetiben pl. nem az áll, hogy megölelték, hanem *megcsókolták egymást, továbbá Dávid jobban sírt.*¹⁶⁶

Az egész szöveg egy romantikus szerelmi tragédiához hasonlít mind tartalmát, mind hangulatát tekintve. Néhány dologra mindenesetre felfigyelhetünk.

¹⁶⁵ E vershez a fordító jegyzete: „A Lev 15,16 szerint az önkéntelen magömlés is tisztátalanná tett estig.”

¹⁶⁶ Hertz, *ibid.*

Egyrészt Dávid és Jonatán *néven nevezik* egymást, szemtől szemben is, ami – szemben a mai szokásokkal – a korabeli zsidó felfogás szerint az intimitás magas fokáról árulkodott. Saul például csak úgy emlegeti Dávidot, mint „Izáj fia”.

Az előző szöveg kommentárjában láttuk, hogy Jonathán *teljes személyét átadta* Dávidnak. Itt szembeszáll apjával, ami – emlékezzünk vissza! – elvileg halállal büntetendő cselekmény Izraelben. Tehát életét és hírnevét kockáztatja Dávidért.

Az Isten nevére tett ígéret a legsúlyosabb eskü, amit egyáltalán el lehet képzelni. Jonathán Jahve nevére esküdött, ezzel erősítette meg Dávid iránti szeretetét. Az olyan mély kapcsolatot, amelynek megpecsételéséhez segítségül lehet (és kell) hívni a legszentebb Nevet, a kortárs perszonalisztikus megfogalmazás szerint úgy nevezhetjük: két személy teljes, egzisztenciális, kölcsönös önjárandékozása. Ez pedig *kizárólagosságot* jelent, ami nem tulajdonsága a barátságnak, ellenben lényegi ismérve a *szerelemnek*.

Az eredeti megállapodás arról szólt, hogy Dávid akkor jön elő, ha Jonathán „zöld jelzést” ad, veszély esetén elmenekül. A történet szerint viszont Jonathán leadta a vészjelzést, Dávid mégis előbújt, hogy elköszönjenek – könnyek között – egymástól. Ez a forgatókönyv-változtatás teljesen indokolatlannak tűnik, ha kapcsolatukat nem tekintjük többnek szoros barátságnál, szimpátián alapuló szövetségnél.

Elgondolkodtató Saul kirobbanása fia ellen. Az „anyád méhének szégyenére” terminust ma is használják a magyar nyelvben, csak kevésbé kifinomult megfogalmazásban és nem ki-mondottan akadémiai körökben. Nem igazolható a szövegből, hogy Saul indulata kizárólag politikai indítékú. Nem ő lett volna a világtörténelemben sem az első, sem az utolsó apa, aki kitagadja homoszexuális fiát.

A siratóének szövegét nézve Jonathán szerelme egyértelmű. Dávid ugyanazt a szót alkalmazza, mint az asszonyokkal való kapcsolatára, amelyekről viszont tudjuk, hogy enyhén szólva nem merültek ki a kölcsönös rokonszenven. Együttal – és összevetve az idézett fejezettel – az is kiderül belőle, hogy Dávid egyrészt *elfogadta* ezt a szerelmet, másrészt *nagyra értékelte*. Ismerjük azt a paradigmát, amikor két jó barát egyike beleszeret a (heteroszexuális) másikba, aki viszont van annyira toleráns és humánus, hogy ezért nem veti meg őt, csak finoman hátrítja közeledését. Nos, ez az az eset, ami *nem* erről szól. Indokolatlan és értelmezhetetlen lenne a siratóének, ha Dávid nem viszonzta volna Jonathán érzelmeit, és arra sem volna elégséges magyarázat, hogy elválásukkor *miért Dávid sírt jobban*. Noha maga alapvetően nem volt homoszexuális hajlamú, életének e meglehetősen élménygazdag és érzékeny időszakában hatalmába keríthette az ifjú királyfi iránti szerelem. (Az alapján véve heteroszexuális beállítottságú férfi ilyen emocionális vargabetűjéről szól pl. *Thomas Mann* *Halál Velencében* c. elbeszélése.)

Ezek után arra keresünk választ, hogy e kölcsönös szerelem megmaradt-e az érzelmek síkján. E kérdést az indokolja, hogy vannak, akik az érvelést eddig a pontig elfogadják, de kijelentik, hogy e kapcsolat csupán *plátói szerelem* volt. Igazuk van-e?

A szövegben kétségtelenül nem szerepelnek olyan kifejezések, hogy „együtt háltak” vagy egyikük „megismerte” a másikat. De némi spekulációt megengedhetünk magunknak.

A történet a Kr.e. XI. században játszódik. A hagyományos kronológia szerint alig kétszáz éve, hogy az izraeliták letelepedtek. Kultúrájukat tekintve ösztönös, nomád pásztorok voltak, illetve azoknak nem túl késői leszármazottai. Ekkoriban veszi kezdetét a zsidó történetírás és egyáltalán az írásbeliség. A Leviták könyvét csak jó 450 év múlva írják majd meg a maga tilalomfáival; *Platón* mintegy 600 évvel később fog megszületni. Egy olyan környezetben, ahol a nép alig-alig emelkedett ki a primitív, törzsi társadalom rendjéből, plátói szerelemről

beszélni *anakronizmus*. A kor szintjén az uralkodó elv így hangzik: „Megkívánom – tehát megszerzem.” Ezt az attitűdöt ábrázolja Dávid esete Betsabéval: az ösztön, a vágy beszél. Elvont erkölcsi normák, csiszolt super-egók nem léteznek. Ebből az epizódból az is kitűnik, hogy Dávid nem igazán volt gátlásos, ha szerelemről, szexualitásról volt szó.

Idéztük már az 1Sám 18,1-et, amely szerint „Jonathán lelkében fölébredt a vonzalom Dávid lelke iránt.” Más fordítások, amelyek kevésbé eufemizálnak (pl. *Károli*) ezt úgy adják vissza: „Jonathán lelke összeforrt Dávid lelkével”. A héber szó, amely itt a lelket jelöli: *nefes*. Rengetegszer fordul elő az Ószövetségben, és radikálisan meg kell különböztetnünk mind a mi *lélek*-fogalmunktól, mind a görög *pszükhé*-től. A kifejezés ennél sokkal testibb, és nem állítható szembe úgy a hústesttel, mint a klasszikus nyelvekben és a magyarban. Az ószövetségi gondolkodás nem ismeri a szellemi lélek fogalmát, mint önálló szubsztanciát. A *nefes* többnyire a teljes embert jelenti. Van, amikor „élet”-nek fordítják. Máskor testi vágyat (éhség) jelöl. Adott esetben „hulla” értelemben is szerepel. A *nefes* mögé semmiképpen nem gondolhatunk csupán fennkölt érzelmeket.

Jonathán és Dávid *nefes*-e – a szöveg szerint – összeforrt. Erőltetett finomkodás lenne ezt holmi lebegő, magasztos lelki kapcsolatnak gondolnunk. Egy feltétellel juthatnánk erre a következtetésre: amennyiben valamelyikük részéről föltételeznénk a szexuális *önmegtartóztatást*.

Az ószövetségi időkben is megjelenik az önmegettartóztatás erénye, tehát ez nem „katolikus találmány”. Csakhogy azt mindig megelőzi akkoriban a *közvetlen isteni felszólítás*! A Sínai-hegyi teofánia előtt „Mózes lement a hegyről, felszólította a népet, hogy készülődjék és mossa ki a ruháját. Megparancsolta a népnek: »Holnaputánra legyetek készen. Ne közeledjetek asszonyhoz.«”¹⁶⁷ Ez az ideiglenes önmegettartóztatás esete. A *cölebsz* életforma mint érték majdnem ismeretlen volt, bár Jeremiás prófétának (400 évvel Dávidék után) Jahve akarata szerint le kellett mondania a házasságról.¹⁶⁸

Azonban sem Dávid, sem Jonathán nem tett szüzességi fogadalmat (hiszen mindkettőnek volt gyermeke); ideiglenes önmegettartóztatásra való felszólításnak nyoma sincs, a szöveg nem utal arra, hogy teofániában lett volna részük. Ha viszont nem fogadtak szexuális böjtölést, akkor a fent vázolt körülmények között legalábbis valószínűsíthető, hogy kölcsönös szerelmük testi szinten is kifejezést nyert (túl a már említett búcsúcsókon).

Miért másztunk bele ennyire két régen meghalt ember magánéletébe? Azért, mert magánéletüknek e dokumentált epizódjait *kinyilatkoztatott* könyvek tartalmazzák. Értelmezésünkre természetesen egyértelmű bizonyíték nincs, de az egyértelmű cáfolat a szövegelemzés módszereivel szintén lehetetlen. Márpedig ez a fajta szövegmagyarázat – mondjuk így: *is* – kiolvasható a leírtakból. S mint utaltam rá, nem én vagyok az első, aki ezt olvassa ki belőle. Mi következik ebből?

A szövegeket (itt elsősorban a siratóénekekre gondolunk, az *ahabah* szó kétszeri használatával) mind a zsidó közösség, mind az Egyház kanonizálta. Így kanonizálta, azaz fogadta el, ezzel az értelmezési lehetőséggel együtt. És milyen mértékben a bemutatott tilalmi perikópák homoszexuális kapcsolatra utalnak, legalább ugyanilyen mértékben ez is. Azok elítélően, ez – hallgatólagosan – pozitív módon. Dávidék történetének másfajta *Sitz im Lebenje* van. Itt a homofília elfogadott; nem romlottságként, Isten elleni lázadásként vagy bálványimadásként jelenik meg, hanem Isten nevével megerősített, szent kapcsolatként. Naiv katekumeneknek

---

¹⁶⁷ Kiv 19,14k.

¹⁶⁸ Jer 16,2.

néznénk mind a rabbikat, mind az egyházatyákat, ha feltételeznénk, hogy ez elkerülte figyelmüket. S íme, egy újabb bizonyíték arra nézve, hogy sem a kinyilatkoztatás egészének, sem magának a Szentírásnak nem egységes, és főleg nem egységesen elmarasztaló az álláspontja, amikor homoszexualitásról, homoerotikus kapcsolatról esik szó – *alkalomszerűen*.

III.3. A kinyilatkoztatás vizsgálatának összefoglalása

A kinyilatkoztatás *tárgya* Isten, az ő akarata és műve. *Megszólítottja* – potenciálisan – minden ember. Kezdetét vette a zsidó nép kiválasztásával, beteljesedett a Krisztus-eseményben, és *lezárult* az apostoli korszakban. E három okból elméletileg sem foglalkozhat a XIX. században azonosított homofil hajlammal és az annak megfelelő magatartásformával.

A Szentírásban történik említés homoszexualitással kapcsolatos jelenségekről. Van, amikor pozitív elbírálás alá esnek, van, amikor ítélet alá. Ez utóbbi eset akkor fordul elő, amikor a homoszexuális gyakorlat erőszakkal vagy pogányság felé hajló kultusszal kapcsolódik össze, ami viszont egyáltalán nem szükségszerű velejárója a homoszexualitásnak. A szent szövegek kivétel nélkül adott helyzetre reflektálnak, s e reflexiókat nem lehet a kérdéskör egészére kiterjeszteni.

Ezért e téma nem lehet dogmatikus érvényű egyházi megnyilatkozás tárgya, így a Tanítóhivatal – alapvetően elutasító hozzáállása ellenére – nem terjesztett elő róla tévedhetetlennek és visszavonhatatlannak minősített tanítást. Ugyanezért a nem ünnepélyesen definiált tanítást sem tekinthetjük feltétlen érvényűnek, amit példáz az a tény is, hogy a püspökök világszerte képviselt álláspontja nem egységes.

A nem-tévedhetetlen tanítóhivatali megnyilatkozások felületesek, helytelenül pszichológizálók, az általánosságok síkján mozognak, s nem utolsósorban inadekvát módon hivatkoznak a Szentírás szövegeire.

Az Egyház tanítása e témában tehát nem teljes, nem végleges. Ha a homoszexuális ember helyét keressük a kereszténységben, más utakon kell próbálkoznunk – továbbra is a kinyilatkoztatás talaján állva.

IV. Az emberi cselekedetek megítélése

E fejezetben elvonatkoztatunk alaptémánktól. Ha erkölcsi szempontból akarjuk minősíteni a homoszexualitást, ahhoz szükséges, hogy legyen egy etalonunk, amellyel összemérhetjük. Az alábbiakban a lehetetlent kíséreljük meg: néhány oldalban próbálunk általános érvénnyel szólni a „jó” és a „rossz” kérdéséről.

Két idézet között már találkoztunk egy *distinctió*val, amelyet itt megismétlünk. Az *etika* filozófiai tudomány, amely a létezővel mint jóval foglalkozik. Eszköze a természetes ész (*ratio naturalis*). Ezzel szemben a *theologia moralis* – miként neve is mutatja – teológiai tudomány, s mint ilyen, a kinyilatkoztatott igazságokra is alapoz, bár felhasználja az etika felismeréseit. Eszköze a hittel megvilágított ész (*ratio fide illuminata*).

Az imént azért használtam a „lehetetlen” szót, mert mindkét tudományról olyan mennyiségű szakirodalom született már, hogy ha csak gerincükre állítva raknánk egymás mellé az idevágó könyveket, feltehetőleg akkor is körülélnék az Egyenlítőt. Elemzésünk tehát nem lesz átfogó; inkább gyakorlati vonatkozásban tárgyaljuk a kérdést. Ehhez azonban szükséges némi elméleti alapvetés.

IV.1. Az alapkönfliktus

Az ember él. Többek között ettől ember. Amikor nem él, akkor nem emberről beszélünk, hanem vagy fantáziaszüleményről, vagy holttestről.

Az élő ember cselekszik. Általában azt mondjuk: jól vagy rosszul. A jó cselekedeteket igyekszik reprodukálni és erénnyé kovácsolni, a rosszakkal próbál szakítani. Ha mégis olyat tesz, amit szubjektíve rossznak talál, az olyan konfliktust jelent számára, amit fel kell oldania. Ezt ki-ki lelkiismerete és világnézete alapján teszi. Van, aki nem tud jobbat, mint a lehetőségekhez mérten elfelejteni és átfesteni a múltat. Más vezekelni próbál. A keresztény ember pedig tudja, hogy Krisztus minden ember bűnét magára vette, ezért a Feltámadott elé járul, s neki adja át nyomasztó terhét. A katolikus hívő teszi mindezt a bűnbocsánat szentségében. Azaz: elmegy gyónni.

A probléma akkor jelentkezik, amikor a bűn által elhomályosult értelem nem tud világosan különbséget tenni *jó*, *közömbös* és *rossz* cselekedet között. Ilyenkor vész össze az ember gyóntatójával, mert vagy olyan dolgot vall be, amire a pap azt mondja, hogy nem bűn, vagy nem említ meg olyan tetteket, amelyek az átlagos lelkitükörben vastag betűkkel vannak szedve. S ha a pap történetesen más forrásból már tud ezekről, vagy kihallja őket az elhallgatásból, megesik, hogy nem hajlandó gyónóját föloldozni.

Hol az igazság? Úgy is kérdezhetnénk: mire hallgassunk? A *lelkiismeretre* vagy a *lelkitükörre*? A válaszhoz több lépésen keresztül vezet az út. Először meg kell határoznunk az *emberi cselekedet* fogalmát, majd a *megítélés alapjait* és *szempontjait* kell tárgyalnunk.

IV.2. Az emberi cselekedet

E jelzős szerkezet mindkét fogalma – látszólagos egyértelműségük ellenére – külön definíciót igényel.

IV.2.1. Mi az ember?

A klasszikus filozófiai meghatározás szerint az ember *animal rationale*, azaz értelmes állat. Szalonképesebb fogalmazásban: *értelemmel bíró érzékelő lény*.

A kinyilatkoztatás fényében ennél többet is elmondhatunk róla.

Az ember először is *Isten teremtménye*.¹⁶⁹ Tehát – mint minden teremtmény – olyan létező, amely a maga tökéletességi foka szerint az örök Lét¹⁷⁰ és a végtelen Szeretet¹⁷¹ teljességéből részesedik. A *részesedésből* adódóan mind fajtát, mind egyediségét tekintve esetleges, lehatárolt; ugyanakkor saját létmódja szerint tökéletes.

Az ember *Isten képmása*.¹⁷² Olyan valaki, aki önálló értelemmel bír, amellyel megismerheti önmagát és Teremtőjét¹⁷³; szabad akarata van, amellyel képes megragadni a jót¹⁷⁴, valamint közösségre hivatalos: embertársaival (vö. *communio sanctorum*¹⁷⁵) és a Szentháromsággal.¹⁷⁶ Mindkét közösségi forma e földi életben veszi kezdetét, s az örökkévalóságban teljeseedik ki.

Az ember *személy*. *Boëthius* meghatározása szerint értelemmel bíró egyedi szubsztancia.¹⁷⁷ E megfogalmazás implikálja az *individualitást*, *megismételhetetlenséget* és *lényegi közölhetetlenséget*.

Az ember személyes léte a világban, meghatározott környezetben, időben és az embertársakhoz való vonatkozásban bontakozik ki, valósul meg. Sőt, ha figyelembe vesszük, hogy az embernél alacsonyabbrendű létezők zártak, determináltak és lehatároltak, akkor azt is mondhatjuk, hogy csak az ember mint személy rendelkezik azzal a képességgel, hogy megnyíljon az Abszolútum felé.

Az ember egészen sajátos méltósága a létezők világában épp abból fakad, hogy az ember nyitott a végtelen és feltétlen felé, méghozzá tudatosan és szabatosan, vagyis mint személy.

Az ember személyes léte legmélyebben a *dialógus* jelenségében fejeződik ki, akkor u. i. amikor az ember párbeszédet folytat. Az „én” a „te”-vel kapcsolatot létesít.¹⁷⁸

Az ember személyessége a romlásnak alávetett *anyagi test* és a romolhatatlan *szellemi lélek* egységében jelentkezik.¹⁷⁹

---

¹⁶⁹ Ter 1,26.

¹⁷⁰ S. Th. I. q 10. a 2.

¹⁷¹ Temesi, pp 87–104.

¹⁷² KEK 357.

¹⁷³ S. Th. I. q 12. a 1.

¹⁷⁴ Bolberitz: Általános metafizika, p 78.

¹⁷⁵ KEK 946–962.

¹⁷⁶ Előd, Katolikus dogmatika, pp 687–688.

¹⁷⁷ Turgonyi, p 111.

¹⁷⁸ Bolberitz: Általános metafizika, p 248.

Az ember *bűnös*. Egyrészt örököse az áteredő bűnnek, másrészt élete folyamán elkövet személyes bűnöket. A bűn következtében az értelem elhomályosul, az akarat rosszra hajlóvá, az érzélemvilág rendezetlenné válik. A szerető Istennel való személyes kapcsolat lehetősége megszakad (vö. halálos bűn); felújítása az ember részéről metafizikailag lehetetlen.¹⁸⁰

Az ember *megváltott lény*. A testté lett Ige, az Istenember szeretetből magára vette bűneit, helyreállítva ezzel a bűn által megromlott emberi egzisztenciát, és megnyitva újra a lehetőséget a teremtetlen Szeretettel való örök kapcsolatra.¹⁸¹ A megváltásnak e lehetőségét az egyes ember szabad akaratával fogadja vagy utasítja el.¹⁸² Az elfogadás vagy elutasítás nem egyszeri aktus, hanem az e világban élő ember minden megnyilvánulása (gondolata, szava, cselekedete) implikálja, jelzi és előkészíti a végső választás irányát.¹⁸³

E tételes felsorolás után hiba volna abba az illúzióba ringatnunk magunkat, hogy egyértelműen megtudtuk, mi az ember. Ahány filozófus élt a földön, annyi definíció létezik, illetve valamivel több, mert az igazán bölcsek felismerték, hogy egy meghatározás elégtelen, s kitartóan mindig újabbakkal próbálkoztak. Egyetlen alapunk arra, hogy a körülírás e pontján megálljunk, az, hogy e sorokból ember szól olyan emberekhez, akik már találkoztak más emberekkel. Tehát *rendelkezünk egy közös, transzcendentális tapasztalati háttérrel*, amelyre támaszkodhatunk; ami biztosítja, hogy a továbbiakban, ha leírjuk az „ember” szót, senki nem fog tévedésből a kövirózsára vagy az elefántra gondolni. Filozófiai vagy teológiai eredménynek ez édeskevés, de praktikus szempontunkhoz remélhetőleg elegendő.

IV.2.2. Mi a cselekedet?

A cselekedet egy jelenség a létezők világában. Mint ilyennek, van léte (*esse*) és van lényege, mivolta (*essentia*). A nem létező cselekedet metafizikailag értelmezhető ugyan, de nem lehet tárgya az erkölcstannak.

A cselekedet logikailag nézve mindig *ítélet*, vagyis egy alany (*subiectum*, S) összekapcsolása egy állítmánnyal (*praedicatum*, P). Az összekötő elem (*copula*) a „van” szócska; állító alakban „*est*”, tagadó alakban „*non est*” formában. Ha a „kutya” cselekvését az „ugatás” szempontjából vizsgálom, akkor vagy azt mondom, hogy „a kutya »van« ugatás”, vagy azt, hogy „a kutya »nem van« ugatás”. Azaz a kutya vagy ugat vagy nem ugat. Utóbbi esetben a dolgok valóságos rendjében (*in re*) nem beszélünk cselekvésről. Ha azt mondom, hogy „a kutya hangosan ugat”, akkor egyetlen cselekvést két logikai ítélettel fejeztem ki:

1. A kutya „van” ugatás. (S₁ est P₁).
2. Az ugatás „van” hangos. (S₂ est P₂).

Joe arra gondol, hogy lelövi Jack-et. Ez is egy cselekvés, de (legalább) két ítélet:

1. Joe gondol (valamit, mégpedig azt, hogy)
2. Joe lelövi (Jack-et).

---

¹⁷⁹ DS 902.

¹⁸⁰ Előd, Katolikus dogmatika, pp 163–166, 184, 195.

¹⁸¹ Előd, Katolikus dogmatika, pp 226–230.

¹⁸² Előd, Katolikus dogmatika, p 231.

¹⁸³ Persona Humana 10.

Mindkét ítéletnek Joe az alanya. A különbség abban áll, hogy az 1. a valóság rendjében játszódik, tehát tényleges cselekedet (*esse+essentia*); a 2. az értelemben (*in mente*) zajlik, vagyis képzelt cselekedet (van *essentia*, de nincs *esse*), *in re* nem valósul meg, tehát nem létező. Így Joe erkölcsi megítélésénél értékelhetjük (pozitívan vagy negatívan) azt a tényt, hogy gondol valamit, de nem vádolhatjuk azzal, hogy lelőtte Jack-et.

Az alanyhoz tartozhat egy állítmány: „(Én) úgy döntöttem, hogy gazember leszek”¹⁸⁴, de tartozhat több is: „(Én) tejet iszok és pipázok”¹⁸⁵.

Az állítmányhoz ugyanígy tartozhat egy vagy több alany. „Az esküdtszék felmentette a vádlottat” ítéletnek logikailag (nyelvtanilag) egy, valójában (a tárgyalóteremben) 12 alanya van.

Az alany elvileg bármi lehet (pl. „dörög az ég”), de etikailag csak azok a cselekvések tárgyalhatók, ahol az alany *személy*. Ezen belül további megszorítás, hogy a cselekedet *actus humanus* legyen, ne csupán *actus hominis* (emberi cselekedet, illetve az ember cselekedete). Az utóbbi olyan történés, amely történetesen egy ember – mint eszköz – által lett végrehajtva. A kulcsszó ebben a megkülönböztetésben a *felelősség*, amelyre itt csak egy példát hozunk, alább viszont részletesen kifejtjük. Ha lesben állok a háztetőn, kezemben egy cseréppel, és várom, hogy mikor jön arra a főnököm, majd alkalmas pillanatban megcélzom, hozzávágom a cserepet – ez *actus humanus*. Ilyenkor etikailag felelős vagyok cselekedetem következményéért, ti. a főnököm haláláért. Ha fent vagyok a háztetőn, javítom azt, eközben dobálom le a cserepeket, s az egyik véletlenül fejen találja főnökömet, akkor haláláért nem vagyok felelős (*actus hominis*), legfeljebb a figyelmetlenségért, ami viszont független attól, hogy eltaláltam-e bárkit is a cseréppel vagy sem.

A cselekvő alanyban értelmileg meg kell különböztetnünk a lelket és a testet, amennyiben – skolasztikus terminológia szerint – előbbi az utóbbinak értelemadó formája (*anima est forma corporis*). A *test*nél tekintettel kell lennünk épségére: alkalmas-e, s ha igen, mennyiben, hogy materiaként a lelket mint formát befogadja? Teljes alkalmatlanságról akkor beszélhetünk, ha megszűntek az életfunkciók, azaz a személy meghalt. Részleges alkalmatlanságról a test valamilyen sérülése, hiányossága, diszfunkciója esetén kell beszélnünk. Test alatt itt az egész szervezetet értjük, egészében és részleteiben, a legapróbb szervekig és sejtekig. Valakinek a fizikai (fiziológiai) adottságai határt szabnak annak, hogy mely cselekvések elvégzésére képes, illetve mennyiben felelős a végrehajtott cselekedetekért. Ideiglenes fizikai elváltozás módosíthatja az egyén felelősségét. Példa: ha valakinek tudtán kívül narkotikumot adnak be, az illető utána volánhoz ül és elgázol valakit, akkor ez erkölcsileg más elbírálás alá esik, mint ha szokásos állapotában lett volna, illetve tudott volna a beadott szerről.

A testet nemcsak *elváltozások*, hanem személyes *sajátosságok* is korlátozhatják bizonyos tettek végrehajtásában. Egy 155 cm „magas” embertől senki nem kérheti számon, ha nem hajlandó létra nélkül izzót cserélni a csillárban. S hogy könyvünk témájáról is szóljunk: másképp kell megítélni egy személy részvételét homoszexuális aktusban, ha fizikailag képes rá ugyan, de alapvetően nem ilyen a beállítottsága, s megint másként, ha génállománya, agyának struktúrája (vö. II.2.3.) eleve erre disponálja.

A *lélek* oldalát vizsgálva meg kell különböztetnünk annak funkcióit. Az ember egyrészt felismeri és megismeri önmagát és a környező valóságot. A „környező valóság” kifejezést igen tág extenzióval értjük: magában foglalja a tárgyi valóságon kívül a természeti törvénynek

---

¹⁸⁴ Shakespeare, p 10.

¹⁸⁵ József A., vol 1. p 384.

és az isteni kinyilatkoztatásnak ismeretét is, továbbá magának a cselekedetnek az állítmányát. E megismerő funkció az *értelem* (*ratio*); ez a kritériuma annak, hogy egy cselekvés *tudatos* lehessen.

A már megismert valóságot az *akarat* (*voluntas*) tevékenysége fogadja vagy utasítja el, a megismerés mértékének megfelelően. Az emberi természet – az isteni Létből való részesülése folytán – hajlik a jóra (*inclinatio ad bonum*). Viszont az áteredő bűn következtében elhomályosult értelem nem mindig képes a jó felismerésére, s az akarat sem tudja azt maradéktalanul megragadni. Így fordulhat elő, hogy az ember ugyan felismeri a jót, mégsem mond rá igent, illetve felismeri a rosszat, s azt mégsem hárítja el. Az akarat a cselekedetbe való *szabad beleegyezés* faktora. (Ezt nevezzük szándékosságnak is, ami a magyar nyelvben elég szerencsétlen megfogalmazás, mert összetéveszthető a *szándék* fogalmával, amely egész másra vonatkozik.) *A tudatosság és a szabad beleegyezés együttese eredményezi a cselekvő személy felelősségét.*

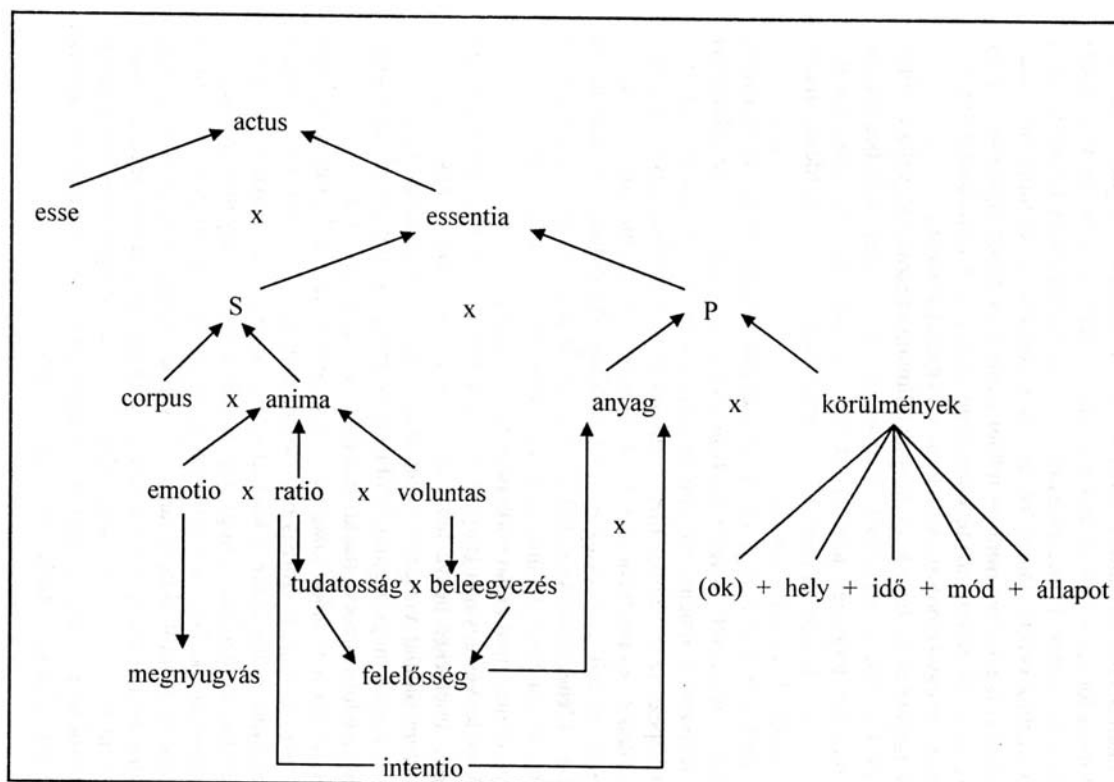
Miután a lélek értelmével megismerte, akaratával elfogadta vagy elutasította a jót vagy rosszat, akkor az adott cselekvésre nézve vagy megnyugszik vagy nem. E megnyugvás annak függvénye, hogy helyes volt-e a cselekedethez vezető döntés (pl. felismert rosszra nemet mondtam) vagy helytelen (pl. felismert jóra mondtam nemet). A megnyugvás léte vagy hiánya az *érzelem* (*emotio*) tevékenysége, amely igen változatos formában jelentkezhet egy kétpólusú (kellemes–kellemetlen) skálán.

A magyar nyelv leíró nyelvtana az állítmányi résznél tárgyalja a célhatározót. Erkölcsi szempontból azonban az alanyi résznél kell beszélnünk róla, mert azt, hogy egy adott aktust *milyen célból* viszünk végbe, a szubjektív *értelem* határozza meg. Ez a szándék vagy *intentio* kérdése, amelyről az alábbiakban még lesz szó.

A cselekvés állítmányát tekintve ismét distinctióra szorulunk *anyag* és *körülmények* között. A leíró nyelvtant véve analógiaként: az állítmányi rész felosztható magára az állítmányra, a tárgyra (értelmezésünkben e kettő képezi az anyagot); illetve különféle határozókra, úgymint hely-, idő-, állapot- és módhatározó. Ezek együttesét nevezzük külső körülményeknek. A célhatározót az előbb tárgyaltuk. Az okhatározó különböző esetekben lehet külső vagy belső, azaz tartozhat az alanyi részhez (ekkor és csak ekkor beszélhetünk *actus humanusról*), illetve tartozhat az állítmányi részhez mint külső körülmény (pl. kényszerítés).

A cselekvés anyagát (tárgyát) tekintve mindig egy vagy több dologra irányul, amelyekre nézve lehet *objektíve jó*, *közömbös* vagy *rossz*, s a *subiectum* oldalát vizsgálva lehet *erkölcsileg jó*, *közömbös* vagy *rossz*. Ezeket fogjuk megvizsgálni. Előbb azonban egy sematikus ábrán tekintsük át az eddig elmondottakat! (Lásd a következő oldalon.)

A rajzon a nyilakat „*okozza*” vagy „*meghatározza*” értelemben kell tekinteni. Az *x* jel a szorzás műveletére utal: ha a két vagy több tényező akármelyike nulla, akkor a szorzat egészének végeredménye is nulla. Ez esetünkben annyit jelent, hogy akármelyik tényező hiányából szükségszerűen következik, hogy a megtörtént esemény nem *actus humanus* volt, s így nem lehet erkölcsi ítélet tárgya. Továbbá mindegyik tényező nagysága, mértéke direkt módon befolyásolja a cselekedet megítélhetőségének fokát. Csökkent tudatosság (félálom, kábultság, más dologra való koncentráció stb.) csökkenti a felelősséget, így arányosan kisebb mértékben lehet az adott aktust elbírálni (jutalmazni vagy büntetni).

Az emberi cselekedet meghatározói

Az ábrának vannak hiányosságai. Nincs feltüntetve rajta a tudatosság és a körülmények említett viszonya. Az „állapot” szónál nincs részletezve, amit már említettünk, ti., hogy magában foglalja a természeti és az isteni törvényt (ezek hiánya más állapotot jelentene). Nem derül ki az sem a rajzból, hogy a test állapota milyen döntő mértékben határozza meg a cselekedet lényegét, s hiányzik a testi adottságok részletezése is: gének, hormonok, sajátos fiziológiai állapot, homeosztázis, egészség. Nem mutat rá a pszichoszomatikus kölcsönhatások döntő jelentőségére, és nem tünteti fel azon tényezőket sem, amelyeknek működése – ha dominál a viselkedésben – eleve kizárja a személyes felelősséget. Ilyenek az ösztönök, a pszichológiai értelemben vett szokások, a feltétlen és feltételes reflexek.

Ha a cselekvő alany egynél több személy, sajátos tulajdonságaik a cselekvés során interferálnak, módosítják egymást, de erről majd később.

Következő vizsgálati szempontunk a cselekvés *intentiója*, azaz irányultsága. Kérdésünk, hogy mire irányulhat egyáltalán az emberi cselekedet, s ezzel kapcsolatban meg kell állapítanunk két, talán nem teljesen magától értetődő dolgot.

a) Semmilyen cselekedet nem irányulhat közvetlenül Istenre. A cselekvés ti. mindig valamilyen *változást* eredményez a létezők világában (a legkisebb szemhunyorítás is neuronok sokaságában indít el vagy állít meg idegimpulzust). „Változtatni annyit jelent, mint átvinni valamit potenciából actusba” – mondja *Szent Tamás*.¹⁸⁶ Istenben viszont – ezt tudjuk a Szentírásból és a Tanítóhivatal állásfoglalásából – nincs változás, nem is lehet, mert benne nincs semmi képességiség (*potentia*), ő a *tiszta megvalósultság (actus purus)*.¹⁸⁷ Transz-

¹⁸⁶ S. Th. I. q 2. a 3.

¹⁸⁷ Előd, Katolikus dogmatika, p 47.

cendenciája és tökéletessége kizárja, hogy megváltoztassuk bármilyen módon és mértékben. Ezzel szemben nem állandó, hanem nagyon is változékony az egyes ember vagy egy emberi közösség (értsd: minimum két személy, maximum az egész emberiség) *Istennel való kapcsolata, viszonya*. S mivel e viszony változhat, erre már irányulhat emberi cselekedet.

b) Az emberi személy léte, mint láttuk, a dialógusban teljesedik ki, amelyben a partner – érthetően – csak másik *személy* lehet. Az élő ember minden megnyilvánulása implikálja a dialógust, így, ha a cselekedet közvetlenül élettelen anyagra vagy szubhumán előre irányul is, végső soron mindig személyes létezőre mutat, ha közvetetten is. (Ha leszakítok egy virágot, azt embernek adom ajándékba; ha kivágok egy fát, azzal emberek fognak fűteni; ha belerúgok a macskába, azzal én mint ember vezetem le az emberektől elszenvetett frusztrációt, s a macska eltört bordáját látva majd ember fog szomorkodni vagy dühöngeni.)

Tehát *intentióját* tekintve a cselekedet irányulhat

1. Istennel vagy egyéb transzcendens személyekkel (szentek, angyalok, démonok) való kapcsolatra;
2. két vagy több emberből álló közösségre (*Ők*);
3. egy másik személyre (*Ő*);
4. önmagára a cselekvőre (*Én*).

A cselekvés változást idéz elő, mégpedig valamilyen interperszonális viszony megváltozását. A fentiek alapján e viszony lehet

- a) egy közösség és Isten (*Ők és Isten*) között,
- b) egy közösség és egy másik közösség (*Ők és más Ők*) között.
- c) egy közösség és egy személy (*Ők és Ő*) között,
- d) egy közösség és a cselekvő (*Ők és Én*) között.

Továbbá megváltozhat a viszony

- e) más személy és Isten (*Ő és Isten*) között,
- f) két személy (*Ő és más Ő*) között,
- g) más személy és a cselekvő (*Ő és Én*) között, illetve
- h) a cselekvő és Isten (*Én és Isten*) között. A cselekedet befolyásolhatja, megváltoztathatja valaki(k)nek az önazonosságát, önmagához való viszonyát, vagyis irányulhat
- i) egy közösség,
- j) más személy vagy
- k) a cselekvő *identitására*. Amennyiben egy esemény tág értelemben sem illeszthető bele egy vagy több kategóriába a fenti 11-ből, úgy az illető történés nem lehetett erkölcsi cselekedet.

Összefoglalólag ezt a definíciót állíthatjuk fel: *Az erkölcsileg értékelhető cselekedet olyan személyek közötti vagy személyen belüli viszony-változás, amelyet egy vagy több, lelkieg és testileg egészséges ember tudatosan és akarattal idézett elő.*

IV.3. A megítélés alapjai

A megítélés viszonyítást, összehasonlítást jelent. A változó világban összehasonlítás csak akkor lehetséges, ha van egy abszolút, változatlan viszonyítási alap. A hosszúság alap-egységére nem mondhatjuk azt, hogy „azon távolság 1/3 része, amekkorát egy átlagos kenguru ugrik”, mivel nincs két egyforma kenguru, sőt egyetlen kenguru sem ugrik állandóan egyformákat. A tudósok közmegegyezéssel precízebb megfogalmazást dolgoztak ki:

1960-ban úgy határoztak, hogy hullámhosszmérésre vezetik vissza a métert (1 m a 86-os tömegszámú kriptonatom $2p_{10}$ és $5d_5$ energiaszintjei közötti átmenetnek megfelelő sugárzás vákuumban való hullámhosszának 1 650 763,73-szorosa).¹⁸⁸

A cselekedet megítélésének alapja a törvény. Ez nem fejezhető ki ilyen elegáns, numerikus formában, mint a méter definíciója, és fölvet bizonyos problémákat. Törvényből ugyanis sokfajta van: más volt *Hamurabi* oszlopára vésve, s más az, amit a mai magyar Büntető törvénykönyv tartalmaz.

A világban egyetlen változatlan „dolog” van (állandóbb még a kriptonatom sugárzásánál is), és ez maga Isten. Abszolút törvénynek csak azt tekinthetjük, ami tőle származik.

IV.3.1. Az újszövetségi Törvény: Jézus Krisztus

Isten már az ószövetségi időkben is szólt, rendelkezett. Az akkori Törvényre Szent Pál úgy hivatkozik, mint ami nevelőnk volt Krisztusra.¹⁸⁹ De már a próféták megígérték az *új törvényt*, amelyet mindenki megismerhet, mert nem kőtáblákba, hanem az emberi szívekbe lesz vésve. Ez pedig – szemben a megelőzővel – nem tételes felszólítások és tilalmak gyűjteménye, hanem egy élő személy: az Istenember.

Jézus a maga követelményeit a *kettős szeretetparancsban*¹⁹⁰ illetve a búcsúbeszédben elmondott *új parancsban*¹⁹¹ fogalmazta meg. Ez pedig nem más, mint *felszólítás a föltétlen és abszolút Isten- és emberszeretetre és önzetlenségre*.

Megint meg kell említeni két, sajnálatosan nem evidens dolgot. Az egyik az *önszeretet* kérdése. Jézus azt mondja: „Szeresd embertársadat, *mint* önmagadat!”. Ez az utasítás magában foglalja az önszeretet parancsát is. Sokáig kellett várni, hogy ezt az egyértelmű igazságot felismerjék. A középkori aszketikus gondolkodás – a maga gnosztikus örökségével – azt tanította, hogy az embernek gyűlölnie kell önmagát, kivált a testét. *Assisi Szent Ferenc* is „szamár testvér”-ként emlegette tulajdon testét, az általánosan (és egyébként méltán) elismert és nagyra értékelt *Kempis Tamás* pedig így ír: „Tudván tudnod kell, hogy az önszeretet többet árt neked, mit bármi a világon.”¹⁹² Mármost egyrészt a test Isten teremtménye, s mint ilyen jó, tehát szeretetre méltó. Másrészt a megkeresztelt ember teste a Szentlélek temploma¹⁹³, így, ha sajátos értelemben is, de méltó a vallásos tiszteletre. (Nem összetévesztve természetesen a test napjainkban divatos bálványozásával.) Harmadrészt pedig, ha úgy kell szeretnem a másik embert, ahogyan önmagam, és magamat gyűlölöm, vagy legalábbis közömbös vagyok

¹⁸⁸ Új Magyar Lexikon, vol 4. p 605.

¹⁸⁹ Gal 3,24.

¹⁹⁰ Mt 22,37–40.

¹⁹¹ Jn 13,34k.

¹⁹² Kempis, p 210.

¹⁹³ 1Kor 6,19.

önmagam számára, akkor adekvát módon teljesítve a parancsot, a másik embert is gyűlölni fogom, jobb esetben közömbös lesz. Erre mutat rá a pszichológiában a *projekció* fogalma is.

A másik kérdés: az Isten vagy az emberek iránti szeretet a fontosabb? A jámbor keresztény magát a kérdést is méltatlannak érzi, és szinte sértődötten válaszol: „Magától értetődően az istenszeretet a fontosabb, hiszen Isten nagyobb érték, mint az ember!”

E mondatban az indoklás ugyan helytálló, a tétel mégis vitatható. A spirituális életben a szeretet elválaszthatatlan a hittől¹⁹⁴, legalábbis földi viszonylatban. A hitről viszont a katolikus tanítás¹⁹⁵ a Szentírásra¹⁹⁶ alapozva azt tanítja, hogy cselekedetek nélkül halott. A szeretetre ugyanez áll. Amit az alábbi idézet „misztikus szeretetnek” nevez, az nem több érzelmi ömlengésnél, és vajmi kevés köze van Isten akaratához:

Amikor szeretetről beszélünk, gondoljunk arra, hogy annak két dimenziója van: a misztikus és a gyakorlati. A misztikus szeretet ezt mondja: „Ó testvér, én nagy szeretetet érzek irántad”. A gyakorlati szeretet viszont ezt: „Testvér, mire van szükséged?”¹⁹⁷

A szeretet tehát a cselekedetekben nyilvánul meg. A cselekedet alapja viszont a megismerés. Például nem tudok *belerúgni* egy labdába, ha előzetesen nem *látom* azt. (Ha véletlenül belebotlok, az értelemszerűen nem *actus humanus*.) Kérdésünket tehát így lehet átfogalmazni: az ember- vagy az istenismeret az első? Nos, az emberek megismerése mindenki számára adott lehetőség. Istennek mint személynek (tehát szerethetőnek) az ismerete azonban feltételhez van kötve, tudniillik a megszentelő kegyelem állapotához, és egyáltalán, a kinyilatkoztatás elfogadásához. Következésképpen az emberszeretetre úgy kell tekintenünk, mint a homo sapiens eleve adott, szükségszerű sajátosságára (aminek ugyan ellen lehet állni), az Isten iránti szeretet viszont kifejezetten az üdvrendbe tartozó kegyelmi aktus. Ennek alapján mondhatja kategorikusan Szent János:

Ha valaki azt állítja, hogy „Szeretem az Istent”, de testvérét gyűlöli, hazudik. Mert aki nem szereti testvérét, akit lát, nem szeretheti az Istent sem, akit nem lát.¹⁹⁸

Erre utal Jézus kijózanító figyelmeztetése is a hegyi beszéd végén: „Nem jut be mindenki a mennyek országába, aki mondja nekem: Uram, Uram. Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát.”¹⁹⁹

Ennek alapján a gyakorlati életben a logikai sorrendet tekintve az emberszeretetnek meg kell előznie az istenszeretetet. A békesség kedvéért tegyük hozzá: általában.

IV.3.1.1. A szeretetparancs taglalása

„Szeress – és tégy, amit akarsz!”

Szent Ágoston ekképp foglalja össze egy mondatban a keresztény erkölcsant, s ez bizony többet mond, mint sok vaskos, kazuisztikus morálteológiai kódex. Ezzel együtt, s ezt szem előtt tartva, mégis szükséges, hogy ezt az általános érvényű felszólítást képesek legyünk lebontani a mindennapi élet változatos helyzeteire. Ehhez a Szenthagyomány visszaüt a

---

¹⁹⁴ 1Kor 13,13.

¹⁹⁵ DS 1559.

¹⁹⁶ Jak 2,17.

¹⁹⁷ Ortiz, p 27.

¹⁹⁸ 1Jn 4,20.

¹⁹⁹ Mt 7,21a.

Dekalógusra, vagyis Isten ószövetségi tíz parancsára. Mi is ezt az utat fogjuk követni, igyekezzünk megérteni az egyes törvényeket. Figyelembe vesszük, hogy Isten, bár kifelé irányuló cselekedeteiben teljesen szabad²⁰⁰, semmit sem mond vagy tesz cél nélkül. Egyetlen parancsa sem önkényes, mindegyiknek van értelme, és mindegyiket fel kell tudnunk fűzni egy egységes rendszerező elvre.

A TÍZPARANC SOLAT

I.	Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!
II.	Isten nevét hiába ne vedd!
III.	Az Úr napját szenteld meg!
IV.	Apádat és anyádat tiszteld!
V.	Ne ölj!
VI.	Ne paráználkodj!
VII.	Ne lopj!
VIII.	Ne hazudj, és mások becsületében kárt ne tégy!
IX.	Felebarátod házastársát ne kívánd!
X.	Mások tulajdonát ne kívánd!

A Dekalógus a kinyilatkoztatás részét képezi. Annak célja pedig az, hogy minden ember megismerje Istent, és kegyelmét befogadva eljusson az üdvösségre. Ha az üdvösséget úgy tekintjük, mint az emberi természet felemelkedését a kegyelem dimenziójába, akkor definiálhatjuk úgy az isteni parancsokat, mint útmutatást az emberi természet – vagyis az istenképesség – megőrzésére és kibontakoztatására. Az ember istenképessége, mint láttuk, abból áll, hogy *az ember értelmes, közösségi, szentségre rendelt, szabad személy*. Jogtalan bármelyik parancsnak olyan értelmezése, amely e lényegi szempontot figyelmen kívül hagyja.

A hagyomány megkülönbözteti a Tízparancsolat két kötébláját. Az első tartalmazza az Isten iránti szeretetre vonatkozó három parancsot, a második az emberek felé való szeretetre utat mutató többi hetet.

Kívül esik témánkon, hogy – az első három parancs alapján – teljes áttekintést próbáljunk nyújtani a keresztyén ember úgynevezett „vallásos kötelezettségeiről”. Inkább az érdekel bennünket, hogy milyen *lelkületet* kíván Isten e három konkrét utasítás és tiltás teljesítésével kapcsolatban. Ezt az Újszövetségben kellően megvilágítja egy Jézus-logion: „Az Isten lélek, ezért akik imádják, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.”²⁰¹ A hangsúly tehát nem az egyes vallásgyakorlatokon van, hanem a szív elkötelezettségén, odaszentelésén, amely, ha valóságos, akkor és csak akkor eredményezi majd az imádságot és a rítusokban való részvételt. Ha valaki külső kényszerből, tehát nem szuverén, alapvető egzisztenciális döntéséből következően járul szentségekhez vagy tartja be az előírt bűnt, az ugyan formálisan eleget tett a (mózesi jellegű) törvény követelményeinek, de nincs szeretetközösségben Jézussal. Aminek következtében vasárnap nyugodtan otthon is maradhatott volna szentmise helyett, vagy ehetett volna disznópörköltöt nagypénteken. „A lélek az, ami éltet, a test nem használ

²⁰⁰ DS 3025.

²⁰¹ Jn 4,24.

semmit” – mondja az Úr.²⁰² A szív készsége nélküli vallásgyakorlat értelmetlen és értelmetlen.²⁰³

A továbbiakban egyenként nézzük át a „második kőtábla” parancsait, és próbáljuk őket értelmezni az Újszövetség nyelvén.

IV. *Apádat és anyádat tiszteld!* – Az emberi közösség (és az Egyház) legkisebb, elemi egysége a család. Mindenki családban születik, legalábbis így kellene lenni. Nincs individualitás gyökerek nélkül. Egyéniségemet csak úgy tudom szabadon kibontakoztatni, ha tisztában vagyok eredetemmel, s igent mondok arra. Nehéz szerencsétlenebbet elképzelni annál, aki naphosszat azon kesereg: „Miért itt, miért ekkor kellett születnem?!”. Ha elfogadom adottságomat, örökségemet – a negatívumokat is –, akkor leszek képes teljes értékű életet élni. E parancs a család „vertikális” védelmére irányul. Biztosítani kívánja a különböző generációk békés együttéléséhez a szabadságot, s a gyökerek gondozásával őrzi az egyén identitását. (Nem jelenti azonban, hogy megkövetelné minden helyzetben a szülők akaratának való kritikátlan behódolást.)

V. *Ne ölj!* – Új élet születéséhez három tényező szükséges: egy nő, egy férfi – és Isten akarata. Napjainkban, amikor az abortusz az egyik legjövövelmezőbb üzletágnak számít²⁰⁴, minden megszületett gyermek tanúságtétel Istennek az egyénre igent mondó szeretetéről. E szeretet a testi és lelki élet elsődleges létesítő oka és fenntartója. Akit Isten létbe szólított, annak elidegeníthetetlen szabadságjoga van a létezéshez itt a földön, fogantatása pillanatától. Egyedül Isten dönthet afelől, hogy e létet mikor és milyen eszközzel kívánja áttemelni a transzcendens élet dimenziójába – azaz mikor következzen be az egyén halála. Az ötödik parancsolattal Isten biztosítja önmagának e jogot, és kinyilvánítja, hogy senki „meghalasztásában” nem akar más embert direkt módon eszközként felhasználni.

Az élethez való jog nem csupán biológiai funkciókra vonatkozik, hanem a teljes lelki-szellemi épségre is. Így az is vét e parancs ellen, aki embertársát lelkileg megnyomorítja, megalázza, illetve megakadályozza, hogy emberhez méltó módon élhessen. Ebben az értelemben gyilkosságnak kell minősítenünk minden szándékos megbélyegzést, diszkriminációt – példának okáért a homoszexuálisok másodrendű állampolgárként történő kezelését vagy szószékről való kipellengérezését is.

VI. *Ne paráználkodd!* – A Szentírásnak ez talán a legnépszerűtlenebb mondata. Tegyük hozzá, hogy a „paráználkodás” szó nem azonosítható a „bármilyen szexuális eltévelyedés” kifejezéssel. Az eredeti szöveg korrekt fordítása így hangzik: *Ne törj házasságot!* Ez is a család védelmére irányul, „horizontálisan”. Az emberi történelem folyamán minden kultúra bizonyos szabályok közé szorította a szexualitást; a család fogalmával, ha csupán analóg módon is, minden civilizációban találkozunk. A kinyilatkoztatás minden egyes embert bele akar helyezni ebbe az óvó burokba: biztosítja, hogy csak egymást valóban szerető, egymásnak egzisztenciálisan elkötelezett személyek kerüljenek egymás mellé, továbbá az elkötelezettség állapotában ki is tartsanak. (A párkapcsolat és a szexualitás értelméről még szólunk az utolsó fejezetben.)

---

²⁰² Jn 6,63.

²⁰³ Mindezzel természetesen nem akarjuk tagadni a szentségek *ex opere operato* hatását, de a dogmatika világosan különbséget tesz arra nézve, hogy a szentség felvétele „gyümölcstöő”-e vagy sem.

²⁰⁴ A néma sikoly.

VII. *Ne lopj!* – A teremtett világot Isten az emberiségnek ajándékozta. Mindenkinnek joga, hogy részesedjen az anyagi javakból, így a más rovására történő vagyonszerzés szembehelyezkedés az isteni akarattal. A vagyonszerzés nem *Marx* találmánya. Az első keresztények életéről ezt olvashatjuk:

A sok hívő mind egy szív, egy lélek volt. Egyikük sem mondta vagyonát sajátjának, mindenük közös volt. Az apostolok nagy erővel tanúsították Urunk, Jézus feltámadását, és mindnyájan bőségesen részesültek a kegyelemben. Nem akadt köztük szűkölködő, mert akinek földje vagy háza volt, eladta, és az érte kapott pénzt elhozta és az apostolok lába elé tette. Mindenkinnek adtak belőle, a szükséghez mérten.²⁰⁵

A „szükséghez mérten” – mondja a szöveg, rámutatva, hogy lehet különbség az egyedi igények között. Ez a különböző jellegű, de a különbségeket nem kiélező magántulajdon létjogosultságára utal. Ennek tiszteletben tartása alapkövetelménye az emberi szabadságnak.

VIII. *Ne hazudj, és mások becsületében kárt ne tégy!* – A társas életnek feltétele, hogy az interperszonális kommunikáció segítse azt, ne hátráltassa bizalmatlanság gerjesztésével. A kimondott szót tiszteletben kell tartani, ellenkező esetben falak emelkednek az emberek között, lehetetlenné téve a szeretetközösséget. Jogom van ahhoz, hogy bízham a másik emberben. Ugyanakkor kötelességem, hogy szabadságát, individualitását éppúgy szívügyemnek tartsam, mint a sajátomat. A modern alkotmányok is – jobb esetben – e pilléren nyugszanak.

IX. *Felebarátod házastársát ne kívánd!* Ez a VI. parancs kibővítése. Amíg az konkrét cselekedetektől akar visszatartani, ez arra figyelmeztet, hogy az érzelmeknek, vágyaknak sem szabad gátlás nélkül zöld utat engedni, hanem értelmi kontroll alatt kell őket tartani. Ha a személy vágyai következetesen olyan tárgyakra (személyekre) irányulnak, amelyeket nem tud vagy nem szabad elérni, a folyamatos frusztráció következtében a psziché működésében megbomlik az egyensúly, ami végső soron betegséghez vezethet.

A szkizofrénia esetében [...] a hasadás ugyanazon személyen belül a gondolkodási és érzésfolyamatok között áll fenn, úgyhogy felborul az összhang, amely egy személy gondolatai, érzései és cselekedetei között rendszeresen megtalálható.²⁰⁶

E parancs egyebek közt ilyen következményektől próbál megóvni.

X. *Mások tulajdonát ne kívánd!* – Ugyanaz vonatkozik rá, mint az előzőre, csak nem a család, hanem az anyagi javak összefüggésében.

Megfigyelhetjük: e hét parancs mindegyike valamilyen mértékben az emberi személy szuverenitását védi; a *szabadságot* arra nézve, hogy ki-ki akadálytalanul *tehesse a jót*, azaz akadálytalanul *szerethessen*. Hiszen az Újszövetségben az emberszeretet hogyanjára nézve ezt az eligazítást találjuk: „Gyermekeim, ne szeressünk se szóval, se nyelvvél, hanem tettel és igazsággal.”²⁰⁷ Szeretni és jót tenni: ugyanaz. Isten előtt legfőbb emberi értéknek tehát a *szeretetre való szabadság* számít, mégpedig – amint korábban áttekintettük

- a) az Istennel való kapcsolat szabadsága,
- b) az emberi kapcsolatok szabadsága és
- c) az individuum önazonosságának szabadsága.

²⁰⁵ ApCsel 4,32–35.

²⁰⁶ Statt, p 188.

²⁰⁷ 1Jn 3,18.

Az embernek elemi kötelessége, hogy e szabadságokat őrizze és építse mind önmagánál, mind más embereknél.

De mit jelent valójában a szabadság, s hogyan különböztethető meg a csábító, de végül rabszolgává alázó szabadosságtól? Erre is választ ad a kinyilatkoztatás.

IV.3.2. Az Igazság szabaddá tesz

Ezt Jézus mondta benne hívő zsidóknak.²⁰⁸ Márpedig az igazság – az egyetlen Igazság – maga Jézus.²⁰⁹ A szabadság útja tehát Jézus megismerése, a vele való mind szorosabb egység, életközösség. Jézust viszont „eszelkedéssel” nem lehet megismerni, ismeretét pedig nem lehet jámborságokkal kiérdemelni. A *megigazulás* Isten ingyenes adománya.²¹⁰ Ám, szemben a kálvini teológiával, azt is valljuk, hogy ez nem egyszeri aktus, hanem időben lezajló, egyre tökéletesedő folyamat. Az Istenhez való kötődésünk fokozatosan megy végbe. Egy-egy cselekedetünk azért lehet érdemszerző, mert benne megmutatkozhat, hogy egy lépéssel megint sikerült közelebb kerülnünk az „Isten szemszögéből való nézés” képességéhez. Minél jobban elsajátítjuk azt, hogy úgy lássuk a teremtett világot, ahogy azt maga a Teremtő, annál közelebb vagyunk a célként kitűzött tökéletességhez. Így akaratunk is fokozatosan igazodik Isten akaratához, s az Igazság megismerésével lépésről-lépésre juthatunk el a tökéletes szabadsághoz is. Amikor pedig Szent Pállal együtt elmondhatjuk: „Élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem”²¹¹, akkor azt is hozzátehetjük: „Minden szabad nekem, de nem minden használ”.²¹²

A keresztyén egzisztencia sajátos jellemzője ez az abszolút szabadságtudat. Ebben kell megtanulnunk gondolkodnunk és cselekednünk. Ez nem jelent önkényeskedést, szélsőséges liberalizmust, „*homo mensura*” elvet. Szóltunk már a cselekedetek anyagáról és irányultságáról. Ezzel kapcsolatban világosan kell látnunk, hogy különböző cselekedetek – bármilyen irányultság mellett – lehetnek

a) konstruktívak (amikor használnak),

b) destruktívak (amikor ártnak) és

c) közömbösek, amikor lényegi változást nem idéznek elő. Definíciónk értelmében azonban ez utóbbi esetben a tett nem nevezhető *teleologikusnak*, azaz egyáltalán nem is mondhatjuk rá a „cselekedet” megnevezést. Az ilyen tett erkölcsileg megítélhetetlen.

Az előző fejezetben már említettük az *in se malum*, az „önmagában” rossz problematikáját. Napjaink aktuális teológiai kérdése, hogy egyáltalán *létezik-e* olyan cselekedet, amiről ez elmondható volna. II. János Pál pápa *Veritatis Splendor* kezdetű enciklikája egyértelműen azt vallja, hogy *in se malum* létezik.

Ha a cselekedetek bensőleg rosszak, a jó szándék vagy a különös körülmények csökkenthetik a rosszasságot, de nem tudják megszüntetni: „orvosolhatatlanul” rosszak e cselekedetek, önmaguk által és önmagukban nem irányíthatók Istenre, sem a személy javára.²¹³

---

²⁰⁸ Jn 8,32.

²⁰⁹ Jn 14,6

²¹⁰ DS 1526.

²¹¹ Gal 2,20.

²¹² 1Kor 6,12.

²¹³ II. János Pál: *Veritatis Splendor* 81.

Ez az enciklika nem tartozik a Szentatya legnépszerűbb megnyilatkozásai közé. Itt ismételtelen kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy *a pápai tévedhetetlenség fogalma nem terjed ki az enciklika műfajára*, így a *Veritatis Splendor*t sem tekinthetjük minden további nélkül végleges tanítóhivatali döntésnek.

De ezen túlmenően akad más probléma is. Különbséget kell tennünk tárgyalásunk során **rossz** és **bűn** (*malum* és *peccatum*) között. Jó az, ami saját létmódja szerint megfelelő. Rossz: a jótól való megfosztottság állapota. Megfosztottság, és nem hiány vagy ellentét. Nézzünk erre egy klasszikus, skolasztikus példát! Az ember úgy lett teremtve, hogy lásson. Nála tehát a látás jó, az ettől való megfosztottság, vagyis a vakság rossz. A kőből hiányzik a látás képessége. E hiány azonban nem megfosztottság, mert a kő eleve úgy lett teremtve, hogy ne lásson. Ez az állapot tehát saját létmódjának megfelelő, azaz jó. Egy kevésbé klasszikus példa: Ha az a szándékom, hogy valakinek kiszúrjam a szemét, és ezt sikeresen végre is hajtom, akkor a szúrás mint szúrás „jó”, mert megfelelt funkciójának. A szúrás eredménye viszont rossz, mert megfosztottságot (vakság) idéz elő.

A *bűn* nem azonos a rosszal. A bűn egy erkölcsi cselekedet, mégpedig negatív erkölcsi cselekedet. Elkövetésének kritériuma – emlékezzünk az ábrára – a tudatosság és a szabad beleegyezés. Felállíthatunk tehát egy ilyen definíciót: *a bűn szabad akarattal, tudatosan előidézett rossz*.

Próbáljuk ezt érthetővé tenni két példával. Ha a határőr kötelessége teljesítéseként a levegőbe lő, akkor amit tett, az erkölcsileg jó. Ha ilyen módon véletlenül eltalál egy vadlibát, amely lezuhanva agyonüt egy embert, az mint történés rossz, de ezzel magának a cselekedetnek erkölcsisége nem változik. A puska elsütése, minden negatív következménye ellenére, a határőr részéről nem bűn, hanem jó.

Ha a vadorzó rálő egy medvére, kedvtelésből vagy haszonlesésből, az bűn. Amennyivel ezzel tudtán kívül megment egy embert, akit a medve épp akkor készült széttépni, akkor cselekedetének objektív következménye jó, maga a tett viszont – a rossz szándék miatt – továbbra is bűn.

Egyszerűen lehetetlen megítélni egy tettet a szándék és a körülmények ismerete nélkül. Egy dologra mondhatjuk, hogy önmagában rossz. Egy szándékra úgyszintén. De azt, hogy a cselekedet bűnös-e vagy sem, a konkrét szándék (*intentio*) határozza meg. Nyíri idézi Aquinói Szent Tamást, aki szerint

[...]egyedül és kizárólag az akarat belső aktusa (*actus interioris voluntatis*), a motiváció, az indíték, azaz az érzület (*ex intentione finis*) határozza meg valamely cselekvés erkölcsi értékét (*bonitas et malitas actus*). [...] Nem vonakodik levonni a meglepő következtetést sem: ha pl. valakinek lelkiismereti meggyőződése, hogy a házasságtörés elkerülése erkölcsileg rossz, akkor rosszul cselekszik, ha nem tör házasságot (I – II q. 19 a. 5).²¹⁴

A tettnek nyilvánvalóan szerves része az anyag (*materia*), de adott esetben ezt a szándék és a körülmények oly mértékben módosítják, hogy már *más anyagról* kell beszélnünk. A lopás pl. a magántulajdon megsértése. Ám a magántulajdon megsértése nem szükségszerűen lopás! Amikor az éhező ember – utolsó és egyetlen lehetőségként – illegitim módon szerez magának ennivalót, akkor cselekedetét nem lopásnak nevezzük, hanem életmentésnek. A lopás mint olyan, önmagában rossz. A konkrét esetet nézve a magántulajdon megsértése azonban erkölcsileg maradéktalanul jó. Az illető nemcsak nem követett el bűnt, hanem *morális kötelessége* volt, hogy – úgymond – „lopjon”. Ez persze csak akkor igaz, ha erkölcsi érettségében

---

²¹⁴ Nyíri, p 46.

eljutott arra a szintre, ahol *bármilyen* emberélet, *bármilyen* körülmények között eleve magasabbra értékeltetik, mint *bármilyen* magántulajdon.

Lawrence Kohlberg az erkölcsi érettségben alapvetően három fokozatot különít el. A *pre-konvencionális erkölcsiség* szintjén az ember azért tesz vagy nem tesz valamit, mert megparancsolták vagy megtiltották. *Konvencionális erkölcsiség*nél a magatartást a társadalmi egyezmények, törvények irányítják. Végül a *posztkonvencionális erkölcsiség* legfejlettebb szintjén a cselekvő személy kizárólag elveire és szabad lelkiismeretére hallgat. Itt jog és kötelesség egymással felcserélhető fogalmak. „Kohlberg szerint csak kevés filozófus tornássa fel magát erre a fokra.”²¹⁵

Bizonyos *cselekedetekről* felmerülhet kérdésként, hogy egyáltalán elképzelhető-e róluk, hogy jó (konstruktív) szándékkal menjenek végbe. Ha létezik ilyen tett, amely mögött a helyes *intentio* eleve kizárt, akkor ott és csak ott indokolt, hogy róla mint klasszikus értelemben vett *in se malum*ról beszéljünk. (Az Olvasó döntse el, van-e, elképzelhető-e ilyen cselekedet.)

Azt viszont kijelenthetjük: *létezik eleve bűnös szándék*. A Tízparancsolat fenti értelmezése alapján állítjuk: akkor és csak akkor tekinthetünk egy *intentiót* (és a hozzá kapcsolódó cselekedetet) *in se malum*nak, ha az valamilyen módon a *jóra való szabadság megsértésére* irányul. Láttuk: a cselekedet mindig valamilyen *kapcsolatra* nézve konstruktív vagy destruktív. Ez kifelé irányuló cselekedetknél esetleg megítélhető külső megfigyelő részéről. Amikor az alany cselekedete önmagára irányul (az egyénen vagy egyetlen alanyként cselekvő közösségen belül marad), a helyzet nem ilyen egyszerű. Ilyen esetekben *nem* beszélhetünk *in se malum*ról. Személyiségenként változik, hogy kire micsoda milyen hatással van. Ami rám nézve destruktív, lehet, hogy rád nézve kifejezetten konstruktív vagy fordítva; s mivel nem láthatok bele a lelkiismeretedbe, semmi alapom nincs az ítékezésre. Az egyén önmagában maradó cselekedetére nincs paradigma. Ami esetleg mégis segíthet hosszú távon: az empátia fejlesztése.

Ebből legalább két gyakorlati dolog következik. Egyrészt nem lehet úgy felkészülni a gyónásra, hogy vonalzóval és ceruzával felfegyverkezve nekiülünk egy előregyártott, nyomtatott lelkitükörnek. Másrészt súlyos felelőtlenség az ordinárius részéről, ha olyan papnak ad gyóntatási engedélyt (*iurisdictio*), akinél hiányosak a lélektani alapismeretek. Igaz ugyan, hogy különbség van lelki vezetés és gyóntatás között, de ez utóbbi esetén is nagyon könnyen kiszaladhat a felkészületlen pap száján olyan mondat, ami életre szóló sebet okoz a gyónónak. Ilyen összefüggésben fogalmaztam úgy korábban, hogy a morálteológia önmagában, pszichológia nélkül áltudomány.²¹⁶ Az egyenes meghatározásához legalább két pont szükséges. Ha az egyik (a cselekedet) azonos, de a másik (a cselekvő személyisége) különböző, a két kapott egyenes különböző irányba fog mutatni. Történetesen megeshet: az egyik a mennyországba, a másik a pokol felé. Merészség lenne a kettőt ekvivalensnek tekinteni.

IV.4. A megítélés szempontjai

Az eddigiek alapján arra kell válaszolnunk: milyen elvek alapján lehet bármilyen cselekedetről eldönteni, hogy az bűnös volt-e vagy sem, illetve a jövőre nézve: hogyan lehet elkerülni a bűn lehetőségét.

---

²¹⁵ Szentmártoni, pp 142–146.

²¹⁶ Birtalan: Halállal lakoljanak?

IV.4.1. A döntési helyzet

Az emberi élet keresztutaktól hemzseg. Állandóan döntési helyzetekben találjuk magunkat, amikor is előbb szembesülünk egy *dilemmával* – hogy egyáltalán cselekedjünk-e vagy sem –, utána egy *polilemmával*, tudniillik, hogy a konkrét szituációban mit cselekedjünk, választva a fennálló lehetőségek közül. Röviden: „*Tenni vagy nem tenni?*”, illetve „*Mit tenni?*”.

Felelős cselekedetről akkor van szó, ha e kérdések egyáltalán felmerültek. Ha csak egy lehetőség „közül” választhattam, nincs szó szabad tetről. Ha úgy tettem jót, hogy nem is volt lehetőségem mást tenni vagy nem tenni, az nem érdem. S ha hasonló körülmények között tettem rosszat: nem bűn.

Amennyiben viszont előttem a döntési lehetőség, úgy mérlegelnem kell a választásnál. Mi legyen a szempontom? Tisztában kell lennem a körülményekkel és cselekedetem lehetséges következményeivel. Eszerint a rendelkezésemre álló lehetőségek közül azt vagyok köteles választani, amelyről tudom, hogy *nagyobb jó*. Ellenkező esetben, amikor minden variáció rossznak tűnik, és nem áll módomban nem cselekedni, a helyzet lélektanilag megterhelőbb, de lényegileg azonos. Azt kell választanom, amiről tudom – vagy legalábbis vélem –, hogy a lehetőségek közül a *legkisebb rossz*.

Megfogalmazható ugyanez másképp is: a mérlegelés után azt kell tennem, ami mind minőségileg, mind mennyiségileg a lehető legkevésbé korlátozza az emberi (jóra való) szabadságot. A már felhozott példa szerint ha a kérdés úgy merül fel, hogy *lopok vagy éhen halok, és harmadik lehetőség nincs*, akkor így gondolkodom: ha lopok, ezzel megfosztok valakit magántulajdonától, tehát korlátozom szabadságában. Ha meghalok, akkor viszont én leszek korlátozva szabadságomban, még hozzá sokkal inkább, tehát a lopást vagyok kénytelen (és köteles) választani.

Mindezek mellett nem hagyható figyelmen kívül, hogy az ember – tudva vagy tudtán kívül – állandó kommunikációban áll anyagi és szellemi létezőkkel. Nem mellékes, hogy egy szándék vagy cselekedet *milyen indíttatásra* jön létre.

IV.4.2. *Distinctio spirituum*

A kifejezés azt jelenti: *szellemek megkülönböztetése*. Szent Pál mint rendkívüli karizmát említi²¹⁷, de alapvetően ez mégis minden ember általános feladata. Egy elhatározás, ötlet, nem biztos, hogy pszichés (tudatos vagy tudattalan) eredetű. A keresztény hit egyértelműen vallja: a világban nemcsak anyagi, hanem tisztán szellemi természetű létezők is jelen vannak, ezeket görög eredetű szavakkal *angyaloknak* és *démonoknak* nevezzük. E szavak alatt nem a „jóság” vagy „rosszaság” absztrahált megismerését értjük, hanem *személyeket, akikkel kommunikálni lehet*; akik befolyásolhatnak bennünket mindennapjaink során.²¹⁸ Amikor cselekedni készülünk, fontos, hogy tisztában legyünk vele: szándékunk vajon *a)* belső készítés eredményeként avagy *b)* külső hatásra: *ba)* isteni (vagy angyali) sugallat, illetve *bb)* sátáni kísértés következtében fogant meg bennünk.

Isten tulajdonságairól, üdvösségtervéről gyakran olvasunk, hallunk az igehirdetésben, tanúságtételekben. Az elbírálás viszont szükségessé teszi, hogy ismerjük a sátán „kárhozattervét” és módszereit. Az ő alapvető és egyetlen célja: az egyes embert és az emberiség egészét

---

²¹⁷ 1Kor 12,10.

²¹⁸ DS 800.

elszakítani Istentől, majd szembefordítani vele. Erre többfajta eszköze van. Közös jellemzőjük, hogy mindegyik valaminek a *tagadása*.

- A sátán tagadhatja Isten *létét*. Ez esetben a hívőt elméleti, meggyőződéses ateizmushoz vezeti, illetve meggátolja a keresőt, hogy el tudja fogadni a tételt: Isten van.
- Tagadhatja Isten *tulajdonságait*. Pl. transzcendenciáját, amivel panteizmust, illetve immanenciáját, amivel deizmust sugall. De tagadhatja Isten szeretetét, irgalmát, igazságosságát, és felvázolhatja helyette az önkényeskedő, zsarnok, bosszúálló rendőr-Isten képét.
- Mondhat nemet a *kinyilatkoztatás tényére*. Ebből adódnak az olyan elképzelések, meggyőzések, hogy van ugyan Isten, de nem áll szóba az emberrel: a zsidóság nem választott nép; Jézus kitalált személy, ha mégsem, akkor csupán nagy tanító volt, és természetesen nem támadt fel.
- Tagadhatja a *kinyilatkoztatás egyes tételeit*, amiből aztán a legváltozatosabb eretnkségek és tévképzetek származhatnak. A kinyilatkoztatásnak talán legrövidebb foglalata, amikor Jézus így beszél önmagáról: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet.*”²¹⁹ E mondatból az állítmány tagadása elfordít Istentől. Tudniillik, ha Jézus nem út, nem igazság, nem élet (vagy legalábbis nem egyetlen) – nos, akkor minek higgyünk benne? Ezután következhet az odafordítás a hamis istenekhez (bálványokhoz, démonokhoz, pénzhez, szenvedélyhez, eszmékhez stb.), mégpedig a mondat alanyának tagadásával: *Nem Jézus az út, az igazság, az élet, hanem...* És a sátán elérte célját.

(Az ördögi működésről és a vele szembeni ellenállásról konkrét példákkal illusztrált tanítást találunk *Michael Scanlan Szabadítás a gonosz lelkektől* c. könyvében.)

Vegyük sorra a szellemek megkülönböztetésének általános szempontjait!

1.a) Egy cselekedetre való indítás lehet *Istentől jövő*. Ez akkor áll fenn biztosan, ha a kinyilatkoztatásra személyes igenlő választ adunk (megtérés). Ilyenkor elvileg beszélhetnénk „*in se bonum*”-ról.

1.b) Lehet a cselekvés *általában Istenhez közelítő*. Ilyen az erények mindennapos gyakorlása, illetve igenlő válasz egy magánkinyilatkoztatásra. Az erre való indítás többnyire Istentől származik – de nem mindig. A magánkinyilatkoztatás lehet hamis, a próféta lehet álpróféta, az erényeket lehet helytelenül gyakorolni (pl. áhítatosan imádkozom, holott a feladatom az lenne, hogy elmosogassak). A körülmények ilyenkor belejátszanak az értékelésbe, és a „többnyire jó” cselekedet adott élethelyzetben válhat közömbössé vagy rosszá. (A magánkinyilatkoztatások, próféciák megítélése végső soron a Tanítóhivatal feladata. Hétköznapi gyakorlathoz viszont bőségesen találunk szempontokat a mostanában forgalomban levő katolikus karizmatikus szakirodalomban.)

2.a) Létezik olyan cselekedet, amelynek inspirációja közvetlenül a *sátántól jövő*; ezek végrehajtva *szükségszerűen* hozzá is vezetnek. Ilyen a démonok direkt hívása, akár sátánista kultusz, akár spiritizsma szeánsz, mágikus (fekete vagy fehér) rítus vagy agykontrollban életre hívott „laboratóriumi segítők” révén.²²⁰ *Mivel ilyen esetekben a gonosz lélek mindig megjelenik, mégpedig aktívan, s akciója az Istennel való kapcsolat szabadságát kívánja csonkítani vagy tönkretenni, a fenti esetek mindegyike egyértelműen in se malum.* (Bár az esetleges jóhiszeműség miatt nem feltétlenül személyes bűn.)

---

²¹⁹ Jn 14,6.

²²⁰ Gál, pp 347–350.

2.b) Számos cselekedet van, amelyek az „általános játékszabályok” (a keresztény történelmi tapasztalat) szerint a *sátánhoz vezetőek*, de végrehajtójukat Isten különös (személyre szóló és alkalomszerű) kegyelme megmenti ettől. Így fordulhat elő, hogy valaki ugyan kíváncsian és figyelmesen áttanulmányoz egy horoszkópot, mégsem kerül kifejezett démoni megkötözés alá. Vagy sátánista rockzenét hallgatva nem támadnak öngyilkossági és egyéb pusztító késztetései. Ám nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a baj elkerülése itt mindig Isten szabad és előre ki nem számítható beavatkozásának köszönhető; tehát ez nem jogosíthat fel senkit próbálkozásra. Ez ugyanis vakmerő istenkísértés lenne, ami egyértelműen bűnnek minősül.

IV.4.3. A lelkiismeret vizsgálata

Az elméleti alapvetés után lássuk, mi a konkrét teendő, ha bizonyos cselekedeteinkről visszamenőleg kívánjuk eldönteni, erkölcsileg jók voltak-e, közömbösek avagy bűnösök.

1. Ki kell választanunk a múltból egy cselekedetet. Ehhez be kell vezetnünk egy fogalmat, amelyet meg sem kísérelünk definiálni. Ez a *lelkiismeretfurdalás*. Mindenki ismeri, és kérdés, hogy létezik-e egyáltalán valaki, aki pontosan tudná, mi az. A lényeg: „valami” megszólal belül. Nem konkrét dolgokat mond, csupán rámutat egy-egy pontra: „Öreg, biztos, hogy ez így oké volt?!” Ilyenkor tudjuk, hogy az illető pontot felül kell vizsgálnunk.

2. El kell döntenünk, hogy az adott cselekedet *actus humanus* volt-e.

- Tisztában voltam-e azzal, mit teszek? Ismertem-e a körülményeket? Világosak voltak-e a lehetséges következmények? (*Tudatosság.*)
- Egyértelműen saját döntésem eredménye volt, hogy azt tettem, amit tettem? Volt-e lehetőségem átgondolni a helyzetet, s éltem-e ezzel? Volt-e lehetőségem az adott helyzetben mást tenni? (*Beleegyezés.*)

A kérdések formailag átalakíthatók. A lényeg: annak megállapítása, hogy a tett *tudatos* és *szabadon választott* volt-e. Ha e kérdésekre kivétel nélkül igennel válaszoltunk, akkor a tett *actus humanus* volt, vagyis teljes mértékben vállalnunk kell érte az erkölcsi felelősséget. Ekkor és csak ekkor kell továbbmenni a vizsgálódásban.

3. Következő szempontként azt kell megállapítanunk, hogy a vizsgált cselekedet *objektíve jó volt-e vagy sem*. Ehhez a cselekedet hatásait kell átgondolnunk, a *jóra való szabadság korlátozása* aspektusából. A „súlyossági” sorrend:

- Istenhez való viszony,
- önazonosság,
- közösséggel való kapcsolat / egyénnel való kapcsolat.

Mégpedig azért, mert az istenkapcsolat *per definitionem* energiaforrás és minta minden más viszonyhoz, míg az egészséges identitás teszi lehetővé, hogy egyáltalán képesek legyünk bármifajta szeretetkapcsolatra. Mindegyik variációra nézünk egy-egy példát.

a) Korlátozta-e a cselekedet egy közösség kapcsolatát Istennel? – *Olyan tanítást terjesztettem, amelynek hatására a családom hite csorbát szenvedett; megsérült az Istenbe vetett bizalmuk.*

b) Korlátozta Isten és egy másik ember kapcsolatát? – *Kigúnyoltam valakit a szerintem túlzott vallásossága miatt, ezért az illető elmaradt a szentségek vételétől.*

c) Csorbította-e saját istenkapcsolatomat? – *Az imádkozásra szánt időben inkább meccset néztem a tévében, s ezt később nem is pótoltam.*

- d) Rontott-e cselekedetem két közösség viszonyán? – *Alaptalan pletykákat terjesztettem, amiért két család között elmérgesedett a viszony.*
- e) Befolyásolta-e negatív módon egy személy és egy közösség kapcsolatát? – *Egyik kollégámat eláztattam a háta mögött a többiek szemében.*
- f) Korlátozta-e saját kapcsolatomat egy közösséggel? – *Lustaságból kivontam magam egy közös program alól, ezzel gyengítettem a lehetséges kommunikációs szálakat; elidegenítettem magamat a csoporttól.*
- g) Rontott-e cselekedetem két ember viszonyán? – *Beleszóltam egy kisebb veszekedésbe, amihez semmi közöm nem volt, s igazat adtam az egyik félnek, pusztán szimpátia alapján. Azóta már szóba sem állnak egymással.*
- h) Akadályozta-e saját kapcsolatomat valaki mással? – *Rám akart köszönni, de sürgősen átmentem az utca túloldalára.*
- i) Korlátozta-e egy nem kifejezetten negatív célú közösség (ellenpélda egy fasiszta párt, okkultista csoport vagy sátánista szekta) önazonosságát? – *Hangzatos, de nem megalapozott érvekkel meggyőztem egy imacsoportot, hogy működésük lényegileg hibás alapokon áll.*
- j) Gátolta-e cselekedetem egy másik személy önazonosságát? – *Kioktattam, hogy amennyiben így folytatja, bizonyosan elkárhozik.*
- k) Akadályozta-e saját önazonosságomat? – *Megnéztem egy filmet, amelyről eleve tudtam, hogy ki fogok borulni tőle.*

E példák teljesen esetlegesek voltak. Ha akármelyik kérdésre igennel feleltünk, az adott tett *objektíve* rossz volt. Nemleges válasz esetén feltesszük ugyanezen kérdéseket „Építette-e, javította-e...” kezdettel. Ha a válasz ismét „nem” – úgy a cselekedet értékét tekintve *közömbös* volt. Ha igennel feleltünk, akkor *objektíve* jó. Amennyiben a cselekedet hatása több szinten jelentkezett, tehát egyik vonalon konstruktív volt, más vonatkozásban romboló, akkor a fenti „súlyossági sorrend” szolgál eligazításul, hogy „kiszámítsuk az eredőt”.

4.) Cselekedetünk értelmezéséhez most már csak kombinálni kell az adott válaszokat. *Erkölcsei* tett esetén három lehetőség van:

1. Ha rossz volt, amit tettem, akkor bűnt követtem el. Amennyiben a lehetőségekből a vélt legkisebb rosszat választottam, nem beszélhetünk szabad döntésről, így ez más elbírálás alá esik.

2. Ha jót tettem, cselekedetem erénygyakorlat volt, és tekinthető – kegyelemtani értelemben – érdemszerzőnek. Ha viszont a szándékos, hatásában jó cselekedet nem a választható és biztosan tudott *nagyobb* jó volt, akkor a Jak 4,17 értelmében mulasztásos bűn terhel, mert „aki tehát tudna jót tenni, de nem teszi, bűnt követ el.”

3. A közömbös tett, ha meg is előzte a tudatos és szabad döntés, erkölcsileg nem értékelhető.

Ha hiányzott a tudatosság és/vagy a szabad beleegyezés, ismét három eset lehetséges:

1. Ha a cselekedet objektíve rossz volt, engem nem terhel miatta személyes bűn vagy más felelősség; ilyenkor az a világban lévő rossz és az áteredő bűn (vagy valaki más személy) számlájára írandó.

2. Ha jó volt, az érdem nem az enyém, hanem valaki másé, esetleg Isten külön kegyelmének kell betudni; hálás szívvel elfogadni és megköszönni.

3. Ha tettem közömbös is volt, akaratlan is, akkor végképp kívül esik az erkölcsi megítélhetőség kategóriáján.

IV.5. A homoszexualitás erkölcsisége

E hosszúra nyúlt kitérő után ideje visszatérnünk fő témánkhoz. Mit mondhatunk morálisan a homoszexualitásról?

Saját definíciónk értelmében homoszexualitásról akkor beszélünk, ha az kizárólagos és irreverzibilis. Ami a *hajlamot* illeti, arra kár sok szót vesztegetni. A hajlam nem cselekedet, tehát ab ovo lehetetlen erkölcsileg minősíteni. Az inkriminált kérdés a homoszexuális testi kapcsolat.

Amennyiben a hajlam predispozíciót jelent, nem merülhet fel a „mit tenni” kérdése, csupán a „tenni vagy nem tenni”. A már említett, s a zárófejezetben kifejtendő szempontok miatt itt nem szólunk az alkalmoszerű testi együttlétekről. Ezek morális megítélése nem különbözik a hasonló jellegű heteroszexuális kapcsolatokétól. Amit vizsgálunk, az a homofil élettársi kapcsolat, s azon belül a szexualitás létjogosultsága.

Az első, ami szembeötlő: a szexuális aktusnak két alanya van, s hatása nem irányul kifelé, más személy felé. (Még annyira sem, mint a heteroszexuális kapcsolatban, ahol a testi együttlétekből esetleg új személy születhet.) Ha két férfi együtt lakik egy lakásban, akkor az Egyház, a társadalom, a szomszédok és barátok számára teljesen közömbös, hogy az együtt töltött órák alatt mivel foglalják el egymást és önmagukat a zárt ajtók mögött. Kapcsolatuk tehát nem befolyásolja sem közösségek, sem más egyének Istenhez, egymáshoz, önmagukhoz való viszonyát. Legfeljebb annyiban, hogy az őket ismerők esetleg kénytelenek felülbírálni előítéleteiket.

Milyen hatással van a cselekedet magára a két résztvevőre? – E kérdésre a válasz teljesen esetleges. Ha eleve nem hívók, akkor az istenkapcsolatuk emiatt nem szenvedhet csorbát. Ha azok, akkor lelkiismeretük határozza meg a választ. Tételezzük föl, hogy felismerték: a kinyilatkoztatás nem szól a homoszexuális emberek életviteli problémáiról. Ekkor saját vérmérsékletük, lelkiességük szerint integrálhatják vallásos életükben kapcsolatukat, együttléteiket. Az egyházhoz, a szentségekhez, imádsághoz való viszonyukra nem lesz *a priori* negatív hatással.

Önazonosságukra ugyanez érvényes. Ha nemcsak élik, hanem értelmezik is kapcsolatukat, számolva a társadalom nyomásával, elfogadva az esetleges diszkriminációkat (Sajnos ez van!), akkor magától értetődően, meghasonlás nélkül élhetnek együtt és egymás mellett szeretetben, támogatva egymást – akár a nő és férfi tehetik ugyanezt a házasság szentségében...

...Nehéz egy hipotetikus kapcsolat alapján általános érvényű paradigmát felállítani. Talán – remélem – ennyiből is kitűnik, hogy alaptalan általánosítás a homoszexuális kapcsolatot *in se malum*nak mondani. *Lehet* rossz és rosszat eredményező egy ilyen párkapcsolat (ahogy egy heteroszexuális házasság is, gondoljunk csak a válások számára), de szükségszerűségről nem beszélhetünk. És ha nem mondhatjuk eleve rossznak, *nem mondhatjuk eleve bűnnek* sem.

E fejezetben ennél többet nem is akartunk megállapítani. Az objektív és erkölcsi jóság kérdésével, a homoszexuális embernek az isteni tervben elfoglalt helyével a következő oldalakon foglalkozunk.

V. A homoszexuális ember Isten teremői tervében

Foglaljuk össze, amit eddig megtudtunk!

A homoszexuálisok minden kultúrában, így a mienkben is, jelentős kisebbséget képeznek. Hajlamuk egy sajátos, megváltoztathatatlan állapot, de nem betegség. Kialakulásának oka vitatott, de bizonyítottan látszik: a szociális tényezőkön kívül – és azok előtt – lényeges szerepe van a genetikai meghatározottságnak. A homoszexuális embert kizárólag szexuális preferenciája különbözteti meg a többségtől; bármi más esetleges eltérést a társadalom előítéletes viselkedése, intoleranciája eredményez. A diszkrimináció különös erővel jelentkezik az Egyházon belül, holott sem a Szentírás, sem a Tanítóhivatal nem ad egyértelmű és tévedhetetlen állásfoglalást a kérdésben. Erkölcsi megközelítésben a homoszexualitás nem mondható rossznak, következésképpen nem mondható bűnnek.

Ennyi „nem” után éppen itt az ideje, hogy a homoszexualitással kapcsolatban megkíséreljünk állító mondatokat is megfogalmazni. Először is néhány szót a könyv alcíméről: *A homoszexuális ember és a kereszténység*. Megfigyelhetjük mind a „hivatalos” egyházi írásokban, mind a lelkeségi irodalomban, hogy gyakorlatilag soha nem beszélnek a homoszexuális emberről. Ehelyett általánosságok szerepelnek a homoszexualitásról, mint elvont fogalomról. Erre már a Persona Humana elemzésekor utaltunk. Kívül esik a tárgyalási szemponton, hogy a homoszexuális is *személy*, Isten képmása, aki tud szeretni, gyűlölni, félni és örülni; aki anyától született, volt csecsemő, kisgyerek, serdülő; tanul, dolgozik, bevásárol, imádkozik – és egyszer meg fog halni. Ez utolsó fejezetben kivételes nyomatékmal kívánjuk mindezt hangsúlyozni, s lehetőleg minél kevesebbszer szólnunk úgy a homoszexualitásról, mint holmi elvont fantomról, a társadalom absztrakt rossz szelleméről. Alapvetően a személyességet, egyediséget próbáljuk szem előtt tartani, s ennek megfelelő végkövetkeztetéseket levonni.

Elsőnek még egy tényezőről kell tárgyalnunk, amely többek szerint okozója a homoszexualitásnak, s mindeddig nem beszéltünk róla. Másodszor átnézzük a hagyományos keresztény válaszokat azon kérdésre, hogy mit kezdjen életével a homoszexuális ember. Harmadszor vázolunk egy szerintünk elfogadható alternatív javaslatot. Negyedszer Isten teremői tervéről, az emberi szexualitás céljáról szólnunk. Végül a probléma gyakorlati megoldásához adunk általános szempontokat, a teljesség igénye nélkül, biztatva az Olvasót a leírtak továbbgondolására.

V.1. Ami az eredetmagyarázatból kimaradt...

W.C. Van Dam meglehetősen zavarba ejtő elmélettel áll elő a homoszexuális hajlam kialakulására nézve, amely, ha igaz, alapvetően érvényteleníti az általunk eddig elmondottakat. Nézetét osztják egyes szabadkeresztény szekták, de néha még katolikusok is.²²¹

A homoszexualitás [...] gyakran nemcsak érzészavar, hanem egy *hatalom* is, amelyhez a homoszexualitás kötődik. Néhány homoszexuális így írja le helyzetét: „Ez egy olyan hatalom, ami erősebb nálam, állapotom nem betegség volt, hanem teljesen az ördög uralkodott rajtam.” – „Meg voltam kötözve, nem cselekedhettem másként.” Vagy: „Valami, ami nagyobb nálam, erősen a markában tartott.” Ezt megerősíti egy kísérlet, amit dr. Frank Lake „Clinical Theology” című könyvében leír. Ötven férfi homoszexuálissal LSD-t vetetett be. Kábulatukban mindannyian átélték születésüket – ez valamennyiüknél nehezen folyt le – és első életévüket. Az anya

---

²²¹ Amorth, p 223.

mindannyiuknál már korán fájdalmas sebet okozott. Mikor újra átérték ezt a sebesülést, mindnyájan látták, hogy sötét alakok nyomultak beléjük. – Egyébként néhány valamikori homoszexuálisnak az a meggyőződése, hogy a büszkeség és az egoizmus kapuján tudtak beléjük hatolni a démonok.

Ezért a homoszexuális érzésű embereknel a belső gyógyulásért mondott imádság mellett fontos szerepet játszik az ilyen sötét *hatalmak kiűzése*. Ezen a területen sem tud a pszichiátria működni, mert itt nem a tudományos szemlélet, hanem Krisztus teljhatalma áll a középpontban. Számos valamikori homoszexuális tesz bizonyosságot arról, hogyan szabadultak meg hajlamuktól a démonok kiűzésével.²²²

A vád súlyos. Keresztényként egyértelműen valljuk, hogy létezhet az ördögtől való megszállottság állapota. Az idézet – és az ezt követő tanúságtételek – szerint a homoszexuálisok – kevés kivétellel – a sátán csatlósául szegődtek. Ha ez így van, szó sem lehet megalkuvásról, elfogadásról, emberséges bánásmódról. De így van-e? A II. fejezetben szándékosan kerültük ki a kérdést, mert – mint *Van Dam* igen helyesen megjegyzi – ez nem pszichiátriai, hanem teológiai probléma. Ezzel együtt talán a pszichológia is tud a témában hasznos dolgokat mondani.

Szokásunkhoz híven az idézet szövegelemzésével kezdjük. A *Van Dam* által citált mondatok teljesen önkényesek és a szövegkörnyezetükből kiragadottak. Érvelése – nem először mutatunk rá – maximálisan emocionális alapú. Érdekes módon valamennyi idézet *múlt időben* szerepel. Utólag pedig az élmények sokféleképpen értelmezhetők. A kísérleti pszichológia igazolta, hogy nem is kell túl hosszú időnek eltelnie, hogy a legbanálisabb eseményekre is teljesen torz formában emlékezzünk vissza. Ismereteink, elvárásaink, a csoportnyomás döntően meghatározzák, hogyan számolunk be egy korábbi élményről.²²³

A karizmatikus megújulásban elemi tapasztalat a démonoktól való szabadulás lehetősége. Ugyanakkor a megújulás gyermekbetegsége, hogy minden negatív érzés, érzelem mögött ördögöket látnak. „Fáradtság démona, Jézus nevében parancsolom, hogy távozz tőlem!” – mondta az egyszerű karizmatikus, ahelyett, hogy lefeküdt volna aludni. Más esetben egy frissen megtért, harmincon felüli nőből valamelyik ügybuzgó testvér a *szemfestés démonát* igyekezett kiűzni.²²⁴ Neofiták, konvertiták megtérésük valós élménye után könnyen elfojtják vágyaikat, szőnyeg alá söpri megoldatlan problémáikat. Ez persze később neurotizálni fogja őket, de addig minden további nélkül hirdetik: „Megszabadultam egy (vagy kettő vagy nyolc) démontól, dicsőség az Úrnak!”

Ha valaki enged a csoportnyomásnak, és aláveti magát a szabadító imának, két lehetőség van. Vagy elhagyja az inkriminált viselkedést, vagy nem. Ha nem, akkor kész a válasz: olyan erős benne az ellenállás, annyira nem akar megtérni, hogy nem tudunk rajta segíteni. Szegény, teljesen az ördög uralma alatt áll. – Ha megváltozik magatartása, *Festinger kognitív disszonancia* elméletének megfelelően rögtön életbe lép az önigazolás mechanizmusa²²⁵: „Természetesen azért változtam meg, mert kiment belőlem a démon.” – Ez az állítás teljes mértékben *független* azon tényről, hogy az illető valóban démonizált volt-e, s ha igen, valóban megszabadult-e.

---

²²² Van Dam, p 100.

²²³ Hebb, pp 128–129.

²²⁴ Személyes, szóbeli beszámoló alapján.

²²⁵ Atkinson, p 257.

Ha pedig valakit rá akarnak venni, hogy ugyan már, vesse alá magát exorcizáló imádságnak, s ő erre nem hajlandó, mondván, hogy nincs benne démon – akkor is adott a felelet: a benne lévő démon tartja vissza, mivel fél az imától. A paradigma gyönyörűen meg van szerkesztve. Ha egy karizmatikus közösségben valakiről eldöntik, hogy démonizált, akkor bármit csinál vagy nem csinál az illető – a közösségnek lesz igaza. Ha megváltozik, azért. Ha nem változik meg, akkor azért.

Ezek alapján *Van Dam* idézeteit és kommentárjait nem kell készpénznek vennünk. De menjünk tovább. Mi a helyzet az LSD-kísérlettel? A szövegből úgy tűnik, *hipnotikus életkorregresszió*ról van szó. A hipnózis kialakulását gyorsító gyógyszerek alkalmazása nem ismeretlen a szakirodalomban.²²⁶ A hipnotikus *hipermnézia* (felerősödött emlékezés) jelensége szintén ismeretes. De hozzá kell tenni, hogy az életkorregresszió *nem dokumentumfilm* a múltból. Az élénk, élményszerű felidézés ellenére kimutatható, hogy az emlékezeti torzítások hipnózisban is megjelennek.

Az ötven homoszexuálissal végzett kísérlet továbbá vagy *metodikailag* inkorrekt, vagy *Van Dam* leírása hiányos, amit ilyen horderejű vád hangoztatásánál súlyos mulasztásként kell értékelni.

Egy embercsoporton végrehajtottak valamilyen beavatkozást. Az eredmények egységesek lettek. Mit bizonyít ez? Egy dolgot biztos nem: nevezetesen azt, hogy a vizsgált tulajdonság szempontjából a csoport egységes volt. És ha a kapott eredmény a beavatkozási módszer következménye? – Értékelhetetlen bármilyen kísérlet, ha a vizsgált csoport mellett nincs egy vagy több *kontrollcsoport*! Túlmenően az alább részletezendő problémákon, amelyek a beavatkozás *mikéntjére* vonatkoznak: az idézett kísérletben *az lett volna a minimum, hogy ötven heteroszexuális férfival is megcsinálják* ugyanezt a vizsgálatot, *s a regisztrált eredményekből megállapíthatták volna, hogy vajon a homoszexuális kísérleti személyek szignifikánsan több démonról számolnak-e be*. E kontrollvizsgálat nélkül a „vizsgálat” nem tudományos igényű kísérlet, hanem sarlatán ideológus uszító propagandája a homoszexuálisok ellen.

Ami konkrétan az LSD használatát illeti, két megjegyzés kívánczik hozzá.

Az LSD nagy potenciájú szernek számít, azaz kis adagokban is kiváltja a hallucinációt. Sok fogyasztója élénk színek és hangok hallucinációjáról, míg mások misztikus és vallási élményekről számolnak be. Mindenkinek lehetnek kellemetlen, rémisztő élményei is („rossz utazásai”), még azoknak is, akiknek már sok kellemes LSD-tapasztalatuk volt. [...] Az LSD-fogyasztóra a legveszélyesebb, hogy a szerrel társuló misztikus állapotokkal egy időben elveszíti a valóságorientációját is. Ez a tudatváltozás irracionális és dezorientált viselkedéshez, olykor pánikállapothoz vezethet, amelyben az áldozat azt érzi, hogy nem tud teste és gondolatai felett uralkodni. Az emberek ebben az állapotban akár az emeletről is leugorhatnak.²²⁷

Egyszóval botorság feltételezni, hogy a kábítószeres tapasztalatnak akár a legcsekélyebb köze is lenne a valós múltbeli eseményekhez. A másik dolog, amit nem hagyhatunk szó nélkül, az *Aleister Crowley* programja. Ő volt az újkori sátánimádat megteremtője, aki szívesen nevezte önmagát „a leggonoszabb ember”-nek. Kinyilvánított célkitűzése az volt, hogy az egész világ a sátán uralma alá kerüljön. Különösen három utat javasolt a transzállapot eléréséhez, amely aztán képessé tesz a démonokkal való kapcsolatfölvételre: a kemény rockot, az abszolút szabad szexuális forradalmat és szexmágiát, illetve a *kábítószereket*.²²⁸ Tegyük fel, hogy a

²²⁶ Mészáros, p 146.

²²⁷ Atkinson, p 179.

²²⁸ Ouweneel, pp 117–118.

dilettáns módon végrehajtott kísérlet áldozatainak beszámolója mégis tényeket tükröz. De vajon nem sokkal valószínűbb, hogy a démoni befolyás éppen a kábítószeres állapot következtében alakult ki? – A kérdés költői, a válasz bizonytalan. *Van Dam* mindenesetre jobban tette volna, ha karizmatikus könyvében nem *New Age-technikák* bizonyító erejére hivatkozik.

A szellemek megkülönböztetésével kapcsolatban leírtuk, hogy a sátán alapvető célja: az embert szembefordítani Istennel. Ennél alább nem adja. Gyakran megesik, hogy a vallásos közösség elfordul a homoszexuális embertől, aki magára marad, és Istent valóban kezdi ellenségének tekinteni. *Ilyen célból* valóban ügyes trükk, ha az alapján véve heteroszexuális emberben a démon homofil érzéseket kezd szítani. Viszont:

a) Nem tud a teológia olyanról, hogy a sátánnak hatalmában állna átalakítani az ember genotípusát;

b) Nem minden homoszexuális fordul szembe Istennel. Ezzel szemben nemegyszer megtörtént, hogy nem keresztény homoszexuális ember vallásos partnere hatására közeledni kezdett Jézushoz, és el- vagy visszajutott a szentségek vételéhez.²²⁹ A református *Van Damot* talán ez nem győzi meg, a katolikus Olvasótól viszont kérdezem: el tud képzelni olyan esetet, amikor az ördög „homoszexuálissá tesz” valakit, hogy az illetőt így sarkallja a keresztség felvételére, szentgyónásra, szentáldozásra?! – Talán nem állok egyedül, amikor erre határozott *nemmel* válaszolok.²³⁰

V.2. Hagyományos keresztény javaslatok a homoszexuális ember életvitelére

Két álláspontot kell megvizsgálnunk. Egyik a megváltozásról, másik az önmegtartóztatásról szól.

V.2.1. „Változz meg!”

Változzon, gyógyuljon, szabaduljon meg, és kössön házasságot, mint minden egészséges és tisztességes ember – szól a javaslat. „A Bibliában a házassági kapcsolat a norma” – jelenti ki *Van Dam*.²³¹ Ez voltaképpen igaz is így, azzal a megszorítással, hogy annak, aki egyáltalán képes rá. Az Egyházi Törvénykönyv 1095. kánonjának 3.§-a így szól:

A házasság megkötésére képtelenek, akik pszichikai természetű okok miatt a házasság lényegi kötelezettségeit nem tudják vállalni.

Ehhez *Erdő Péter* a következő lábjegyzetet fűzi:

A házasság lényegi kötelezettségeinek vállalására pszichikai természetű okok miatt való képtelenség nem a beleegyezés pszichológiai aktusára való közvetlen képtelenség, hanem a személy olyan fogyatékosága, mely a beleegyezés tárgyát érinti. Az illető ugyanis nem képes teljesen átadni magát és elfogadni partnerét a házastársi életközösségre. Aki pedig nem rendelkezik a beleegyezés tárgya felett, az nem képes az érvényes beleegyezésre sem. Ez a pszichés képtelenség vonatkozhat a házastársi életközösségre, a házastársi aktusra, a felbonthatatlan

²²⁹ Személyes, szóbeli közlések alapján.

²³⁰ Ne feledjük: a szentségek *ex opere operato* hatnak!

²³¹ *Van Dam*, p 91.

házasság kötésére, a hűség megtartására. Okai a joggyakorlat szerint lehetnek pl. nimfománia, szatiriázis, homoszexualitás stb.²³²

A homoszexuális ember értelemszerűen képtelen a heteroszexuális házasságra. Téves tehát az elképzelés, hogy „majd az esküvő után minden rendbe jön; evés közben jön meg az étvágy.” *Van Dam* maga sem ezt mondja. Szerinte előbb a változás, aztán a házasság! Hogyan történjék ez szerinte? Első lépés, hogy a homoszexuális „életét teljesen adja át Jézus Krisztusnak”.²³³ Ez persze valóban lényeges. Mindenkinek át kell adnia életét Jézus Krisztusnak. De mi van akkor, ha az illető ezt korábban már megtette? Ha megtért, megújult, elfogadta a Szentlélek-keresztséget? *Van Dam* egyenlőségjelet tesz homoszexualitás és istentelenség közé, ami teljesen önkényes és alaptalan álláspont. De hogy szól tovább a recept?

Ha belsőleg eljut idáig, szakítsa meg kapcsolatát jelenlegi partnerével! Tegye félre az útból mindazt, ami homoszexuális életéhez köti; kerülje azokat az embereket, akik homoszexuális múltjára [sic!] emlékeztetik! Fordítson pozitív időt és energiát az imádságra, dicsőítésre, és bibliaolvasásra, s ezzel egyensúlyozza ki önsajnálátát!²³⁴

Ez kevesebb felkiáltójellel és mérsékeltebb hurraóptimizmussal így hangzik: Elkötelezett szeretetkapcsolat helyett válassza a magányt. Önátadás helyett az önmagába zuhanást. Tagadja meg emlékeit, strukturálja át álmait, cserélje ki tudattalanját. Szakítsa meg konstruktív baráti kapcsolatait. Hagyja magára azokat a kereső homoszexuálisokat, akiket korábban ő próbált Jézus felé vezetni. És, hogy ki ne robbanjon idő előtt a pszichózisa, válassza elhárító mechanizmusként az *izolációt*.

Amikor a psziché mintegy önvédelemből a kínos, vagy félelmetes konkrét eseményekről leválasztja az érzelmeket, izolációról beszélhetünk. [...] Minél tovább tart ez az állapot, az izoláció, annál erősebben robbanhat ki később az érzelem, a harag, az elkeseredés, a gyűlölet. Tehát a visszaszorított érzelem. [...] Mint teológus nem értettem, hogyan tudtak Jézus tanítványai a Gecsemáni kertben újra és újra elaludni, amíg Jézus halála előtti lelki tusáját vívta. Mint pszichológus viszont értem: a lelkük álomba menekítette őket az örjítően érthetetlen események elől, hogy meg ne zavarodjanak. [...] ...értékelem a litániaszerűen elmormolt azonos szöveget, a meditációt és a mindentől elszigetelő kontemplációt, mint a psziché egészségét és integritását védő ősi módszereket...²³⁵

Még a látszatát is szeretném elkerülni, hogy az imádság ellen szólok. De kifejezetten tisztességtelennek érzem (a veszélyességről nem is beszélve), hogy valakit belekergetünk egy krízisbe, utána arra biztatjuk: „Fordítson pozitív időt” vallásgyakorlatokra, hogy elszigetelje magát érzelmeitől, sőt, úgy érezze, hogy hej, de milyen jó most neki. (Egyébként milyen lehet a *negatív* idő?...). Ennek előbb-utóbb robbanás lesz a vége. Érdekelne, végzett-e *Van Dam* 20-30 éves longitudinális vizsgálatokat. Gondolom, nem, ellenkező esetben hivatkozna ilyesmire, mint átütő erejű sikerre. Mármint, ha az eredmények a módszer helyességét igazolnák.

A javaslat egyik mondatát nem tudom másmilyennek minősíteni, mint rosszindulatúan elfogultnak és primitívnek. „Szakítsa meg kapcsolatát jelenlegi partnerével!” Ismét a sztereotípia: a homokosok egytől-egyig promiszkuózusak! Egy buzinak csak „jelenlegi” partnere lehet!

Föl sem merül a szerzőben, hogy két homoszexuális ember éveken, évtizedeken keresztül élhet egymás mellett hűségben, szeretetben, elkötelezettségben? Sajnos úgy tűnik, ezt a lehetőséget figyelmen kívül hagyja; azt, hogy jámbor felszólításával egzisztenciák

²³² Erdő, p 756.

²³³ Van Dam, p 96.

²³⁴ Van Dam, p 97.

²³⁵ Gyökössy: Magunkról magunknak, pp 258–260.

felborítására buzdít: adjátok el közös lakásokat, osztozzatok meg a könyveken, fűrészeljétek ketté a tévét, és változtassatok munkahelyet! Persze *Van Dam* (és a véleményével egyetértők) lelkiismerete tiszta lehet. Úgy gondolják, a szakításra való felszólítással pusztán a kéjszívű üzekerkedésről fogják leszoktatni a melegeket. De kikívánczik a kérdés: *vajon milyen értékrendje lehet annak, akiben csupán ilyen vélemények burjánzanak a szeretetkapcsolat mibenlétének lehetőségéről?!*

Egyébként *Van Dam* nemcsak az LSD-s idézettel nyúl mellé. A megváltoztatás mechanizmusával kapcsolatban idéz egy lelkésztől, akit nem nevez meg. Az illető többek között így számol be „gyógyító” imájáról: „Jézus nevében szólok a teremtő energiák áramához, és megparancsolom ennek az áramlatnak, hogy térjen vissza normális medrébe.”²³⁶

Nos, a kereszténység nem tud „teremtő energiák áramáról”. Tud teremtő Istenről (aki nem szokott kitérni „normális medréből”), és tud a sátánista New Age-mozgalomról, amely mindent átható, kozmikus teremtő energiákról és energiákhoz beszél. A személytelen erők megszólítása kifejezett panteizmus. Ha pedig mégsem személytelen erőkről van szó, hanem személyes létezőkről, akkor azok csak démonok lehetnek, már amennyiben Jézus nevében parancsolni lehet nekik. De Isten óvjon az olyan lelkésztől, aki a gonosz lelkeket a „teremtő” jelzővel ruházza fel! Egy hitét valamennyire is komolyan vevő keresztény homoszexuális mereven elzárkózna effajta „gyógyítás” elől.

A felkínált út tévút. A homoszexualitást többek között irreverzibilitásával definiáltuk. A *megváltozás* – a fenomenológiai részben láttuk – egészségkárosodás nélkül *lehetetlen*. Mivel nem betegség, *gyógyításra sem szorul*. Jézus által sem. Amint az sem jutna eszébe senkinek, hogy más adottságának megváltozásáért az Úrhoz forduljon: „Add, Uram, hogy zöld legyen a szemem, szőke a hajam és 20 ponttal magasabb az IQ-m!” *Megtérni sem kell belőle*, mert a homoszexuális állapot nem bűn.

Ha visszaemlékezünk, a Katolikus Egyház Katekizmusa is veleszületett homoszexualitásról beszél. Nem is említi – holmi *deus ex machina* alapon – a megváltozást, mint követelményt. Elfogadja, hogy aki homoszexuális – az homoszexuális. Másfajta utat jelöl ki.

V.2.2. „Élj önmegettartásban!”

Ez a variáció – szemben az előzővel – legalább nem *önmagában véve* paradoxon. Az Egyház kezdettől fogva értéknek mondja az Isten országáért vállalt cölibátust, és ezzel nem a szexualitást kívánja devalválni, hiszen a házasságot Krisztus akarata szerint szentségnek tekintjük. A homoszexuális ember ezek alapján még jól is járna, hiszen automatikusan meghívást kapott a szüzesség megőrzésére.

Eszerint a meleg embernek el kell fogadnia beállítottságát, de nem szabad azt „kiélnie”. A homoszexualitás nem bűn, a homoszexuális kapcsolat bűn. E képlet talán értetőbbé válik néhány behelyettesítéssel.

A dadogós nem tehet e fogyatékoságáról, dadogóssága tehát nem bűn. Mindaddig, amíg meg nem szólal. Ha megszólal és dadog, az már bűn. Maradjon tehát csöndben. A sánta sántasága nem bűn. Teljes értékű keresztény. Mindaddig, amíg nem sántít. Sántaságáról nem tehet, el kell fogadnia keresztként – és nem szabad ülő helyzetéből fölkelnie. Erről szól a paradigma.

Szemben a homoszexualitással, a szüzi életről *találunk* kifejezett tanítást a Szentírásban. „Szeretném – írja Szent Pál –, ha mindnyájan olyanok volnátok, mint én magam, dehát

---

²³⁶ Van Dam, p 100.

mindenki saját *ajándékát* kapta Istentől, az egyik ilyen, a másik olyat.”²³⁷ Pál ezt saját szüzességével kapcsolatban írja, s mind a házasságot, mind a szüzességet ajándéknak nevezi. A görög eredetiben a *karizma* szó szerepel.

A magyarban is használatos görög *charisma* szó „ingyenes ajándékot” jelent, gyökere ugyanaz, mint a *charis* (báj, kegyelem) szóé.²³⁸

A karizmákról Szent Pál bőséges (bár nem rendszerezett) tanítást ad az 1Kor 12–14-ben. Minden karizma arra való, hogy építsük segítségével az Egyházat. A Szentlélek maga dönti el, hogy kit milyen szolgálatra hív, s ehhez milyen kegyelmi ajándékot ad eszközül. Lehet imádkozni bizonyos karizmákért, Szent Pál fel is szólít: „Törekedjete az értékesebb adományokra!”²³⁹, de Isten szuverén akaratán múlik, megadja-e vagy sem. A kegyelem föltételezi a természetes alapot, arra épít. Néma ember nem fog nyelveken szólni, matematikai antitalentum nem fogja a gyülekezet gazdasági ügyeit intézni. (Ha mégis, az pech a gyülekezetnek.) *Szükségyszerű árukapcsolás* viszont nincs a természetes adottságok és a karizmák között! Ha valakinek jó beszélőkéje van, nem biztos, hogy prófétaságra hivatott. Aki foglalkozását tekintve orvos, nem kapja meg feltétlenül a természetfeletti gyógyítás adományát. És minden alapot nélkülöz az az elképzelés, hogy aki homoszexuális, az automatikusan megkapta a „szent magány” karizmáját!²⁴⁰

Az ember természetes életmódja a párkapcsolat. „Nem jó az embernek egyedül” – mondta Isten a teremtéskor. Ha valakinek mégis „jó egyedül”, akkor az nem személyes érdeme, hanem Isten közvetlen beavatkozása. Mit mondhatunk a kényszer-cölibátusról? „Isten a vidám adakozót szereti”²⁴¹ – mondja Szent Pál. Nem érdemszerző, ha azért böjtölök, mert nincs otthon ennivalóm. Nem érdem Isten előtt az önmegtartóztatás sem, ha nincs más választásom.

A szüzesség életre szóló megtartása karizmához kötött életmód. Persze karizma nélkül is lehet karizmához kötött dolgot művelni. Íme, egy példa:

...nagy esőzések voltak, és valamennyi folyó kiáradt. Egy csoport fiatal át akart jutni a folyó túlsó partjára, ahol az összejöveteleket tartották, de amikor a folyó partjára értek, az ki volt áradva. Sem híd, sem komp nem volt a látóhatáron, és a legtöbben elvesztették a bátorságukat.

Akadtt azonban három lány, akik összefogtak és azt mondták: „Miért ne gázolhatnánk keresztül a folyón? Péter járt a vízen, és Péter Istene a mi Istenünk is. Péter Jézusa a mi Jézusunk, és Péter hite a mi hitünk is. Péter hitt, és nekünk még inkább hinnünk kell. Át fogunk gázolni ezen a folyón.” Az áradás teljesen megtöltötte a folyó medrét, de ez a három lány letérdelt, megfogták egymás kezét, elismételték a történetet, amelyben Péter járt a vízen, és kijelentették, hogy ők is képesek ugyanúgy hinni, mint ő. Azután mindenki szeme láttára egy kiáltással belegázoltak a folyóba. A haragvó áradat azonnal elragadta őket, három nap múlva a nyílt tengeren találták meg a holttestüket.²⁴²

---

²³⁷ 1Kor 7,7.

²³⁸ BTSZ, col 717.

²³⁹ 1Kor 12,31.

²⁴⁰ „Kapcsolt” karizmák persze léteznek, de azok nem a természetes, hanem a kegyelmi rendben kapcsolódnak. Így akit pappá szentelnek, az „automatikusan” megkapja a karizmát a kenyér és bor átváltoztatására; akit pápává választanak, személyes tulajdonságaitól függetlenül – az ismert esetekre vonatkozóan – részesül a tévedhetetlenség adományában stb.

²⁴¹ 2Kor 9,7.

²⁴² Cho, p 60.

Dramatizálom a helyzetet? Nem hiszem. A karizma nélkül vállalt cölebsz élet, ha nem is ilyen látványos, de hasonlóan tragikus véget érhet. Mindannyian ismerünk papokat, akik hívás nélkül, saját (vagy szülői) elhatározásból választották a pályát. Van, aki foggal-körömmel ragaszkodik szüzességi fogadalmához. Cserébe alkoholista lesz, cinikus, depressziós, és mindezt a hívekre projiciálja. Az ilyen szerencsétlen ember súlyos megpróbáltatást jelent a közösségnek.

A szüzességről Jézus maga így beszél:

Csak az fogja ezt fel, akinek megadatott. Van, aki azért képtelen a házasságra, mert úgy született. Van, akit az emberek tettek a házasságra alkalmatlanná. Végül van, aki a mennyek országáért önként mond le a házasságról. Aki fel tudja fogni, az fogja fel!²⁴³

Szent Máté itt az *eunukhosz* szót használja. Kevésbé szemérmes fordításban mindez így hangzik: „Mert vannak heréltek, akik anyjuk méhéből születtek így; és vannak heréltek, akiket az emberek heréltek ki; és vannak heréltek, akik maguk herélték ki magukat a mennyeknek országáért.”²⁴⁴

Ezt persze nem kell szó szerint venni. *Origenész* például betű szerint értelmezte, kasztrálta magát – egyebek között ezért nem avatták szentté. Viszont mindenképpen objektív lehetetlenségről beszél Jézus. (Még a harmadik esetben is: akit Isten erre hívott, mintegy képtelen másként tenni.) Ha a „heréltséget” a heteroszexuális *házasságra* való képtelenséggel azonosítjuk, akkor a homoszexuálisok az első, az „így születtek” kategóriába tartoznak. Ha a *párkapcsolatra* való alkalmatlanságként értelmezzük, más a helyzet. Párkapcsolatra a homoszexuális ember alkalmas. Tehát nem így született. Ha önmegtartóztatásban él (leszámítva azt az esetet, ha tényleg megkapta hozzá a karizmát), akkor abba a táborba tartozik, akiket „az emberek heréltek ki”. Kétségtelen, hogy Jézus nem *ezt* a helyzetet állítja eszményképül az apostolok elé!

A jézusi fogalmazás árnyaltsága miatt a szüzességet (a szegénységgel és engedelmességgel együtt) nevezik *evangéliumi jótanácsnak* is. Megtartása nem kötelező az üdvösséghez, szabadon választható (és kérhető a hozzá szükséges kegyelem).

Vajon *kettős erkölcsi normája* lenne a kereszténységnek?

A cölibátus

<u>Heteroszexuálisok</u> számára:	<u>Homoszexuálisok</u> számára:
karizma	izomból végrehajtandó
evangéliumi jótanács	kötelező az üdvösséghez
érdemszerző	érdemtelen

Ez a megközelítés távol áll az isteni irgalomtól és szeretettől. Aki így gondolkodik, ha jóhiszeműen is, de megcsúfolja a kereszténységet, és viccet csinál az erkölcssteológiából. A homoszexuális ember nem csökkentértékű nyomorék, aki az isteni mérce szempontjából

²⁴³ Mt 19,11k.

²⁴⁴ Károli fordítása.

különjárásra szorulna. Lehet, hogy meghívást kapott (papként, szerzetesként vagy más módon) az önmegtartóztató életre. Lehet, hogy nem. A karizmák valódiságának elbírálása a Tanítóhivatal feladata²⁴⁵, de mindig egyedi esetekben, a tények ismeretében, gondos mérlegelés után. Nem tartozik a Szentszék kompetenciájába, hogy ismeretlenségben élő, ad absurdum még meg sem született emberekről eldöntse: kaptak-e vajon Istentől különleges kegyelmi ajándékot ilyen-olyan hivatásra.

Sem a misztikus megváltozást, sem a feltétlen önmegtartóztatás kényszerét nem tekinthetjük tehát megnyugtató válasznak. Máshol, más dimenzióban kell tovább keresnünk.

V.3. Egy alternatíva a Szeretet nevében

Theodor Bovet Így tudtad te is? c. könyvének magyar fordítása 1985-ben jelent meg Bécsben, az OMC Kiadó gondozásában, *egyházi jóváhagyással*. Kötetét felvilágosításnak szánja, „fiúknak és lányoknak, 15 éves kortól”. Többek között ezt írja a homoszexualitásról:

A „kifejezett” (veleszületett hajlamú) homofilek éppen olyan tehetséges, hasznos, erkölcsileg magas szinten álló emberek, mint a többiek, közöttük sem fordul elő több lelki beteg (pszichopata) vagy bűnöző, mint más emberek között. Azonban az ő életük sokkal nehezebb, mert családjuk, gyermekeik nem lehetnek, és mert velük szemben még mindig széles körben éppoly makacs, mint megalapozatlan előítéletek léteznek. Néhányan a jól ismert művészek, tudósok, teológusok, emberbarátok közül egyértelműen homofilek voltak. Minden alapunk megvan arra, hogy azokat az embereket, akiknél homofiliát tapasztalunk, ne értékeljük le, inkább segítsünk nekik, hogy beilleszkedjenek az emberi társadalomba és ott a legjobbat nyújtsák. *Amíg a nekik megfelelő erotikus kapcsolatokat ápolják* (vannak tartós homofil barátságok, amelyek évekig vagy élethossziglan tartanak) és nem közelítenek a másik nemre irányulókhöz erotikusan, *nincs jogunk magánéletükbe beavatkozni*. Képesek arra, hogy (heterofil) férfiakkal és nőkkel barátságot tartsanak fenn, különösen akkor, ha látják, hogy ezzel a sajátságukkal együtt elfogadják őket.²⁴⁶

Kár, hogy hasonló vélemény csak gyerekeknek írt felvilágosító könyvben jelenik meg magyarul. Bár biztató jelek vannak. *Boda László* professzor *Erkölcsteológia* c. jegyzetének IV. kötetében egy bekezdés erejéig foglalkozik a homoszexualitással. Megfogalmazásában a szöveg előítéletektől terhelt, de tartalmilag észrevehetünk néhány érdekes, „ottfelejtett” mondatot:

Pozitívnak tekinthető etikailag az egy partner melletti kitartás, amely izolálja a kapcsolatot. – A gyónásban keresztény irgalommal kell segíteni a küzdő, de visszaeső bűnöst. Nem kevés ugyanis azok száma, akik alig tehetnek devianciájukról, megszenvedik állapotukat, egyben pedig törekszenek kapcsolatukat egy személyre korlátozni.²⁴⁷

Jellemző, hogy a vázolt irányt *Van Dam* is említi – mint *tévtutat*, amit utána cáfolni próbál. Eddig jó részben cáfolatának cáfolatával foglalkoztunk. Most nézzük meg az általa kárhoz-tatott meggyőződés leírását, tudniillik figyelemre méltóan jól foglalta össze a szempontokat. Tehát még egyszer: az alábbi idézet *Van Dam*tól való:

---

²⁴⁵ LG 12.

²⁴⁶ Bovet, p 42. – Kiemelés tőlem.

²⁴⁷ Boda, vol IV. p 113. – Kiemelés tőlem. Az „izolálja” kifejezés itt természetesen nem a korábban említett „pszichés elhárító mechanizmus” értelemben szerepel. Megjegyzendő, hogy a jegyzet újabb kiadásában a „pozitív” szó átváltozott „kisebb bűn”-re, ami sajnálatos szemléletbeli regresszió, de szempontunkból mellékes.

1. *A homoszexualitás az emberi szexualitáson belüli veleszületett változat. A homoszexuális érzésekkel bíró ember éljen a maga módján. El kell fogadnia, hogy ilyennek teremtett. Krisztusban nincs se heteroszexuális, se homoszexuális, épp úgy, ahogy Óbenne nincs se férfi, se nő. Aki hajlamára igent mond, ezzel Istennek mond igent, aki így állított bele minket a világba. A régi nézőpont: „Ne legyél ilyen” – most a visszájára fordult: „Legyél ilyen”, igen; „Cselekedj aszerint, amilyen vagy”.*

2. *A homoszexualitásról szóló bibliai kijelentések napjainkban többé nem mértékadóak. Mi többet tudunk a homoszexualitás jelenségéről, mint a Biblia szerzői. Egyébként a Biblia sehol sem tiltja meg a homoszexuális hajlamú emberek homoszexuális cselekedeteit. Krisztus tág teret nyújt számukra, hogy a saját módjuk szerint élhessenek. A homoszexualitás az emberi lét sokféleségének teljes értékű megnyilatkozása.*

3. *A homoszexuálisok gyógyulásának lehetőségéről ejtett minden beszéd irreális, és megkülönbözteti, diszkriminálja őket. Hiszen nem betegek. Miért akarnánk megváltoztatni egy jogos magatartási módot? Egy valódi homoszexuális egyébként nem is lehet megváltoztatni. Azok a történetek, amelyek a homoszexuálisok érzésirányultságának megváltozásáról szólnak, vagy nem igazak, vagy nem a valódi, úgynevezett „maghomoszexuálisokat”²⁴⁸ érintik.*

4. *A homoszexuálisok szükségének oka nem az azonos nem felé irányuló vágy, hanem a társadalmak és az egyházak velük szemben tanúsított negatív magatartása. Minden szükség, probléma megszűnik, mihelyt a homoszexuálisokat nem ítélik el, hanem teljes értékű és egészséges embereként elfogadják őket.²⁴⁹ A pszichiáterek csak megzavart homo- (és hetero) szexuálisokkal foglalkoznak rendelőjükben.*

5. *A homoszexuálisoknak azzal tudunk legjobban segíteni, hogy egy hűséges, lehetőleg élet-hossziglan tartó barátságot ajánlunk nekik, amely a házassági kapcsolathoz hasonlítható. Az egyháznak ilyen hű barátságokra kellene őket bátorítani.²⁵⁰*

Igaz ugyan, hogy *Van Dam* ezt követően mintegy 16 oldalon keresztül sorakoztatja ellenérveit, ezek többségéről már láttuk, mennyit nyomnak a latban, de a fentiek megfogalmazása kétségtől frappáns. Érzésem szerint, ha a fejezetet e ponton fejezi be, ő is, olvasói is jobban járnak, s kikerülnek a fanatikus *fundamentalizmus* csapdáját, amibe így lépten-nyomon beleesik a szerző. Később ugyanis így foglal állást:

Véleményünk szerint öt érvük a valóságban csak szép mese, s bár az első négyet a homoszexuálisok szívesen elhiszik, ma sok felszínes keresztyén mind az ötöt elfogadja. Azonban nem mutatják meg az igazi boldogsághoz vezető utat. Lelkigondozásuk tudománytalan és nem evangéliumi. A természetből akarják kiolvasni, mi Isten akarata. Eközben Isten Igéjétől messze eltávolodnak. Jézus Isten Igéje mellett maradt. Isten terve a másik nemre való irányultság volt, és nem teremtett emellett egy másik változatot. Nem az ember boldogságát szolgálja, ha elhagyjuk, amit Isten elgondolt. Egy valamikori homoszexuális fiatal ezzel kapcsolatban az Ézsaiás 5,20-ra utal: „Jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják, és a jót gonosznak; akik a sötétséget világossággá, a világosságot sötétséggé teszik.” VI. Pál pápa egyszer arra intette a katolikus papokat, hogy nincs megengedve nekik, hogy Isten parancsait megcsönkítsák.²⁵¹

Nem állhatok meg egy személyeskedő megjegyzést: szerintem egy lelkész nem engedhet meg magának olyasfajta pontatlanságot, hogy „Jézus Isten Igéje mellett maradt.” Jézus ugyanis maga Isten Igéje. Aki másokat azzal vádol, hogy elferdítik az igazságot, először szűrje ki tanításából az ilyen rosszul hangzó, ariánus-ízű kitételeket...

²⁴⁸ E kifejezéssel egyedül itt találkoztam.

²⁴⁹ A „minden” és a „mihelyt” kitétel szerintem túlzó, de a mondat alapjában véve, tartalmilag igaz.

²⁵⁰ Van Dam, pp 86–87.

²⁵¹ Van Dam, p 95.

A vádpontok figyelemre méltóak. „Lelkigondozásuk tudománytalan és nem evangéliumi” – írja. Vajon úgy gondolja a szerző, hogy az Evangélium az egyetlen tudomány? Már szó esett róla a Persona Humana kapcsán: a teológia sajátos tárgya a hit és az erkölcs. Ilyen szinten elhangozhat kompetens vélemény a homoszexuálisokkal kapcsolatban is, de a kérdés sokkal inkább tartozik a genetika, agykutatás, pszichológia és szociológia témakörébe.

„A természetből akarják kiolvasni, mi Isten akarata.” Ez részben igaz. Tudniillik a mű beszél alkotójáról, alkotója szándékáról. A természet Isten teremtménye. A kinyilatkoztatás – sajátos értelemben – nem Ábrahámmal kezdődött, hanem a teremtéssel. Amire a természetfölötti kinyilatkoztatásban nincs utalás (márpedig a homoszexualitásra vonatkozóan nincs), azt kénytelenek vagyunk a természetből (a „természetes kinyilatkoztatásból”) megismerni. Arra nézve sem ír semmit a Biblia, hogy szabad-e paradicsomra tejet inni. Az ember kénytelen volt tapasztalatok alapján rájönni, hogy nem tanácsos. Márpedig merészség lenne azt állítani, hogy a Biblia azért hallgat, mert a hasmenés Isten kifejezett akarata.

A teremtés megvetése, elutasítása nem új keletű. A gnosztikus eretnekek kezdettől fogva terjesztik tévtanaikat az Egyházban, és sokan odáig merészkednek, hogy az anyagi világot a sátán művének tartják. Ez a tendencia, ha árnyaltabban is, de világosan kimutatható a karizmatikus közösségek némelyikében – sajnos még a katolikus Egyházon belül is, ha nincs megfelelő tanító az élen.

Az Izajás-idézet meglehetősen ijesztő. Mondhatni: ijesztgető. Értelmezése teljesen szubjektív, a vele való érvelés nem racionális, hanem érzelmi. Ráadásul visszafordítható: a próféta nemcsak azt ítéli el, aki a gonoszt jónak, hanem azt is, aki a jót gonosznak mondja! *Van Damnak* és ezen véleményében társainak érvelése kevésbé meggyőző. Vajon mi történik, ha kiderül: amit gyalázó szavakkal támadtak, az alapjában véve Isten akarata volt?! Magam részéről nem kedvelem a fenyegető próféciákat. Nem tartom Jézust olyan kicsinyes, skrupulózus valakinek, aki keményen megtorolná a jóhiszemű tévedést. Lehet, hogy mi tévedünk, lehet, hogy *Van Dam* és tábora. Az igazság pillanatában valamelyikünk nagyon fog csodálkozni. (Többek között ilyen fájó csodálkozásnak képzelem a tisztítótűzet.)

E könyv nem született volna meg, ha nem lenne meggyőződése, hogy azok tévednek, akik bűnösnek tartják a homoszexuális kapcsolatot. Ami viszont magát a hajlamot illeti: *ha* egyáltalán köze van a bűnhöz, *akkor* az független a személyes cselekedetektől: az áteredő bűn megnyilvánulásának tekintendő.

A Katekizmus nem keres magyarázatot a homoszexualitás eredetére, de a kortárs teológia „légköréből” érződik a gondolat: „A homoszexuális *hajlam* nem bűn, hanem a bukott emberi természet sebzettségének egyik formája, komoly kísértés.”²⁵² Tudjuk: az ösbűn következtében az emberi természet sok tekintetben sérülést szenvedett. (Megjegyzendő, hogy még a sérült állapot is megszentelhető – erre rendelte Jézus a betegek szentségét.) A kérdés már „csak” annyi: Valóban a bűneset indirekt következményeképpen jelent meg a világban a homoszexualitás? Vagy elképzelhető, hogy „belefér” Isten teremtői tervébe, szándékoló akaratába? Vajon élnének-e a Földön saját nemükhöz vonzódó férfiak és nők, ha az emberiség nem fordul el Istentől?

E kérdések látszólag merészek és megválaszolhatatlanok. Mégis megkíséreljük, hogy elfogadható feleletet találjunk rájuk.

---

²⁵² Kovács G. magánlevele a szerzőhöz, Budapest, 1995. március 14.

V.4. Az isteni terv

Alább számos gondolatot meríték *Temesi József SJ. Kiért és miért testesült meg az Ige?* c. könyvéből. Meg sem kíséreltem „zanzásítva” visszaadni a tömör és nehéz teológiai szöveg minden vonatkozását, de remélem, néhány szempontját sikerül megvilágítani. A félreértések elkerülése végett: a szerző nem foglalkozik a homoszexualitással. Ilyen irányú gondolatmenetemenek csupán a teológiai háttérét próbálom biztosítani az ő könyve alapján.

V.4.1. Isten megdicsőítése

Bármire képes-e Isten? A túl gyors és jámbor igenlő válasszal tévedésbe esnénk. Isten mindenhatósága ugyan dogma²⁵³, de a „minden” és a „bármilyen” nem ugyanaz. Isten mindent megtehet, ami nem tartalmaz önellentmondást. Ezzel szemben nem tud például bűnt elkövetni. Nem tud tökéletlen és megosztott lenni. És nem tud nem Szentháromságban létezni. „*Az Isten szeretet*” – olvassuk a tömör kinyilatkoztatást.²⁵⁴ A szeretet kommunikációt jelent. Önátadást. Személyek közötti viszonyt. Mit jelent az, hogy az Isten szeretet? Tudjuk róla, hogy szereti az embert. De a szöveg ennél általánosabb érvényű. Nem arról beszél, hogy „a világ teremtése óta az Isten szeretet”. Hogyan tud hát szeretet lenni a világtól függetlenül?

Itt érezhetünk rá a Szentháromság misztériumára. *Temesi* a fenti mondatot didaktikai okokból így fordítja: *Az Isten: szeretés*. Istenben állandóan jelen van aktusként a szeretés. Az örök Atya öröktől fogva, végtelenül ajándékozza önmaga teljességét a Fiúnak, aki ezt elfogadja, és visszaadva megdicsőíti az Atyát. „Azt állíthatjuk, hogy a *Szentlélek*ben a háromságos Isten benső élete merő ajándékká lesz az isteni Személyek szeretetének állandó cseréjében, és az Isten a Szentlélek által mint ajándék egzsztál. A Szentlélek ennek a kölcsönös önajándékozásnak, ennek a szeretet-létnek személyes kifejezője.”²⁵⁵ Így beszélhetünk *Szerető Atyáról, Szeretett Fiúról* és az Atyától–Fiútól, mint egyetlen közös lételevől származó *Szeretet-Lélekről*.

A háromságos lét ezen örök boldogságán Isten, ha akarna, sem tudna változtatni, mert ez az ő legbelsőbb lényege. *Bármilyen teológiai fejtegetésnek csak akkor van létjogosultsága, ha végső dimenzióként a Szentháromság fényében adunk neki értelmezést.*

Isten végtelenül gazdag és végtelenül szegény. Minden hatalom és dicsőség az övé. De az Atyának semmije sincs, mert a Fiúnak ajándékozza. A Fiúnak sincs semmije, mert visszaadja az Atyának. A Léleknek sincs semmije, mivel ő maga az Ajándék.

Az isteni mindenhatóság azért is „korlátozva van”, mert a Fiú, aki az Atyától öröktől fogva születik, *nem képes nem szeretni* az Atyát. Az Atya egyetlen vágya, hogy a Fiú vágya teljesüljön; a Fiú egyetlen vágya, hogy *szabadon* dicsőíthesse meg az Atyát. Ez csak úgy lehetséges számára, ha olyan létmódot vesz fel, amiben módjában áll nem szeretni, nem engedelmeskedni. Amint fölvette a szolga alakját (emberré lett), kísérthetővé vált, hogy forduljon szembe Atyja akaratával.²⁵⁶ Ennek ellenére hűséges maradt, és istenemberi egzsztenciájának teljességével adta át magát Neki. A kiüresedésben a végsőig ment: halálával és a halott anyagba való eucharisztikus leszállásával a végletekig megalázta magát,

²⁵³ Előd: Katolikus dogmatika, p 25.

²⁵⁴ 1Jn 4,8.16.

²⁵⁵ II. János Pál: Dominum et Vivificantem 10.

²⁵⁶ Mt 4,1–11.

hogy semmit ne tartson meg, mindent visszaadjon az Atyának, szabad szeretettel. Erről énekel Szent Pál a *megtestesülés himnuszában*:

**Ő mint Isten
az Istennel való egyenlőséget
nem tartotta olyan dolognak,
amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell,
hanem szolgai alakot öltött, kiüresítette magát,
és hasonló lett az emberekhez.
Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember.
Megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig,
mégpedig a kereszthalálig.
Ezért Isten felmagasztalta,
és olyan nevet adott neki,
amely fölötte van minden névnek,
hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd
a mennyben, a földön és az alvilágban,
s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére,
hogy Jézus Krisztus az Úr.²⁵⁷**

Jézus megtestesülésével, halálával, feltámadásával „mellesleg” megváltott minket is. Isten változatlansága azonban dogma.²⁵⁸ Tévedés lenne azt feltételezni, hogy a megtestesülés terve azon állt vagy bukott volna, hogy bűnbe esik-e az emberiség vagy sem. Isten azért teremtette a világot, benne az embert, hogy a Fiúnak legyen „hol” és „mivé” megtestesülnie. Jézus Üdvözítőnk lenne a bűneset nélkül is, de nem lenne Megváltónk.

Nem megalázó ez a díszlet-funkció az embernek? Nem, ha megfelelő távlatból nézzük. Jézus teljes mértékben azonosította magát tanítványainak közösségével. Az Egyház: *Krisztus Misztikus Teste*.²⁵⁹ Feladata és célja ugyanaz, mint a Fiúé. A megtestesüléssel Isten belépett az időbe. Az Egyház az időben folytatja Jézus művét: szabad szeretettel ajándékozza Krisztust (illetve magát az Egyházat) az Atyának. Teszi ezt egyrészt az *eucharisztikus áldozatban*, valamint – elvileg – minden megnyilvánulásában. „Tehát akár esztek, akár isztok vagy bármi mást tesztek, tegyetek mindent Isten dicsőségére.”²⁶⁰

Az ember *egyetlen létértelme*, hogy az Egyház (Krisztus) tagjává legyen, s így folytassa a világban Isten tervének megvalósítását: a Szentháromság megdicsőítését. Ezt az egyes ember csak úgy teheti meg, ha személyes életében a végsőig elmegy az önajándékozó *szeretetben*, maga is áldozattá válik, s részesül Krisztus halálában. Az esetek túlnyomó többségében ez nem véresen történik. A kifejezett vértanúság külön karizma. Az ún. „fehér vértanúságra” azonban mindenki meghívást kapott: ha nem is látványosan, mint a mártírok, de ugyanolyan mértékben ki kell üresítenünk magunkat; át kell adnunk mindent, teljes lényünket embertársainknak, ezáltal az Egyháznak, így Krisztusnak – tehát a Szentháromságnak.

Az ígélet pedig: osztozás Krisztus sorsában. „A keresztségben ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsőségéből feltámadt a halálból, úgy mi is életre keljünk. Mert ha halálának hasonlóságában egybenőttünk vele, úgy leszünk

---

²⁵⁷ Fil 2,6–11.

²⁵⁸ Előd: Katolikus dogmatika, p 59.

²⁵⁹ Előd: Vallás és Egyház, pp 199–207.

²⁶⁰ 1Kor 10,31.

feltámadásában is.”²⁶¹ Jézus az Atya *egyszülött* Fia. Nem ennek ellenére, hanem éppen ezért „az Isten gyermekeinek hívnak minket, és azok is vagyunk.”²⁶² Személyes életünk végső célja: osztozni Jézus istengyermeki dicsőségében, és bekapcsolódni a Szentháromság boldog szeretetközösségébe.

V.4.2. Hogyan dicsőítse meg az ember Istent?

Az Ószövetségben két leírást olvasunk az ember teremtéséről. Az első (Ter 1,26–31) a Papi irat, a második (Ter 2,4b–25) az ún. Jahvista írás része.

Az első szövegben ezt olvassuk: „Isten megteremtette az embert, saját képmására, az Isten képmására teremtette őt, férfinek és nőnek teremtette őket.”²⁶³ Érdemes figyelni a sorrendre: az ember először is Isten teremtménye, másodszor és ezen belül Isten képmása, továbbá férfi vagy nő. Rögtön eszünkbe juthat a Gal 3,28, amely szerint Jézus Krisztusban nincs többé férfi és nő. Ez látszólag ellentmondás. Most van vagy nincs?

Nyilván van különbség a nemek között. De mind a férfi, mind a nő Isten teremtménye – ezt tanítja a Genézis. Az újszövetségi kinyilatkoztatás e pontja viszont arról szól, hogy *a személy nemének saját üdvössége szempontból nincs jelentősége; attól függetlenül képmása és megdicsőítője Istennek.*

A második szöveg egyik kulcsmondata. „Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hozzá illik.”²⁶⁴ Vajon miért nem jó? Mit jelent e mondat Isten szájából? Több dolog is eszünkbe juthat. Egyrészt *nem jó egyedül testileg.*

...A kicsapongás veszélye miatt azonban legyen csak minden férfinak felesége és minden asszonynak férje... Ne tartózkodjatok egymástól, legfeljebb közös megegyezéssel egy időre, hogy az imádságnak éljete. Azután térjete vissza egymáshoz, nehogy a sátán megkísértsen benneteket, mivel nem tudtok megtartóztatásban élni... Jobb megházasodni, mint vágytól égni.²⁶⁵

De nem jó egyedül lelki és szociális szempontból sem.

Jobban járnak, akik ketten vannak, mint a magányos, mert fáradozásuk meghozza jutalmát. Ha elestek, egyik a másikat fölsegítheti. De jaj a magányosnak: ha elesik, nincs senki, aki fölsegítené! Meg aztán: ha ketten együtt hálnak, egymást melengetik; de hogy melegedne föl, aki egymaga van? És ha valaki megtámadja az egyiket, ketten szállnak vele szembe. Mi több: a háromágú kötél nem szakad el egyhamar.²⁶⁶

Nem jó az embernek egyedül. Annyit jelentene a „nem jó” csupán, hogy kellemetlen? Korántsem.

A pszichológia számtalan úton igazolta, hogy az ember közösségi lény. A legegyszerűbb mozgásos teljesítmény is nagyobb hatásfokú társaságban, mint egyedül.²⁶⁷ Az

---

²⁶¹ Róm 6,4k.

²⁶² 1Jn 3,1.

²⁶³ Ter 1,27.

²⁶⁴ Ter 2,18.

²⁶⁵ 1Kor 7,2.5.9.

²⁶⁶ Préd 4,9–12.

²⁶⁷ Atkinson, p 537. *Triplett* múlt századi kísérletét idézi, aki gyerekeket kért arra, hogy egy horgászorsót forgassanak olyan gyorsan, amilyen gyorsan csak tudnak. Amikor a gyerekek egyedül voltak, gyengébb teljesítményt produkáltak, mint amikor két gyereket vizsgáltak ugyanabban a szobában.

ingermegvonásos kísérletek alanyai a kísérlet befejeztével mozogni sem tudtak, ezzel szemben hallucinálni kezdtek.²⁶⁸ A szociálisan ingerszegény környezetben felnőtt gyerekek IQ-ja mintegy 25 ponttal elmarad az átlagostól.²⁶⁹ Aki elidegenedik társas környezetétől, előbb-utóbb saját magától is elidegenedik, aminek *deperszonalizációs neurózis*, esetleg pszichózis lehet a következménye.²⁷⁰ A példák folytathatók.

A teológia ehhez annyit tesz hozzá: az ember Isten képmása, márpedig az Isten maga szeretetközösség. Következésképpen az ember lényegileg, teremtettségénél fogva közösségre hivatott.

Nem jó egyedül, azaz metafizikailag rossz. A magányos ember nem tudja betölteni teremtett célját, mert nem tud kívül szeretetközösségben lenni. Ilyen szinten a cölibátusra úgy kell tekinteni, mint ami természetellenes jelenség (*contra naturam*). Isten túl tud lépni saját teremtésének törvényein, s van, akinél kivételt tesz. De az Istentől megszentelt magányos életet csak mint teológiai értelemben vett *csodát* tekinthetjük; nem tehetjük általános normává. Nem következik az ember természetéből, ellenkezőleg: szemben áll vele és felülemelkedik rajta. E *transzcendálás* (túllépés) mindig Isten műve, soha nem az emberé.

Miért kevertük bele megint a cölibátust? Hiszen a közösségi létnek más formái is vannak a házasságon kívül! Így igaz. A szociálpszichológusok fokozatokba sorolták a társas érintkezést.²⁷¹ a) Legelemibb az *egyoldalú észrevétel*. Egy társaságban valaki felkelti az érdeklődésemet külsejével, beszédével, de nem kezdünk kommunikálni. b) Következő lépcső a *felszínes érintkezés*. – „Hogy vagyunk, Kovács úr?” – „Megvagyunk, lassacskán, köszönöm.” – „A szokásos lesz?” – „Igen, meg még tíz deka tepertőt is kérnék.” c) Ennél mélyebb a *kölcsönösség* fázisa, ahol már teret kap a *személyes bevonódás* is. Ezen a szinten a kapcsolatban részt vevők már nem helyettesíthetők be másokkal. A kommunikációs partner önmagában, személyében fontos. d) Az *intimitás* már kizárólagosságot követel. Ekkor valósul meg két ember teljes, kölcsönös önátadása. Két személy egyesülése a szeretetben. Az ember élete akkor *jó* (funkciójának megfelelő), ha eljut erre a szintre.

A beteljesült szeretetközösségben tud az ember – pontosabban: az emberpár – a Szentháromság képmása, a világban való megjelenítője lenni.

Melyek a teljes önajándékozás feltételei? Először is a *monogámia*. Az ember *in-dividuum*: oszthatatlan. Szétaprózni tudja magát (számtalan társas interakcióban veszünk részt nap mint nap), de többszörözni nem. *Teljességében* kizárólag egyetlen másik embernek adhatja át lényegét.

Másodszor: a monogám kapcsolat lényege a *szeretet* legyen. Az előzőekben éppen erről szoltunk.

Végül: a monogám szeretetkapcsolatban a *testi egyesülés* is kapjon helyet. Az ember test és lélek egysége. Ha megpróbálom a kettőt szétválasztani, az megengedhetetlen *dualizmus*. Nem közölhetem társammal lényem egészét, ha testemet megtartom magamnak. Az emberi szexualitásnak sajátos misztikája van. Ez nem szexkultuszt vagy szexmágiát jelent, hanem rámutatást a világban levő isteni jelenlétre.

²⁶⁸ Séra – Oláh – Komlósi, pp 37–38.

²⁶⁹ Hebb, p 24.

²⁷⁰ Buda – Oláh – Pécsi, pp 131–142.

²⁷¹ Forgas, pp 247–251.

Az emberi szerelemnek természetfölötti tere, szentségi tere és isteni tere van! Ha a szerelmespár ölelkezésébe nem tudja belevinni az isteni misztériumot, és lényük mélyén nem érzi azt ténylegesen jelenlevőnek, akkor elsikkad annak az órának a nagyszerűsége és jelentősége. Hogyan is bontakozna ki szerelmük teljes virágzásában? Mindaddig, míg minden szerelmi aktusuk egyben nem eucharisztia is, ujjongó hála Isten felé, és amíg eucharisztikus szertartásunkból az emberi szerelem tere hiányzik, addig ez a két misztérium nem egyesíthető. Már pedig ennek meg kell történnie, hiszen lényegében mindkettő egy és ugyanaz... Micsoda szellemi magaslatokra hághat az egyesülés, ha a résztvevők tudatára ébrednek ezen óra örök jellegének, érzik benne az istenit, szinte tapintják, hogy most az Isten Országába lépnek be... igen, most! Tudja ezt a népnyelv, ezért fejezi ki így: „Mennyország ez a földön!” Igen, a nő és a férfi találkozása – egészen az erotikus testi dimenzióig –, jele valami még magasabbnak, végérvényesnek, amelyre az ember teremtése első pillanatától kezdve hivatott, és amit egy napon a beteljesülésben ért majd meg.²⁷²

Vajon Isten megdicsőítésének e lehetősége eleve el van zárva a homoszexuálisok elől? Semmi esetre – hacsak nem akarjuk a negatív predesztináció, az *eleve elvetés* eretnek gondolatát vallani.

V.4.3. Isten által teremtett homoszexualitás?

Van Dam ezt a lehetőséget tagadja. Már idéztük: „Isten terve a másik nemre való irányultság volt, és nem teremtett emellett egy másik változatot.”²⁷³ A kérdés csak az, hogy ezt honnan tudja. Hallgat róla a Biblia? Dávid és Jonathán történetét tekintve ez enyhén szólva nem egyértelmű. Továbbá a Biblia hallgatása elfogadhatatlan teológiai érv. Ellenkező esetben ugyanis azt kellene mondanunk, hogy denevérek nem léteznek. Ugyanis minden létező állat Isten teremtménye, a Teremtés könyvének 1. fejezetében pedig azt olvassuk, hogy Isten megteremtette

- a vízi állatokat,
- a madarakat,
- a háziállatokat,
- a csúszómászókat és
- a mezei vadakat.

A denevér a fenti kategóriák egyikébe sem tartozik – denevérek következképpen nincsenek. Sajnos azonban – a fundamentalisták bánatára – vannak. Még a Szentírásban is.²⁷⁴

A teremtett világ megmagyarázhatatlanul *színes*. E színesség, változatosság, az élőlények megszámlálhatatlanul sok fajtája teljesen gazdaságtalan. Szükségtelen és értelmetlen. Egy közepes mérnök századennyi fajtából megszerkesztett volna egy üzemképes bioszférát. Ennek ellenére az Isten által teremtett világban a látszólag funkció nélküli variációk léteznek; a teremtés nem más, mint egy színes, játékos, ámde rendezett kavalkád, szemet gyönyörködtető tarka-barka harmónia. Nem az ember hatásköre, hogy megszabja Istennek, mit teremthet(ett), mit nem.

Meg kell vizsgálnunk egy jelenséget. Ez pedig az *állati homoszexualitás*. Ismert tény, hogy izolációban, ellenkező nemű társ hiányában sok állatnál (patkányok, majmok, kutya) megfigyelhető homoszexuális viselkedés. Kevésbé köztudott, hogy néhány esetben (majmoknál,

²⁷² Boulad, pp 56–58.

²⁷³ Van Dam, p 95.

²⁷⁴ Iz 2,20.

delfineknel) megfigyeltek *homoszexuális preferenciát*, tehát félreérthetetlen homoszexuális viselkedést akkor is, amikor jelen voltak a másik nemből való potenciális szexuális partnerek.²⁷⁵ (A logikai szabályok szerint egyetlen ilyen eset is elegendő lenne, hogy precedensnek tekintsük. Ezt úgy hívják: *ab esse ad posse*, azaz a létezőből a lehetségesre való következtetés.)

Bűn-e az állatok homoszexualitása? Vagy legalábbis oksági összefüggésben van-e a bűnnel?

Az állatnak – teológiai értelemben – nincs öntudata, nem képes tudatos döntésre. Nem személy. Ebből adódóan nem tud személyes bűnt elkövetni. Arra kell tehát választ keresnünk, hogy *megsérült-e az állati természet az ember bűne miatt?* Nézetünk szerint *nem*. Ha mégis, jelen fejtegetésünk zsákutcának bizonyul. Ha igazunk van, akkor helytálló következtetéseket tudunk levonni arra nézve, hogy milyen volt az Isten által teremtett világ az ősbűn előtt.

A kérdés lényeges, és óvatosan kell fogalmaznunk, mert nagyon könnyű téves eredményre jutni. Ha pl. egy szótérilógiai alaptételből, a megváltás egyetemességéből indulunk ki, akkor így gondolkodhatunk: „Krisztus megváltása egyetemes, tehát kiterjed minden teremtményre. Az állatok is teremtmények. Tehát Krisztus megváltotta az állatvilágot is.” E szillogizmus korrektnek tűnik, amíg eszünkbe nem jutnak az angyalok.

Az angyalokat nem váltotta meg Krisztus. Hiszen a jó angyalok nem szorultak rá, a kárhozottak pedig nem fogékonyak a megváltás iránt.²⁷⁶

Úgy tűnik, hogy kiinduló tételünket pontosabban kell megfogalmaznunk: Krisztus megváltása kiterjed minden megváltásra szoruló teremtményre. Kérdésünk viszont éppen az, hogy vajon az állatok számára szükséges volt-e a megváltás. Ezen az úton nem jutottunk tovább.

Természetesen a kinyilatkoztatás nem szól az állatok szexuális életéről. Analógiához kell folyamodnunk, és ígéretesnek tűnik, ha a *táplálkozási* szokásokat vesszük szemügyre. Az ugyanis tény, hogy léteznek vérengző állatok, azaz ragadozók. Nézetünk ellenzői éppen erre hivatkoznak, mondván, hogy az isteni teremtés rendjébe semmi szín alatt nem fér bele a vérontás. Komolyan kell vennünk érveiket, ha a XX. század végén mégoly nevetséges szörszálhasogatásnak tűnik is az erről nyitott vita.

Az első teremtetéstörténetben így szól Isten: „A mező vadjainak, az ég madarainak s mindennek, ami a földön mozog és lélegzik, minden *növényt* táplálékul adok.”²⁷⁷ Az ígért messiási ország állapota szintén utal az ideális létrendre:

Akkor majd együtt lakik a farkas a báránnyal, és a párduc együtt tanyázik a gödölyével. Együtt legelészik majd a borjú s az oroszlán, egy kis gyerek is elterelgetheti őket. Barátságban él a tehén a medvével, a kicsinyek is együtt pihennek; és szalmát eszik az oroszlán, akárcsak az ökör.²⁷⁸

E szövegekből önként adódik a következtetés: Isten azt akarta, ne legyen vérontás a természetben, s ha mégis van, az a bűn következménye. Tehát az ember bűne megrontotta a szubhumán létrendet. Ezt látszik alátámasztani Szent Pál is: „Maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását... Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt

²⁷⁵ West, pp 30–33; Hebb, p 336.

²⁷⁶ Előd: Katolikus dogmatika, p 230.

²⁷⁷ Ter 1,30.

²⁷⁸ Iz 11,6k.

sóhajtozik és vajúdik mindmáig.”²⁷⁹ A *Biblikus Teológiai Szótárban* egyebek között ezt olvassuk a *Táplálék* címszó alatt:

„Nektek adok minden fűvet, amely magot hoz... minden gyümölcsöző fát... a zöld növényzetet pedig a föld minden állatának adom, hogy eledelükre legyen” (Ter 1,29k). Miután Isten megteremtette az embert, és a teremtés urává tette, megadta neki táplálékát is, és vele együtt az egész állatvilágnak. Ebben az aranykorban, az egyetemes béke korában egyetlen állat sem eszi a másik húsát; de amikor a vízözön után Isten „az ember kezébe adja” az összes élő állatot, hogy tápláléka legyen, ugyanazt a nyelvet használja: „Ezeket mind odaadom nektek, miként a zöld növényzetet is” (9,2k).²⁸⁰

A biblikus és a dogmatikus nyelv között vívódunk. Az első szerint az ideális üdvrendben nincs vérontás, később azonban mégis maga Isten adja az állatokat is az ember táplálékául. A dogmatika e kérdésben nem foglal állást, ugyanakkor leszögezi, hogy Isten egy, oszthatatlan. Egy értelme és egy akarata van, amit nem variálgat az emberiség aktuális állapotának függvényében. Mégis értelmi különbséget teszünk nála *szándékoló* és *megengedő akarat* között. Ez utóbbival „akarja”, azaz engedi meg pl. a bűnt, mint olyan valamit, ami alapjában véve nem tudja keresztülhúzni örök terveit. A megengedő akarat definíciószerűen összefügg (ha csak indirekt módon is) az emberi szabad akarat Istentől való elfordulásával. Vagyis végső soron világunk bármely jelensége két kategóriába osztható: vagy Isten szándékoló akarata szerinti, vagy valamilyen formában a bűn következménye. E két lehetőség kölcsönösen kizárja egymást, és harmadik eset nem adódik (*tertium non datur*).

Mi a helyzet hát a húsevással? Isten akarata vagy a bűn következménye? Mit kezdünk a teremtéstörténettel és a messiási országról szóló képekkel? Ha értékelhető szempontokat keresünk, leghelyesebb, ha idézünk néhány teológiai munkából. *Nemesszeghy Ervin SJ.* így ír *Az anyagi világ* c. tanulmányában:

A bibliai teremtéstörténetek... nem akarnak semmiféle tudományos megállapítást nyújtani az ember és a világ keletkezéséről. Nem akarnak leckét adni csillagászatból, fizikából, állattanból és biológiából; a természettudomány egyetlen területét sem érintik. De természetesen, mivel vallásos hitigazságaink nem tarthatók elkülönítve az önmagunkról és a világról alkotott nézetektől, ezért a bibliai teremtéstörténet ezeket a nézeteket is kifejti... Világosan kell látnunk, hogy ezek a nézetek nem tartoznak a kinyilatkoztatás közvetlen tartalmához. Bibliai asztronómia vagy bibliai biológia csak annyiban képezi a teológus érdeklődésének tárgyát, amennyiben kifejezi az akkori kor általános emberi véleményét a csillagokról és élőlényekről, amikor a bibliai történetet leírták.²⁸¹

A BTSZ által is említett „aranykorral” kapcsolatban *Alszegehy Zoltán SJ.* így vélekedik:

A földi szerves élet elkerülhetetlenül magába zárja a betegség, a fájdalom, az élethez szükséges javak hiányának lehetőségét. Csak folytonos csodák tudnák megakadályozni, hogy az árvizek, a viharok, a földrengések, a ragadozó állatok, az emberi szervezetre káros baktériumok stb. nehezítsék az ember életét. Nehéz volna feltételezni, hogy Isten folytonos csodák várkastélyában tervezte volna az emberiség életét. [...]

Mi volt a „világ vétkének” kialakulása előtt? Az emberiség helyzetének másnak kellett lennie, különben nem volna igaz, hogy a világ vétke nyomorunknak oka. Másrészt nincs okunk arra, hogy az emberiség állapotát morfológia szempontból tökéletesebbnek tartsuk a későbbinél. [...] Az első

²⁷⁹ Róm 8,19.22.

²⁸⁰ BTSZ, col 1287.

²⁸¹ Nemesszeghy, p 142.

bűn valószínűleg nem okozott semmi olyan változást, amit egy külső megfigyelő, akár a legtokéletesebb műszerek birtokában is, meg tudott volna állapítani.²⁸²

Az *Új Katekizmus* Róma által jóváhagyott változatában ezt találjuk:

Bizonyos, hogy az Éden leírása naiv, mint ahogy naiv a világ hat nap alatti teremtésének története, annak ellenére, hogy lenyűgöző képekben érzékelteti az emberi méltóságot, és a szombat megtartására tanít.

Aquinói Szent Tamás azt mondja, „nem a józan ész jele” azt gondolni, hogy a ragadozó állatok valamikor nem mentek a préda után. A természet nem mutat két különböző arcot, egy bűnbeesés előttit s egy bűn utánit. Kínok és tövisek mindig lehettek. Az mindenesetre igaz, hogy a bűn a külső világba is bevezette a rosszat. Ahol a lustaság uralkodik, bogáncs nő a földeken, és átszakadnak a gátak. Ahol gyűlölet van, a városok romhalmazzá válnak.²⁸³

Előd István szavai az ősalapotról: „Teológiailag sem szükséges, hogy kizárjuk belőle a halált, a szenvedést, a természet mostohaságát és a létért való küzdelmet. Valószínűbbnek látszik ez a feltételezés: Nem a külvilág és az emberi természet volt lényegesen más, mint a bűn után, hanem a kettőnek egymáshoz való viszonya.”²⁸⁴

„A természet nem mutat két különböző arcot” – idéztük. A bibliai szövegek megértéséhez a kulcsot ismét az irodalmi műfajok adják: mind Izajás, mind a Teremtés könyvének szerzője *prófétai képekben* beszél. Tanításuk: amikor az ember harmóniában élt Istennel, harmóniában volt önmagával és a természettel is. A megváltással ez az állapot áll helyre. A tartalom kinyilatkoztatott és tévedhetetlen, az előadás módja a korhoz igazodik. (Hasonló ez az eszkatonról vallott nézetek változásához. A teológia apránként mítosztalanította a bibliai leírást: a mennyország nem „fönt” van, a pokol nem „lent” – mégis valljuk mind az üdvösséget, mint a kárhozat lehetőségét.)

Az emberen kívüli világ tehát nem romlott meg önmagában, csak amennyire maga az ember megrontotta. Ha az állatok között vannak húsevők, akkor Isten teremtette őket ilyenné; ha vannak köztük homoszexuális egyedek, akkor voltak vagy lehettek az ősbűn előtt is, mert nem az ember plántálta beléjük a homoszexualitás és a húsevés génjét.

Az állati egyedek mindezek alapján nem szorulnak rá a megváltásra. Viselkedésükben nincs olyan motívum, ami az isteni értékrenddel való szembehelyezkedés vagy annak következménye volna. A vérengzés sem ilyen, hiszen az öntudattal nem bíró állatnál nem beszélhetünk rosszindulatról, ártani akarásról, pusztító szándékról. Az állati vérontás fenomenológiai megfelelője az embernél nem a gyilkosság, hanem a táplálékkeresés illetve védekezés. Az állati és emberi homoszexualitást azonban – mai tudásunk szerint – jelenség-tanilag azonosnak kell tekintenünk. Használhatjuk tehát „*a világban létező homoszexuális hajlam mint olyan*” fogalmát, anélkül, hogy minőségi különbséget kellene tennünk aszerint, hogy humán vagy szubhumán szinten vetjük teológiai vizsgálat alá. S e fogalomra vonatkozóan felállíthatunk egy feltételes szillogizmust:

- *Ha* a homoszexuális hajlam oka az ősbűn okozta sérülés, *akkor* nincs homoszexuális hajlam az állatvilágban.
- *Amde* homoszexuális hajlam van az állatvilágban.
- *Tehát a homoszexuális hajlam nem az ősbűn következménye.*

---

²⁸² Alszegehy, p 74.

²⁸³ Új Katekizmus, Függelék, p 17.

²⁸⁴ Előd: Katolikus dogmatika, p 163.

Mondhatunk-e ennél többet? Fentebb megállapítottuk, hogy eredetét tekintve világunk valamennyi jelensége két kategóriába osztható. Ennek megfelelően következő – szétválasztó – szillogizmusunk így alakul:

- A homoszexualitás jelensége *vagy* megegyezik Isten szándékoló akaratával, *vagy* a bűn következménye.
- Ámde a homoszexualitás nem a bűn következménye.
- *Tehát a homoszexualitást Isten szándékoló akaratának kell tekintenünk.*²⁸⁵

V.4.4. Az emberi szexualitás céljai

Meg kell vizsgálnunk a szükségszerű és esetleges célokat, mind hetero-, mind homoszexuálisoknál. Tekintve az emberi faj egységét, megnyugtatónak csak akkor fogadhatjuk el a választ, ha a szükségszerű célban nem találunk eltérést.

V.4.4.1. A heteroszexualitás céljai

A szexualitás szó alatt nem mindig ugyanazt a fogalmat értjük. Jelenti egyrészt magát a *szexuális kapcsolatot*, másrészt a *szexuális drive-ot*, azaz belső szükségletet. A szexuális drive primer motívum, vagyis veleszületett, ösztönös késztetés, s mint ilyen, minden ember sajátja. Teljes értelmezéshez csupán ennek vizsgálatával juthatunk, mert szexuális kapcsolatot nem létesít minden ember. Így maga Jézus sem. Ha a közös emberi sajátosságot keressük – nem utolsósorban Jézus személyéből kiindulva –, kérdésünket így kell feltennünk: *Mi a szexuális drive célja?* – Kínálkozik a hagyományos válasz: szükségszerű cél a gyermeknemzés, ezáltal az emberi faj fenntartása.

Itt azonban felmerül egy probléma. Sokadszor írjuk, hogy valami metafizikailag akkor jó, ha céljának megfelelő. A cölibátusról a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy jó. Viszont nem születethet belőle gyermek, márpedig szexuális drive a cölebsz emberben is működik, hacsak pszichésen nem sérült az illető. (Egyrészt enélkül önmegtartóztatása nem lehetne érdemszerző, másrészt, aki nem hiszi, járjon utána.) Ebből az következik, hogy vagy a kinyilatkoztatás téved (ami lehetetlen), vagy *van* olyan eset, amikor a szexuális drive céljának megfelelően működik, mégsem a gyermeknemzésre irányul. Tehát az *utódnemzés* az emberi szexualitásnak lehet *esetleges*, de *nem szükségszerű* célja. A pszichológus ide vonatkozó tárgyilagos megjegyzése: „Az emberek szexuális viselkedését elsősorban nem az a cél »ösztönzi«, hogy újabb generációkat indítsanak útnak, hanem az, hogy az emberek szeretik a nemi életet.”²⁸⁶

A cölibátusból, mint szűkebb értelmezési tartományból kell hát kiindulnunk. Tudjuk róla az Egyház tanításából, hogy rámutató jel Isten köztünk lévő szeretetére, és előremutató jel az eszkatologikus állapotra, ahol az emberek nem házasodnak, hanem „úgy élnek, mint az angyalok”²⁸⁷. Így mondhatjuk, hogy a cölibátusban élő ember szublimált szexualitásának célja: *sajátos módon rámutatni a Szentháromság szeretetközösségére.*

A házassági kapcsolatról – ezen belül a szexualitásról – korábban megállapítottuk, hogy hibásan működik, ha nincs meg benne a teljes önküiresítés és testi-lelki odaajándékozás a

---

²⁸⁵ Q.E.D.

²⁸⁶ Hebb, p 153.

²⁸⁷ Mk 12,25.

másik félnek. Ezért a házaspár szexualitásának – mint ahogy magának a házasságnak – szükségszerű céljaként is a Szentháromság szeretetközösségére való sajátos rámutatást kell megjelölni. Emellett – természetesen – esetleges célja, hogy gyermek szülessen belőle. Ám e cél esetleges voltát az Egyház gyakorlata is igazolja. Egyrészt nem tekinti érvénytelenítő akadállynak a meddőséget házasságkötéskor. A *Gaudium et Spes* kifejezetten így tanít:

...Így még akkor is, ha nélkülözniök kell a sok esetben óhajtott gyermekáldást, a házasság azért teljes életközösség marad, megőrzi értékét, felbonthatatlanságát.²⁸⁸

Továbbá sehol nem tiltja az Egyház a házasfelek közösülését azon esetben, amikor a feleség várandós. Márpedig aki aktuálisan várandós, potenciálisan nem lehet az. Magyarul: terhessége alatt a nő nem eshet még egyszer teherbe. Az ilyenkori aktusnak *nem lehet* fogamzás az eredménye. Ezeket az alkalmakat is jónak kell azonban mondanunk annyiban, amennyiben bennük a kölcsönös szeretet kap kifejezést, rámutatva ezzel a szeretet forrására: Istenre.

V.4.4.2. A homoszexualitás szükségszerű célja

Jó-e, céljának megfelelő-e a homoszexuális párkapcsolat? *Van Dam* szerint természetesen nem, hiszen „a homoszexuálisok szexuális élete gyümölcstelen: nincs apaság, anyaság”.²⁸⁹ Amint láttuk, az apaság és anyaság, vagyis a gyermeknemzés a heteroszexuális kapcsolatban sem szükségszerű. Ha viszont abból indulunk ki, hogy mindennemű szexualitás célja a rámutatás Istenre mint szeretetközösségre, akkor azt kell mondanunk, hogy nem létezik olyan érv, amely azt igazolná, hogy kölcsönös önátadással homoszexuális kapcsolatban ez eleve lehetetlen.

Tehát a szexuális kapcsolat minden emberre érvényes, szükségszerű célját homoszexuális párkapcsolatban is be lehet tölteni. *A monogám homoszexuális kapcsolat mind metafizikailag, mind erkölcsileg jó.*

Hozzá kell tennünk, hogy nem szükséges messzire kerülnünk a hagyományos szóhasználattól, csak „gyermeknemzés” helyett a tágabb értelmű *életadás* szót kell bevezetnünk. E fogalomban is megtalálhatjuk a közös nevezőt cölibátus, házasság és homoszexuális kapcsolat között.

Embernek lenni annyi, mint: adni és kapni, szolgálni és kiszolgálva lenni, megihletni és megihletődni, szeretni és szeretve lenni. Ahol ez nem így van, ott a halál uralkodik. A felsoroltak bősége viszont új élet, új eszmék, új formák forrása lehet. Ami csak emberi, az egyedül végzett munkától a társalgáson át az életmentésig, valamilyen módon mind adás és elfogadás, tehát életadó és gyümölcsöző. Az ember akár házasságban él, akár magányos, részt vesz az életadásban

– írja az *Új Katekizmus*, történetesen *Az erotika* címszó alatt.²⁹⁰

V.4.4.3. A homoszexualitás esetleges célja

Aki homoszexuális kapcsolatban él, többnyire nincs lekötve pénzt, időt és energiát tekintve a gyermekneveléssel (az örökbefogadás kérdését itt mellőzzük). A tevékenykedő szerzetesekhez hasonlóan vehet részt az evangelizációban, karitatív tevékenységekben, elmélyült tudományos és művészeti feladatokban stb. A cölibátusnak nemcsak transzcendens, hanem

---

²⁸⁸ GS 50.

²⁸⁹ Van Dam, p 93.

²⁹⁰ Új Katekizmus, p 362.

szociális értéke is van. *Ez utóbbit* biztosíthatja a homoszexuális hajlam annál az embernél, aki nem kapott természetfölötti karizmát a szűzi életre, illetve olyan közösségekben, ahová még nem jutott el az evangélium, így a cölibátus mint érték ismeretlen.

Ez nagyon eszményien hangzik. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy a homoszexuálisok nagyobb részben kicsapongók, nem élnek monogám kapcsolatban, antiklerikálisok. Elenyésző a kivétel.

Sajnos ez így van. De ha valami nem jól működik, nem jelenti azt, hogy alapvetően hibás. *A tevékenységében rossz nem azonos a létében rosszal.* Megfelelő példáért csak a középkori Egyház túlkapásaihoz kell visszamennünk. Az Egyház akkor is szent volt, Krisztus Teste volt – csak kevés látszott ebből. A megtisztítás a Tridenti Zsinaton kezdődött, és az I., majd a II. Vatikáni Zsinaton keresztül napjainkig tart. A melegek elítélése helyett tegyük fel a kérdést: miért ilyen sötét a helyzet?

A homoszexuálisok Egyházban, társadalomban kialakult helyzetéről e könyv első oldalain beszéltünk. Az elszenvedett megkülönböztetések, üldöztetések, megalázások az égbe kiáltanak. A rejtőzködés, gerjesztett büntudat idővel agressziót szül. A melegek idegen testként érzik magukat az Egyházban, s a kereszténységben legtöbbjük jobbára csak ordító, de már fogatlan oroszlánt lát.

Jézus mondott egy példabeszédet az elveszett bárányról.²⁹¹ Ez nem úgy hangzott, hogy „ment-mendegélt a kis barika, amíg vissza nem talált a nyájhoz”... *A kegyelem eszközei az Egyház kezében vannak. Neki kell lépni a homoszexuálisok felé.*

V.5. Mi a teendő?

Először is tisztába kell tenni a múltat. Volt rá eset, hogy az Egyház évszázadokkal később kért bocsánatot a sértettől (lásd *Galilei*-per). Az embertelen (és istentelen) megnyilvánulások, tanítások rengeteg szenvedést okoztak a homoszexuálisoknak az elmúlt kétezer esztendőben. Úgy illene, hogy ezért nyilvánosan és hivatalosan megkövessék őket.

Nem történt meg annak idején a homoszexuálisok deportálásának elítélése, szemben a zsidókéval. Ezt is pótolni kell, egyúttal szentmiséket bemutatni az elpusztított melegekért és gyilkosaikért.

A jelenre és jövőre nézve sürgető feladat a hívek és gyóntatók felvilágosítása, történjék ez lelkeségi irodalomban, teológiai folyóiratok hasábjain vagy püspöki körlevelekben. Az Egyház a megbékélés, a kiengesztelődés szolgálatára hivatott.²⁹² Ehhez hozzátartozik az előítéletek módszeres felszámolása. Mindez nem reklám lenne, nem a homoszexualitás propagálása (mint tudjuk, az amúgy sem a médiák útján terjed), hanem az Igazság megkövetelte ismeretközlés.

Meg kell szervezni a homoszexuálisok evangelizációját és pasztorációját. Sajátos helyzetükre való tekintettel – egyelőre – külön elbánást igényelnek, mint a hajléktalanok, az elváltak, a fogyatékosok, cigányok és más, a társadalom periferiájára szorított csoportok. Ez nem kivitelezhető néhány „fű alatti” magánkezdemenyezéssel. Szervezettséget, koordinációt igényel.

---

²⁹¹ Lk 15,1–7.

²⁹² 2Kor 5,18k.

Nem oldódik meg a helyzet mindaddig, amíg a hívő homoszexuálisok csak szívük mélyén, titokban érezhetik, hogy Jézushoz tartoznak. Az Egyháznak meg kell áldania az elköteleződni kívánó párok kapcsolatát. Ennek módjáról lehet gondolkodni. *Szentséggel* feltehetőleg nem lehetséges az áldás, mert a szentségek száma hét, és új szentség alapítására az Egyháznak nincs hatalma.²⁹³ A házasság olyan életállapot megszentelése, amelyből potenciálisan gyermek születhet, azaz elvileg nyitott a szexualitás esetleges céljára.²⁹⁴ Teljes értékű keresztény élet azonban élhető állapotszentségek felvétele nélkül is – ilyen a laikus szerzetesek élete, akik sem az egyházi rend, sem a házasság szentségében nem részesülnek. Viszont egy az Isten, egy a Szentlélek és egy a kegyelem. A *szentelmények* is ugyanazt a kegyelmet közvetítik, mint a szentségek vagy karizmák, csupán más módon, más mértékben.²⁹⁵ A Szenthagyomány számára a gondolat nem új. Az Egyház hosszú idő óta szentelménnyel áldja meg az egyes emberek önkéntes, életre szóló elköteleződési szándékát. Ez a gyakorlat a *szerezeti örökfogadalom*. Új szentelményt az egyházjog szerint csak az Apostoli Szentszék hozhat létre²⁹⁶, de erre nem is volna szükség. A *fogadalom* egyházjogi definíciója tág teret nyit ilyen irányban is:

A fogadalom az Istennek megfontoltan és szabadon valamely lehetséges és nagyobb jóra tett ígéret, melyet a vallásosság erénye alapján teljesíteni kell –

– írja a Liturgikus Lexikon²⁹⁷ a kánonjog²⁹⁸ alapján. A homoszexuálisok elköteleződési szándéka megfelel e meghatározásnak. Egyébként a katolikus Egyházon belül a gyakorlat – nem először – megelőzte az elméletet. Több helyen (Nyugaton is, Magyarországon is) vannak papok, akik a homoszexuális párok életszövetségét – egyelőre titokban – áldásban részesítik.

V.6. A homoszexuális monogám párkapcsolatok értékelése

Az Egyházban e téren tipikus joghézag van. Amíg ez meg nem oldódik, a lelkiismeret szava kell, hogy döntsön. A homoszexuális ember teológiai felkészültsége és személyisége függvényében bárhol érezheti magát a teljes elfogadás és az *anathema* között.

Összefoglalólag elmondhatjuk, hogy az azonos neműek közötti szeretetkapcsolat teljes értékű krisztusi kapcsolat, *feltéve*, hogy helyet kap benne a szexuális aktus. (Ellenkező esetben, mint láttuk, dualizmusról kell beszelnünk.) A felek közötti szeretkezés nem bűn – se nem halálos, se nem bocsánatos. Ha benne a kölcsönös szeretet fejeződik ki, nem kell, hogy gyónás tárgyát képezze, ahogy heteroszexuális házasságban élők sem gyónják meg testi együttléteiket. A partnerek bárki máshoz hasonlóan járulhatnak szentáldozáshoz. A kapcsolatnak – a házasság szentségéhez hasonlóan – lényegi tulajdonsága kell hogy legyen az egység (monogámia) és a felbonthatatlanság.²⁹⁹

Egy megjegyzést még tennünk kell a jelenre és az esetleges jövőre nézve. Felmérés ugyan nem készült, de a személyes tapasztalatok, szóbeszéd, pletykák alapján az emberben

²⁹³ DS 1601.

²⁹⁴ Egy óvatos személyes megjegyzés: elvileg meggyőzhető vagyok e mondat ellenkezőjéről...

²⁹⁵ SC 60.

²⁹⁶ CIC can. 1167. 1.§.

²⁹⁷ Verbényi – Arató, p 77.

²⁹⁸ CIC can. 1191. 1. §.

²⁹⁹ Előd: Katolikus dogmatika, p 605.

határozottan körvonalazódik egy olyan benyomás, hogy a *papság* körében a homoszexuálisok aránya meghaladja az átlagos 5–15 százalékot. Nagy valószínűséggel ez az érzés tényeken alapul. Miért? Gondoljuk végig. A katolikus környezetben felnövekvő kamasz fiú egy szép napon ráébred homofil hajlamára. Kisebb-nagyobb küzdelmek árán túljut a krízisen, elfogadja magát, de hajlamát kénytelen titkolni. Szülők, nagynénik, nagybácsik kérdésére: – „Mikor nősülsz már meg?” – pontosan tudja a választ: *soha*. E tényt viszont szocializáltan kell megélnie a világ felé. Jószerivel egyetlen lehetősége, ha közli környezetével: azért nem nősül meg, mert elmegy papnak vagy szerzetesnek. A család ezen ujjong, az ifjú bevonul a szemináriumba és fölszentelik, függetlenül attól, hogy volt-e hivatása vagy sem. Fogadalmat tesz a cölibátusra, azután viszont kérdés, hogy képes-e megtartani. A történetnek többfajta vége lehet. Leélheti életét jámbor módon, szentség hírében, miközben állandóan a frusztráció gyötrő érzésével kénytelen megküzdeni. Így válhat belőle neurotikus. Vagy megszegi fogadalmát, akár cinikusan, akár újra és újra megígérve, hogy ez volt az utolsó kilengés... Egyik sem tekinthető jó megoldásnak. Ha viszont a „nem nősülés” szocializáltan élhető lesz homoszexuális párkapcsolatban is – kevesebb botcsinálta pap fogja tönkretenni önmaga és a rábízott hívek életét. Amennyiben pedig az Egyház eltörölné a kötelező papi cölibátust, és nős férfiakat pappá szentelne, a szentség fölvételére alkalmasak lennének a homoszexuális kapcsolatban élők is. A diakónusszentelés elvileg már most is elképzelhető volna számukra, különösebb „hivatalos” reform nélkül is.

Befejezésül nem szeretnék semmi újat írni. Megismétlem inkább azt a mondatot, amely a *Bevezetésben* mint „későbbiekben igazolandó tézis” szerepelt:

A szabad akarati döntéstől függetlenül kizárólag és irreverzibilis módon homoszexuális beállítottságú férfi vagy nő teljes értékű teremtmény, akit Isten szándékoló akaratával alkotott olyanná, amilyen; sem a megszokottól eltérő szexuális orientációja, sem annak adekvát módon történő kiélése (tartós, zárt, monogám élettársi kapcsolat, amelyben a kölcsönös lelki önátadás mellett rendszeresen helyet kap a testi egyesülés is) nem minősül alkalmi bűnnek vagy állandó bűnállapotnak, így az ilyen életállapotú hívő a házasság szentségében élő heteroszexuális testvéreivel analóg erkölcsi normák alapján részesülhet szentségi feloldozásban, és vehet részt az eucharisztikus közösségben, mint Isten országának teljes jogú polgára, s az üdvösség várományosa.

Úgy gondolom, s remélem, az Olvasó is egyetért velem: mindezen állítások a könyv folyamán valóban igazolást nyertek. Ahhoz, hogy a szép elmélet valósággá váljon, mindannyiunk részéről csupán a képességeink szerinti munka, imádság – és egy csöpp jóakarat szükséges.

Záró gondolat

A könyv kézírata már elkészült, amikor megjelent egy egyházi dokumentum, amelyről kénytelen vagyok említést tenni. Címe: *Igazságosabb és testvériesebb világot!* Alcíme: *A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele a hívekhez és minden jóakarató emberhez a magyar társadalomról.*

E hangzatos cím a jelenlegi társadalmi–gazdasági helyzet mélyreható elemzését adja, s próbál katolikus szellemű megoldást is nyújtani a számos problémára. Kifejezetten hangsúlyozza a szolidaritás elvét, az elnyomottak támogatását, a társadalmilag kirekesztettek, a kisebbségekhez tartozók megsegítését. Határozottan elítél mindenfajta diszkriminációt, és előtérbe állítja az individuum értékét.

Veszedelmesen meggyöngült a másik ember megbecsülése, tisztelete, az egymáshoz való alkalmazkodás képessége, szándéka, holott ezek nélkül nem létezhet emberi közösség. Mélyen gyökerező, nemritkán rasszista előítéletek élnek sokakban (sajnos olykor magukat kereszténynek mondó emberekben is) a más vallásúakkal vagy más nemzetiségűekkel, a kisebbségekkel, végső soron minden idegennek tartott emberrel szemben. Egymás megbecsülése hiányzik a politikai és az üzleti életben, gyakran még a mindennapi érintkezésben is. Nem fogadjuk el a másik embert olyannak, amilyennek Isten megteremtette, és amilyenként Isten őt szereti.³⁰⁰

E szavak után joggal számíthatnánk arra, hogy a körlevél szól a melegek érdekében is. Ha csodában nem is bizakodhatunk, arra várva, hogy legalizálja a homoszexuális kapcsolatokat, legalább a homoszexuális ember (vö. könyvünk alcíme) támogatását és a homofóbia elítélését elvárhatnánk. Ehelyett két oldallal később a családért való aggodalomban ezt olvashatjuk:

Sajnálatos, hogy az azonos neműek együttélését a médiumok is nemegyszer pozitív színben tüntetik fel. Így a közvélemény is egyre inkább elfogadja azt, amit korábban természetellenesnek tekintett, keresztény felfogásunk szerint pedig teljességgel elfogadhatatlan.³⁰¹

Ne elemezzük a szöveget. Egy dologra szeretném csupán felhívni a figyelmet. Összeszámláltam (nagyjából) a dokumentumban az *Isten, Jézus, Krisztus, Szentlélek, Teremtő, Alkotó, isteni, krisztusi* szavakat. Ezek a 69 oldalas kiadványban összesen 32-szer fordulnak elő, akkor is többnyire idézetekben. Jézus neve talán mindössze háromszor. Különböző statisztikai adatok, évszámok, százalékok, számarányok, gazdasági mutatók ezzel szemben 104 ízben szerepelnek. Ebből ki-kí levonhatja a következtetést. Magam részéről úgy gondolom, hogy ha sor kerülne egy olyan körlevél kiadására ugyanebben a témában, amelyben ez az arány megfordulna, akkor talán megérnénk, hogy e *Persona Humana*-színvonalú demagógia helyett a melegek is megkapják a minden embernek kijáró tiszteletet és támogatást.

---

³⁰⁰ Igazságosabb és testvériesebb világot!, p 56.

³⁰¹ Op. cit., p 58.

Kislexikon

(A Kislexikon szövegében *dőlt betűkkel* szereplő szavak
címszóként megtalálhatóak a megfelelő helyen.)

a non posse ad non esse – Helyes logikai következtetés a „nem lehet”-ről a „nem létezik”-re. Pl. ha elméletileg bizonyítottuk, hogy oxigén nélkül az élet lehetetlen, akkor ebből következik, hogy oxigénmentes közegben nem fogunk élőlényeket találni.

a posse ad esse – Hibás logikai következtetés a „lehet”-ről a „létezik”-re. Pl. elvileg a feketéigó lehetne világoskék is – de nem az.

ab esse ad posse – Helyes logikai következtetés a „létezik”-ről a „lehet”-re. A precedens általános érvényű megfogalmazása.

actus – potentia (Megvalósultság – képességiség) – Arisztotelésztől származó fogalompár, amely a skolasztkában nagy jelentőségre tett szert. Eszerint egy tulajdonságra nézve minden létező vagy actusban vagy potentiában van, s e kettő egy időben kizárja egymást. Az egyikből a másikba való átmenetet nevezzük változásnak. (A tűzhely pl. aktuálisan forró, potenciálisan hideg; a rajta levő fazék víz aktuálisan hideg, potenciálisan forró. Az almamag aktuálisan almamag, potenciálisan almafa stb.)

actus hominis (Az ember cselekedete) – Olyan cselekedet, amelyből a *tudatosság* és/vagy a *szabad beleegyezés* hiányzik; végrehajtóját nem terheli erkölcsi felelősség.

actus humanus (Emberi cselekedet) – *Tudatosan* és *szabad akarati beleegyezéssel* véghezvitt cselekedet, amelyért végrehajtója erkölcsi felelősséggel tartozik.

actus purus (Tiszta megvalósultság) – A skolasztkában Isten egyik megnevezése, amely arra utal, hogy Istenben minden (emberi értelemmel megfogalmazott) tulajdonság tökéletes és maximális, nincs benne semmi potentia, azaz meg nem valósult képességiség, ebből adódóan változhatatlan.

áldás – Szertartás, amelyben az *Egyház* egy személyt vagy dolgot Istennek ajánl, s kéri rá a kegyelmet és segítséget.

állapotszentség – Tartós életállapotok megáldása *szentségi* formában. Az *egyházi rend* és a *házasság* közös elnevezése.

anathema – Kiközösítés. Kihirdetett *dogmák* végén szerepel bevett formulaként: „~ sit”, azaz „Legyen kiközösítve”. Ez annyit jelent, hogy aki az adott hittételt elutasítja, kiközösíti magát az *Egyházból*.

angyalok – (Gör., angelosz = hírnök.) Isten által teremtetett anyagtalan, tisztán szellemi, személyes létezők. „Rendszertanilag” a *démonok* is ~, de a köznapi szóhasználatban azokat nevezzük ~nak, akik kitartottak Isten szeretete mellett.

apostol – (Gör., aposztelló = elküld.) Jézus 12 kiválasztott tanítványa, az *Egyháznak* mint szervezetnek első vezetői.

ateizmus – Isten létének elvi vagy gyakorlati tagadása.

áteredő bűn – Az emberiség a kezdetekkor *bűnt* követett el, azaz elszakadt Istentől (ld. Ádám és Éva története). Ez a bűnállapot összes következményével együtt kihat minden emberre, függetlenül a személyes bűnöktől. Az ~t eltörölni, az Isten és ember között létrejött szakadékot áthidalni csak Isten tudja, s ezt meg is tette, amikor Jézus halálával és feltámadásával *megváltotta* a világot.

bálvány – Klasszikus értelemben az istenként imádott szobrokat nevezik így. Átvitt értelemben ~nak nevezzük mindazon létezőket, amelyek az ember értékrendjében megelőzik Istent (pénzimádat, sztárkultusz, karrierhajszolás stb.).

betegek kenete – *Szentség*, amelyben az *Egyház* imájára Jézus megerősíti a szenvedő beteget; számtalan esetről tudunk, amikor a ~-nek kiszolgáltatása közvetlenül testi gyógyulást eredményezett. A *Zsinat* előtt „utolsó kenet”-nek nevezték.

Biblia – Ld. *Szentírás*.

biszexuális – Olyan személy, aki mindkét nem képviselői iránt képes szerelmet vagy szexuális izgalmat érezni.

bisexualitás skálája – *Kinsey* által összeállított hétfokozatú skála, amely az embereket szexuális viselkedésük alapján osztályozza. A skála két végpontja a kizárólagos *hetero-* ill. *homoszexualitás*; a közbülső öt fokozatot a *biszexuálisok* képezik, férfiaknál több mint 50%-os részarányban.

bocsánatos bűn – Közkezdvelt *morálteológiai* kifejezés; jelentése: kevésbé súlyos dologban Isten akaratával való *tudatos*, szándékos szembefordulás. A „kevésbé súlyos” fogalma gyakorlatilag definiálhatatlan.

bűn – *Tudatosan* és *szabad akarattal* végbevitt rossz cselekedet.

bűnkatalógus – Szent Pál leveleiben gyakori *irodalmi műfaj*; különböző *rossz* cselekedetek tételes felsorolása a teljesség igénye nélkül, figyelmen kívül hagyva a körülményeket. Ilyen ~ az 1Kor 6,9k is.

certum-tétel – Teológiaiilag biztos, de nem *tévedhetetlenül* előterjesztett hitigazság. Ebből adódóan (és elnevezésével ellentétben) az idők során elvileg módosulhat is.

coitus interruptus – Az ejakuláció előtt megszakított közösülés.

coming out – (angol) Kijövetel; napjainkban elterjedt elnevezése annak, ha valaki szűkebb körben vagy nagy nyilvánosság előtt felvállalja *homoszexuális* hajlamát.

comprehensio – Egy fogalom tartalmi köre; azon tulajdonságok összessége, amelyek a fogalomról állíthatóak. „Méretét” tekintve fordítottan arányos az *extensió*val.

cölibátus – *Karizma*, amely képessé teszi a személyt az Isten országáért vállalt önkéntes szexuális önmegtartóztatásra. A mai *katolikus* gyakorlat szerint az *Egyház* olyan férfiak közül választja ki a *pappá* szentelendőket, akik (elvileg) megkapták a ~ adományát.

deizmus – Filozófiai irányzat, amely elfogadja Istennek mint Teremtőnek a létét, de azt vallja, hogy a teremtés volt Isten utolsó akciója a világban. Következésképpen Istent nem lehet megismerni, nincs *kinyilatkoztatás* – vagyis az egyes ember számára teljesen mindegy, hogy létezik-e Isten vagy sem. A ~ többnyire a gyakorlati *ateizmus* intellektualizáló megjelenése.

Dekalógus – Isten ószövetségi tíz parancsának görög elnevezése.

démonok – Isten által teremtett anyagtalan, tisztán szellemi, személyes létezők, akik szembefordultak Istennel, úgy is, mint Legfőbb Jóval, Igazsággal és Szeretettel. E döntésükből adódóan az emberi világban a gonoszság, hazugság és gyűlölet szítói és terjesztői.

deontológiai érvelés – (A görög *deon* = kötelesség szóból.) *Etikai* rendszer, amely a cselekedeteket önmagukban értékeli; kategorikusan a „kell” és a „tilos” fogalmában gondolkodik. Egyik kulcsfogalma az *in se malum*.

distinctio spirituum – Szellemek megkülönböztetése; annak eldöntése, hogy egy-egy jelenség, indíttatás mögött milyen erő húzódik meg: isteni sugallat, *démoni* késztetés vagy emberi gondolat. A megkülönböztetés elsődlegesen a *Tanítóhivatal* feladata, de a mindennapokban minden *keresztény* ember kötelessége. A döntésnek vannak sajátos irányelvei, de van, aki külön *karizmát* kap hozzá.

dogma – Tévedhetetlen és visszavonhatatlan hitigazság.

dogmafejlődés – 1. Az a sokszor évszázadokig tartó folyamat, amely egy ünnepélyesen definiált hittétel megfogalmazását megelőzi. A konkrét tétel lassan és fokozatosan kristályosodik ki, jöllehet a *hittetétemény* implicite kezdettől fogva tartalmazta. 2. A *dogmákat* egy adott kor nyelvén, konkrét

szituációban fogalmazzák meg. Maga a tétel visszavonhatatlan, de az értelmezés idővel módosulhat, hangsúlyeltolódások előfordulhatnak.

dualizmus – *gnosztikus* eredetű téves elképzelés vagy *eretnekség*, amely a test és lélek, illetve az anyag- és szellemvilág szétválasztható kettősségét tanítja; ezekről mint önálló, egymástól független princípiumokról beszél.

drive – (angol) Hajtóerő, a viselkedést irányító belső ösztönkésztetés.

egyetemes zsinat – A *Katolikus Egyház* püspökeinek a pápa vezetése alatt történő összejövetele, tanácskozása, hitbeli döntéshozása. Léteznek kisebb volumenű, helyi zsinatok is. Az egyháztörténet zsinatai közül 21-et mondunk egyetemesnek.

Egyház – A világon mindenkor élt vagy élő *keresztény* hívők közössége. Nem tévesztendő össze a papokkal vagy a *Tanítóhivattal*.

egyházi rend – A papság *szentsége*. Három fokozata van: diakónus, áldozópap (vagy röviden: *pap*) és püspök. Ld. még: *állapotszentség*.

életkorregresszió – A hipnoterápia egyik eszköze, amelynek során a beteg élményszerűen újraéli életének valamely korábbi eseményét, s így rég elfelejtett emlékek kerülhetnek felszínre. Azonban az így kapott beszámolót a pszichológusnak ugyanolyan „kétkedéssel” kell fogadnia, mint bármilyen más felidézést, mert az emlékezést torzító mechanizmusok ilyenkor is felléphetnek. Az ~ korrekt, tudományos eljárás. Nem tévesztendő össze a sarlatán, ún. reinkarnációs hipnózissal.

elfojtás – Az *elhárító mechanizmusok* egyike: valamely kellemetlen, kínos, szégyellni való vagy félelmet keltő érzés vagy élmény visszaszorítása a tudattalanba. Az elfojtott tudattartalom kerülő úton visszatérhet, jobb esetben álmok, rosszabb esetben neurotikus tünetek formájában.

elhárító mechanizmusok – A psziché énvédő „trükkjei”, amelyekkel a kellemetlen érzéseket eltávolíthatja magától, így az egyén megőrizheti magáról kialakított pozitív képét.

enciklika – pápai körlevél; nem tartozik a tévedhetetlen megnyilatkozások műfajába.

eretnekség – (A görög *haireó* = válogat szóból.) Valamely *dogmának* tudatos és makacs, nyilvános tagadása.

eszkaton – Végső idő, a világ végállapota, Jézus dicsőséges eljövetele és az utolsó ítélet után. Eszkatológia: az ~nal és az utolsó idők eseményeivel foglalkozó teológiai tudományág.

etika – Filozófiai tudományág, amely a természetes ész fényénél foglalkozik a létezőkkel, azon belül az emberi cselekedetekkel a *jóság* szempontjából.

etiológia – Eredetmagyarázat, amely a jelen adottságokat (nevek, földrajzi jelenségek, társadalmi állapotok stb.) a múlt eseményeiből próbálja levezetni.

Eucharisztia – (A görög *eukharisztein* = hálát adni szóból.) 1. A szentmise elnevezése. 2. Az Oltárszentség: Jézus valós, testi jelenléte a kenyér és bor színei alatt. Az ~ az egész *katolikus* hit „csúcsa és forrása”.

evangélium – (Gör., jó hír.) 1. Jézus üzenete, tanítása Isten szeretetéről, az *üdvösségre* szóló meghívásról. 2. Az erről szóló, sajátos *irodalmi műfajú* négy *szentírási* könyv elnevezése.

ex cathedra – (Tkp. *ex cathedra Petri* = Péter tanítószékéből.) Azokat a pápai megnyilatkozásokat nevezzük így, amelyek során a pápa mint az *Egyház* legfőbb pásztora, ünnepélyesen, végérvényesen, a *tévedhetetlenség* igényével hirdeti ki valamilyen hit- vagy erkölcsstani tételt. Az így kinyilvánított hitigazság *dogma*.

ex opere operato – Szentségtani szakkifejezés, amely arra utal, hogy a szentség „magából a cselekményből adódóan” hatékony és kegyelemközvetítő, függetlenül a kiszolgáltató és felvevő hitétől vagy emberi tulajdonságaitól.

exegézis – Olyan *hermeneutikus szentírástértelezés*, amely a bibliai szövegekhez azon hívő előfeltevéssel közelít, hogy bennük az isteni *kinyilatkoztatás* rejlik.

extensio – A fogalom kiterjedési köre; azon dolgok összessége, amelyekről az adott fogalom állítható. „Méretét” tekintve fordítottan arányos a *comprehensio*val.

fenomenológia – A jelenségek szintjén mozgó, leíró tudomány, amely nem kíván foglalkozni a mélyebb, metafizikai vagy teológiai összefüggésekkel.

fundamentalista szentírásertelmezés – Olyan (helytelen) olvasat, amely szerint a *Szentírás*nak minden kijelentése betű szerint értendő.

gnoszticizmus – Az I. században útjára indult, napjainkig virágzó *eretnekség*, amely az anyagvilágot *rossznak*, a *sátán* művének tartja. Önmegváltást hirdet, amely szerint a titkos tudás üdvözíti egyedül a lelket, a testet pedig le kell rombolni: vagy kegyetlen önsanyargatással, vagy féktelen kicsapongással. A népies *keresztény* vallásosságot nagyban megfertőző tanítás. Eszmeiségét tekintve a *New Age*-mozgalom egyik előfutára.

gyónás – Köznapi elnevezése a bűnbocsánat *szensségének*, amelynek során a *pap* a Krisztustól kapott hatalommal feloldozza a gyónót a megbánt és bevallott *bűnök* alól. A feloldozási hatalom tkp. a papsággal együttjáró *karizma*, amit a pap nem saját érdemei alapján kap. Tehát a bűnbocsánatot nem saját „fejlettebb erkölcsisége” következtében, hanem *in persona Christi* (Krisztus személyében, az ő megbízása alapján) közvetíti.

halálos bűn – *Tudatos* és szándékos szembefordulás Isten akaratával valamilyen súlyos dologban. Következménye a „lelki halál”: az Istentől való teljes elszakadás. *Gyónás*ban csak a ~öket kötelező megemlíteni. Ld. még: *bocsánatos bűn*, *keresztség*.

házasság – *Állapotszensség*; egy egymást szerető férfi és nő szeretetkapcsolatának megáldása. (Vö. 294. lábjegyzet.)

hermafrodita – Ld. *interszexuális*.

hermeneutikus szentírásertelmezés – A *Szentírás* olvasásának korrekt módja, amely figyelembe veszi az adott szöveg *irodalmi műfaját*, keletkezési körülményeit, a szerző (ha ismert) személyét, tulajdonságait stb. Ellentétben az *exegézissel*, e fogalom nem feltételezi szükségszerűen az előzetes hitet.

heteroszexuális – Olyan személy, aki kizárólag a másik nem képviselői iránt képes szerelmet vagy szexuális izgalmat érezni.

hierodulia – Pogány vallásokban a (női vagy férfi) szent prostitúció intézménye.

hitletétemény – Jézus személyéről és művéről szóló, az évszázadok során változatlanul és csorbitatlanul továbbadott, alapvető tanítás. Az *Egyháznak* az *apostoli* kortól kezdve feladata a ~ gondos őrzése, értelmezése és annak korszerű – ha kell, újraértelmezett – tolmácsolása.

Hittani Kongregáció – A *Tanítóhivatal* bizottsága Rómában; feladata eligazítást nyújtani vitás teológiai kérdésekben.

hittétel – Ld. *dogma*.

homofília – *Homoszexualitás*; annyiban szerencsésebb elnevezés, hogy nem kizárólag a testiségre helyezi a hangsúlyt.

homofóbia – *Homoszexuálisokkal szembeni gyűlölet*.

homoszexuális – Olyan személy, aki kizárólag saját nemének képviselői iránt képes szerelmet vagy szexuális izgalmat érezni.

homoszexualitás – Genetikailag meghatározott, szociálisan megerősített, *irreverzibilis* állapot, amelyben a személy kizárólag saját nemének képviselői iránt képes szerelmet vagy szexuális izgalmat érezni.

imprinting – Bevésődés; valamely korai élmény döntően meghatározó befolyása a viselkedésre és személyiségfejlődésre.

in persona Christi – Krisztus személyében; teológiai szakkifejezés olyan esetekre, amikor a *pap* nem a saját, hanem Jézus nevében cselekszik, a tőle kapott megbízás alapján. Ilyen alkalom a kenyér és a bor átváltoztatása és a feloldozás (vö. *Eucharisztia, gyónás*).

in se malum – Önmagában, a körülményektől függetlenül *rossz* cselekedet (vagy – könyvünkben – szándék).

intentio – Szándék; a cselekvő konkrét célja, amiért tettét végrehajtja. Ennek ismerete nélkülözhetetlen a tett erkölcsi megítéléséhez.

interszexuális – Olyan személy, akinél valamilyen mértékben mindkét nem külső nemi jellegzetességei (elsősorban a nemi szervek) megtalálhatók.

irodalmi műfaj – A gondolatközlés egysége, amit a tartalom, a forma és a *Sitz im Leben* határoz meg. Az ~ok ismerete és felismerése nélkülözhetetlen feltétele a *hermeneutikus szentírásértelmezésnek*.

irreverzibilitás – Visszafordíthatatlanság; könyvünkben a *homoszexualitás* egyik lényegi tulajdonsága.

izoláció – 1. Elszigetelés. 2. Az *elhárító mechanizmusok* egyik típusa, amikor az egyén a problémától valamilyen más, lehetőleg monoton tevékenységgel tartja távol magát.

Jézus-logion – A *Szentírásban* vagy más ókori szövegekben található mondás, amit a hagyomány (jogosan vagy tévesen) Jézusnak tulajdonít.

jó – Saját létmódjának és céljának megfelelő. Abszolút módon csak Istenről állítható tulajdonság. Minden létezőt annyiban mondunk ~nak, amennyiben Istenre mint Legfőbb Jóra irányul.

kánon – (Héber; mérce, mérőnád.) Több értelemben használt szó. 1. A *szentírási* könyvek jegyzéke. 2. A szentmise ún. *eucharisztikus* imája. 3. Egyházi jogi törvénycikk. 4. A *Katolikus Egyház* által *szentként* tisztelt személyek jegyzéke.

kárhozat – *Eszkatologikus* végállapot, az ember örök céljának megghiúsulása. Ha valaki a földi élet végén, az utolsó döntés pillanatában is makacsul nemet mond Isten meghívó szeretetére, akkor Isten tiszteletben tartja ezt a döntést. Az illető így az örökkévalóságban maximálisan nélkülözni fogja minden fajta szeretetnek még a szikráját is, vagyis mérhetetlenül fog szenvedni a magánytól, félelemtől – és elsősorban a meg nem szüntethető önvádtól, hogy sorsát saját maga választotta. A ~ lehetősége *dogma*, arról viszont nincs és nem is lehet tudásunk, hogy valaki, valaha jutott-e már erre a sorsra. (Vö. *üdvösség*.)

karizma – Isten ingyenes, gyakran rendkívül látványos adománya, amelyet ugyan az egyén használ, de az egész *Egyház* kapja. A ~ sohasem cél, hanem mindig eszköz a közösség építésének szolgálatában.

katolikus – (görögül katholikosz; a kata holon = egész szerint kifejezésből.) Egyetemes. Az *Egyház* egyik jelzője, amely kifejezi a földrajzi és időbeli egyetemességet; azt a tényt, hogy az üdvösségre mindenki meghívást kapott; valamint azt, hogy Jézus a *kinyilatkoztatás* teljességét rábízta *Egyházára*. Elvileg helytelen, bár elterjedt (e könyvben is előfordul) az a köznapi szóhasználat, amikor a ~ szót a protestáns ellentettjeként használjuk. Hitvallásuk imádkozásakor a protestánsok is azt mondják: „Híszem az egyetemes Anyaszentegyházat.”

kegyelem – Isten élete, szeretete az emberben. Így nevezzük a segítő isteni beavatkozást is. A *bűn* nélküli állapotot, amikor az ember közösségben van Istennel, a megszentelő ~ állapotának hívjuk.

keresztény – (Gör., khrisztianosz = krisztusi, Krisztushoz tartozó. Nincs köze a kereszt szóhoz.) Olyan ember, aki elfogadta és magára vonatkoztatta Jézus tanítását, őt személyes *Megváltójának* tekinti, fölvette a *keresztség szentségét* és tevékenyen részt vesz az *Egyház* közösségi életében.

keresztség – Az első *szentség*, amelynek felvételével a személy megszabadul az *áteredő büntől*, addig elkövetett személyes *bűneitől*, részesül a megszentelő *kegyelem* állapotában, az *Egyház* tagjává és Isten gyermekévé válik. A ~ eltörölhetetlen jegyet ír a lélekbe, ezért nem lehet megismételni olyan

esetben sem, ha valaki hitehagyó lett, utána ismét megtért. A ~ után elkövetett *bűn*ektől a bűnbocsánat szentségében lehet megszabadulni (vö. *gyónás*).

kettős szeretetparancs – „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb, az első parancs. A második hasonló hozzá: Szeresd embertársadat, mint saját magadat. Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták.” – Jézus így összegzi az *őszövetségi kinyilatkoztatást* (Mt 22,37-40).

Kinsey-jelentés – Alfred Kinsey 1948-ban publikált tanulmánya a férfiak szexuális viselkedéséről, amelynek háttérében egy nagy mintán végzett, de nem *reprezentatív felmérés* áll. A jelentés szerint a szexuálisan aktív férfiaknak mintegy 4%-a kizárólagosan *homoszexuális*, 10%-a többször, 37%-a legalább egyszer vett részt olyan homoszexuális jellegű testi kapcsolatban, amelynek során eljutott az orgazmusig. E vizsgálat eredményeiből született a *bisexualitás skálája*.

kinyilatkoztatás – Isten szerető, szabad tette, amelyben feltárja az embereknek önmagát, üdvözítő akarátát és az üdvösség útját. Analóg értelemben magát a teremtetést is ~nak nevezzük, mert a Teremtőre következtethetünk belőle. Teológiai értelemben a ~ Ábrahám meghívásával vette kezdetét, a *Krisztus-eseményben* teljességedett be, és az utolsó *apostol* halálával zárult le.

Krisztus-esemény – Az üdvösségtörténet középpontja és csúcsa, a *kinyilatkoztatás* beteljesedése. Azt az eseménysorozatot nevezzük így, amely a Fiúisten Jézusban való megtestesülésével vette kezdetét, folytatódott Jézus működésében: tanításában, csodatételeiben, majd szenvedésében, halálában, feltámadásában, mennybemenetelében, és a Szentlélek pünkösdi kiárasztásával fejeződött be. A ~ igazolt történelmi tény; *keresztény* vallássá akkor válik, ha az egyes ember igenlően elfogadja vele kapcsolatban személyes érintettségét.

latens homoszexuális – Olyan személy, akit genetikai adottságai *homoszexuális* viselkedésre predisponálnak, de ez manifeszt módon soha nem nyilvánul meg nála, alkalmasint ő maga sem ismeri fel, mert ilyen irányú késztetéseit *elfojtja*.

leszbianizmus – *Női homoszexualitás*.

limbus puerorum – Gyermek tornáca; az az állítólagos hely, ahol az *eszkatonban* a *keresztséggel* nélkül meghalt gyermekek tartózkodnak. A ~ a teológiai spekuláció malőrjének iskolapéldája, ti. logikai levezetése elvileg helytálló, gyakorlatban azonban ellentmond a *kinyilatkoztatásnak*, amely az *üdvösségen* és *kárhozaton* kívül nem beszél más végállapotról.

magánkinyilatkoztatás – A *kinyilatkoztatás* nyilvános, mindenkihez szól, nincsenek ezoterikus dimenziói valamiféle „beavatottak” számára. Istennek viszont hatalmában áll, hogy közvetlenül avagy *angyalok*, *szentek* közvetítésével ~t adjon az egyes hívőnek. Ez többnyire buzdítás, feddés vagy segítség konkrét élethelyzetekben. A ~ mindig rászorul a megítélésre (ld. *distinctio spirituum*), mert vallásosan hangzó, ám hamis sugallat a *démonoktól* is származhat. A hiteles ~ egyik legfőbb ismérve, hogy nem áll ellentétben a nyilvános *kinyilatkoztatással*, és ahhoz nem ad hozzá semmi tartalmi többletet.

mágia – Természetfölötti erők kényszerítése valamilyen (többnyire titkos) praktikával, hogy az emberek rendelkezésére álljanak. A fehér és fekete ~ megkülönböztetése jóindulatú (?) szépítés; végső soron mindkettő a *démonokkal* való kapcsolatba lépést jelenti. A *New Age* kedvelt eszköze.

megengedő akarat – Némileg nehézkes megfogalmazása azon tényeknek, hogy *a)* a világban semmi nem történhet Isten akarata nélkül; *b)* Isten mint Legfőbb Jó nem akarhat rosszat; ennek ellenére *c)* mégis van *rossz* a világban. A teológia úgy okoskodik, hogy Isten azért engedi meg a rosszat, mert van hatalma azt is *jóra* változtatni, továbbá csak annyiban engedi meg, amennyiben ez nem keresztezi alapvető módon egyetemes üdvözítő akarátát. (Ld. még: *szándékoló akarat*.)

megváltás – Jézus Krisztus keresztdozata árán való megszabadulás a *bűn* és a halál kényszerétől; a *kegyelmi* állapot helyreállítása.

mennysorság – Ld. *üdvösség*.

monda – Az *Ószöveget*ségben gyakran használt *irodalmi műfaj*; a múlt nagy alakjairól szóló egyszerű, de színes elbeszélés. Történeti hitelessége az egyes esetekben mindig külön vizsgálatot igényel. (Ld. 100. old.)

monoteizmus – Azon tény elismerése, hogy létezik egy és csak egy Isten. Ez elvileg lehet filozófiai ráébredés is (vö. *deizmus*), de ~ról általában akkor beszélünk, ha e felismerés vallásgyakorlatot is eredményez.

morálteológia – Az emberi cselekedetek erkölcsiségével a *kinyilatkoztatás* fényében foglalkozó teológiai tudományág.

nefes – Héber szó, általában léleknek fordítják, de a klasszikus lélek-fogalomnál sokkal materiálisabb, testibb valóságot jelöl.

New Age – 1870-ben alapított, napjainkra hihetetlenül megerősödött vallási–politikai–társadalmi–kulturális mozgalom. Megfogalmazott célja a *monoteista* vallások (zsidóság, *kereszténység*) megsemmisítése, a *sátán* földi világu ralmának megvalósítása, egységes világgazdaság és diktatórikus világkormány kiépítése. Eszközei többnyire álcázottak: álmisztika; szinkretikus valláskeverés; pacifista jelszavak hangoztatása; a fogyasztói társadalom támogatása; az emberiség leszoktatása a gondolkodásról (vö. akciófilmek, sci-fik, bárgyú reklámok, szappanoperák stb.); tudományos terminológiába öltöztetett pogány rítusok stb. A beszerzés kidolgozott stratégia szerint, négy lépcsőben történik, s mire az ártatlan érdeklődő észbe kap, maga is a mozgalom ideológusává lett. Az elnevezés („új korszak”) asztrológiai eredetű: az elmúlt kétezer év a Halak (ősi keresztény szimbólum!) korszaka volt, de most beléptünk a vízöntő korába, amely tiszta vizet önt a világra, és elmosza a kereszténységet. A száz évig titokban működő mozgalom nyilvánosság elé lépése és az Új Korszak meghirdetése a Hair c. musical Aquarius (Vízöntő) c. dalával történt. A „polgári” élet nagy veszélye, ha nem ismeri fel a ~ csapdáit, a vallásos életé, ha minden ismeretlen jelenséget a ~ kategóriájába sorol.

ordinárius – Nagyobb egyházi közigazgatási egység (egyházmegye) felelős elöljárója és főpásztora.

Ószövegetség – Ld. *Szentírás*.

önteljesítő jóslat – Szociálpszichológiai jelenség: ha nyilvánosan megfogalmazunk egy előítéletes állítást egy ember vagy embercsoport várható viselkedéséről, az jó valószínűséggel be is fog következni. Pl.: 1. „A cigányok nem tudnak minőségi munkát végezni.” 2. „Kár is rájuk jobb munkahelyeket pazarolni.” 3. A cigányok ezek után nem jutnak kvalifikált állásokhoz. 4. Beteljesedett a jóslat: „A cigányok valóban nem tudnak minőségi munkát végezni.”

P – Ld. *Papi-írás*

panteizmus – (Gör., pan theosz = minden isten.) Filozófiai irányzat, amely az egész világegyetemet a legutolsó elemi részecskéig az istenség részének tekinti. (Vö. *gnoszticizmus*, *New Age*.)

pap – Vallásokban olyan ember, aki az istenségnek vagy isteneknek áldozatot mutat be. A kereszténység egyetlen áldozatot ismer: Krisztus keresztáldozatát. A katolikus ~ok ezt jelenítik meg (nemcsak jelképesen, hanem valóságosan) a szentmisében. (Ld. még *egyházi rend*, *Eucharisztia*, *gyónás*, *in persona Christi*.)

pápa – Az *Egyház* földi közösségének vezetője, Róma *püspöke*; közkeletű megfogalmazással: Krisztus földi helytartója. A „katolikus egyházfő” teljesen hibás elnevezés, mert az *Egyház* feje nem a ~, hanem Jézus Krisztus (Kol 1,18).

Papi-írás – A több szövegből szerkesztett *Pentateuchus* egyik forrása. Régi hagyományok alapján mai formáját a babiloni fogság idején és az azt követő évtizedekben nyerte el. Egészében véve – tartalmilag – reakció a pogány kultuszokra, Izrael vallási identitását biztosítandó.

pederasztia – A *homoszexualitás* elavult megnevezése. Helytelen kifejezés, mert alaptalanul tesz egyenlőségjelet *homoszexualitás* és *pedofília* közé.

pedofília – Szexuális vonzalom nemileg éretlen gyermekek iránt.

Pentateuchus – (Tkp. „öt tekercs”) Mózes öt könyvének ellatinosodott, görög elnevezése.

perikópa – Eredetileg: a liturgia *szentírási* olvasmányai. Könyvünkben így nevezzük a vizsgált *szentírási* idézeteket.

pokol – Ld. *kárhozat*.

próféta – Isten üzenetét tolmácsoló ember. Nem kizárólag ókori fogalom; bármelyik *keresztény* megkaphatja a ~ság *karizmáját* és továbbíthatja a többiek felé Isten aktuális szavait.

projekció – Kivetítés; az *elhárító mechanizmusok* egyik típusa. Az egyén nem tud elfogadni önmagában valamilyen érzelmet, tulajdonságot, ezért azt másra vetíti ki és benne ítéli el. A folyamat teljesen tudattalan. *Latens homoszexuálisoknál* a ~ szinte tipikus védekezés.

promiszkuitás – Felelőtlen, gyakori partnerváltogatás.

püspök – Az *apostolok* utóda, az *egyházi rend szentségének* legmagasabb fokában részesült férfi. (Ld. még *Tanítóhivatal, ordinárius*.)

reprezentatív felmérés – Olyan statisztikai vizsgálat, amelyben a résztvevő személyek megfelelő arányban képviselik az elemezni kívánt népesség egyedeinek minden típusát a vizsgálandó tulajdonság szempontjából.

rossz – A jótól való megfosztottság állapota. (Tehát nem egyszerűen a *jó* ellentettje!)

sátán – Ld. *démonok*.

sententia communis – Nem *tévedhetetlen*, de a többség által igaznak tartott teológiai vélemény.

Septuaginta – Az eredetileg nagyrészt héber nyelven írt *Ószövetség* legismertebb görög nyelvű fordítása, plusz 7 görögül írt könyv. Ezeket a protestáns *Biblia*-fordítások nem tartalmazzák. A ~ keletkezési ideje kb. a Kr.e. II. század.

Sitz im Leben – Életbe ágyazódás, sajátos élethelyzet, amely alapvetően meghatározza bármely szöveg *irodalmi műfaját*.

sola Scriptura – „Csak az Írásból” – protestáns teológiai elv, amely a hit forrásaként kizárólag a *Szentírást* ismeri el. (Vö. *Szenhagyomány*.)

super-ego – Felettes én; a társadalom által felállított normák elfogadása, beépítése a személyiségbe, amely megakadályozza, hogy az egyén ösztöneinek megfelelően viselkedjen.

szabad beleegyezés – A felelős cselekedet előfeltétele, amely azt fejezi ki, hogy a cselekvő külső és belső kényszer nélkül, reális lehetőségekből választva, saját akarati döntése következtében tette, amit tett.

szándékoló akarat – Isten kifejezett akarata, amely közvetlenül szükséges ahhoz, hogy egyetemes üdvözítő terve végbe mehessen.

személy – Értellemmel bíró egyedi, megismételhetetlen és lényegileg közölhetetlen szubsztancia.

szentek – *Üdvözült* emberek. Nem csak azok ~, akiket szentté avattak (azaz *kanonizáltak*); ez csupán ünnepélyes és a *tévedhetetlenség karizmájával* megerősített deklarálása annak, hogy az illető valóban *üdvözült*, és életmódja – legalábbis bizonyos tekintetben – követendő példa más hívőknek is.

szentelmény – Az *Egyház* által alapított látható jelek, amelyek a *szentségekkel* ellentétben nem *ex opere operato*, hanem a kiszolgáltató és felvevő hite következtében eszközlik a *kegyelmet*. ~nek mondjuk az *áldásokat*, fogadalmakat, a szenteltvizet stb.

Szenhagyomány – A *Szentírás* mellett a *katolikus* hit másik azzal egyenértékű forrása. Pontosán nem definiált fogalom; mindarra vonatkozik, ami az *apostoli* kortól kezdve hozzátartozik az *Egyház* élő hitéhez, de a *Szentírás* szövegeibe nem került bele. Ilyen például a szent könyvek *kánonja*: azt, hogy mely szövegek tartoznak a *Bibliához*, kizárólag a ~ból tudjuk. A ~ élesen megkülönböztetendő a jámbor „népi” hagyományoktól.

Szentírás – Azon ókori szövegek összefoglaló neve, amelyeket az *Egyház* Isten által sugalmazottnak tekint. Két részét szokás megkülönböztetni. Az Ószövetség 46 könyve elsősorban héber, kisebb részben arám és görög nyelven íródott. Legújabb részei a Kr.e. II. századból származnak (vö. *Septuaginta*.) Az Újszövetség 27 könyve a *Krisztus-eseményt* követő száz évben keletkezett, valamennyi görög nyelven. Az Ószövetség Izrael történetét beszéli el számos vonatkozásban és rengeteg különböző *irodalmi műfajban* (*monda*, krónika, *prófétai* beszéd, zsoltár, dal, törvény, példázat stb.) Az Újszövetség a *Krisztus-eseményről* és az *ősegyház életéről* számol be (vö. *evangélium*).

szentség – Kívülről nézve: vallási szertartások. Lényegüket tekintve: Jézus Krisztus által rendelt, az *Egyházra* hagyott látható, hatékony jelek, amelyek nem csupán jelzik, hanem közvetítik is az isteni *kegyelmet*. Az *Egyháznak* 7 ~e van: *kereszttség*, bérmlás, *Eucharisztia*, bűnbocsánat (ld. *gyónás*), *betegek kenete*, *egyházi rend*, *házasság*. (Ld. még *ex opere operato*, *in persona Christi*.)

Szentség törvénye – A Leviták könyvének 17–26. fejezete; régi, kultikus beállítottságú törvénygyűjtemény. Ma a *P* részét képezi.

szillogizmus – Logikai következtetési formula, amely két előzményből (premisszák) sajátos szabályok figyelembe vételével egy zárástételhez jut.

szodómia – Különböző korokban mást és mást jelentő kifejezés. Napjainkban az állatokkal végzett nemi aktust hívják így. Régebben a *homoszexualitásra*, többnyire azon belül is az analíz közösülésre értették, helytelenül (ld. **III.2.2.1.1.1.**)

szótériológia – A megváltással foglalkozó teológiai tudományág.

szublimáció – Az *elhárító mechanizmusok* legfejlettebb válfaja; az egyén „alantas”, natív ösztönkésztetéseit magasabb, szellemi síkon éli ki. Típuspélda: valakinek eredendő hajlama van a szadizmusra, de antiszociális cselekedetek helyett inkább ír egy bűnügyi regényt, sok-sok vérrel és hullával.

Tanítóhivatal – A római *pápa* és a vele közösségben lévő *püspökök* összessége. Az ő feladatuk a *kinyilatkoztatás* őrzése, autentikus értelmezése és továbbadása.

teleológiai érvelés – (A görög telosz = cél szóból.) *Etikai* rendszer, amely a cselekedetek értékelésénél döntő fontosságot tulajdonít annak, hogy mi volt a cselekvő *intentiója*, tette milyen célra irányult.

teofánia – Pogány vallásokban és a *kereszténységben* egyaránt használt kifejezés; Isten (vagy egyik isten) érzékelhető megjelenése a kiválasztott ember(ek)nek.

természettörvény – Isten által az emberbe plántált „program”. Vitatott tartalmú fogalom: egyesek konkrét utasítások és tilalmak tárházaként értelmezik; mások az eredendő erkölcsiségre gondolnak, arra a megfoghatatlan valamire, ami az embert kiemeli az állatvilágból, és általánosan annyit lehet róla állítani: belső indíttatás a felismert *jó* megtételére és a felismert *rossz* elkerülésére.

tertium non datur – „Harmadik nem adatik.” Logikai alapelv, amely kimondja: valamely dolog adott szempontból vagy megegyezik egy másik dologgal, vagy nem egyezik meg vele, és harmadik eset nem lehetséges. Tehát vagy $A = B$, vagy $A \neq B$, és több lehetőség nincs.

tévedhetetlenség – *Karizma*, amely a *pápa* és a vele közösségben lévő *püspökök* összessége számára biztosítja, hogy amikor hit vagy erkölcs kérdésében valamit végérvényesen meghatározottként tanítanak, mentesek legyenek a tévedéstől. A ~ hatóköre addig terjed, ameddig a *hitletétemény*. (Vö. *ex cathedra*.)

theologice certum – Ld. *certum-tétel*.

tiszta – **tisztátalan** – Kultikus (nem erkölcsi) fogalompár az ősi vallásokban, amely rámutat arra, hogy konkrét cselekedetek, személyek vagy dolgok alkalmasak-e az isten(ek)kel való közösségre. A zsidóság átvette és megőrizte e különbségtételt.

tisztítótűz – A római *katolikus* vallás szerint a földi élet vége utáni, az *üdvösséget* megelőző állapot, „ahol” vagy „amikor” az egyén alkalmassá válik az Istennel való teljes és végleges közösségre. Ez

részben tisztulást jelent a még megmaradt kisebb-nagyobb *bocsánatos bűn*öktől, másrészt gyógyulást az élet során elszenvedett testi-lelki sérülésekből. Nem igaz a sűrűn hangoztatott vád, amely szerint a ~et a *katolikusok* találták ki maguknak, biztosítandó a post mortem megtérés lehetőségét. A megtérés helye és ideje a földi élet; a ~ azok számára adott lehetőség (tehát elsősorban nem büntetés!), akik az alapdöntést meghozták Isten mellett, a *megváltást* elfogadták, de valamilyen fogyatékoságuk, sebzettségük, téves elképzelésük még nem teszi lehetővé számukra a szentháromságos Szeretet tökéletes közösségébe való bekapcsolódást. A ~ az *üdvösség* „előszobája”, és nem „harmadik út” a *pokol* és a *mennyeország* mellett.

Tóra – Törvény; így nevezik a zsidók Mózes öt könyvét (ld. *Pentateuchus*).

transzszexuális – Olyan személy, aki biológiai adottságaival ellentétes neműnek definiálja magát, s aki a „természet rossz tréfájának” tartja, hogy ilyen nemű testtel született.

transzvesztita – Olyan személy, aki szívesen öltözködik titokban vagy nyilvánosan a másik nem ruháiba. A pszichiátria ~ fetisizmusnak nevezi és betegségnek mondja azt a jelenséget, amikor a *heteroszexuális* férfi számára az ilyen jellegű átöltözés szexuális izgalmat jelent.

tudatosság – A felelős cselekvés előfeltétele, amely azt fejezi ki, hogy a cselekvő tisztában van tetteivel, ismeri a körülményeket (többek között a *kinyilatkoztatás* erkölcsi követelményeit) és számol az esetleges következményekkel.

új parancs – Jézus búcsúbeszédében, az utolsó vacsorán így szólt: „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást! Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást. Arról tudják meg majd rólatok, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt.” (Jn 13,34k)

Újszövetség – Ld. *Szentírás*.

üdvösség – Az *evangélium* szerint minden ember egyetlen végső célja; teljes életközösség a Szentháromsággal; a mértéket nem ismerő szeretet és tökéletes boldogság örök (nem sokáig tartó, hanem időtlen) állapota. Tapasztalat hiányában nehéz róla állító mondatokat megfogalmazni. Isten igazmondása alapján hisszük, hogy minden egyes embernek örök célja van, s ő, aki a Lét teljessége és a Legfőbb Jó, úgy rendezte, hogy e cél ne pusztán vágy maradjon, hanem elérhető, általa és csak általa beteljesíthető reális lehetőség. (Ld. még *kárhozat*, *tisztító tűz*.)

Vulgata – „Elterjedt”; A teljes *Szentírás* Szent Jeromos által készített latin fordítása.

Zsinat – Könyvünkben „a Zsinat” alatt a II. Vatikáni Egyetemes Zsinatot (1962 – 1965) értjük.

Rövidítések jegyzéke

BTSZ	<i>Biblikus Teológiai Szótár</i>
CIC	<i>Codex Iuris Canonici</i> (Az Egyházi Törvénykönyv)
DS	Denzinger – Schönmetzer: <i>Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum</i>
DV	<i>Dei Verbum</i> (A II. Vatikáni Zsinat dogmatikai konstitúciója az isteni kinyilatkoztatásról)
GS	<i>Gaudium et Spes</i> (A II. Vatikáni Zsinat lelkipásztori konstitúciója az Egyházzal a mai világban)
KEK	<i>A Katolikus Egyház Katekizmusa</i>
LG	<i>Lumen Gentium</i> (A II. Vatikáni Zsinat dogmatikai konstitúciója az Egyházzal)
S. Th.	Aquinói Szent Tamás: <i>Summa Theologiae</i>
SC	<i>Sacrosanctum Concilium</i> (A II. Vatikáni Zsinat konstitúciója a szent liturgiáról)

A szentírási könyvek címének rövidítése és a hivatkozás módja a hagyományos katolikus mintát követi.

Felhasznált irodalom

- A Betegségek Nemzetközi Osztályozása* (10. ed.)
- A Katolikus Egyház Katekizmusa*, Budapest, SZIT, 1994.
- ALLPORT, G.W.: *A személyiség alakulása* (2. ed.), Budapest, Gondolat, 1985.
- ALSZEGHY Z.: *A kezdetek teológiája*, In: Teológiai vázlatok, vol. IV., Budapest, SZIT, 1983.
- A II. Vatikáni Zsinat tanítása* (3. ed.), Budapest, SZIT, 1986.
- AMORTH, G.: *Egy ördögűző tapasztalatai*, Budapest, Ecclesia, 1994.
- A néma sikoly* (amerikai dokumentumfilm az abortuszról).
- AQUINÓI SZT. TAMÁS: *Summa Theologiae*.
- A testben való ember*, Bécs, OMC, 1981.
- ATKINSON, R.L. – ATKINSON, R.C. – SMITH, E.E. – BEM, D.J.: *Pszichológia*, Budapest, Osiris – Századvég, 1994.
- Az Egyházi Törvénykönyv*, Budapest, SZIT, 1986.
- Az emberi test*, Budapest, Bibliotheca, 1958.
- BAKOS F.: *Idegen szavak és kifejezések szótára* (9. ed.), Budapest, Akadémiai, 1989.
- BÁNKI M.CS.: *Az agy évtizedében*, Budapest, Biográf, 1994.
- BÁNYAI J.: *Alapvető hittan*, Szarvas, szerző kiadása, 1990.
- BERAN F.: *Bevezetés a lelkiéletbe*, előadássorozat az Érseki Hittudományi Főiskolán, Esztergom, 1990–91.
- Biblia*, Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1990.
- Biblia*, Budapest, SZIT, 1987.
- Biblia, sau Sfînta Scriptură*, 1990.
- Biblikus Teológiai Szótár*, Budapest, SZIT, 1986.
- BIRTALAN B.: *Halállal lakoljanak?*, In: MÁSOK, 1993/9.
- BIRTALAN B.: *Szemponatok keresztény homoszexuálisok lelkigondozásához*, kézirat a Háttér Baráti Társaság a Homoszexuálisokért részére, Budapest, 1995.
- BLOCH, A.: *Murphy törvénykönyve* (2. ed.), Budapest, Gondolat, 1988.
- BODA L.: *Erkölcsteológia*, Budapest, Katolikus Teológiai főiskolai jegyzetek, 1980.
- BOISSON, J.: *A rózsaszín háromszög. A homoszexuálisok deportálása (1933–1945)*, Budapest, Európa, 1991.
- BOLBERITZ P.: *Általános metafizika*, Budapest, Pázmány Péter R. K. Hittudományi Akadémia, 1989.
- BOLBERITZ P.: *Bevezetés a logikába*, Budapest, Pázmány Péter R. K. Hittudományi Akadémia, 1988.
- BOULAD, H.: *A Misztikus Test*, Budapest, Ecclesia, 1994.
- BOVET, TH.: *Így tudtad te is?*, Bécs, OMC, 1985.
- BUDA B.: *A szexualitás modern elmélete*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1980.
- BUDA B. – OLÁH T. – PÉCSI T.: *Neurózis*, Budapest, Origo-press, 1988.
- CHO, P.Y.: *A negyedik dimenzió*, Nyíregyháza, Polygon, 1988.
- COMISKEY, A.: *Pursuing Sexual Wholeness. How Jesus Heals The Homosexual* (4. ed.), Lake Mary, Florida, Creation House, 1992.

- CSEPELI GY.: *A meghatározatlan állat*, Budapest, Ego-School, 1993.
- CSIA L.: *A puszta létnél többet... Az Új Testamentum*, Ausztria, Univerzális Bibliaiskola, 1978.
- CZEIZEL E. – ERŐS E.: *Számadás a tálentomról*, Budapest, Corvina, 1995.
- Dei Verbum*, a II. Vatikáni Zsinat dogmatikai konstitúciója az isteni kinyilatkoztatásról.
- DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A. (ed.): *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum* (36. ed.), Róma, Herder, 1976.
- Die Bibel*, Bécs, Herder, 1980.
- DSM–III–R – *A mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve revideált III. kiadásának diagnosztikus kritériumai*, Budapest, Magyar Pszichiátriai Társaság, 1991.
- ELŐD I.: *Katolikus dogmatika* (2. ed.), Budapest, SZIT, 1983.
- ELŐD I.: *Vallás és Egyház*, Budapest, SZIT, 1981.
- ERDŐ P.: (kommentárjai Az Egyházi Törvénykönyvhöz), Budapest, SZIT, 1986.
- ERŐSS L.: *Furcsa párok. A homoszexuálisok titkai nyomában*, Budapest, szerző kiadása, 1984.
- FERNANDEZ, D.: *Ganümedész elrablása*, Budapest, Európa, 1994.
- FILA B. (ed.): *Az Egyházi Tanítóhivatal dogmatikai megnyilatkozásai*, Budapest, Pázmány Péter R. K. Hittudományi Akadémia, 1989.
- FORGAS, J.P.: *A társas érintkezés pszichológiája* (2. ed.), Budapest, 1993.
- FORSTER, E.M.: *Maurice*, Budapest, Európa, 1994.
- FRANKL, V.E.: *...mégis mondd Igent az Életre! Egy pszichológus megéli a koncentrációs tábor*, Budapest, Pszichoteam, 1988.
- GAÁL E.: *Bevezetés az Ószövetségbe*, előadássorozat az Érseki Hittudományi Főiskolán, Esztergom, 1991–92.
- GAÁL E.: *Bevezetés az Újszövetségbe*, előadássorozat az Érseki Hittudományi Főiskolán, Esztergom, 1990–91.
- GÁL P.: *A New Age – keresztény szemmel* (3. ed.), Abaliget – Budapest, Lámpás – Szegletkő, 1994.
- Gaudium et Spes*, a II. Vatikáni Zsinat lelkipásztori konstitúciója az Egyház és a mai világ viszonyáról.
- GÉCZI J.: *Vadnarancsok I–II*, Budapest, Szépirodalmi, 1990.
- Good News Bible*, New York, American Bible Society, 1976.
- GYÖKÖSSY Bandi bácsi *a Szeretetről*, Budapest, Szent Gellért, 1994.
- GYÖKÖSSY E.: *Magunkról magunknak* (6. ed.), Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1989.
- HAAG, H.: *Bibliai Lexikon*, Budapest, SZIT, 1989.
- HALÁSZ L. (ed.): *A freudizmus*, Budapest, Gondolat, 1988.
- HANGAY Z.: *A pápák könyve*, Budapest, Trezor, 1991.
- HEBB, D.O.: *A pszichológia alapkérdései* (4. ed.), Budapest, Gondolat – Trivium, 1994.
- HERTZ, J.H.(ed.): *Mózes öt könyve és a Haftárak* (2. ed.), Budapest, Akadémiai, 1984.
- HUMPREYS, L.: *Módszerek: A szociológus mint leselkedő*, In: Tóth L. (ed.): *A homo-szexualitásról*, Budapest, T–Twins, 1994.
- Igazságosabb és testvériesebb világot!*, a Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele a hívekhez és minden jóakarátú emberhez a magyar társadalomról, Budapest 1996.
- II. JÁNOS PÁL: *Dominum et Vivificantem*, Budapest, SZIT, 1987.
- II. JÁNOS PÁL: *Fidei Depositum*, In: *A Katolikus Egyház Katekizmusa*, Budapest, SZIT, 1994.
- II. JÁNOS PÁL: *Veritatis Splendor*, Budapest, SZIT, 1994.

- JÓZSEF Attila *összes versei*, kritikai kiadás, Budapest, Akadémiai, 1984.
- Jubileumi Kommentár*, Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1982.
- KATONA L.: *Hazámért, Népemért*, Budapest, szerző kiadása, 1989.
- KEMPIS T.: *Krisztus követése* (2. ed.), Budapest, Ecclesia, 1988.
- KINSEY, A.C.: *Sexual Behaviour in the Human Male*, London and Philadelphia, Saunders, 1948.
- KIRÁLY E.: *A keresztény élethivatás*, Budapest, SZIT, 1982.
- KONCZ L.: *Kinyilatkoztatás és hit*, Budapest, Katolikus teológiai főiskolai jegyzetek, 1982.
- KOVÁCS G.: *Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak*, előadássorozat a Szentlélekről, Budapest, Árpádföld, 1989–90.
- KOVÁCS G. *magánlevele a szerzőhöz*, Budapest, 1995. március 14.
- LADOCSI G.: *Fundamentális teológia. Az isteni kinyilatkoztatásról*, előadássorozat az Érseki Hittudományi Főiskolán, Esztergom, 1991–92.
- La Sankta Biblio*, London, Brita kaj Alilanda Biblia Societo, 1988.
- La Sexualidad Humana*, Madrid, Ediciones Cristiandad, 1978.
- LÉDERER P. (ed.): *Az AIDS-gondolkodás*, Budapest, T–Twins, 1994.
- LUKÁCS D.: *A Szondi-teszt* (3. ed.), Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.
- Lumen Gentium*, a II. Vatikáni Zsinat dogmatikai konstitúciója az Egyházzól.
- LUX E.: *Szexuálpszichológia*, Budapest, Medicina, 1981.
- Magyar értelmező kéziszótár*, Budapest, Akadémiai, 1972.
- MÉSZÁROS I.: *Hipnózis* (2. ed.), Budapest, Medicina, 1981.
- MOLDOVA GY.: *Bűn az élet...*, Budapest, Magvető, 1988.
- NEMESSZEGHY E.: *Az anyagi világ*, In: Teológiai vázlatok, vol. IV., Budapest, SZIT, 1983.
- NESTLE, E. (ed.): *Novum Testamentum Graece et Latine*, Stuttgart, Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1928.
- NYÍRI T.: *Alapvető etika*, Budapest, 1988.
- ORTIZ, J.C.: *A szolgáló tanítványság útja* [?].
- OUWENEEL, W.J.: *Okkultizmus és keleti misztika*, Budapest, Primo – Evangéliumi, 1991.
- PÁLL E.: *Christianity and Discrimination*, kézirat, Budapest, 1995.
- Persona Humana*, a Hittani Kongregáció nyilatkozata néhány, a nemi erkölcsöt érintő kérdésről (nem hivatalos fordítás).
- XII. PIUS: *Divino Afflante Spiritu* enciklika, 1943.
- PLATÓN: *A lakoma*, In: Platón összes művei, Budapest, Európa, 1984.
- POLLÁK K.: *Héber–magyar teljes szótár* (reprint), Kőszeg, Protestáns Tanulmányi Központ, 1992.
- ROMSAUER L.: *A homoszexualitás*, In: Sombor J. – Tuscher T.: *Melegház*, Budapest, Unió, 1989.
- ROTTER, H.: *Krisztusi cselekvés*, Eisenstadt, Prugg Verlag, 1980.
- RÓZSA H.: *Az Ószövetség keletkezése*, Budapest, SZIT, 1986.
- Sacrosanctum Concilium*, a II. Vatikáni zsinat konstitúciója a szent liturgiáról.
- SCANLAN, M.: *Szabadítás a gonosz lelkektől*, Budapest, Marana Tha, 1992.
- SÉRA L. – OLÁH A. – KOMLÓSI A.: *Általános pszichológia* (7. ed.), Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.
- SHAKESPEARE, W.: *III. Richárd*, Budapest, Európa, 1960.
- SOLTÉSZ F. – SZINYEI E.: *Ógörög–magyar szótár* (reprint), Budapest, Könyvtérképező Vállalat, 1984.

- SOMBOR J. – TUSCHER T.: *Melegház*, Budapest, Unió, 1989.
- STATT, D.A.: *Pszichológiai Kisenciklopédia*, Budapest, Kossuth, 1994.
- Szent Biblia*, Károli Gáspár fordítása, Budapest, Magyar Bibliatanács, 1990.
- SZENTMÁRTONI M.: *A személyi érettség felé*, In: Teológiai vázlatok, vol. II., Budapest, SZIT, 1983.
- TARJÁNYI B.: *Újszövetségi alapismeretek I. Az ősegyház élete*, Budapest, 1990.
- TEICHTWEIER, G.: *A szexualitás jelentősége a keresztény ember életében*, In: A testben való ember, Bécs, OMC, 1981.
- TEMESI J.: *Kiért és miért testesült meg az Ige?*, Budapest, SZIT, 1989.
- TEOLÓGIAI VÁZLATOK, vol II., Budapest, SZIT, 1983.
- The Holy Bible*, New International Version, USA, International Bible Society, 1978.
- The New Testament of Our Lord and Saviour Jesus Christ*, London, British and Foreign Bible Society, 1931.
- TÓTH L. (ed.): *A homoszexualitásról*, Budapest, T-Twins, 1994.
- TÓTH L.: *A modern kori homoszexualitás néhány kérdése*, In: Tóth L. (ed.): *A homo-szexualitásról*, Budapest, T-Twins, 1994.
- TÓTH L.: *Tematikusan szerkesztett interjúanyag a homoszexualitás kérdéseinek tanulmányozásához*, In: Tóth L. (ed.): *A homoszexualitásról*, Budapest, T-Twins, 1994.
- TURGONYI Z.: *A filozófia alapjai*, Budapest, Egyházforum Alapítvány, 1993.
- Új Katekizmus*, Bécs, OMC – Újvidék, Agapé, 1988.
- Új Magyar Lexikon*, Budapest, Akadémiai, 1959–81.
- Újszövetségi Szentírás*, Békés G. és Dalos P. fordítása (11. ed.), Szeged, Szent Gellért, 1990.
- VAN DAM, W.C.: *Lelkigondozás a Szentlélek erejével*, Budapest, 1989.
- VERBÉNYI I. – ARATÓ M.O. (ed.): *Liturgikus Lexikon*, Budapest, Ecclesia, 1989.
- Vitatott pásztorlevél*, In: Új Áldás, 1995. május 18.
- WEEKS, J.: *Szerelem fagyos légkörben*, In: Léderer P. (ed.): *Az AIDS-gondolkodás*, Budapest, T-Twins, 1994.
- WEISS, P.: *A vizsgálat*, In: Weiss, P.: *Drámák*, Budapest, Európa, 1985.
- WEST, D.J.: *Homosexuality* (2. ed.), Harmondsworth, Middlesex, Penguin, 1969.
- ZWEIG, S.: *Az érzések zűrzavara*, In: Zweig, S.: *Epizód a Genfi-tavon (novellák)*, Bukarest, Irodalmi, 1966.